

serbest

MIMAR

Dosya: Deprem | Röportaj: Yiğit Güloksüz | Yeni: Pako Sokak Hayvanları Kampüsü, Ankara Erman Ilıcak Fen Lisesi, Villa Çamlıca | Modern Mimari Eserlere Geziler: Sakarya Hükümet Konağı

48. SAYI KAPAK KONUSU
DOSYA: Deprem
Kapak İllüstrasyon: Deniz Dokgöz

SERBESTMİMAR
Üç Ayda Bir Yayınlanır

SAHİBİ
Ali Osman ÖZTÜRK | TürkSMD Başkanı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Mehmet Soylu

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Yasemin Şener
yaseminsener@prchitect.com

EDITÖR
Gülce Halıcı
gulce@prchitect.com

YAYIN KOMİSYONU
Ahmet Sukuti Tükel,
Aslı Özbay, Aytaç Özen, Burak Bican,
Can Şimşek, Cüneyt Kurtay, Deniz Aslan,
Deniz Güner, Dürrin Süer, Emrullah Yıldız,
Figen Kıvılcım, Gamze İlalcan, Gamze Köküm,
Gökhan Hezer, Güney Tonkal, Görkem Volkan,
Hasan Özbay, İlhan Selim Kural,
İlayda Karabulut, İlker Özdel, Kadri Atabaş,
Kumru Alpaydın, Mehmet Soylu,
Mehmet Turhan Kayasü, Melis Varkal,
Meral Ekincioglu, Osman Tatal,
Selin Nevrim Fidan, Suha Özkan,
Şerife Meriç, Şükrü Kocagöz

GRAFİK UYGULAMA
Belma Kuyucu

YAZI İŞLERİ
pRchitect İletişim Ltd. Şti.
Balmumcu Mah. Zincirlikuyu Yolu Sok. 7/2
Beşiktaş-İstanbul
0212 809 28 72
www.prchitect.com

YÖNETİM YERİ, ABONELİK ve REKLAM
Türk Serbest Mimarlar Derneği
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km.
Mustafa Kemal Mah. 2123.
Sk. No: 164 Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08
www.tsmd.org.tr | info@tsmd.org.tr

YAYIN TÜRÜ
Yaygın Süreli Yayın

İZMİR SMD

Fevzipaşa Bulvarı No.14, Kat: 8, Daire: 803,
Hüseyin Egeli İş Merkezi, Konak İzmir
+90 232 483 53 53 (tel)
+90 232 483 53 20 (faks)
www.izmir-smd.org.tr

TÜRK SMD

TSMD Mimarlık Merkezi
Dumlupınar Bulvarı Eskişehir Yolu 7. Km.
Mustafa Kemal Paşa Mah. 2123 Sk. No. 164
Kentpark AVM Arka Cephesi
+90 312 219 94 08 (tel)
www.tsmd.org.tr

İSTANBUL SMD

Miralay Şefik Bey Sokak 13/2
Gümüşsuyu 34015 İstanbul
+90 212 251 09 58 (tel)
www.ismd.org.tr

HAZİRAN | 2023 | 48

04 **MASAÜSTÜ**

08 **SMD'LERDEN**

10 **YAKA RESMİ**
Şazi Sirel, Özgür Ecevit, Paolo Portoghesi, Michael Hopkins

18 **İYİ ŞEYLER**
•Yanım Asır: Pritzker Mimarlık Ödülü ve David A. Chipperfield
•Britanya Kraliyet Ödülü Yasmeen Lari'ye
•2023 WAF ve INSIDE Finalistleri Açıklandı
•The Architectural Review'un 1500. Sayısı Yayınlandı

26 **YENİ**
•Ankara Erman Ilıcak Fen Lisesi
•Pako Sokak Hayvanları Kampüsü
•Villa Çamlıca

36 **MODERN MİMARİ ESERLERE GEZİLER**
Modern Mimarlığın Rasyonel Temsilcisi: Sakarya Hükümet Konağı

40 **DOSYA: DEPREM**
•Manifesto: Ülkemiz Mimarlıksız Kaldıkça Yaralar Artacaktır!
•“Geçici Barınma Yerleşimlerine Yönelik Tasarım Rehberi” Çalışmaları
•Depremi Binalardaki Yapısal Olmayan Elemanlara Etkisi
•Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Üzerine Bir İtiraz
•Afet Sonrası Barınma Müdahalesi için Dönüştürülebilir Bir Yaklaşım Mümkün mü?
•Antakya Kent Merkezi Tarihi Çevrenin Korunmasına İlişkin Düşünceler
•Ertesi Gün'ün Kiracıları
•Shigeru Ban'ın Kağıt Yapıları

60 **SÖYLEŞİ**
Yiğit Gülöksüz: “Deprem Sonrası Yeniden Yapılanmada Yerel Katılım Çok Önemli...”

66 **MİMARLIK EĞİTİMİNE DAİR**
•Doğal Afetler için Geçici Barınak Tasarımı
•Mimarlık Eğitimi Bağlamında Kültürel Miras Ve Deprem Çalışmaları:
Depremi Tarihi Alanlara Etkisinin “Uzaktan” Algılanması

76 **ORADAYDIK**
•Oğlumun Suluğu: Bir Mimarın Deprem Anıları
•Büyük Yıkım

86 **ÖZETLER**

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş ve Elbistan merkezli depremler 11 ilimizde büyük bir yıkıma ve çok sayıda can kaybına neden olmuştur. 47. sayımızı tamamladığımız sırada gerçekleşen bu büyük yıkımın ardından yaşadığımız şoku ve tepkilerimizi o sayıda sadece kapak çalışmasına yansıtabilmiş, söyleyeceğimiz sözleri 48. sayımıza ertelemek zorunda kalmıştık. Bu nedenle 48. sayımızın içeriklerinin büyük çoğunluğunu, mimarlar olarak tartışmaların tam da merkezinde olmamız gereken deprem konusunu farklı açılardan ele aldığımız makale, röportaj ve görüş yazılarıyla oluşturduk.

Deprem gündemini ayrıntılı olarak ele aldığımız “Dosya” sayfalarımız Yayın Kurulu üyelerimizin “ülkece içinde bulunduğumuz bu süreçte Türkiye’nin mimarları ve mimarlık kuruluşları olarak dünyaya ve halkımıza karşı, barınma, kentleşme ve mimari değerler anlamında, konunun asıl muhatabı ve yetkili mesleğinin üyeleri olduklarını” deklare ettikleri “Ülkemiz Mimarlıksız Kaldıkça Yaralar Artacaktır” başlıklı bir manifesto ile başlıyor. Dosya kapsamında, İnşaat Mühendisi Ahmet Işık’ın “Depremi Binalardaki Yapısal Olmayan Elemanlara Etkisi”; Urban.koop (Kent Çalışmaları Kooperatifi) adına Alp Arısoy’un “Geçici Barınma Yerleşimlerine Yönelik Tasarım Rehberi Çalışmaları”; Hasan Özbay’ın “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Üzerine Bir İtiraz”; GSTMF Atılım Üniversitesi Mimarlık Bölümü Araştırma Görevlisi Nil Akdede’nin “Afet Sonrası Barınma Müdahalesi İçin Dönüştürülebilir Bir Yaklaşım Mümkün mü?”; Hatay Ortak Meselemiz Konseyi, Tarihi ve Kültürel Miras Komitesi adına Y.Mimar Özgür Deniz Emir’in “Antakya Kent Merkezi Tarihi Çevrenin Korunmasına İlişkin Düşünceler”; Y.Mimar Şükrü Kocagöz’ün “Ertesi Gün’ün Kiracıları” ve Suha Özkan’ın “Shigeru Ban’ın Kağıt Yapıları” başlıklı yazıları yer alıyor.

“Söyleşi” bölümümüzde, Mimar Dr. Yasemin Aysan’ın, 1992-1996 yılları arasında TOKİ Başkanlığı görevini yürüten ve 1992’deki Erzincan depremi sonrasında Dünya Bankası’nın devlete verdiği kredinin planlama ve uygulamasını yöneten Yiğit Gülöksüz ile kentin TOKİ eliyle yeniden inşası deneyiminden alınabilecek dersler üzerine gerçekleştirdiği sohbete yer veriyoruz.

“Mimarlık Eğitimine Dair” bölümünde ise depremin yarattığı acil barınma sorunu ve depremin tarihi alanlara etkisinin algılanması konularına eğitim perspektifinden bakıyoruz. Bu bölümde İlhan Kural, 1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi’ni takiben 1999-2000 akademik yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü Dördüncü Sınıf Arch 401 Tasarım Stüdyosu’nda öğrencilerin bir eskiz problemi olarak çalıştıkları “Doğal Afetler İçin Geçici Barınak Tasarımı” örneklerinden bir derlemeyi ele alıyor. Yine bu bölümde Prof. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaş, “Mimarlık Eğitimi Bağlamında Kültürel Miras ve Deprem Çalışmaları” başlıklı yazısında, Bursa Uludağ Üniversitesi Koruma ve Restorasyon dersi B şubesinde, kendisiyle birlikte Araş. Gör. Dr. Elif Acar Bilgin ve Araş. Gör. Bengisu Özkılavuz tarafından yürütülen dersin yöntemine ve sonuçlarına değiniyor.

Mimar Mete Sezer’in ve Akademisyen, Şehir Plancısı ve Fotoğraf Sanatçısı Murat Germen’in deprem bölgesindeki hazin gözlemlerine ve deneyimlerine yer verdikleri yazılarını “Oradaydık” bölümünde okuyabilirsiniz. “Yaka Resmi” bölümünde geçtiğimiz aylarda aramızdan ayrılan Şazi Sirel’i Müjgan Şerefhanoglu Sözen’in; Özgür Ecevit’i Mehmet Soylu’nun; Paolo Portoghesi’yi İlhan Kural’ın; Michael Hopkins’i Gülce Halıcı’nın kalemiyle anıyoruz. “Yeni” sayfalarımızda ise CBN Mimarlık tasarımı “Ankara Erman Ilıcak Fen Lisesi”; Mert Uslu Mimarlık tasarımı “Pako Sokak Hayvanları Yaşam Kampüsü” ve TAG Mimarlık – OpusLAB tasarımı “Villa Çamlıca” projelerini ele alıyoruz.

Modern Mimari Eserlere Geziler yazı dizisinin bu bölümünde, günümüzde değil zaman içinde bir yolculuk yaparak modern bir kamu yerleşkesi ve meydanın, Sakarya Hükümet Konağı’nın iki depremle sınanan var oluş ve yok oluş hikayesini Y.Mimar Hande Savaş Okumuş ve Y.Mimar Gürkan Okumuştan dinliyoruz.

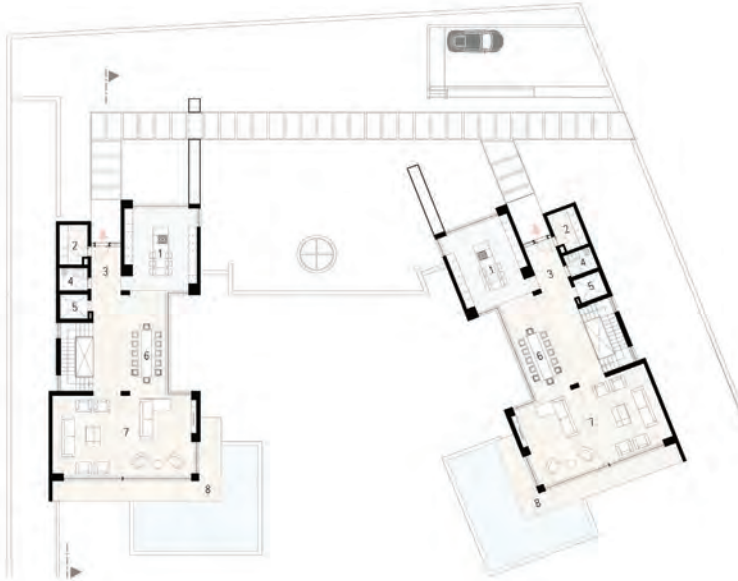
Bu sayımızın kapağında deprem gündemimize yönelik olarak çizdiği illüstrasyonuyla dergimize katkıda bulunan değerli Mimar ve İllüstratör Deniz Dokgöze tüm Yayın Kurulu adına teşekkürlerimizi sunuyorum.

Keyifli okumalar dilerim.

Yasemin ŞENER

Yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Reklamlar, reklamı veren firmanın sorumluluğundadır ve serbestMİMAR reklamlarda verilen bilgilerden sorumlu tutulamaz.

C II EVİ PGEA MİMARLIK

Projenin Adı ve Yeri:	C II Evi, Nilüfer, Bursa
Proje Müellifi:	PGEA Mimarlık
Tasarım Ekibi:	Ayhan Abanozcu, Coşkun Mecihan, Merve Fıçı, Zübeyde Şimşek
İç Mimari Proje:	Ali İskeçeli
Statik:	İnş. Müh. Şaban Atik
Mekanik:	Ersin Küçük Mühendislik
Elektrik:	Akseki Mühendislik
İşveren:	Burak Çetin
Proje Yılı:	2022
İnşaat Alanı:	1897 m²

Bursa Özlüce'de inşaat mühendisi kardeşler için yapılan tasarım, dik eğimli arsanın doğu ve batı sınırlarına yaslanan iki benzer ev ve ortak kullanım alanlarından oluşuyor. Tüm odalar ve balkonlar tamamen açılabilen sürme camları ile dış mekana dönüşebilirken, doğuya doğru Uludağ, batıya doğru Gölyazı manzarasını yapıya davet ediliyor. Yapı, arsanın kuzeyine, eğime yaslanırken bina sert kuzeybatı rüzgarına sırtını istenen hacimler toprak altında planlanırken güneye doğru, kullanıcı ve misafirler için doğudan batıya görkemli vista ve büyük bir bahçe bırakılmış. Kütledeki kesin ve net duruş cephede kullanılan malzeme ile ön plana çıkarılmak istenmiş. Zeytin ağaçları ve taş hafızayı canlı tutarken çağdaş malzeme ile bugüne dokunabilmek amaçlanmış.

MOMENT BEŞTEPE GÖKHAN AKSOY ARCHITECTS

Projenin Adı ve Yeri:	Moment Beştepe, Beştepe, Ankara
Proje Müellifi:	Gökhan Aksoy Architects
İç Mimari Proje:	Artcode
Statik:	Yüksek Proje
Mekanik:	Bahri Türkmen
Elektrik:	Ovacık Mühendislik
İşveren:	Moment Yapı A.Ş.
Proje Yılı:	2022
İnşaat Alanı:	54.482 m²

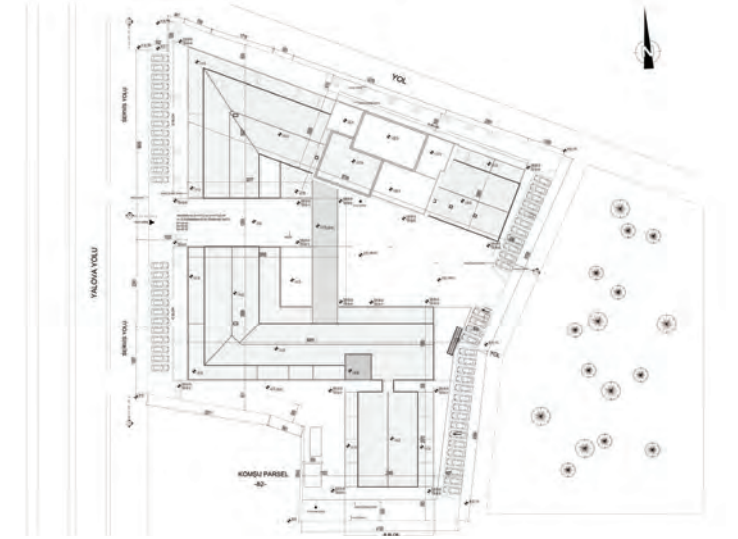
Atatürk Orman Çiftliği ile şehir arasında konumlanan ince uzun iki parselde tasarlanan Moment Beştepe Projesi, belirleyici tasarım kriterlerini arsa verilerinden alıyor. Arsa bu konumu itibarı ile bir yandan şehir yaşantısının içinde yer alırken diğer yandan, orman manzarası sunuyor. Ankara şehrinde dokusunda çok ender bulunan bu manzara özelliğinden maksimum faydalanabilmek amacı ile hemen hemen tüm üniteler manzara tarafında, servis mekanları ise şehir tarafında konumlandırılmış. Zemin hizasında ise iki arsa boyunca uzanan, gerek binaya ve gerekse yakın çevresine hizmet verecek olan ticari yaya aksı tasarlanmış. Bu "alle" büyük ölçekli bir saçakla korunumlu hale getirilerek yarı açık yarı kapalı bu yarı kamusal alan şehre armağan edilmiş. Üniteler, modüler sistemde organize edilmiş böylelikle çeşitli alternatifte büyüklüklere olanak sağlanmış.

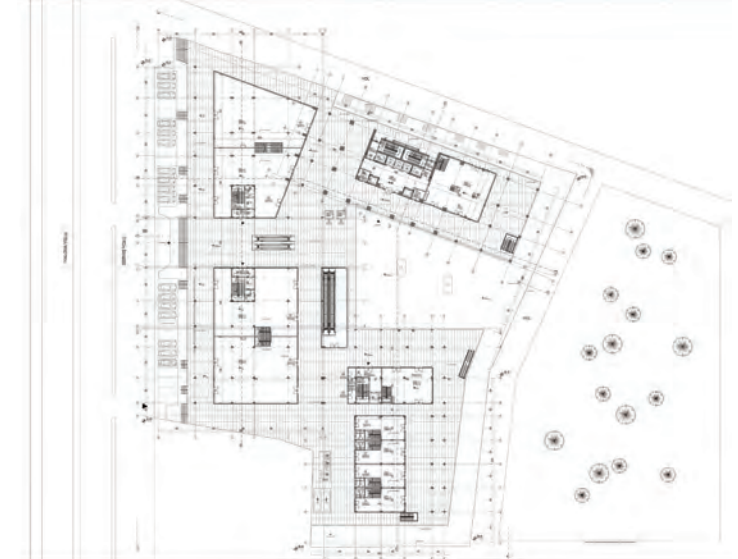
SKY TOWER BURSA MURAT CELLAT – AYHAN ABANOZCU

Projenin Adı ve Yeri:	Sky Tower Bursa, Osmangazi, Bursa
Proje Müellifi:	Murat Cellat, Ayhan Abanozcu
İşveren:	S.S.Tekmenler Gayrimenkul İşletme Kooperatifi
Proje Yılı:	2018
İnşaat Alanı:	52.000 m²

Proje, Bursa ili, Osmangazi ilçesinde, Yalova Yolu üzerinde çeşitli otel, ticari ve kamu yapılarının bulunduğu bir bölgede yer alıyor. Yapı, 29 katlı olup, program olarak bölgedeki potansiyeller doğrultusunda ofis ve ticari kullanım fonksiyonlarına sahip. Projenin alt giriş kotunda oluşturulan avlu etrafında konumlanan ticari ve sosyal mekanlar ile kamusal alan tasarlanmış, aynı şekilde üst giriş kotundaki açık ve yarı açık mekanlar ile aynı kamusal alanlar, Yalova Yolu ile ilişkilendirilmiş. Birinci ve ikinci katlarda bulunan ofis ve ticari mekanlar bölgenin ileriye dönük ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanmış. Projenin kule kısmında yine aynı şekilde ofis kullanımlı mekanlar yer alıyor. 29 katlı ofis ve ticari kullanımların bulunduğu projenin gabarisi yakın çevresinde yer alan diğer yüksek yapılar ile uyum sağlıyor. Tasarlanan yarı açık ve açık alanlar yapının çevresi ile ilişkisini güçlendirirken, içerdiği işlevler, form ve kullanılan yapı malzemeleri ile de bölgede görsel ve işlevsel bir çekim noktası oluşturuyor.

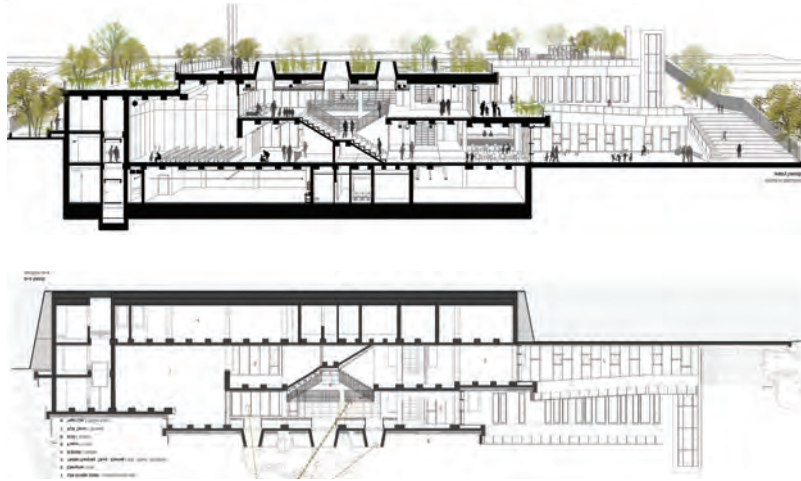
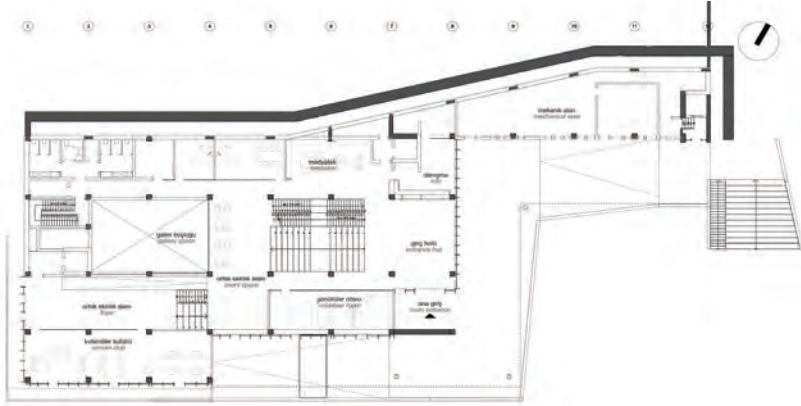
Vaziyet Planı

Zemin Kat Planı

Kesit

İZMİT KUŞAKLARARASI YAŞAM MERKEZİ

TeCe MİMARLIK

Projenin Adı ve Yeri:	İzmit Kuşaklararası Yaşam Merkezi, Gündoğdu Mahallesi, İzmit, Kocaeli
Proje Müellifi:	TeCe Mimarlık
Tasarım Ekibi:	Tülin Hadi, Cem İlhan, Su Kapkın, Ayşegül Ersin, Sezin Beldağ
İç Mimari Proje:	TeCe Mimarlık
Peyzaj Tasarımı:	PROMİM
Statik:	PROBİ
Mekanik:	ENAR
Elektrik:	ENKOM
İşveren:	İzmit Belediyesi
Proje Yılı:	2020

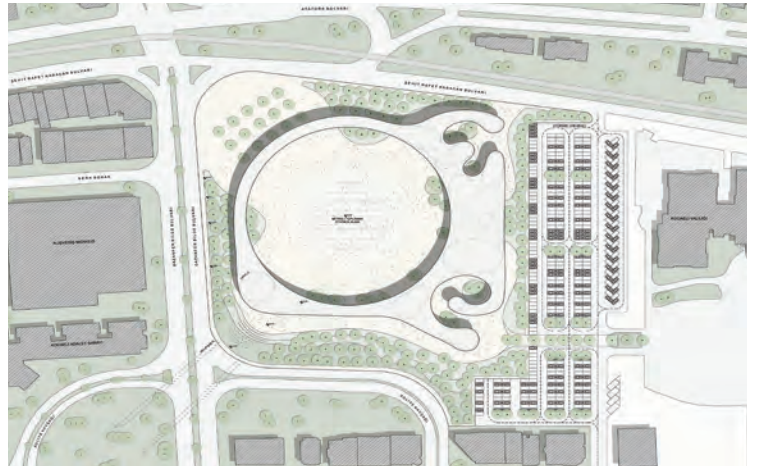
İzmit'in yeni gelişen yerleşimlerinden Gündoğdu mahallesinde yer alan İzmit Kuşaklararası Yaşam Merkezi (İKYM) kendine özgü programı ile farklılaşıyor. Söz konusu program ve bu programın oluşturduğu modelin içeriğini oluşturacak etkinlikler burayı kullanacak paydaşların yaptığı ortak bir çalıştay ile yani katılımcı bir yöntemle belirlenmiş. Çocuklar ve yaş alanların aynı anda kullanacağı mekanlar kuşaklararası etkileşimi teşvik eden etkinliklerin yer alacağı esnek bir plan düzenine sahip.

Projede her iki yaş grubu için dışarıdan katılıma açık ve farklı kurumlara yapılacak işbirlikleri ile programlı ve serbest katılım temelinde erişim ve kapsayıcılık öne çıkarılıyor. İç mekanda yer alan bölüm/birimler ile, dış mekanda yer alanla bölümler "sürdürülebilirlik" teması altında birleşerek bir bütünlük/devamlılık oluşturuyor. Mekanlar, programlar ve eğitimler birlikte projenin temel unsurları olup İKYM diğer modellerden farklı olarak, sadece bir grup çocuk ve bir grup yaşlıy değil, bölgedeki tüm çocuklara, yaşlılara (anne-babalar, gençlerin de katılımı ile) ve her yaş grubuna açık yapısı ve işleyişi ile çalıştayda da en çok vurgulanan "kapsayıcılığı" sağlamayı hedefliyor.

Tasarlanan merkezin "şemsiye" teması/konsepti "sürdürülebilirlik". Merkezde yer verilen bölümler/ başlıklar ağırlıklı olarak bu tema ile doğrudan bağlantılı olabilecek şekilde belirlenmiş. İç mekanlarda yaratıcı geri dönüşüm alanı, yap-boz-onar alanı, sürdürülebilir sanat stüdyosu, kıdemliler kulübü, yaşlıların sohbet, oyun vb. amaçlı kullanımına ayrılan alanlar ve açık mutfaktan oluşan zengin bir yaşantı kurgulanmış. Dış mekanlarda da iç mekanlarla süreklilik oluşturacak şekilde kent bahçeciliği alanları, temalı yer oyunları, açık atölyeler, açık yemek terası, festival ve mini konser terasları yer alıyor.

Bu yoğun program arsanın eğiminden faydalanarak topoğrafyanın içinde adeta eritilmiş. Böylece üst kotta bölgede eksikliği hissedilen bir mahalle parkı oluşturulabilmesi sağlanmış. En üst kottan başlayan rampa yapıyı kuşatarak alt kotlardaki mekanlara erişimi sağlıyor ve alt kottaki sokağa kadar bağlanan sürekli bir yaya promenadı sunuyor.

İzmit Kuşaklararası Yaşam Merkezi Türkiye'nin başka şehirlerinde de uygulanabilecek, kamusalılık, kapsayıcılık, müştereklik ve katılımcılık gibi her an gündemimizde olan tartışmalara somut bir öneri olması açısından önemli bir başlangıç olacak.

KOCAELİ MİLLİ İRADE MEYDANI (ESKİ PERŞEMBE PAZARI)

ÖZER/ÜRGER MİMARLIK

Projenin Adı ve Yeri:	Kocaeli Milli İrade Meydanı, Kocaeli
Tasarım Ekibi:	Ahmet Mucip Ürger, Ali Özer, İsmet Güngör, Harun Beyan
Proje Ekibi:	Ahmet Mucip Ürger, Ali Özer, Utkan Kurucu, Tuğba Kayakök, Ercan Koca
İç Mimari Proje:	Özer/Ürger Mimarlık
Statik:	Büro Statik
Mekanik:	MC Mühendislik
Elektrik:	Esen Mühendislik
İşveren:	Kocaeli Belediyesi
Proje Yılı:	Yapı Kontrol Daire Başkanlığı
İnşaat Alanı:	2021
	8000 m ²

Kocaeli'nin kentleşme biçiminin ana belirleyicisi, yer morfolojisi ile birlikte, D100 karayolu ve ona paralel demir yolunun oluşturduğu sınır. Bu sınırın deniz tarafında yıllar içerisinde dolgular yapılmış ve kontrollü bir yerleşime açılarak çoğu durumda kesintisiz bir kamusal alan elde edilmiş. Karayolu ve demiryolunun kuzeyinde yer alan yoğun yapılaşmaya sahip kent merkezi, kıyıdaki düşük yoğunluklu kamusal alanların aksine, kentsel kamusal alanlara sahip değil. Kocaeli gibi canlı ve yoğun bir sanayi şehrinin kentsel enerjisinin akacağı bir meydanı bulunmuyor. Bu anlamda sebze meyve halinin taşınması ile boşalan ve otopark olarak kullanılmaya başlayan Perşembe Pazarı alanı bu eksikliğin giderilmesi açısından önemli fırsatlar sunuyor. Bu alan, kentsel yayılımın merkezinde olması, çevresini saran önemli kamusal yapıların varlığı, yenilenen yürüyüş yolu ile olan doğrudan bağlantısı ve toplu ulaşım odaklarına yakınlığı ile kent meydanı olarak kullanılmaya en uygun alan. Kentin tüm enerjisinin akacağı, bu enerjinin birleşerek yeni imkânlar doğurabileceği bu mekanın başarısını mimari programın başarısı, yaşam

senaryolarının zenginliği ve toplumsal kabulü belirleyecek. Bu tespitle Kocaeli Büyükşehir Belediyesi daha önce pek çok kez şehrin gündemine gelen bu alan için hızlı uygulanabilir, düşük maliyetli, kamusal özelliği ön plana çıkan bir kent meydanı tasarımı talep etmiş.

Proje bu meydan tarifinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları karşılayacak mimari strateji olarak merkezine meydanı alan, altında mekanlar barındıran bir saçak öneriyor. Geçirgen ve tüm kente açık, jenerasyonların birbiri ile karışılacağı bir mekan olan saçak kapsayıcıdır. Herkesin kendini ifade edebileceği ve kentin müşteregini kuran bir kentsel sahnedir. Yağmurdan, güneşten, trafikten, gürültüden koruyan bir niştir. Servis veren, canlandıran, mekan imkanları sunan bir jeneratördür. Kullanıcı tarafında dönüştürülebilir, zaman içinde dönüşebilen esnek bir mekansal örgütlenmedir. Saçağı çevreleyen yoğun yeşil bant saçağın kent ile arasındaki ilişkiyi kurar. İçine aldığı kentsel programlar ile saçağı ve merkezindeki meydanı destekler.

22. YAPI SEKTÖRÜ BULUŞMASI

22. Yapı Sektörü Buluşması 9-10 Mart 2023 tarihlerinde TSMD Mimarlık Merkezi'nde yapıldı.

Yapı malzeme firmalarının, dernek üyesi mimarlık ofisleri ve kamu / özel yatırımcı kurumlar ile bir araya geldiği etkinlik çerçevesinde iki günde 25 farklı ikili görüşme gerçekleştirildi.

“MİMARİ VE SİSMİK İZOLASYON” SEMİNERİ

Türk Serbest Mimarlar Derneği'nin deprem temalı çalışmaları kapsamında “Mimari ve Sismik İzolasyon” konulu seminer 1 Nisan'da TSMD Mimarlık Merkezi'nde yapıldı.

ODTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Uğurhan Akyüz'ün sismik izolasyon sistemlerini uygulanmış örnekler üzerinden aktardığı seminer sonrası, Kazan'da sismik izolatör üretimi yapan fabrikaya gidilerek yerinde incelemeler yapıldı.

Derneğin deprem konulu faaliyetleri kapsamında ayrıca, ODTÜ Kültürel Mirası Koruma Programı'nın “Deprem Sonrası Hasar Tespit ve Değerlendirme” çalışmaları ile “ODTÜ Acil Tasarım Stüdyosu”nun geçici barınma ünitesi üretim çalışmalarına çeşitli şekillerde destek

verildi. ODTÜ Acil Tasarım Stüdyosu ile Shigeru Ban ve ekibinin işbirliği ile üretilen “Paper Log House” / “Kağıt Masura Ev” prototipinin açılışı ve Shigeru Ban konferansı 3 Mayıs 2023 tarihinde ODTÜ Mimarlık Fakültesinde gerçekleştirildi.

TSMD AKADEMİ EĞİTİMLERİNE DEVAM EDİYOR

TSMD Akademi pandemi nedeni ile ara verdiği eğitimlerine yeniden başladı.

Eğitimler, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği (KORDER) ve Tarihî Çevre Değerlerini Araştırma Merkezi (ODTÜ TAÇDAM) iş birliği ile düzenlenen “Kültürel Miras ve Afetler” eğitimiyle yeniden başladı. TSMD Mimarlık Merkezi'nde 15 Nisan 2023 tarihinde yapılan eğitim, konu ile ilgili uzmanlar, genç profesyoneller ve öğrencilerin katılımının yanı sıra çevrim içi olarak da yayınlandı. TSMD Akademi kapsamında Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünce Teknikleri Eğitimi 29-30 Nisan'da gerçekleştirildi. Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, Tasarım Fikirleri Kurucusu, Mentör, Öğretim Görevlisi Berna Dalaman tarafından verilen eğitimde katılımcıların, kendi madenlerindeki yaratıcılık cevherini bulmaları amaçlandı.

İSTANBULSMD 11+1 DESTEK STAJ PROGRAMI

Istanbul Serbest Mimarlar Derneği depremde etkilenen mimarlık öğrencilerine staj programı başlattı.

destekleri ile hayata geçiriliyor. Staj programına katılacak toplam 50 öğrenci, programa destek veren İstanbulSMD üyesi mimarlık ofislerinde 1 ay süreyle staj yapacak.

İstanbul Serbest Mimarlar Derneği - İstanbulSMD, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen mimarlık öğrencilerine destek olmak amacıyla bir staj programı başlatıyor. Depremde etkilenen 11 il ile birlikte İstanbul'u kapsayan “İstanbulSMD 11 + 1 Destek Staj Programı”, dernek üyesi mimarlık ofislerinin katkısı, ilgili üniversite mimarlık bölüm başkanlıklarının koordinasyonu ve derneğin iletişim ağındaki bulunan firmaların

ŞAZİ SİREL 1923-2023

Şazi Hoca, 1951 yılında DGSA Mimarlık Bölümünden mezun olduktan sonra 1952-62 yılları arasında çeşitli mimari proje/uygulama işleri yapmış, özellikle İsviçre firmasının yaptığı Büyük Ankara Otel'inin inşaatında sorumlu mimar olarak görev yaptığı süreçte İsviçrelilerin aydınlatma, akustik ile ilgili projelere verdikleri önem ilgisini çok çekmiş, bu konulara yönelerek 1963'te İsviçre'de akustik üzerine 1964'te Hollanda'da aydınlatma üzerine kimi araştırmalara, çalışmalara katılmıştır (Şazi Hoca orta öğrenimi sırasında konservatuvar eğitimi aldığı için özellikle hacim akustiğine ilgiliydi). Aynı yıl İstanbul'a gelmiş, yeni yapılan Tekfen Ampul Fabrikası'nda Aydınlatma Enstitüsü kuruluşu çalışmalarına, 1965 yılında ise İDMMA'da (İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi - 1982 yılı itibarıyla Yıldız Teknik Üniversitesi) öğretim görevlisi olarak Mimarlık İhtisas'ta akustik dersi vermeye başlamıştır. Şazi Hoca 1967-75 yılları arasında Fransız Dili Akustikçiler Grubu (GALF)'ın 1981-1994 yılları arasında da Uluslararası Aydınlatma Komitesi'nin kişisel üyeliğinde bulunmuştur.

Şazi Hoca Tekfen Aydınlatma Enstitüsü'nün kuruluşundan ve Akademi'de (İDMMA) çalışmaya başlamasından sonra tüm zamanını ve enerjisini Yapı Fiziği konuları üzerine yöneltmiş bir yandan da bu konuların Yıldız Teknik Üniversitesi'nde mimarlık eğitiminde yerleşmesine çaba harcamış, öte yandan da mimarlık ortamında bu konulara yönelik

projelerin gündeme getirilmesinde etkin rol oynamıştır. Özellikle, Tekfen'deki Aydınlatma Enstitüsü'nün tamamlanıp ilgililere duyurulma ve tanııtma aşamasında ve sonraki yıllarda, birçok önemli projeye imza atmış mimarlarla birlikte, aydınlatma projelerinin yapılması önem kazanmıştır. Bu arada aydınlatma, renk, akustik, güneş denetimi gibi konularda temel kaynak olan kitaplar yazmıştır. Bu süreçte Yıldız Teknik Üniversitesi'nde akademi döneminde çeşitli alanlarda yeniden yapılanma çalışmalarında, Yapı Fiziği kapsamındaki konuların eğitim programlarına yerleştirilmesine, Mimarlık bölümünde bir Yapı Fiziği laboratuvarı kurulmasına, lisansüstü eğitimi konusunda çalışmalara, kimi hacimlerin aydınlatma/akustik projelerinin yapılmasına, akademide bilimsel ortamın oluşturulmasına, emek, çaba harcamış ve önemli katkılar sağlamıştır.

Şazi Hoca 1976 yılında profesör olduktan sonra Mimarlık bölümünde Yapı Fiziği kürsüsü kurulmuş ve 1977 yılında da Yapı Fiziği lisansüstü programının açılması onaylanmıştır. Tüm kapsamlı ve ayrıntılı hazırlıkların ardından 1979/80 öğretim yılında Yapı Fiziği Lisansüstü'ne öğrenci alınmaya başlanmıştır. 1982 yılında kurumun (İDMMA) üniversiteye (Yıldız Teknik Üniversitesi) dönüşümünde yeniden bir yapılanma süreci başlamış, bu dönemde de türlü yönlerden yoğun çalışmalar süregelmış, bilim dalının kadrosu da büyü-meye yeni elemanlar yetişmeye başlamıştır.

MÜJGAN ŞEREFHANOĞLU SÖZEN

Bugüne geline süreçte bilim dalında yetişen akademik ortamda ve uygulama alanlarında çalışan etkin ve yetkin çok sayıda eleman bulunmaktadır. Şazi Hoca Bilim Dalı Başkanlığı yanında bir dönem Anabilim Dalı Başkanlığı ve Senato Üyeliği de yapmıştır.

1986 yılında Şazi Hoca Yapı Fiziği Uzmanlık Uygulamaları A.Ş (YFU) adı altında yeni bir şirket kurmuş, 1988 yılında üniversitede yarı zamanlı çalışmayı seçerek, emek ve çabalarını büyük oranda yeni açtığı büroya yöneltmiş, orada proje ve danışmanlık hizmetleri yanında fotometrik ölçmelere yönelik bir laboratuvar kurmayı da amaçlamıştı. Daha sonra bu çalışmalara oğlu Dr. Osman Sirel'in de katılımıyla ölçme olayları daha geliştirilerek, sektördeki kimi firmalara ürünleriyle ilgili ölçme ve tasarım hizmetleri verilmiştir. Ayrıca, YFU/Starkstorm Elektronik işbirliğiyle aydınlatmada elektronik denetim konusu da çalışmaları içinde yer almıştır.

Şazi Hoca, bu yüz yıllık yaşamını çok iyi değerlendirmiş, daima üretken olmuş, bilimsel tavrı, dik duruşu, çalışkanlığı, ödünsüz yaşamı ile örnek bir kişilik sergilemiştir. Şazi Hoca'nın Yapı Fiziği konularından özellikle aydınlatma ve akustik konularının mimarlık ortamına yerleşmesine olan emek ve katkılarından ötürü, benim de kurucu üyelerinden olduğum Türk Akustik Derneği ve Aydınlatma Türk Milli Komitesi Yönetim Kurulu tarafından kendisine "Onur Üyeliği" verilmiştir.

Mimarlık bölüm başkanı olduğum dönemde Şazi Hoca'yı da davet ettiğimiz bir kutlamada bilim dalı elemanları bir arada.

Yapı Fiziği Laboratuvarı, YTÜ.

Yapı Fiziği lisansüstü eğitiminde 30. yıl adına düzenlenen Yapı Fiziği Kongresi yemeği (2010).

Ahmet Yesevi Türbesi iç ve dış aydınlatma projesi, Kazakistan, 1994.

İTÜ Hocaları: Yıldız Sey, Doğan Kuban, Atilla Yücel ve eşleri.

Necati İncoğlu ile söyleşi 2003.

Padişahın Portresi Sergisi Topkapı Sarayı aydınlatma projesi, 2000.

Bilim Dalı Büyükdere Gezisi 1983.

Hocamı, 1966 yılında Yıldız'da Mimarlık İhtisas sınıfında öğrenciyken Akustik dersinde tanıdım. Aynı yıl Tekfen'de Aydınlatma Enstitüsü'nün kuruluşunda birlikte çalışma ve asistanlık önerisiyle başlayan, üniversiteden ayrılmaya kadar olan tüm süreci birlikte yürümekten, paylaşmaktan onur ve gurur duyduğumu, kendisinden yalnız bilimsel alanda değil her yönden

yararlandığımı, destek gördüğümü söylemeliyim. Her zaman saygı ve sevgi duyduğum değerli hocamı 25 Mayıs 2023 tarihinde Zincirlikuyu'da toprağa verdik. Fiziksel olarak bu dünyadan ayrıldı, ama tüm dostlarının, arkadaşlarının, öğrencilerinin belleklerinde yer ettiği anılarda sürekli yaşayacaktır.

Işıklar içinde yat hocam...

ÖZGÜR ECEVİT

1936 - 2023

BİR ALMAN RASYONALİSTİ

2014 yılında, Serbest Mimar Dergisi'nin 14-15. sayısının "Profil" bölümü için Ecevit'lerin bürosuna gidiyoruz. Karı koca bizi karşıyorlar, Ankara'nın merkezinde Kızılay, İzmir Caddesi'nde yalın bir büro, çalışma masaları üzerinde bilgisayarlar... Söyleşinin yapılacağı odanın duvarlarında farklı teknikler kullanılarak çalışılmış sanat eserleri, sehpalarda heykeller...

Birçok konu hakkında konuşulmuş o gün; mimarlık eğitimi hayatı, öğretmenlik yaptığı yerler, yıllar, meslek örgütleri ve onların gerekliliği, mimarlık ve yarışmalar...

Aşağıdaki metin o söyleşinin kısa bir özeti gibi değerlendirilebilir. Söyleşinin tamamı ve görsellere TSMD websitesinin Serbest MİMAR adresinden 14-15. sayı profil bölümünden ulaşılabilir.

Özgür Ecevit'in mimarlık serüvenine giden yol, lisedeki resim hocasının teşvikiyle önce güzel sanatlara ilgisi ve yaptığı resimlerle başlar... Yıl 1955, henüz Ankara'da mimarlık eğitimi veren okul yok, ODTÜ henüz açılmamış, sadece İstanbul'da İTÜ ve DGSA var. Eğitim sürecinde çalışma olanağını da düşünerek Almanya'da mimarlık eğitimi görmek için planlarını yapıyor, üstelik Türk Lirası Alman Markına göre daha değerli. İngilizce-Türkçe tercümanlık yaparak bir yıl süre kendine yetecek kadar parayı kazandıktan sonra Münih'e gidiyor.

Buradan sonrası kendisinin anlatımıyla: "Almanya'daki mimarlık eğitim süreci ülkemizdeki süreçlerden çok farklıdır. Oradaki mimarlık eğitiminde sınıf arkadaşlığı yerine sömestr (yarıyıl) arkadaşlıkları vardı, her dönem stüdyoda gördüğünüz kişiler değişir, bundan kaynaklı çok farklı yaş grubundan arkadaşlıklar oluşur, ama arkadaşlıklar mesafeli, çoğu arkadaşınızın ismini bilmezsiniz... Hocalar mimarlık alanında tanınmış iyi tasarım yapmış mimarlardır, stüdyoya dönem içinde 3-4 defa katılır ve projeleri sadece eleştirirlerdi, daha çok asistanlar ile görüşerek stüdyo devam ederdi, ama projelerimize dokunmalarına izin vermezdik. Tüm bu durumlar aslında insanın birey olarak kendini geliştirmesini sağlamaya yöneliktir. 1960 öncesi ülkemizdeki gidişat Almanya'da bizleri endişelendiriyordu, Türk öğrenciler olarak sessiz protesto yürüyüşü yaparak tepkimizi ortaya koyduk. Bunun üzerine Talebe Müfettişliği dövizimizin kesilebileceği tehdidini bildirdi, kısa zaman sonra 1960 ihtilali gerçekleşti.

Almanya'da hem okudum hem mimarlık bürolarında çalıştım, ülkeme döndüğümde 5 yıllık referansım vardı. Türkiye'de bir süre bürolarda çalıştım ve birkaç yüksek okulda teknik resim ve perspektif dersleri verdim. Sonrasında Almanya'ya döndüm ve bazı şirketlerde proje yöneticiliği yaptım. 70'li yılların ortasında Almanya'da kriz başlayınca tekrar ülkeme döndüm. Şevki Vanlı'nın bürosunda çalıştım ve 1976'dan

itibaren ADMMA'da tasarım atölyesinde dersler verdim. 12 Eylül 1980 sonrası YÖK'ün kuruluşu ile eğitimlik görevim sona erdi".

Yarışmalar ve sonrasını ise şöyle anlatıyor: "1977 yılından itibaren yarışmalara girmeye başladık. İlk yarışmamız SSK Genel Müdürlüğü yarışması oldu, mansiyon kazandık. O yıllarda hemen hemen büyük yapıların projeleri, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, yarışma ile elde edilirdi. Yarışmaya katılan büro sayısı da azdı, dolayısıyla dereceye girmek kolaydı. Bugün ise hem yarışma sayısı çok az hem katılım çok fazla, her şey gittikçe daha da zorlaşıyor. Merkezi yönetim neredeyse hiç yarışma açmıyor. Mimarlığın dünyadaki gelişiminin aksi yönünde bir gidişin olduğunu görmek çok üzücü. Bu durumda mimar da gelişemez mimarlıkta... Üstelik genç mimarların kendilerini var etmeleri de engellenmiş oluyor. Oysa dünyada söz sahibi olmuş mimarlar çoğunlukla kendi ülkelerindeki yarışmalarda gösterdikleri başarılarla var olmuşlardır. Bu nedenle yarışmalar genç, yaşlı meslektaş fark etmeksizin herkes için önemlidir.

Kazandığımız yarışmalar ve inşa edilme süreçleri tam bir hayal kırıklığı oldu. Bu durum sadece bizim için değil birinciliği olan birçok proje müellifi için de geçerli. Bu anlamda üç büyük ve önemli projeden bahsedebiliriz: Devlet Mezarlığı, Batıkent İslam Kültür Merkezi ve

Azize Ecevit çalışması.

Özgür Ecevit çalışması.

Ankara Kültür ve Kongre Merkezi yarışmaları. İlk inşa edildi, diğerlerinin gerçekleşmeme nedenini birkaç başlıkla açıklayabiliriz: Kurumsal sürekliliğin olmaması, programsızlık, ilkesizlik, yetersiz bütçe..."

Sanırım en çok üzüldüğü ve vurguladığı konu Cumhuriyet Türkiye'sinin başkentinde gerçek anlamda opera olarak tasarlanmış bir yapının olmaması idi. Çünkü ilgili söyleşide bu konu hakkında detaylıca konuştu. Yıllarca süren proje hazırlık çalışmaları, en donanımlı uzman ekiplerden özel danışmanlık hizmetlerinin alınması ve bu kadar emeğe ve çabaya rağmen sonuç...

Söz dönüp dolaşıp mimarın hakları ve mimarlığın gelişimi ve dolayısıyla da meslek örgütlerinin gerekliliğine geliyor. TürkSMD ile ilgili bakın neler söylüyor: "Avrupa'da proje yapan mimarların dernek kurmadığı tek ülke herhalde Türkiye'dir. Bu derneklerin kuruluş nedenleri tasarımcı mimar ve mesleğin gelişimini ve tanıtımını, yarışmaların açılmasını sağlamak ve bu eylemleri de bir sistem dahi-

Özgür Ecevit'in evi.

Özgür Ecevit çalışması.

linde mevzuat temeline oturtmaktır. Aslında mimar hakları denince Mimarlar Odası da önemli bir meslek örgütüdür. Bu konuda tüm meslek örgütleri yapacakları işbirliği ile güçlü ve kararlı bir duruş sergilemelidirler. Birçok sorunun da bu birliktelikle çözülebileceğine inanıyoruz. Almanya'da mimarın özlük hakları ile Mimarlar Odası, proje yapan mimarların sorunları ile BDA doğrudan ilgilidir. Türkiye'deki mimarlar, Serbest Mimarlar Dernekleri ile Mimarlar Odası'nın birbirinin rakibi değil meslek için paydaş olduklarını düşünmelidir.

Örneğin, CSO projesi için Almanya'da uygulanmış bir projenin Ankara için de aynen yapılması bakanlık tarafından istenmiş ve mimarlara proje hazırlamaları konusunda çağrı yapılmıştı. Mimarlar Odası ve TürkSMD yaptıkları işbirliğiyle daha davet aşamasında iken bu uygulamadan vazgeçilmesini sağlamıştır. Kurumsal sürekliliğin olmadığı bir ülkede yaşamının sıkıntılarını meslek koşulları anlamında etkili bir şekilde yaşamaktayız. Örnek vermek gerekirse, uzun süre üzerinde kamu kurum ve diğer paydaş meslek örgütleri ile üzerinde çalışılmış belirli bir düzeye getirilmiş mesleki mevzuat düzenlemelerini kalıcı hale getirmek için 2002 yılından sonra ülke gündemine alınması için hem kamu kurumları hem de TBMM düzeyinde ne yazık ki bir muhatap bulunamadık. Batıda RIBA, BDA gibi meslek kuruluşları her zaman merkezi ve yerel yönetimlerle irtibat halindedir. Ülke mimarisinde birinci derecede söz sahibi meslek kuruluşlarıdır".

Ecevitler yarışma maketi başında.

Özgür Ecevit mimar işveren ilişkilerine değinmeden geçemiyor: "Bir işverenin gerek kamu kurumunda olsun, gerekse özel sektörde olsun mimardan beklentilerini ve isteklerini bir program ile bildirmesi çok doğaldır. Zaten işveren kendi koşullarına uyan mimar ile çalışmak ister. Her ne olursa olsun işveren istenilen programın yerine gelip gelmediğini sorgular, mimarın yaratısına, tasarımına karışamaz. Çünkü mimarın çalışması yaratısı özeldir, özgündür." Daha birçok düşüncesini ve yaşadıklarını, deneyimlerini bu metnin başlangıcında belirttiğim Serbest Mimar Dergisi'nin 14-15. sayısında izlemeniz dileğiyle...

Bu ülkede cumhuriyetin ilk yıllarında doğmuş ve sonrasında mimarlık eğitimi almış kişiler, dönemin sosyal, kültürel ve siyasal konuları ve sorunlarının farkında olan, genç cumhuriyetin dinamizmini hissederek çok duyarlı bir şekilde meslek ve dünya görüşlerini oluşturmuşlardır. Genellikle meslek dışında ikinci uğraşları vardır; müzik, resim, heykel, yazarlık gibi... Özgür Ecevit ve eşi Azize Hanım'ın da hem bürolarında hem evlerinde yapmış oldukları resim ve heykeller oldukça önemli bir yere sahip. Özgür Ecevit Almanya'da eğitim görmesinin verdiği rasyonel tutumu ile meslek için bazen meslektaşları ile bazen de işverenlerle sert tartışmalar yapan özgün bir insan bir meslektaştı. İnsanların vefatından sonra geride çok yönlü anılar ve eserleri kalıyor. Bu kişilere Özgür Ecevit de eklendi.

Saygı ve sevgiyle...

PAOLO PORTOGHESI

1931-2023

Mimar, tarihçi, kuramcı ve akademisyen Paolo Portoghesi 92 yaşında İtalya'nın Calcata kentinde hayata gözlerini yumdu.

Portoghesi 1979-1982 yılları arasında Venedik Bienali'nin ilk mimarlık küratörü olarak, daha sonra 1983-1992 arasında yine Bienal'in yöneticisi olarak görev yaptı. Bienal'in küratörü olarak ilk yaptığı icraat mimar Aldo Rossi'ye yuzen bir tiyatro yapısı olan Teatro del Mondo'yu tasarlatmak oldu.

Ürettiği yapıların yanı sıra mimarlık tarihi, kuramı ve güncel konular üzerindeki yazıları ve düşünsel katkıları; Controspazio, Eupalino gibi İtalyan dergilerinin editörlüğü ve nihayet üniversitede yetiştirdiği öğrencileri ile mimarlık tarihinde önemli bir yer aldı.

İtalyan mimarlık tarihine, özellikle Borromini, Guarini ve Michelangelo gibi önemli Rönesans

mimar ve sanatçılarına olan ilgisi, onu modern mimarinin eleştirmeni ve Post Modern mimarlığın önemli bir savunucusu ve uygulayıcısı yaptı. Amerikalı mimar Robert A. M. Stern'ün ifadesiyle "Portoghesi'nin Postmodern mimarlığın gelişimindeki rolü tartışılmaz"dı. Nitekim 1980'de aralarında Ricardo Bofill, Stanley Tigerman, Frank Gehry, Arata Isozaki, Hans Hollein, Rem Koolhaas, Robert Venturi gibi önemli isimlerin de bulunduğu 20 mimarı Bienal'e davet etti, onlara Corderie dell'Arsenale'de oluşturulan 70 metre uzunluğundaki sokakta (Strada Novissima), yaptıkları eserleri sergileyebilecekleri dükkan benzeri fasadları olan odalar tasarlattı. Bu girişim, "Geçmişin Varlığı" adı altında Venedik Bienali'nin ilk Uluslararası Mimarlık Sergisi'ni oluşturdu.

Portoghesi'nin önemli yapıları arasında Papanice Evi (1968), Salerno'da Kilise (1974), Roma Camii ve İslam Kültür Merkezi (1984-1995),

Roma Parco Talenti'de Rönesans Yerleşimi ve Calabri'de Katedral (2019) sayılabilir. Vittorio Gigliotti ile birlikte tasarladıkları Salerno Kilisesi'nin kompleks plan geometrisi dikkat çekicidir. Portoghesi'nin (o dönemin çoğu İtalyan mimarında görülen) dışavurumcu/organik, yumuşak hatlar ve özellikle dairesel yapı elemanları ile plan geometrisi ve yapı plastiği arayarak tasarladığı yapılara ilk örnek Papanice Evi'dir. Salerno Kilisesi'nde bu arayış çok daha başarılıdır. Roma Camii'nde, yapının dışındaki sükunete karşın, iç mekanda yapısal ve dekoratif elemanlarla ulaştığı görsel zenginlik, Salerno Kilisesi'nin sade iç mekanından sonra oldukça post modern bir görünüm vermektedir.

Mimarlık tarihi ve kuramı üzerinde pek çok kitabı olan Paolo Portoghesi 1995 yılından beri Roma Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde Mimari Tasarım dersi vermektedir.

Cami ve İslam Kültür Merkezi, Roma, 1995.

Cami ve İslam Kültür Merkezi iç mekanı, Roma, 1995.

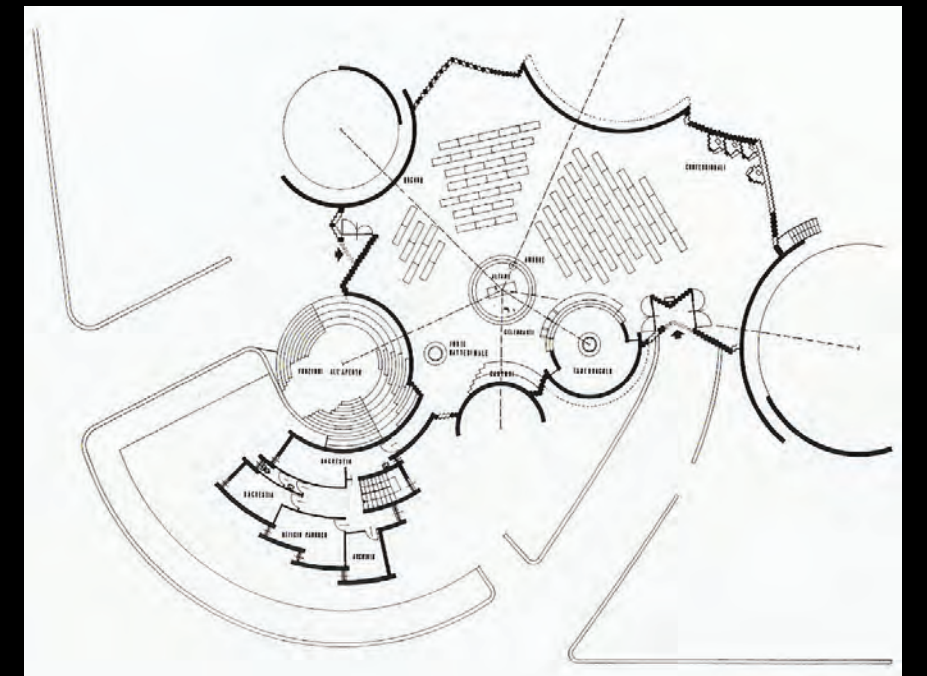
Strada Novissima, Venedik Bienali, 1979.

Salerno Kilisesi iç mekanı, 1974.

Casa Papanice, Roma, 1968.

Salerno Kilisesi planı, 1974.

MICHAEL HOPKINS

1935-2023

High-Tech mimarinin öncüsü ve 1994 yılı RIBA Kraliyet Altın Madalyası sahibi Michael Hopkins, 88 yaşında vefat etti. Dorset, Poole'da doğan Michael Hopkins, Foster + Partners'e katılmadan önce Cedric Price, Bob Maxwell ve Peter Smithson gibi profesörlerden dersler aldı. Sonrasında, eşi Patty Hopkins ile birlikte 1976'da Hopkins Architects'i kurdu. Stüdyo, 1980'lerde Hopkins House'un yanı sıra, Bury St. Edmunds'taki Greene King deposu, Patera Building System, Cambridge'deki

Schlumberger Araştırma Merkezi ve Londra'daki Lord's Cricket Ground'daki Mound Stand gibi öncü High-Tech yapıları tasarlamaya devam etti. 1970'ler ve 1980'lerde High-Tech mimari stiline çok sayıda ikonik çalışmanın mimarı olan Michael Hopkins, Schlumberger Araştırma Merkezi, Westminster Metro İstasyonu, Portcullis Evi ve Olimpik Velodrom yapılarına imza attı. Stüdyosu tarafından tasarlanan projeler, mimarlık alanında İngiltere'deki en kıymetli ödüllerden biri olan Stirling Ödülü için dört

kez finalist oldu. Hopkins'in olağanüstü kariyeri, 1994 yılında kendisine ve eşine ortaklaşa verilen prestijli RIBA Kraliyet Altın Madalyası ile daha da bilinir hale geldi. Hopkins Architects'in baş mimarı Michael Taylor, Hopkins'in mimarlığını "Yöntemleri her zaman çok kasıtlıydı. Binaların inşasından önceki tartışmalar genellikle yer duygusunun nasıl yaratılacağı, binanın tarihi ve modern unsurlarının ortaklaşa nasıl örüleceği ve binanın sakinlerinin ve kullanıcılarının kendilerini nasıl hissedeceklerine dair olurdu." diye tanımlıyor.

GÜLCE HALICI

Evelina Çocuk Hastanesi, Londra, 2005.

Schlumberger Araştırma Merkezi, Cambridge, 1985.

Glyndebourne Opera Evi, 1994.

Velodrom, Londra, 2012.

Hopkins Evi, Londra, 1976.

Evelina Çocuk Hastanesi, Londra, 2005.

YARIM ASIR: PRITZKER MİMARLIK ÖDÜLÜ VE DAVID A. CHIPPERFIELD

PROF. DR. AYŞEN SAVAŞ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yarım asırdır düzenlenen ve mimarlık alanındaki en saygın ödüllerden biri olan Pritzker Mimarlık Ödülü 2023 yılında Sir David Alan Chipperfield'e verildi. 2022'de Francis Kéré'nin, 2021'de Anne Lacaton ve Jean-Philippe Vassal'ın ve öncesinde de Arata Isozaki, Alejandro Aravena, Frie Otto, Toyo Ito, Peter Zumthor, Jean Nouvel, Richard Rogers, Richard Meier ve I. M. Pei gibi tanınmış mimarların kazandığı ödül, ilk olarak 1979 Philip Johnson'a Cindy ve Jay. A. Pritzker tarafından verildi. Ödül yıllar içinde Ukrayna göçmeni Pritzker ailesinin kurduğu Hyatt Vakfı'nın

desteği ile kurumsallaştı. Yaşayan mimarlara verilen ödülün amacı mimarlığı desteklemek ve mimari değerlerle ilgili konularda toplumsal farkındalığı arttırmak. Görece geniş bir aile olan Pritzker'lerin mimarlıkla doğrudan bir ilişkisi olduğu söylenemez. Hukuk üzerine odaklanan ilk nesilden sonra genişletilen gelir kaynaklarının bir kısmının mimarlığı desteklemek için kullanılmasının nedeni filantropi ile açıklanıyor. Filantropi maddi kazanç gözetmeden kamu yararına yapılan ve yaşam kalitesini arttırmaya odaklanan özel girişimlerden oluşan bir özgecilik (alturism)

biçimi. Türkçeye hayırseverlik olarak çevrilen sözcüğün mitolojik kökeni de demokratik hukuk anlayışının doğuşuna uzanıyor ve ailenin hukuk bazlı hayat görüşü ile örtüşüyor. İnsanların güvenilir bir sistemle kendi kendilerine yönetme yetisine sahip olma fikrinin mitolojideki kaynağı Prometheus. İnsanlığı Zeus'un gazabından kurtarmak adına ateşi Olimpos Dağı'ndan çaldığı söylenen tanrı. Anlatıya göre Prometheus'un hediye ettiği ateş insanların amaçsızca yaşadıklarına inanılan karanlık mağaraları aydınlatır ve sanatın ve bilimin gelişmesi adına başlatılan tüm günlük ya-

şam pratiklerinin sembolü olur. Pritzker Ödülü'nün mimarlığı bir sanat olarak ele almasının ve sanatsal üretimde yeteneğin vurgulanmasının başlıca nedeni toplumsal yaşamın önemli bir girdisi olan mimari çevrenin kalitesini arttırmaya yönelik çabaları desteklemek. Bugün özerk alanlar olarak ayrıışan mimarlık ve sanat, tarih içinde aralarındaki sınırı zorlayan ürünler vermiş, üslup, bezeme ve onlara dair geliştirilen simgesel temsil araçları iki disiplin arasındaki sınırı tanımsız kılmıştır. Salt işlevsellikle açıklanamayacak kadar karmaşık girdileri olan mimari tasarımdan yapının üretim detaylarına, seçilen malzemenin renginden derz kalınlığına kadar değişen birçok kararda, sanat öğretisinin yanı sıra beğeni ve estetiğe dair seçimler etkili olmuştur. İngiliz mimarlık kuramcısı Jane Rendell'in 2006 yılında "Sanat ve Mimarlık: Arada Bir Yer" başlığı ile yayımladığı kitap bu konuda yazan Walter Benjamin, Michel de Certeau, Hal Foster, Rosalyn Krauss, Luce Irigaray, Doreen Massey ve Edward Soja gibi birçok düşünürü kaynak gösterir (1). Eleştirel kuram, kültür coğrafyası, toplumsal eşitlik gibi üst başlıklar altında çeşitlenen temalarla Rendell, sanat ve mimarlığın arasındaki güçlü ilişkiyi mekân, yer ve alan üzerinden inceler (2).

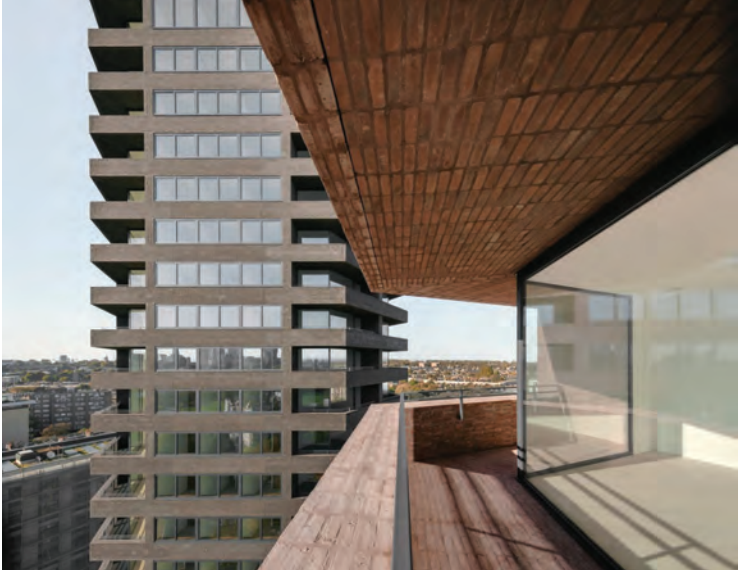
Pritzker Mimarlık Ödülü'nün açıklama metninde kullanılan bir diğer anahtar sözcük de "tutarlılık" (3). Burada mimara düşen sorumluluk oldukça büyük. Felsefede tutarlılık, bir önermenin diğer önermelerle gerçeklik veya doğruluk açısından aynı niteliği taşıma durumu olarak açıklanıyor (4). Bir başka deyişle, bir önermenin mantıksal olarak tutarlı olması onun doğru olarak nitelendirilebilmesi için ön koşul. Tutarlılık sözcüğü aynı zamanda parçaların kendi aralarında ve bütünle uyumlu olmasının gerekliliğini de vurguluyor. Mimarın sanatsal değeri olan, yenilikçi ve aynı zamanda tutarlı bir ürün elde ederken kendisini tekrarlamaması beklentisi Chipperfield'in ödülünü mimarlık tartışmalarının odağına yerleştirdi. Mimarlık eleştirmeni Aaron Betsky'nin gündeme getirdiği tartışmanın konusu tutarlılığı yadsınamayacak Chipperfield mimarlığının yaratıcılıkla ilgili sınavı geçip geçmediği oldu (5). Mimarlıkta yaratıcılık çoğunlukla biçimsel özellikler ve özgünlükle öne çıkan bir yeti. Biçim arayışlarının limitleri zorladığı günümüzde en azı hedefleyen denemelerin gözden kaçması çok kolay. Modern mimarlığın kübik biçimlerinin ilk bakışta sunduğu aynılık ifadesi, yeni yorumlarının önüne geçen bir özellik hiç şüphesiz.

Eğitim programlarında estetik ve sanat ile ilgili konulara çok az yer verilen mimarlık okullarında mimarlığın sanatsal yönünün gelişmesinin en önemli aracı

yetenek. Biçimsel ifade ile sınırlanamayacak kadar geniş bir alana yayılan yetenek, çizim aşamasından yapının fiziksel varlığına kadar her süreçte etkin bir araç (6). Dönüştürme, yorumlama, devşirme yaklaşımlarından farklı ele alındığında mimarlıkta yaratıcı sürecin iki şekilde geliştiği düşünülebilir. İlki son ürünü en başta görüyor olmak. İkincisi çizgilerden mimarlığı üretmek adına sürekli çizerek son ürüne ulaşmak. Baştan son ürünün ne olacağını biliyor olmak üzerinde çalışılmayacağı anlamına gelmiyor. Ancak bu Robin Evans'ın değişimi ile tersine işleyen bir süreç (7). Her türlü olası çizginin, kurgunun denenmesi ise farklı bir tasarım sürecini gerektiriyor. Zaha Hadid ve David Chipperfield düşünüldüğünde her ikisinin de tutarlı bir son ürün sunabileceği konusunda şüphe yok. Ancak Hadid hep yeteneği modelleyen bir örnek olarak anılırken, Chipperfield'in yaratıcılığı

çağdaşı karşıtları ile kıyaslanarak tartışılıyor. Mimarın kendisi de yapılarını, yaratıcı bulduğu Renzo Piano, Frank Gehry, Álvaro Siza gibi mimarların ürünleri ile karşılaştırmaktan çekinmiyor ve kendi yaptığı mimarlığın mütevazı çizgisinin aynı bakış açısı ile değerlendirilemeyeceğini söylüyor. Dezeen için Marcus Fairs ile 2020 yılında yaptığı röportajda kendisini diğerlerine kıyasla biraz "kandırmaca" olarak gördüğünü belirtiyor (8). Öyle ki, Zaha Hadid'in desteği olmasa okulu bile bitiremeyeceğini de ekliyor özeleştirisine. Yetenekli görmüyor kendisini Chipperfield, azimli olduğunu ve kararlı tutumunun yetenekle ilgili eksikliğini telafi ettiğine inandığını her fırsatta vurguluyor. 2010 yılında mimarlık dünyasına hizmetlerinden dolayı "Sir" ilan edilen David Chipperfield'e 2011'de verilen RIBA Kraliyet Altın Madalyası, Avrupa Birliği Çağdaş Mimarlık Ödülü – Mies van der Rohe Ödülü ve yapılarına verilen ödüller düşünüldüğün-

de, her ne yaptıysa başarmış gibi görünüyordur mimar. Londra, Berlin, Milano, Şangay ve Santiago de Compostela'da ki ofislerinde yürüttüğü sayısız proje, başarısının bir diğer kanıtı.

Dünya mimarlığının tanınmış ofislerinden BIG'in kurucusu Bjarke Ingels, mimaride yaratıcılığı, toplumsal yapılar veya fiziksel çevre tarafından bize dayatılan yaşam tarzlarına zorlanmak yerine, yaşamak istediğimiz şekilde yaşamamıza izin veren fiziksel çerçeveyi yaratmaya çalışmak olarak tanımlıyor (9). Prizker Ödülünün jüri raporunda da benzer bir tanımlama ile Chipperfield'in seçilmesinin nedenleri gündemde olan çevre sorunlarına değinilerek açıklanıyor. Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğun öne çıktığı değerlendirme kriterleri, mimarın genel yaklaşımının ve ürettiği yapı tiplerinin bu değerleri doğası gereği gözettiğinin altını çizmek istercesine kaleme alınmış. Mimarın ürettiği yalın ve sade kamusal yapılar bir yandan öncülerinin izlerini taşıırken -Modern mimarlığı kastediyoruz- diğer yandan da derin malzeme ve detay bilgisi ile şekillenen dayanıklı eserler ortaya koyuyor (10). Minimalizm İkinci Dünya Savaşı sonrası batıda-Türkiye'nin batısı- ortaya çıkan bir sanat akımı. Mimarlıkla sanat arasındaki ilişkiyi, kullandıkları ölçek, eserlerini yerleştirdikleri mekan ve malzeme seçimleri ile tekrar tekrar kuran Frank Stella, Donald Judd, Robert Morris gibi sanatçılar, kökleri Bauhaus'a uzanan akımın öncüleri olarak tanındılar. Özellikle De Stijl'e özdeşleşen Piet Mondrian, Kazimir Malevich ve diğer Rus Yapısalcıları, Marcel Duchamp, Yve Klein ve Giorgio Morandi gibi birçok sanatçıyı da etkilediler. Minimalizmin Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya arasında gelişen ürünlerini Türkiye mimarlığı da yakından takip ediyordu. Coğrafi ve kültürel olarak arada konumlanan ülkemizde 1980'li yıl-

larda öğrenci olan mimarlar, Modern mimarlığın eleştirisi ile gündeme gelen Rob ve Leon Krier kadar Tadao Ando'yu da yakından tanıma olanağını buldular. Daha yakın tarihte, Japon mimarlarının etkisi Kazuyo Sejima, SANAA gibi tasarımcılarla güçlenerek yayıldı ve Türkiye'nin tanınmış mimarları da benzer bir arayışla başarılı ürünler sergilediler.

David Chipperfield'in Avrupa kadar Japonya'da da sevilen bir mimar olması şaşırtıcı değil. Yalın mimarlığının tek aracı onu bezemelerden arındırmak olmaz elbette. Çoğunlukla kültür odaklı kamusal yapılara odaklanan mimarlığı ile Chipperfield'in yaklaşımının salt gereksiz olanı yapmamak ve gerektiği kadar yapmakla değil, aynı zamanda fiziksel ve kültürel olarak dayanıklı yapılar üretmekle öne çıktığı vurgulanıyor. Pritzker Mimarlık Ödülü jüri raporunda özellikle altı çizilen, mimarın "abartısız ancak dönüştürücü sivil mimariye" bağlılığı. İngilizce yazılmış metinde kullanılan "austerity" sözcüğünün Türkçede karşılığı biraz haksızlık ediyor tanımlamaya. Austerity, ekonomide kullanılan bir terim çoğunlukla, "kemer sıkırmak" olarak çevriliyor dilimize, ancak mimarlıkta pek bir anlam ifade etmiyor bu şekilde yorumlandığında. Lüksten kaçınmak belki daha anlamlı bir yorum olabilir. Jüri raporunun devamında açıklanıyor aslında mimarın desteklenen tutumu: "Gereksiz olanı yapmamak ve hakim olan akımlardan ve moda olandan uzak durmak". Bunun da bir moda olup olmadığı tartışılıyor uzun süredir. Sonunda stiller üstü bir mimarlık üretmek amacı ile ortaya çıkan modern mimarlığın bir üsluba dönüşüp dönüşmediği üzerine de çok şey söylendi (11). Modern mimarlıktan öğrenerek yapı üretmenin araçları yalın iç-dış cepheler, gerektiği kadar kullanılan yapısal elemanlar, tadında bırakılmış

deneysellik, geniş-aydınlık hacimler ve monokrom yüzeylerle kısıtlı olabilir mi gerçekten?

Kanımca Chipperfield'in mimar olarak bir özelliği daha var, o da derin detay bilgisi. İyi bir eğitim aldığı yadsınamayacak mimarın profesyonel yaşantısına Pritzker Ödülü'ne yabancı olmayan mimarlarla başlamış olması önemli. 1985 yılında Londra'da David Chipperfield Mimarlık Ofisi'ni kurmadan önce 1999 Pritzker Ödülü sahibi Norman Foster ve 2007 Pritzker Ödülü sahibi Richard Rogers ile birlikte çalışmış olması da mesleki eğitiminin devamı olarak görülebilir. Foster'ın bu ödülü alma nedeni yapıların estetik özellikleri yerine kullanıcının ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılaması olarak özetlenirken, mimarlığının sosyal boyutu ve yaşam kalitesini dönüştürmek ve iyileştirmek adına gösterdiği çabaya da dikkat çekiliyor. Richard Rogers'ı değerlendiren jüri onun derin detay ve malzeme bilgisinin altını çiziyor, çalışmalarını enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik açısından başarılı buluyor ve en önemlisi mimari ürünün sosyal ve politik etmenlerle ve aktörlerle biçimlenen yapısında oynadığı başarılı rolü vurguluyor. Tüm bu özellikler Chipperfield'in mimarlığında da var. Ödülü veren Jüri Başkanı Şili'li mimar Alejandro Aravena da aynı ödülü kazanan mimarlar arasında yer alıyor. Aravena'nın kurucusu olduğu Elemental da sosyal sorumluluk projelerini benimsemiş ve konut mimarisine odaklanan kurumsal bir oluşum. Chipperfield Aravena'nın 2016 yılında küratörlüğünü yaptığı Venedik Bienali'ne davet ettiği mimarlardan arasında yer alıyor. Jüri üyesi Kazuyo Sejima, Pritzker'i kazanan ve 12'inci Venedik Bienali'nin küratörü olan ilk kadın mimar ve SANAA'nın kurucusu. Meslek hayatına Toyo Ito'nun ofisinde başlamış. Diğer jüri

üyesi Deborah Berke New York'da tanınmış bir mimarlık ofisinin kurucusu ve bir akademisyen. Çinli mimar Wang Shu'da aynı zamanda bir akademisyen ve Çin Sanat Akademisi Mimarlık Okulu'nun dekanı. Pritzker Ödülü'nü aldığında birlikte çalıştığı karısı Lu Wenyu'nun adının anılmaması ile gündeme gelen mimarların kurdukları Amatör Mimarlar Ofisi Çin'de hakim olan mimarlık anlayışına karşı çıkan, geleneksel malzemeleri kullanan ve yapma biçimlerini yorumlayan yeni bir mimarlık üretmeyi başarıyor. André Aranha Corrêa do Lago Brezilya'nın Hindistan Büyükelçisi olmasının yanı sıra diğer jüri üyeleri gibi Venedik Bienali'ne yabancı olmayan bir mimar. 2014 yılında bienalin küratörlüğünü yapmış bu süreçte de MoMA tasarım komitesi üyeliğini sürdürmüş. İtalyan mimar-akademisyen Benedetta Tagliabue'nin ofisinin Barcelona'da olması tesadüf değil. Mimarlık ofisi EMBT'nin harflerinin ilk ikisi tanınmış İspanyol mimar Enric Miralles'e ait. Türkiye'de Sabancı Müzesi ve İstanbul Modern'in oluşumuna katkıda bulunan Amerikalı sanat ve mimarlık tarihçisi Barry Bergdoll 2019 yılından bu yana ödülün jüri üyesi. Bergdoll 2007-2019 yılları arasında MoMA Mimarlık Bölümü'nün küratörüydü. Ödül komitesinin en eski üyelerinden biri olan Stephen Breyer mimar değil. Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Adalet Mahkemesi başkanı emekli bir avukat ve akademisyen. Mezun olduğu Harvard Hukuk Fakültesi'nde ders veriyor ve 2011 yılından bugüne kadara Pritzker ödülleri'nin parçası. Saygın ve güvenilir bir jüriye sahip olması, ödülün kurumsallaşmasının, sürdürülebilirliğinin ön koşulu olarak değerlendirilmeli. Jüri üyelerinin geçmişlerinde Venedik Bienali'nin de sık gündeme gelmiş olması tesadüf sayılamaz, ancak bu başka bir yazının konusu olabilir. Burada hatırlanması gereken David Chipperfield'in 2012 Venedik

Mimarlık Biennali'nin 13'üncü küratörü olduğu. Ana teması "Ortak Zemin" (Common Ground) olarak belirlenen sergide 41 ülkenin mimarlığına yer verildi.

David Chipperfield'in mimarlık bilgisinin bir diğer kaynağının da tarihi yapılar olduğu söylenebilir. Berlin Müze Adası yeniden düzenlemesi ve onun parçası olan James-Simon Gallery, Neues Museum, Yeni Nationalgalerie, Jingdezhen endüstri alanı dönüşüm ve yeniden kullanım projesi, Venedik Procuratie Vecchi ve San Michele Mezarlığı eki ve ofisin üstendiği benzeri dönüşüm projelerde yeniden kullanımın araçları araştırılıyor. Rölöve ve restitüsyon çalışmalarında ilk aşama var olan yapıyı yakından tanımak. Malzeme, detay, yapısal kararlar ve benzeri konuları yerinde inceleyerek ve aslında yapı malzemelerini sökerek yapının arkeolojisini yapma olanağı bulan mimarın bilgisinin ana kaynaklarından birinin de korumaya ait ön araştırmalar olduğu söylenebilir. Var olan yapıların yeniden çizilmesi, yerinde incelenmesi, İngiliz mimarlık eğitiminde yerleşik bir pedagojik yöntem (survey courses). Mimarların eskiz defterlerini alıp Yunanistan, İtalya, Türkiye, Mısır ve benzeri antik dönem yerleşkelerinin bulunduğu bölgelerde yaptıkları çalışmalar bugün mimarlık ve sanat müzelerinde sergileniyor. Tarih içinde bitmiş bir yapıyı tekrar çizerek onu yerinde-içinden gözleyerek yorumlamak öğrenmenin en iyi yöntemlerinden biri olmuş hiç şüphesiz. Chipperfield bunun önemini anlamış ve içselleştirmiş gibi duruyor.

Chipperfield'in mimarlığı "ince ama güçlü, bastırılmış ancak zarif" olarak özetleniyor. Tekrarlanan mimari elemanlar, süreklilikler ve yarattığı mekânsal düzenle, tutarlı bir mimarlık sergiliyor mimar. Mi-

nimalizmi anıtsal bir boyuta taşımak, yapı ile birlikte kentsel çevreyi de dönüştürecek kararlar almak başarıları arasında sayılıyor. Mimar, ödülü aldıktan sonra yaptığı konuşmada kendisine verilen ödülün, gelecekte yapacağı ve salt bir mimarlık nesnesi üretmenin ve onu anlamlandırmanın ötesinde, iklim değişimi ve sosyal eşitlik gibi yüzleştığımız önemli sorunlara eğilecek mimarlığını sürdürmesine destek olacağını belirtiyor.

KAYNAKÇA

1. Jane Rendell. Art and Architecture: A Place Between, Londra: IB Tauris, 2006.
2. ODTÜ Mimarlık Fakültesi ve CerModern iş birliği ile başlattığımız "Mimarlık Sanatı" "başlıklı sergi çalışmaları benzer bir tartışmayı gündeme getirmek üzere (ARCH524 "Mimarlık ve Temsilinin Farklı Araçları" başlıklı ders kapsamında) yürütülmektedir.
3. Detaylı bilgi için: <https://www.pritzkerprize.com>
4. Helmut Hungerland. "Consistency as a Criticism in Art Criticism", The Journal of Aesthetics and Art Criticism, sayı:7, no.2, Aralık 1948, s.93-112.
5. Aaron Besky Dezeen de ödülün açıklanmasından hemen sonra yazdığı kısa eleştiride David Chipperfield Pritzker Mimarlık Ödülünü" hak etmediğini yazdı. March 2023. <https://www.dezeen.com/2023/03/16/david-chipperfield-pritzker-aaron-betsky-opinion>
6. Pierluigi Serraino. The Creative Architect. Inside the great midcentury personality study, New York: The Monacelli Press, 2016.
7. Robin Evans. Translations from Drawing to Building. Cambridge MA: The MIT Press, 1997.
8. "I feel like a bit of a fake", Dezeen_ Face to Face podcast serisi, 2020, David Chipperfield'in by Dezeen'in kurucusu Marcus Fairs ile yaptığı söyleşiden alınmıştır.
9. <https://www.chaos.com/blog/big-creativity>
10. Ayşen Savaş. "David Cipperfield'in Elinden, Yeniden Neue Nationalgalerie", serbestMimar, sayı:42, Ekim 2021, s.61-65. https://www.tsmd.org.tr/_files/ugd/38f85e_d3af99f46993468896834f271d20d8ba.pdf
11. Stanford Anderson. "The Fiction of Function", Assemblage, n.2, Şubat 1987, s.18-31.

BRİTANYA KRALİYET ALTIN MADALYASI YASMEEN LARİ'YE

Suha Özkan Hon. F AIA

Son yıllarda mimarlık mesleğinin başarılarını ödüllendiren etkin kuruluşlar yoğunlukla üçüncü dünya ülkelerinin mimarlarının başarılarını öne çıkarmaktalar. Pritzker Ödülü'nü Şili'den Alejandro Aravena'nın (2016), Burkina Faso'dan Diebelo Francis Keré'nin (2022) ve Hindistan'dan Balkrisna Doshi'nin (2018) hem de Britanya Kraliyet Ödülü (RIBA) (2022) ile birlikte alması, mimarların büyük kapitalere anıtlar yaratmalarının ya da varlıklı kesimin yaşam özelemlerini biçimlendirmenin ötesinde, barınak sorunlarına toplumsal ve doğal ortam çerçevesinde çözümler üretmelerinin de ödüllendirilmesi mesleğin daha yaygın bir saygınlık kazanmasını sağlamakta.

2023 RIBA Altın Madalyası tam 41 yıllık dostum ve başarılarını hayranlıkla izlediğim Yasmeen Lari'ye verildi. Bu yıl 83 yaşında olan Lari 15 yaşında gittiği İngiltere'de şimdi Oxford Brookes Üniversitesi olan Oxford Politeknik'te mimarlık okudu ve 1964 yılında Pakistan'a dönüp eşi ünlü tarihçi ve yazar Suhail Zaheer La-

ri'nin (1936-2020) desteği ile serbest mimarlık bürosunu kurdu. Böylesiyle Pakistan'ın "ilk kadın mimarı" olarak mesleğimizin tarihine mal oldu. Mimarlık alanında üstün yeteneğinin ötesinde sağlam ve saygın kişiliği ile mimarlık mesleğinin meşalesini hem tasarım hem de meslek örgütlenmesi alanında büyük bir dirayetle önderlikle taşıdı. Mesleki uygulamaların ilk 15 yıllık bölümünde nitelikli yapı tasarımları üreten dünyada yaygın ve mimarlardan beklenen tasarım hizmeti olarak 1960-1970 model brutalist nitelikli yapılar üretti. Bunların arasında Karaçi'de Ulusal Petrol Şirketi, Taj Mahal Otel ve Lari Evi yapıları sayılabilir.

Lari'nin mesleğinin dönüm noktası Angoori Bagh projesidir, zaten bizim de arkadaşlığımız bu uygulama bağlamında 1982'de başlamıştı. Bu uygulama Lahor'da 787 düşük maliyetli konutun 14 adada yapıldığı, genellikle her biri iki odalı, tamamı iki katı geçmeyen türdeş bir doku oluşturan konut grubudur ve tamamı düşük gelir grubu için gerçekleştirilmiştir.

Veranda evin dış ortamla ilişkisini sağlayan bölümdür. Yemek pişirme işleri de açık alanda, banyo ve tuvalet de avluda yer alır. Bu yoğun ucuz maliyetli konut grubu Lari'nin plan, kesit ve yerleşim çözümü çok basit olsa da yoğun bir mimari tasarım becerisi ve tutkunluğu taşıyor. Artık O büyük yapıları gerçekleştirmekten yorulmuş kendini toplum için mimarlık konusuna adanmıştır. Ama yine de Angoori Bagh'da tasarım, yapı gereçleri ve niteliği onun için önemlidir.

Lari, RIBA Altın Madalyası öncesi Pakistan Cumhurbaşkanı ödülü olan, bizdeki Devlet Sanatçılığı gibi Sitara-i-Imtiaz (2006) ve Hilal-e-Imtiaz (2014) ödüllerini hak etmiştir. Ayrıca 2016 yılında Japon Fukuoka Ödülü'ne "Sanat ve Kültür" alanında bir mimar, Mimarlık Tarihçisi. Çevre Korumacı, İnsani Yardım Katkısı yönleri anılarak ödüllendirilmiştir. Bu ödüllere gerekçe 1980'de eşi ile birlikte kurdukları Miras Vakfı'nda gerçekleştirdikleri yoğun çalışmalar içindir.

Ulusal Petrol Şirketi yapısı (Solda), Taj Mahal Otel, Karaçi (Ortada), Lari Evi, Karaçi, 1973 (Şimdi aynı zamanda: Çıplak Ayaklı Mimarlar Merkezi) (Sağda).

Tek Odalı Kerpiç Ev, Moak Sharif, Tando Allahyar, Sindh, 2011 (Solda), Tek Odalı Kerpiç Ev, Moak Sharif, Tando Allahyar, Sindh, 2011 (Ortada), Tek Odalı Kerpiç Ev, Moak Sharif, Tando Allahyar, Sindh, 2011 (Photos © Heritage Foundation of Pakistan) (Sağda).

Angoori Bagh Konutları (Solda ve Ortada), Tek odalı kerpiç ev, Moak Sharif, Tando Allahyar, Sindh, 2011 (© Heritage Foundation of Pakistan) (Sağda).

Lari, kendisini büyük şirket sahiplerini mutlu etmek çabasından emekli etmiş ve Miras Vakfı (Heritage Foundation) ile tarihi çevre belgelemesi ve sonra BASA (Barefoot Social Architecture) "Çıplak Ayaklı Toplumsal Mimarlık" aracılığı ile sadece insani yardım mimarisi yapmaya adanmıştır. Bu tutum 2005 yılında Kuzey Pakistan'da 7.6 şiddetindeki depremin yerinden ettiği 400 bin kişi ve benzeri durumlarda "Bir mimar olarak ne yapabilirim?" kaygısından kaynaklanan asil ve özverili bir yaklaşımdır. Kendisi; "Herhangi bir afet projesi yapmamıştım. Hele dağ başlarında hiç çalışmadım. Destek olarak kullanacağım bir emek kaynağı da yoktu. Bü-

romu kapatmıştım. Ama anladım ki karar verip yola çıktığınızda daima size yardım edenler çıkar. Çıktı da." Lari kurduğu BASA eylem grubuna geniş destek sağladı.

Lari afet sonrasında güvenilir tasarımla bir araya getirilmiş tek odalı bir barınığın hayat kurtarıcı olabileceğine inanmakta ve sadece 110 dolara mal olan bambu barınaklarda on binlerce gönüllülerin katılımı ile riskli alanlarda inşa etmiştir. Doğal olarak birkaç saatte inşa edilip gerektiğinde sökülüp gereksinilen başka yerlere taşınabilecek bu barınakların sıfır karbon ayak izi olduğunu da anımsatalım.

RIBA Ödülü sonrası Observer Gazetesi'ne Rowan Moore'la yaptığı söyleşinin başlığı: "Uluslararası sömürgeci sadaka yöntemi hiçbir zaman yürümeyecektir," derken, Guardian'da Oliver Wainwright'a "36 Yıl Boyunca "Yıldız Mimar"dım şimdi "kefaret" zamanı" demiştir. Kısacası son yıllarda yaptığı yoğun toplumsal mimarlık hizmetinin önce yaptıklarının karşılığında bir bedel ödemesi olduğunu içtenlikle söylemiştir. Kefaretin ne olduğunu yeni nesil için anımsatalım. Kefaret: "Kişilerin işlediği günahların affedilmesi umuduyla vermiş olduğu sadaka veya tutmuş olduğu oruçtur."

2023 WAF VE INSIDE FİNALİSTLERİ AÇIKLANDI

2023 Dünya Mimarlık Festivali (WAF) bünyesinde yarışacak olan finalist projeler açıklandı. Seçilen mimari ve iç mimari projeleri 29 Kasım-1 Aralık tarihleri arasında Singapur'daki Marina Bay Sands'te gerçekleştirilecek olan festivalde yarışacak.

Her yıl dünyanın hemen her ülkesinden mimarları, iç mimarları ve sektör profesyonellerini bir araya getiren uluslararası mimarlık etkinliği World Architecture Festival dünyanın en yaratıcı mimari ve iç mimari projelerini sergilemek ve ilham verici tartışmalara ev sahipliği yapmakla kalmıyor, mimarlıkta mükemmelliği kutlayarak önde gelen tasarımlara prestijli ödüller sunuyor.

Konuttan kültürel yapılara ve renovasyon projelerine kadar uzanan 33 farklı kategoride en iyi yeni tamamlanmış binaların, iç mimari tasarımlarının, peyzaj mimari işlerin ve geleceğin en ilham verici konsept projelerinin değerlendirildiği Dünya Mimarlık Festivali'nin bu sene ki kısa listesi 800'den fazla başvuru arasından seçilmiş 495 projeden oluşuyor.

Festivalde bu yıl mimari ve iç mimari kategoride finale kalan projeler arasında Türkiye'den

işler de bulunuyor. Mimari tarafta IGLO Architects YC Inox TR Boru Fabrikası ile "Üretim, Enerji ve Lojistik Yapıları" kategorisinde; Tabanlıoğlu Mimarlık Dakar Ulusal Stadyumu "Spor Yapıları" kategorisinde, Sogut Market ile "Geleceğin Ticari Karma Kullanım Projeleri" kategorisinde, Sev Okulları Beylerbeyi Kampüsü ve Halki Teknoloji Okulu projeleri ile "Geleceğin Eğitim Yapıları" kategorisinde ve Next Level İstanbul ile "Geleceğin Konut Yapıları" kategorisinde; EAA-Emre Arolat Architecture Nora Camii ve Toplum Merkezi ile "Geleceğin Kamu Yapıları" kategorisinde, Güneştekin Sanat Rafinerisi ile "Geleceğin Kültür Yapıları" kategorisinde, Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı Terminali III ile "Geleceğin Altyapı Projeleri" kategorisinde, White Roads Resort ile "Geleceğin Rekreasyon Yapıları" kategorisinde, Green Coast Village ile "Geleceğin Masterplan Projesi" kategorisinde ve Park Slope of Neulsenburg ile "Geleceğin Konut Proje-

leri" kategorisinde; Yazgan Tasarım Mimarlık ODTÜ Coworking & Cafeteria ile "Geleceğin Eğitim Yapıları" kategorisinde ve SANALarc Makery @ 2nd Street ile "Geleceğin Konut Projeleri" kategorisinde finale kaldı.

Festivalin iç mimari tarafında bu yıl Türkiye'den Tabanlıoğlu Mimarlık "Biz İstanbul – AKM Terrace Restaurant" ile "Barlar ve Restoranlar" kategorisinde ve Ofist – Yasemin Arpaç & Sabahattin Emir "Küçük Ofis Yapıları" kategorisinde INSIDE finalinde yarışmaya hak kazandılar.

Festivalin son gününde, ödülün 44 kategorisinin birincileri, Yılın En İyi Yapısı, Yılın Peyzaj Tasarımı, Yılın En İyi Gelecek Projesi ve Yılın En İyi İç Mekanı ödülleri için kıyasıya yarışacak. Önemli dünya meselelerini ele alan yaratıcı ve son teknoloji tasarımları kutlayan WAFX de dahil olmak üzere bir dizi özel ödül de kısa listedeki projelerden bazılarına takdim edilecek.

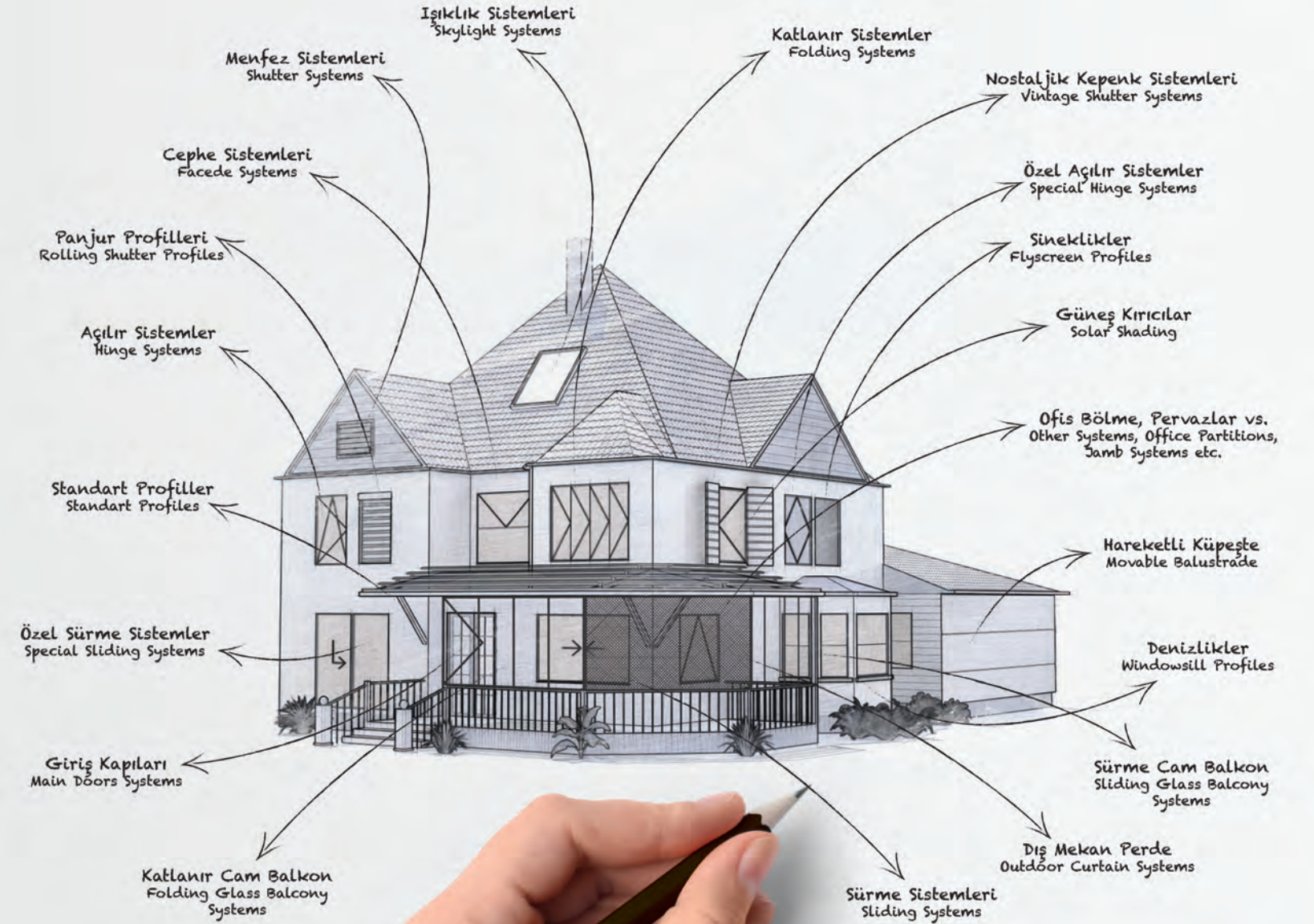
THE ARCHITECTURAL REVIEW 1500 SAYISINI YAYINLADI

İngiltere merkezli mimarlık dergisi "The Architectural Review" Nisan 2023 baskısıyla 1500. sayısına ulaştı.

1896 yılından beri yayınlanan dergi 127 yıllık süren kesintisiz bir yayın hayatına sahip. Bu aynı zamanda AR'nin mimarlığın 127 yılına tanıklık ettiğini ve belgediğini de gösteriyor. AR'nin Nisan 2023 sayısı, iklim krizine karşı derginin yaklaşımını yansıtan "İklim Saatine Karşı Mimari Eleştirisi"

temasına sahip. Dergi önceki yıllarda yayınlanmış, içinde iklim değişikliğinin yaratacağı sorunlara dikkat çeken yazı ve projelerden oluşuyor. The Architectural Review'ı bu uzun ve zor süreç boyunca mimarlık ortamına getirdiği kalite ve başarısı nedeniyle kutlar, nice yayın yılları dileriz.

IQ ALÜMİNYUM İLE HER İHTİYACA UYGUN ÇÖZÜMLER!

ANKARA ERMAN ILICAK FEN LİSESİ

Birçok programın bir araya geldiği CBN Mimarlık tasarımı Ankara Erman Ilıcak Fen Lisesi, etkileşimli alanlarının farklı noktalarında çeşitli mekansal deneyimleri öngörerek mekansal süreklilik yaratmayı amaçlıyor.

Mimari Proje: CBN Mimarlık

Proje Müellifi: REC Uluslararası

Tasarım Ekibi: Ebru Can Bilhan, Kenan Bilhan

Mimari Proje Ekibi: Muhammet Onur, Kübra Demirel Öztürk, Aybüke Kır, Furkan Güler, Hande Güner

Danışmanlar: İlter Uluğ, Murat Karakaşlı, Diler Özdemir, Cemre Teomete, Cengiz Çalık, Gülşah Kösa

Peyzaj Projesi: ADD Design Studio / Alper Tüfekçioğlu

İşveren: Rönesans Eğitim Vakfı

Fotoğraflar: Emre Şenokur, Aylin Akın, Akın Andırın

Proje Yılı: 2021

İnşaat Alanı: 19.900 m²

İnşaat Tamamlanma Yılı: 2022

Proje, Ankara Sincan bölgesinde inşa edilen 24 derslikli bir okul, 195 kişilik yurt bloğu ve 230 kişilik spor salonu yapılarından oluşan bir fen lisesi kampüsü. Proje alanı, kentin gelişen, merkezinden batısına doğru uzanan konut bölgesinde yer alıyor.

Bir adası bütünüyle eğitim yapılarından oluşuyor. Bütünü daha asal geometrik bir parsel olmasına rağmen zamanla çevresine eğitim yapıları eklendikçe kalan proje alanı geometrisi açısından bütüncül bir yaklaşımla planlanması gereken zor bir arsa alanına dönüşmüş.

Projenin geliştirilmesi aşamasında proje alanının şehrin gelişen bölgesinde yer alması, komşularının yine eğitim yapısı olması ve çevresinde büyük kentsel bir yeşil alan olma-

sı (Harikalar Diyarı/Sincan) pozitif değerler olarak ele alınmış. Proje için belirlenen temel amaç, eğitim adına birçok programın bir araya gelecek olması dolayısıyla yapıların bir bütünlük içinde olması ve tanımlı ve büyük bir açık alana sahip olabilmesi olmuş.

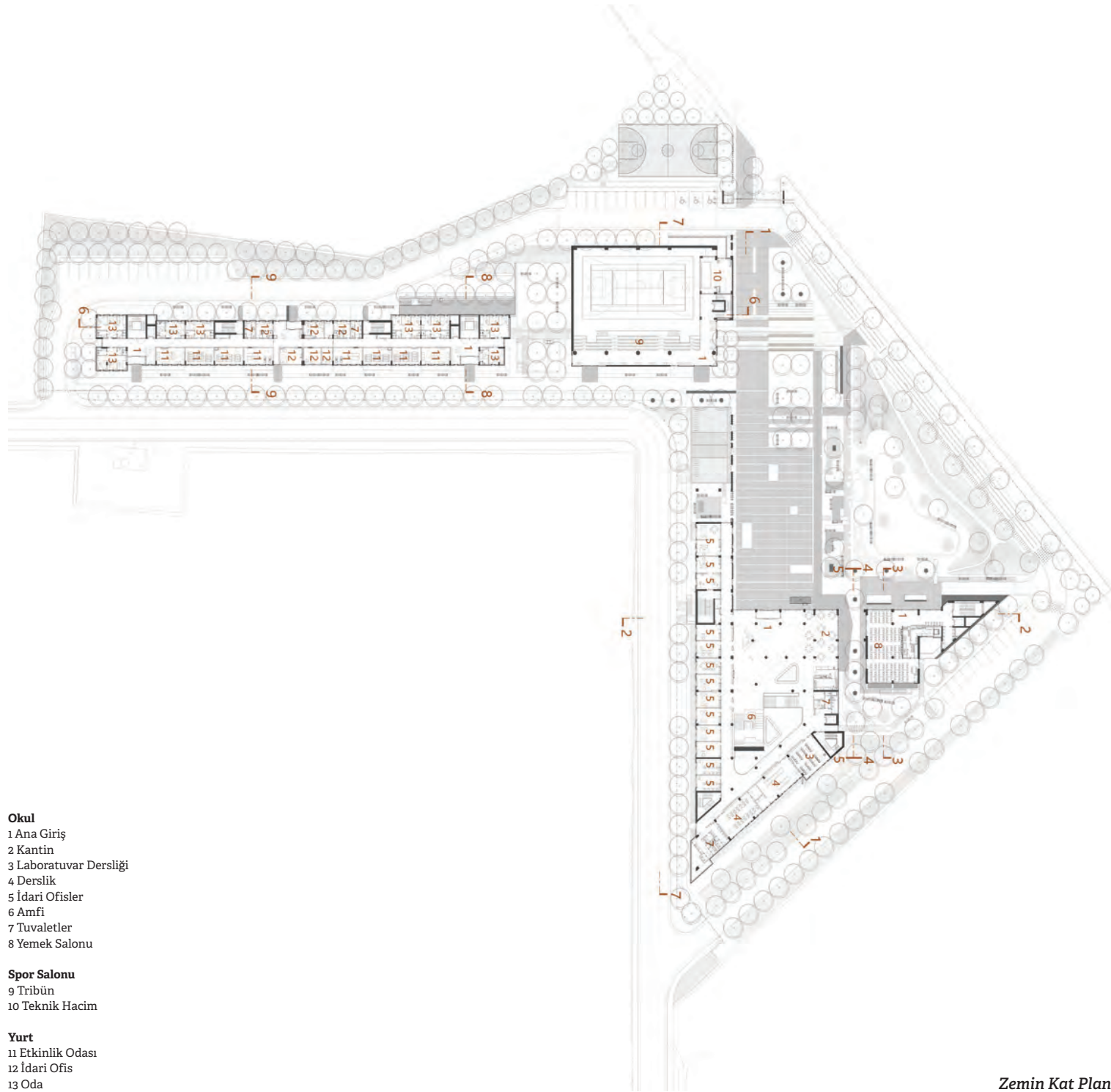
Bir bağış projesi olduğundan kısıtlı bütçe ile bir eğitim merkezinin işlevsel ve sosyal rolünün bilinciyle tasarım yapılmış. Bir bütünlük içerisinde oluşturulan kampüs, birbirine bağlı üç ana kütlede oluşuyor: Okul binası, kapalı spor salonu ve yurt bloğu.

Proje, eğitimin birer parçası olan kültür, sosyal yaşam, bilim, sanat ve teknolojinin bir arada olduğu bir etkileşim alanı. Eğitim bu bileşenlerin tümü olarak algılandığından projenin

temel amacı, etkileşimli alanlarının farklı noktalarında çeşitli mekansal deneyimleri öngörerek mekansal süreklilik yaratmak olarak belirlenmiş. Temel amaç, genel eğitim anlayışının ötesinde, kullanıcılar için yeni ve sosyal bir yaşam alanı yaratmak haline gelmiş.

Yola paralel geniş bir üçgen alana yine üçgen biçimiyle oturan okul yapısı büyük temiz bir açık alana sahip. Bu yerleşim diğer tüm yapıları birbirine bağlayacak bir şemaya dönüşmüş. Eğitim yapılarının yerel sosyal merkezlerin rolünü üstlenmesi gerektiği düşünüldüğünden okulun ve çevresindeki açık alanların bir kamu yatırımı olarak mahalle sakinlerine hizmet etme potansiyeline sahip olduğu öngörülmüş. En büyük potansiyel, özel ve ortak alanların ayrılmasından doğduğundan

Okul

- 1 Ana Giriş
- 2 Kantin
- 3 Laboratuvar Dersliği
- 4 Derslik
- 5 İdari Ofisler
- 6 Amfi
- 7 Tuvaletler
- 8 Yemek Salonu

Spor Salonu

- 9 Tribün
- 10 Teknik Hacim

Yurt

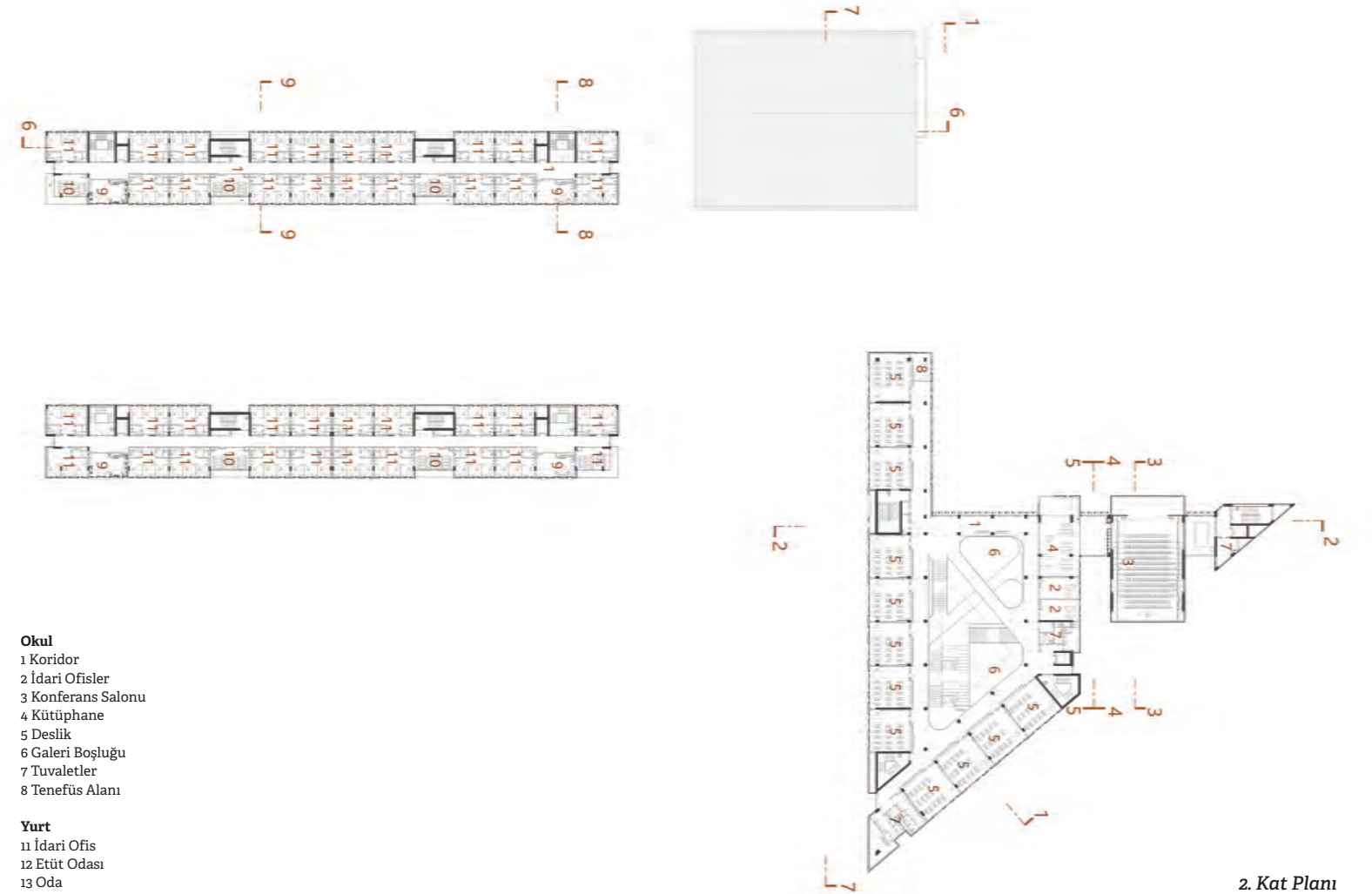
- 11 Etkinlik Odası
- 12 İdari Ofis
- 13 Oda

Zemin Kat Planı

sınıflar ve yatakhaneler zemin kattan kolaylıkla izole edilebilen üst katlarda yer alırken, kamusal kullanıma açılacak üniteler ise giriş katında dışarıdan rahatlıkla ulaşılabilir şekilde konumlandırılmış. Okul binası, iç fuaye mekanı ile kampüs dolaşımını genişleterek alana katılmış. Okul bloğunun birinci katında ve peyzaja doğru patlayan kütüphane ve konferans salonu blokları, konferans salonunun altındaki kantin, orta avluyu çevreleyen geniş cam yüzeylerden gün ışığı alan iç mekan aktivite salonu olarak iç me-

kan amfisi ile üst katta sosyal kullanımın devamı olan koridorlarla ile bağlantılı hale getirilmiş. Kapalı toplanma ve buluşma alanı olarak hizmet veren tüm koridorlar yoğun gün ışığı alarak gençlerin mola saatlerini bulutlu günlerde aydınlık ortamlarda geçirebilmeleri amaçlanmıştır. Fen lisesi öğrencilerinin eğitim alacağı mekanların yeterliliği ve fiziksel kalitesi kadar açık ve kapalı alanlardaki sosyal alanların niteliği önemsenmiştir. Kullanıcılara etkileşim için farklı mekansal deneyimler sunan

açık ve kapalı alan ilişkileri kurulması amaçlanmıştır. Genel olarak binalar geleneksel betonarme yapı olarak tasarlanmıştır. Çelik yapı spor salonunun çatısında kullanılmış. Cephe tasarım elemanı olarak renkli alüminyum kaplamalar kullanılmış. Genel yapıda hedef, brütalist bir ifade olup iç kolonlar ve kısmi tavanlar gibi yüzeyler ile dış revak elemanları açıkta bırakılmış. İç tasarımda genel yerleşim planında her kat için aynı malzeme paletinden renkler seçilmiş. Kampüs, Rönesans Holding tarafından bağış yoluyla inşa edilmiştir.

2. Kat Planı**Kesit 1-1****Kesit 2-2****Kesit 3-3****Kesit 4-4**

PAKO SOKAK HAYVANLARI SOSYAL YAŞAM KAMPÜSÜ

Mert Uslu Mimarlık tasarımı Pako Sokak Hayvanları Sosyal Yaşam Kampüsü'nün köpek ve insan etkileşiminin ön plana çıkarıldığı kapalı alanlarıyla; doğal ışık ve havalandırma gibi köpekler için konforlu yaşama standartları sunmasıyla bundan sonraki uygulamalara örnek teşkil etmesi amaçlanıyor.

Mimari Proje: Mert Uslu Mimarlık

Proje Müellifi: Alya Grup-Asmet Yapı

Tasarım Ekibi: Mert Uslu, Nilay Özcan
Uslu, İmge Yurtseven, Farida Rashidova,
Melek Güneysu

Mimari Proje Ekibi: Mert Uslu, Nilay Özcan
Uslu, İmge Yurtseven, Farida Rashidova,
Melek Güneysu, Merve Çelik

İşveren: İzmir Büyükşehir Belediyesi

Statik Proje: Deniz Alkan Mühendislik

Mekanik Proje: Proje BTU

Elektrik Projesi: AYC Mühendislik

Fotoğraflar: ZM Yasa Fotoğraf, Mert Uslu
Mimarlık Arşivi

Proje Yılı: 2017

İnşaat Alanı: 29.916 m²

İnşaat Tamamlanma Yılı: 2022

Sokak hayvanlarına ilişkin Türkiye’de yürütülen uygulamalar, sahihsiz, yaralı, hasta, engelli ya da bakıma muhtaç hayvanların tedavi ve rehabilite etme amacıyla alınarak gerekli hizmetin verilmesi ve bu hizmetler sonunda doğal çevrelerine bırakılmaları üzerine kurulu. Bu sebeple sokak hayvanlarına yönelik uyutma işleminin aksine tedavi ve rehabilitasyona ihtiyacı duyan hayvanların sorunlarının giderilmesi olgusu, söz konusu

ışlevlere hizmet eden mekanları zorunlu kılıyor. Bu amaçla; İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde sokak köpeklerine ilişkin olarak gerçekleştirilmesi hedeflenen geçici bakımevi, ölçeği gereği kentsel dokuda bir ilk olma özelliği barındırıyor. İzmir'in Bornova İlçesi, Gökdere mevkiinde açık ve kapalı alanlarıyla birlikte yaklaşık 110.000 m²'lik bir alanda uygulanması öngörülen projede, köpek ve insan etkileşiminin ön plana çıkarıldığı me-

kansal bir kurgu ile sahiplen(dir)me teması vurgulanıyor. Bir kent sorunsalı olarak beliren sahipsiz sokak hayvanları meselesi, günümüzde kentsel alanda pek çok problemi beraberinde getirmekle kalmayıp, kentli ve kent yönetimleri arasında gerilimleri de doğurabiliyor. Bu sebeple kentsel dokuda var olan sahipsiz ve/veya bakıma muhtaç köpeklerin kent merkezlerinde nasıl uzaklaştırılacağı ve böyle bir uygulamada köpekleri

Vaziyet Planı

bekleyen sürecin ne gibi riskler taşıyacağı sorunsalı, çoğunlukla bir takım belirsizlikleri ve çözümsüzlükleri ve hatta bazen olası yanlış uygulamaları da beraberinde getiriyor. Tüm bu belirsizlikler ve negatif etki yaratabilecek uygulamaların bertaraf edilebilmesi amacıyla, sadece geçici bakımevi işlevi ile değil, aynı zamanda bir rehabilitasyon merkezi olma potansiyeliyle öne çıkan projenin insan-köpek etkileşimini esas alarak karşılıklı bir rehabilitasyon amacı güttüğü belirtiliyor. Bu doğrultuda insan-hayvan etki-

leşiminin özellikle çocuklar üzerindeki yapıcı etkisi de düşünüldüğünde, Gökdere Köpek Rehabilitasyon ve Sahiplendirme Merkezi'nin aileler için boş zaman etkinliğine alternatif bir alan yaratması öngörülüyor. Söz konusu bu öngörü, insan-köpek etkileşimine izin veren bir tasarım kurgusunun oluşmasına zemin hazırlamış. Sokakta yaşayan köpeklerin rehabilitasyonları yapıldıktan sonra sahiplenilmedikleri takdirde, yaşadıkları yere dönmeleri ve ihtiyaç duyulduğunda tekrar tedavi edilmesi sürecin bir parçası.

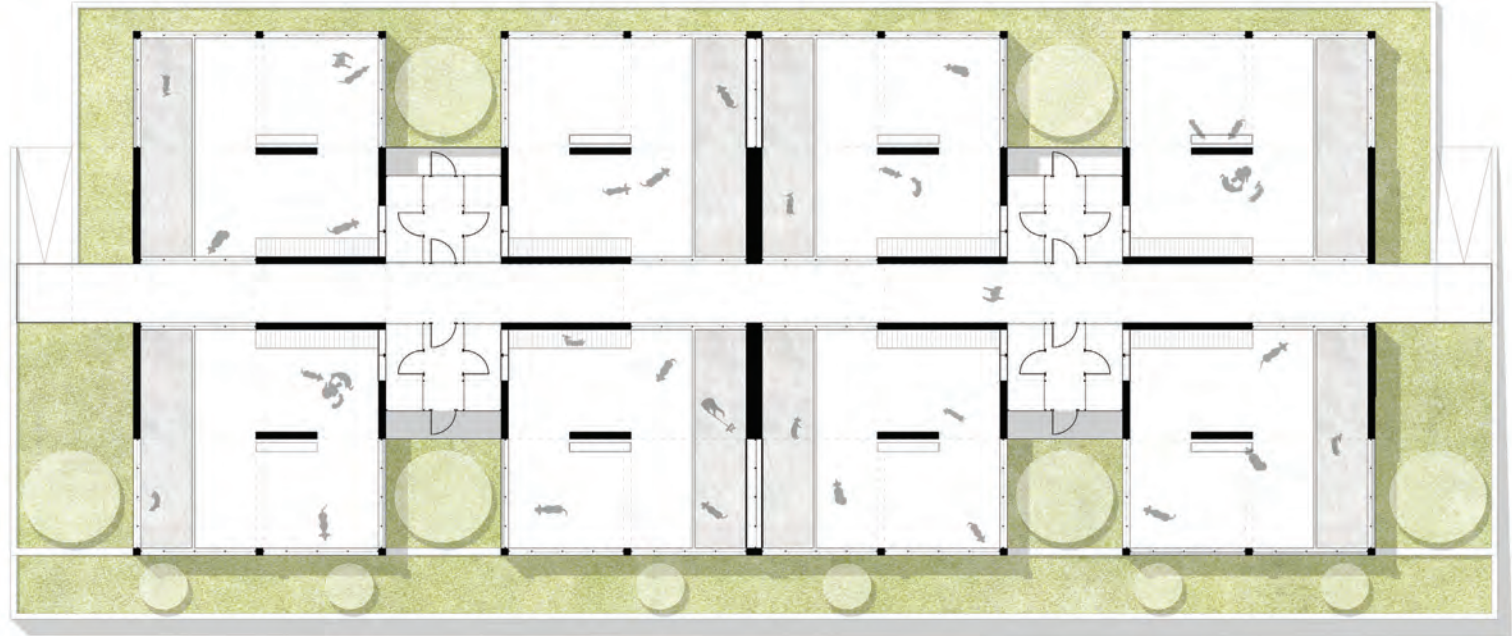
Tasarım alanının kuzey ve güney ucuna yerleşen barınma mekanları, merkezlerinde yer alan ve içerisinde idari birimler, yavru veya yavru köpeklerle ilişkin birimler ve amfiyi kapsayan ortak bir açık alan ile birbirinden ayrılıyor. Alanın doğusunda; veterinerlik hizmet birimleri, saldırgan köpek ve karantina bölümü konumlanıyor. Projenin temelini oluşturan barınma mekanları, köpeğin sağlıklı ve konforlu biçimde yaşamını sürdürebilmesi amacıyla yeşil alan ve yumuşak (toprak) zemin ile desteklenmiş ve günümüzde birçok bakımevinde sorun olarak be-

liren hijyen, güvenlik, erişim ve yeşil alan kısıtı gibi faktörlerden kaynaklanan olumsuzluklar minimize edilmiş. Çoğunlukla bakımevlerinde rastlanan yeşil alan yetersizliği köpek davranışlarına olumsuz etki ettiğinden proje kapsamında tasarım alanının yeşil doku ile entegrasyonu kuvvetlendirilmiş. Böylece köpekler doğal çevre ile bütünleşik bir yapıyla çevre içerisinde yer alabilecekler. Bununla birlikte günümüz bakımevlerinin mevcut sorunsallarından biri de kuşkusuz barınma birimlerinin tasarlanma biçimleri. Nitekim konforlu yaşama standartlarını içeren barınma mekanlarında yer alan köpeklerin davranışlarının da olumlu yönde gelişeceği belirtiliyor. Bu doğrultuda şekillenen barınma mekanı kurgusu; yeterli mekansal bütünlükler, doğal ışık ve havalandırma, otomatik sulama sistemi, iç mekanda yumuşak (toprak) zemin, cephelerde yeşil ve mavi şeffaf elemanların kullanılması gibi tasarım kararları esas alınarak biçimlendirilmiş. Özellikle cephede doğal çevreye referans veren mavi ve yeşil renk olgusunun iç mekanda yaratacağı görsel etkinin köpek davranışları üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği öngörülmüş. Ayrıca barınma mekanlarını sirkülasyon aksından ayıran tel kafes cepheler köpeklerin birbirleriyle ve ziyaretçilerle olan görsel bağını pekiştirecek.

Kullanıcı ve mekan kalitesi bağlamında ele alındığında; sadece köpeklerle yönelik değil aynı zamanda bu mekanda yer alacak personele ilişkin konfor koşullarının da oluşturulması gerekiyor. Özellikle köpeklerin gündelik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak personelin barınma mekanlarına güvenli giriş ve çıkışının sağlanabilmesi maksadıyla, giriş alanı iki ayrı bölüm olarak tasarlanmış. Ayrıca idari birimleri kapsayan yapılar, barınma mekanlarından koparılıp eğitime yaslandırılarak personelin gün içerisinde var olan gürültü faktöründen olumsuz etkilenme durumunun azaltılması amaçlanmış. İdari birimlerin yer aldığı alanda eğitim amaçlı seminer ve atölye çalışmalarına ilişkin mekanlar tasarlanmış ve özellikle söz konusu bu mekanlarda köpek sahiplenme ve bakıma yönelik bilgilendirmelerin yapılabilmesi öngörülmüş. Bu kapsamda eğitim kurumlarıyla yapılacak iş birliği doğrultusunda, öğrencilerin söz konusu bu mekanlarda düzenlenecek atölye ve seminerlere katılabilmeleri sağlanacak ve böylece tasarım alanının kullanım sürekliliği artırılacak. Ayrıca engelli bireylerin öğrenim gördüğü özel eğitim kurumları da bu işbirliği içerisinde insan-köpek etkileşiminden faydalanarak eğitim verdiği engelli bireylerin reha-

bilitasyonuna katkı sağlayabilecek. Amfinin doğu kanadına konumlanan yavru köpekler ve cins köpekler için ayrılan blokta yer alan yarı açık alana, hem üst örtü hem de sergi elemanı olarak hizmet eden brüt beton duvarlar eklenmiş. Sergi işlevli söz konusu bu duvarlarda köpeklerle ilişkin bilgilere yer veriliyor. Böylece ziyaretçilerin bu bölümü gezerken sahiplenmek istedikleri köpeklerin fiziksel ve davranışsal özelliklerine ilişkin fikir sahibi olabilmeleri sağlanacak. Bununla birlikte alanın merkezinde kurgulanan amfi ile de ziyaret ve sahiplenme amacıyla gelen kullanıcılara yönelik sahiplenmek istedikleri köpeklerle vakit geçirebilecekleri ve böylece karşılıklı etkileşimin pekiştirilebileceği bir alan yaratılmış.

Tüm bu veriler doğrultusunda tasarlanan ve uygulanması öngörülen Gökdere Köpek Rehabilitasyon ve Sahiplendirme Merkezi ile kent genelindeki sahipsiz, yaralı, hasta, engelli ya da bakıma muhtaç köpeklerin doğal çevre ile bütünleşik konforlu yaşam alanlarında tedavi ve rehabilite edildikten sonra alındıkları kentsel ortama bırakılması hedefleniyor ve söz konusu merkezin bundan sonraki uygulamalara örnek teşkil etmesi amaçlanıyor.

8'İl Köpek Evi Planı

VİLLA ÇAMLICA

Topoğrafyanın sürekliliğinin sağlandığı, arazi ile bütünleşen TAG Mimarlık - OpusLAB tasarımı Villa Çamlıca, güneş yönünden ve manzaradan ilham alarak yeşil alandan maksimum miktarda faydalıyor.

Mimari Proje: TAG Mimarlık - OpusLAB

Proje Müellifi: Artı 2000 İnşaat

Tasarım Ekibi: Hakan Topcu, Merve Mazlum Topcu

İşveren: Artı 2000 İnşaat

Statik Proje: Maes Mühendislik

Mekanik Proje: İstotes Mühendislik

Elektrik Projesi: İletim Mühendislik

Fotoğraflar: Hakan Aslantürk

Proje Yılı: 2018

İnşaat Alanı: 18.800 m²

İnşaat Tamamlanma Yılı: 2022

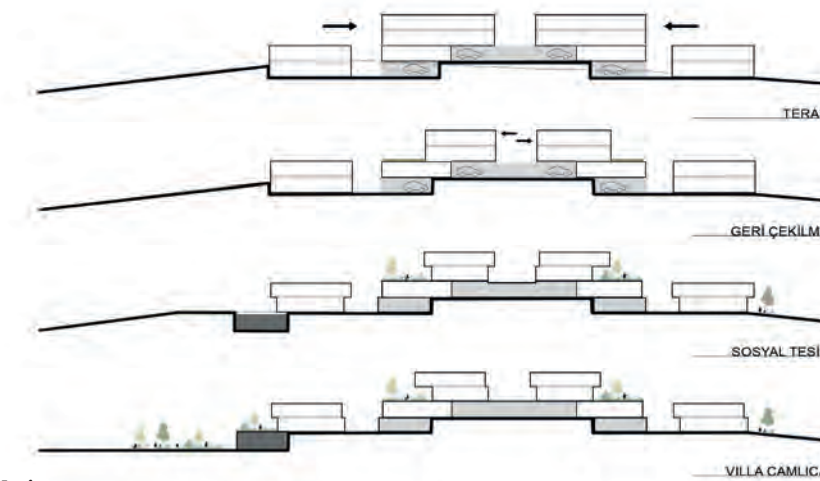

Villa Çamlıca, Bursa Nilüfer İlçesi Gümüştepe Mevkii'nde 15.000 m² proje alanında; 30 villadan oluşan, kapalı yüzme havuzu, sosyal tesis ve spor salonu gibi ortak alanlar barındıran bir yapılar bütünü. İsmi çevresindeki çam ormanlarından alan projeni arsası bölgenin hakim tepesi olup, muhteşem bir doğa manzarasına sahip. Bu yüzden mimari açıdan ana kurgu; tepenin doğal dokusunun sürekliliğinin sağlandığı, arazi ile bütünleşik bir yapı tasarlamak olmuş. Topoğrafyadan dolayı vaziyet düzenlemesi, güneş yönü ve manzara açıları ile birlikte yeşil alandan maksimum faydalanacak şekilde tasarlanmış. Ayrıca projenin otoparkı tamamen yer altına alınarak zeminde daha fazla yeşil alan bırakılmış; böylece yapının çevreye uyum sağlaması daha etkili olmuş. Kuzey ve güney aksına yerleşen üst kattaki villalar; alt zemin, üst zemin ve birinci kat olmak üzere üç kattan oluşurken, alt kattaki villalar zemin ve birinci kattan oluşuyor. Tasarımda saydamlık iç mekanın ana mantığı-

nı oluşturuyor. İki yönden ışıık alan yaşam alanları, kesintiye uğramadan, iç mekana ferahlık ve aydınlık sağlayacak şekilde mutfakla bağlantılı hale getirilmiş. Dış mekanda konumlanan havuz aynı zamanda oturma alanının yönlendiği manzaranın bir parçası. İç mekana görsel zenginlik katan bir obje olarak eklenilen merdiven ile üst kata erişiliyor. Bu katta ebeveyn yatak odası, giyinme odası, ebeveyn banyosu ile birlikte iki çocuk odası yer alıyor. Merdivenin çıktığı ara mekan kat bahçesine açılarak kullanıcıya sürpriz bir karşılaşma deneyimi sunuyor.

Genel Yerleşim

Kesit

1. Kat Planı

- 1 Ebeveyn Odası (27.42 m²)
- 2 Giysi Odası (9.19 m²)
- 3 Banyo (5.83 m²)
- 4 Balkon (5.61 m²)
- 5 Hol (10.01 m²)
- 6 Yatak Odası (16.20 m²)
- 7 Duş (3.41 m²)
- 8 Yatak Odası (16.20 m²)
- 9 Duş (3.31 m²)
- 10 Balkon (2.74 m²)
- 11 Çamaşır Odası (3.02 m²)
- 12 Teras (35.84 m²)

MODERN GEZİLER: KENDİNİ ARAYAN BİR YAZI DİZİSİ – 11

Modern mimari eserlere geziler yazımızın bu bölümünde, günümüzde değil zaman içinde bir yolculuk yaparak modern bir kamu yerleşkesi ve meydanın iki depremle sınanan varoluş ve yok oluş hikayesini yüksek mimarlar Hande Savaş Okumuş ve Gürkan Okumuş'tan dinliyoruz. Deprem sonrası yapılacak müdahalelerde birçoğu henüz kültür varlığı olarak bile tescillenmeden hasar almış olan ve kültürel miras değeri taşıyan modern yapılara nasıl müdahale edilecek? Bu konu, disiplinler arası bir çalışma alanı olarak mimarların, inşaat mühendislerinin ve kent plancılarının ilgisini ve daha derinlikli araştırmaları bekliyor. Yakın dönemde yaşamış olduğumuz depremler nedeniyle de oldukça acil odaklanılması gereken konulardan biri. Serimizin Sakarya Hükümet Konağı'na odaklanan bu bölümünün modern miras ve deprem çalışmalarına bir katkı olmasını diliyoruz.

Bölüm Editörü: Prof. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaş
Bursa Uludağ Üniversitesi

MODERN MİMARLIĞIN RASYONEL TEMSİLCİSİ: SAKARYA HÜKÜMET KONAĞI*

Hande Savaş Okumuş,
Öğr. Gör. T. C. İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu

Gürkan Okumuş,
Öğr. Gör. İstanbul Topkapı Üniversitesi

Marmara Bölgesi'nde gerçekleşen depremlerin yıkıcı ve kalıcı etkilerinin belirgin biçimde kendini gösterdiği kentlerin başında Sakarya (Adapazarı) gelmektedir. Özellikle 1967 ve 1999 depremleri, kentin büyük hasarlar alarak yıkımların gerçekleştiği ve kentsel ölçekte kırılma noktalarının yaşandığı felaketlerdir. Bu çerçevede bu yazı, 1950'lerde vilayet olmasıyla birlikte yönetim merkezi gereksinimi duyan Sakarya'nın, dönemin modern mimarlık yaklaşımı doğrultusunda inşa edilen hükümet konağı kompleksinin yaşadığı değişim ve dönüşüm sürecini ele almaktadır.

Cumhuriyet'in her alanda gerçekleştirmiş olduğu çağdaşlaşma ve modernleşme projelerinin önemli noktalarından birini kentsel planlama ve mekansal düzenlemeler oluşturmaktadır. Modern kentsel planlama ve mimari uygulama örneklerine, 1954 yılında vilayet olması sonrası imar çalışmaları başlatılan ve modernleşme adımları hızlı bir biçimde atılan Sakarya kentinde de rastlanmaktadır (Resim 1). 1950'li yıllar sonrası kentin çehresi kayda değer bir biçimde değişikliğe uğrarken bir idari merkez ihtiyacı da ortaya çıkmıştır (Okumuş ve Ediz, 2022). Eski kamu yapılarının yıkımı sonrası 1958 yılında yerel yönetim tarafından istenilen çağdaş kent akışı oluşturma ve modern kamu binalarının inşa sürecine başlanmıştır. Bu doğrultuda, Erken Cumhuriyet Dö-

Resim 1. 1964 yılına ait Sakarya Atatürk Bulvarı ve Hükümet Meydanı (Sakarya Büyükşehir Belediyesi Koleksiyonu, Altan Balcioğlu Arşivi, Fotoğraf: Keskin Color, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul).

nemi'nde oluşturulan mekansal dizge olarak bulvar-meydan-kamu yapıları kurgusunun yaratılma arzusu böylelikle karşılık bulmuştur. Kentin çağdaş merkezi, kamusal alan yaratma pratiğinin somut örneğini yansıtırken ilk adım 1955 yılındaki Bayındırlık Bakanlığı tarafından "Sakarya Hükümet Konağı Proje Müsabakası" yarışmasının açılmasıyla atılmıştır (Resim 2) (Arkitekt, 1956). Yarışma sonucunda Enis Kortan, Nişan Yaubyan, Harutyun Vapurciyan ve Avyerinos Andonyadis'ten oluşan mimar grubunun birlikte hazırlamış olduğu proje önerisi alan için oldukça uygun bir tasarım olarak düşünülmüş ve birincilik ödülüne layık görülmüştür (Şekil 3, 4, 5).

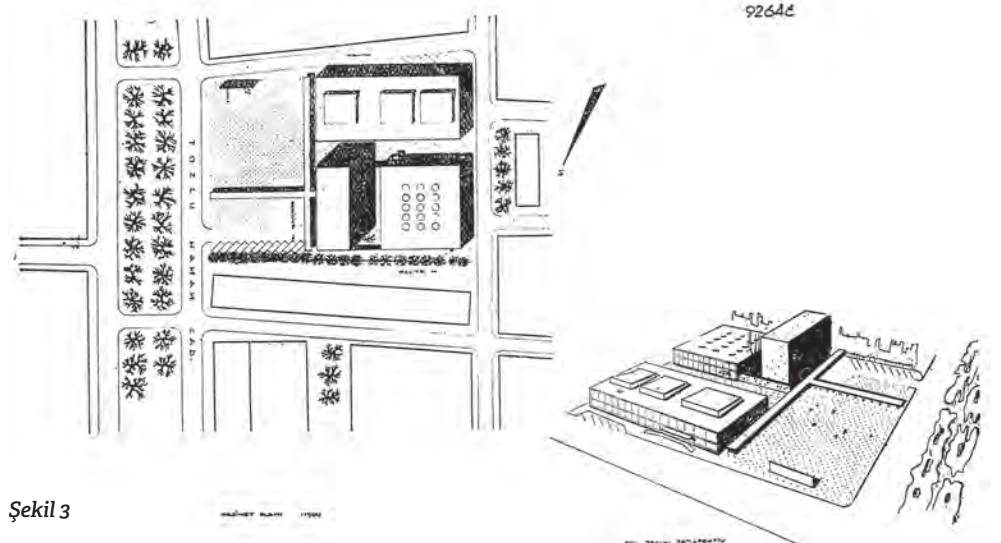
Dönemin iş birliği kültürüne referans veren tesisin inşa çalışmaları 1962 yılında tamamlanırken yerleşke adliye, maliye ve vilayet binalarından oluşmaktadır (1) (Savaş vd., 2019). Tesis, rasyonel, fonksiyonel ve pürist modern tasarım ilkelerinin Sakarya'daki ilk ve özgün uygulamalarından biri olması itibarıyla mimarlık tarihi bağlamında önemli bir yere sahiptir (Resim 6). Kamu yapılarının düzenli bir mekânsal organizasyon çerçevesinde bir araya gelişi, devlet merkezci bir kamusal alan oluşturma pratiğinin iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Hükümet Konağı (Vilayet) yapısının strüktürel sistemden ayrı olarak yapılan cam metal cephe karakteri, yapının kolonlar vasıtasıyla yükseliyor izlenimi verşi ve

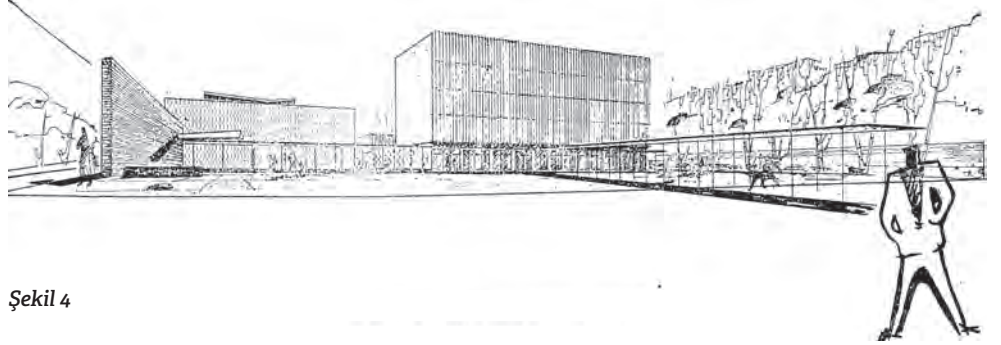
Resim 2. Sakarya Hükümet Konağı Proje Müsabakası'na ilişkin haber (Milliyet Gazetesi Arşivi, 13 Temmuz 1955).

zemin kattaki boşluğun oluşturulması meydanla süreklilik yaratan, davetkar bir ilişki kurmaktadır (Resim 7). Tesisin meydan ve insanla kurduğu oran ve ölçek ilişkisinin uyumu, meydanın tanımlı ve biçimsel kurguya sahip bir açık alan olmasını sağlamaktadır. Tamamen yerel malzemeyle üretilen binanın iç bölücü duvarları, ülkedeki ilk portatif/hafif bölücü panolar biçiminde yapılarak mekandaki esneklik yaratılmıştır. Devlet yapılarının kullanıma girmesinden iki sene sonra alanda inşa edilecek Atatürk anıtı ve meydan düzenlemesi için "Sakarya Atatürk Anıtı ve Çevre Düzenlemesi Proje ve Heykel" adlı ulusal bir yarışma açılmış ve yarışmayı mimar-heykeltıraş sanatçı grubu Muhlis Türkmen, Sadi Çalık ve Nusret Suman kazanmıştır (Resim 8). Plastik sanatlar sentezinin iyi ve nitelikli örneği olan Sakarya Atatürk Anıtı ve Meydan Düzenlemesi sonrası, yaratılmak istenen mekansal kurgu tamamlanmıştır (2) (Okumuş ve Ediz, 2022).

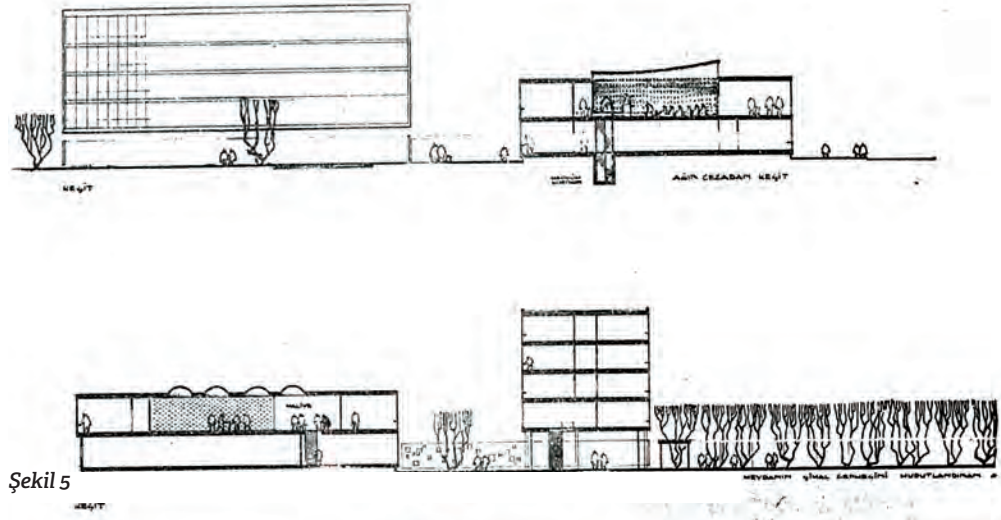
Söz konusu kurgunun dönüşümünün ilk kırılma noktalarından biri 1967 Akyazı depremi olmuştur. 1967 yılındaki depremin etkilediği alanlar arasında modern kent merkezi ve kamu yapıları bulunmaktadır. Depremin merkez üssüne 36 km uzaklıkta bulunan Adapazarı Hükümet Konağı da ağır hasar gören yapılar arasındadır. Hasarların büyük kısmı merdiven ve asansör boşluğu gibi yapının rijitlik merkezine yakın bölgelerde meydana gelmiştir. Kolonların büyük kısmında plastikleşmeye varan hasarlar oluşmuştur. En büyük hasar birinci kat kolonlarında oluşmuş ve kolonlarda ezilme ve burulmadan kaynaklanan çatlaklar oluşmuştur. Merdiven boşluğu civarındaki kirişler ile birinci, ikinci, üçüncü kattaki kirişlerde ağır hasar görmüştür (Resim 9). Merdiven ve asansör boşluğu çevresindeki dolgu duvarlar ağır hasar alırken, duvarlarda kayma çatlakları oluşmuştur. Ayrıca yapının sıvaları dökülmüş, cephedeki profil elemanlar eğilmiş ve yer yer bağlantıları kopmuştur (Anadol vd., 1972; Arioğ-

Şekil 3

Şekil 4

Şekil 5

Şekil 3,4,5. Sakarya Hükümet Konağı birincilik ödülüne ait vaziyet planı ve perspektif (Arkitekt, 1956).

lu vd., 2007). Dönemin Mimarlar Odası İstanbul Şubesi adına depremi yerinde inceleyen Ruhi Kafesçioğlu, İsmet Aka, Tekin Aydın, Doğan Hasol ve Nihat Toydemir'den oluşan heyet, yapı grubuna dair bir rapor hazırlamıştır. Raporda, Hükümet Konağı'nda kolonların kirişlerle birleştiği yerlerde kesilmelerin bulunduğu, perde duvar şeklindeki asansör ve merdiven kısım-

larının yatay kuvvetlere karşı yetersiz kalarak ciddi bir hasar aldığı ifade edilmiştir (Mimarlık, 1967). Yapının depremde aldığı ağır hasarlar sonucunda bazı teknik ekipler tarafından yıkılıp yeniden yapılması önerilmiştir. Fakat daha sonra binanın güçlendirilmesine karar verilerek Yapı Merkezi tarafından yaklaşık sekiz ay içerisinde onarımı gerçekleştirilmiştir

Resim 6. Hükümet Meydanı ve Vilayet Binası. Kaynak: Salt Araştırma Gültekin Çizgen Koleksiyon Arşivi.

Resim 7. Vilayet binası cephe detayı (Salt Araştırma Gültekin Çizgen Koleksiyon Arşivi).

Resim 8. Vilayet binası, Atatürk Anıtı ve Hükümet Meydanı (Salt Araştırma Gültekin Çizgen Koleksiyon Arşivi).

Resim 9. 1967 depremi sonrası Vilayet Binası (Mimarlık, 1967).

Resim 10. 1999 depremi sonrası Hükümet Konağı ve Hükümet Meydanı (Sakarya Büyükşehir Belediyesi Koleksiyonu, Belediye Arşivi).

Resim 11. 2000'li yılların başında Vilayet Binası ve Hükümet Meydanı (Sakarya'dan Kamusal Alan Girişimleri, mimdap.org/2008/12/sakaryadan-kamusal-alan-girithimleri).

Resim 12. 2008 yılında tasarlanan Sakarya Kent Meydanı (Sakarya Büyükşehir Belediyesi Koleksiyonu, Belediye Arşivi).

(Arıoğlu vd., 2007).

17 Ağustos 1999 Doğu Marmara depremi, Adapazarı'nda birçok binanın yıkılmasına ve ağır hasar almasına neden olurken 67 depremi sonrası güçlendirilen Hükümet Konağı, şehir merkezinde az hasarlı veya hasarsız olan birkaç binadan biri olmuştur (Anadol vd., 1972; Arıoğlu vd., 2007).

Fakat depremin sarsıcı etkisi kompleksteki Adliye ve Maliye binalarının yıkılmasına sebep olmuştur (Resim 10). Öte yandan, deprem sonrası kullanımını sürdüren yapı ve meydan, kentin kriz merkezi olarak görev almıştır (Arıoğlu vd., 2007). Sonraları, Yapı Merkezi, deprem müzesi işleviyle yapının korunması için çalışırken yerel yönetimin alana büyük bir kent meydanı inşa

etme planı çerçevesinde binanın yıkılmasını ön-gören projeler üretilmiştir (Resim 11). Yerel basın ve kamuoyunun itirazlarına karşın 2005 yılında alandaki özgün Atatürk anıtı ve Hükümet Konağı'nın yıkımına karar verilirken söz konusu iki yapının yıkılma kararının sebebi olarak düzenlettirilen hasarlı raporu gösterilmiştir (Anadol, 2006). Yapıyla birlikte meydanın yok edilmesi

Resim 13. 2018 yılında Kent Meydanı. Kaynak: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Koleksiyonu, Belediye Arşivi.

Resim 14. Günümüzde Sakarya Kent Meydanı ve çevresi (Okumuş Arşivi, 2023).

Resim 15. Günümüzde Sakarya Kent Meydanı ve çevresi (Okumuş Arşivi, 2023).

sonrası alan, özgünlüğünü tamamen kaybederek yerine yapılan kimliksiz, tanımsız ve mimari tasarım prensiplerinden yoksun bir meydan tasarlanmıştır (Resim 12 ve 13). Söz konusu alanda, 2018 yılında yeniden bir meydan düzenlemesi gerçekleştirilen alan tamamen değiştirilerek yenilenmiştir (Resim 14 ve 15). Yazıyı noktalar, deprem riski savıyla ya da

67 depremi sonrası yapının yıkılıp yeniden inşa edilme önerisi gibi çeşitli yöntemler kullanılarak kültür varlıklarının yerel yönetimler tarafından yok edilmesi, günümüzde de modern mirasın korunmasındaki önemli tehditler arasında bulunmaktadır. Kültürel mirasın ayırılılmaksızın korunması ve gerektiği takdirde güçlendirme yapılması için çeşitli yarışma veya projelerin ha-

zırlanarak geleceğe aktarılması planlanmalıdır. Sakarya'daki örnekten de görüleceği üzere, yapının 60'lı yıllarda alınan güçlendirme kararı sonrası 99 depremine statik olarak dayanımlı kalışı, modern mirasın korunmasına yönelik bir ders niteliğindedir. Modern mimarlık ilkelerinin ülkedeki öncü örnekleri arasında sayılabilecek yapı ve alanın yok edilmesi, kent ve kentlinin yaşadığı pek çok anının silinerek toplumsal hafızanın yitirilmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak, kent belleğinin önemli temsilcileri arasında yer alarak toplumun gündelik hayatına yaklaşık olarak 40 sene tanıklık eden yapının depremde aldığı hasar sonrası yerel yöneticilerin 'yaklaşım'yla yok edilmesi kent ve mimarlık tarihi için ciddi bir kayıp olmuştur. Son söz, ilerleyen süreçlerde modern mirasın korunmasına yönelik tartışma ve çalışmaların giderek arttığı bir dönemi yaşamak ümidiyle...

NOTLAR

(1) Detaylı bilgi için bkz. Savaş, Hande; Okumuş, Gürkan; Okumuş, Gökhan, 2019, "Sakarya Hükümet Konağı", DOCOMOMO Türkiye Poster Sunuşları XV, Özet Kitapçığı, Tekirdağ.

(2) Detaylı bilgi için bkz. Okumuş Gürkan; Ediz, Özgür. 2022, "Yitirilen Modern Miras: Sakarya Atatürk Anıtı-Sakarya Hükümet Meydanı". Mimarlık, Eylül-Ekim, 427, 67-74.

(*) Adapazarı (Sakarya) Hükümet Konağı hakkında yapım ve yıkım sürecinin detaylarına dair belgeleme çalışması, Hande Savaş, Gürkan Okumuş, Gökhan Okumuş tarafından DOCOMOMO 2019: Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XV Poster Sunuşları etkinliğinde sunulmuştur.

REFERANSLAR

- Anadol, K. 2006. Adapazarı Vilayet Konağı neden ve nasıl yıkıldı? Yapı Dergisi, (292) 11. İstanbul.
- Anadol, K., Arıoğlu, Ü., Arıoğlu, E. 1972. 1967 Akyazı Depreminden Ağır Hasar Gören Sakarya Valilik Binası Onarım ve Takiye Projesi. Türkiye'de Deprem Sorunu ve Deprem Mühendisliği Sempozyumu. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 83 s.
- Arıoğlu, E., Anadol, K., Arıoğlu, Ü. A., 2007. "Uluslararası Deprem Mühendisliği Açısından Önemli Bir Olgu ve Kayıp: Güçlendirilmiş Adapazarı Vilayet Binası", Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu, 27-29 Eylül 2007, 241-254.
- Antan, Ö. 2008, "Modernleşme ve Cumhuriyet'in Kamusal Mekân Modelleri", Mimarlık, 342, 49-56.
- Arkitekt, 1956. "Sakarya Hükümet Konağı Proje Müsabakası". Arkitekt, 1956/03-04, 105-108.
- Batur, A. 1984, "Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (CDTA), 1380-1413.
- Milliyet Gazetesi Arşivi, 13 Temmuz 1955.
- Mimarlık, 1967. "Sakarya Depremi", Mimarlık, 09 (47), 7-11.
- Okumuş G.; Ediz, Ö. 2022, "Yitirilen Modern Miras: Sakarya Atatürk Anıtı- Sakarya Hükümet Meydanı". Mimarlık, Eylül-Ekim, 427, 67-74.
- Özkan, N. 2020. Sakarya Government House and the Transformation of the City Center during the second half of the 20th century. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Savaş, H.; Okumuş, G.; Okumuş, G., 2019, "Sakarya Hükümet Konağı", DOCOMOMO Türkiye Poster Sunuşları XV, Özet Kitapçığı, Tekirdağ.

ÜLKEMİZ MİMARLIKSIZ KALDIKÇA YARALAR ARTACAKTIR!

Ülkemizde son yıllarda yaşanan doğal afetler(!) ve son deprem felaketinden sonra bu bildirinin yayınlanması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Kahramanmaraş merkezli ve ülkenin hem coğrafi hem de nüfus olarak %13'ünü etkileyen deprem, kentleşme ve barınma sürecinde çok acılı ve ulus olarak altından kalkılması çok zor tahribatlar yaratmış bir gerçek olarak önümüzdedir.

Büyük acılar yaratan ve bu acıların kolay silinmeyeceği bu süreç, aynı zamanda “Ne yapılmamalıydı?” konusunda gelecekle ilgili olarak tüm ulusumuza önemli ipuçları vermektedir.

Bunların en önemlisi de ülkemizde mimarlığın çok yaşamsal bir etkinlik alanı olduğu ve rant ya da güncel siyasal beklentiler uğruna mimarlığın göz ardı edilemeyeceğidir.

Türkiye, insanlık tarihinin ortak mirası kabul edilen kentleşme, barınma, sanat ve üretim süreçlerinin belgesi değerinde sayısız yerleşme ve mimari eserlere sahiptir.

Türkiye, bu vazgeçilemez evrensel eserlere ve yerleşimlere sahip olduğu için, insanlığın barınma etkinliği alanının geleceğe ait ipuçlarını da barındırmaktadır.

Türkiye, 20. yüzyılın en hızlı kentleşen ülkelerinin ön sırasındadır.

Türkiye’de, 1923’te sadece %13 olan kentleşme oranı, 2000’li yıllarda %70’e ulaşmıştır.

Öte yandan, Türkiye’nin, topraklarının %90’ı deprem fay hatları üstünde yer alır. Anadolu’nun tarihi, depremlerle yıkılan kentlerin kültürlerin acılı örnekleri ile de doludur.

Bu gerçekler ışığında, 2023 Kahramanmaraş merkezli depremin yarattığı büyük yıkıcı etki, göstermektedir ki; Türkiye’de, kentsel kararlar

alınırken, anlatılan gerçekler görmezlikten gelinmiş ve kentsel rant elde etme dürtüleri öne çıkmıştır ve tarihin örneklerinin gösterdiği gibi, bu büyük acıların nedeni olan rant kaygısı artık durdurulmalıdır.

Türkiye’nin mimarları ve mimarlık kuruluşları olarak bizler; ülkemizde yaşanan bu çelişkilerle dolu ortam ve süreçte; dünyaya ve halkımıza karşı, barınma, kentleşme ve mimari değerler anlamında, konunun asıl muhatabı ve yetkili mesleğinin üyeleriyiz.

Bunu bilmek istemeyen ortamların ülkemize verdiği zararların da farkındayız. Bunu azaltmaya ve olumlu yönde süreci etkilemeye devam edeceğiz. Bu ikilemler karşısındaki pozisyonumuz, öncelikle biz mimarları Türkiye’nin barınma ve kentleşme sürecinin uzman muhatabı kılmaktadır.

Mimarlık dünyası olarak, özellikle, son aylarda “Kahramanmaraş Depremi” olarak bilinen ve ülkemizde büyük yaralar yaratan deprem ile tekrar ön planda konuşulan durumun, bugün de gerekli uyarıyı yaratmadığını görmekteyiz.

Açıkça belirtmek gerekir ki, Türkiye’de 1980’li yıllardan bugüne sürmekte olan kentleşme pratiklerindeki bölgesel planlama, kentsel planlama, mimari tasarım, tarihi çevre ve yapı koruma alanlarındaki uygulamalarda olan işleyiş sorunları, özellikle 1999 ve 2023 tarihli depremlerin ardından yıkılan kent parçaları ve yapılarla gizlenemez duruma gelmiştir. Afete dayanıklı kentler ve yapılar üretilmemesinin ardındaki yasal, yönetsel, tasarımsal ve eğitimsel sorunlar 1999 tarihli depremin ardından yeterince tartışılarak uygulamalara yansıtılmamış ve 2023 tarihli depremlerle daha büyük yıkımlara sebep olan durumlara dönüşmüşlerdir.

Biz mimarlar, çeşitli ölçeklerde tasarım yapma ve ölçekler arası ve disiplinler arası ilişkileri sağlama yetileriyle kentleşme pratiklerinde önemli bir yere sahip olmayı talep ediyoruz.

Mimarlar olarak, bundan sonraki süreçlerde, çözümün önemli bir muhatabı ve parçası olmayı talep etmekteyiz.

Mimarlık mesleğinin -ortaya koyduğumuz çerçevede- paydaş ve muhatap olması için atılması gereken adımları da önemli görmekteyiz. Bunun için yapılması gereken adımlar olarak öncelikli önerilerimiz aşağıda yer almaktadır.

Mimarlık Mesleği Kapsamı İçin...

Mimarlık mesleğinin ne olduğu ve mimarın ne iş yaptığı, sorumluluklarının neler olması gerektiği toplumun büyük kısmı tarafından bilinmemektedir. Kamuoyunun bu hususta aydınlatılması sağlanmalıdır. Mimar, genellikle bir yapının projesini, yönetmeliklerin getirdiği zaruretten dolayı, “çizen” ve o noktada işi biten biri olarak bilinmektedir. Bunun böyle olmaması gerektiği, mimarın “çizen” değil bütün yapı süreci boyunca yapıyı “yapan”, ilgili diğer meslek alanlarını koordine eden ve yapıyla bütünleştiren, o zaman kesitinde toplumun kültürünü aksettiren bir meslek alanı olduğu kurumlara ve kamuoyuna anlatılmalıdır. Mimar ve mimarlık mesleğinin öneminin hem kamu nezdinde hem de tüm yönetim erkleri ve konunun aktörleri tarafından anlaşılabilmesi için aşağıda üst başlıkları belirtilen koşulların en kısa zamanda, öncelikle mimarlık kamuoyu içinde gündeme alınması ve bir eylem planı yapılması gerekmektedir.

Mimarlık Mesleğinin Rolünün Anlamı ve Önemi Artık Kabul Edilmelidir!

1. Mimarlık, doğanın ve ekolojik sistemin kullanımında büyük bir sorumluluk ve etkinlik alanıdır. Mimar, her türlü fiziki ideolojik maddi sınırlardan bağımsız olarak, bu sorumluluğun önemli bir aktörüdür.

2. Türkiye’de, mimarın ve mimarlığın, mevcut mevzuat içinde sadece “proje” yapmanın muhatabı durumunda olması bugünkü kentleşme sorunlarının, doğal afetlerde yaşanan felaketlerin, kaynakların yanlış kullanımlarının nedenleri arasındadır. Mimarlık meslek yasasının gerekliliği, diğer yasal konular ve mimarlık meslek kuruluşlarının rolü kabul edilmelidir.

3. Mimar, yapının doğrudan her türlü sorumluluğunun muhatabı ve sorumlusudur. Mimarlık kurumları bu etkinlik alanının önemli ve etkin kuruluşları olarak kabul edilmelidirler. Mimarlık ortamı bu sonucu elde etmek için etkin olarak çalışmalıdır.

4. Mimarlık meslek yasası ile birlikte mimarın yetki ve sorumlulukları belirlenmeli ve TBMM’de hazırlık süreçleri mimarlık meslek kuruluşları ile birlikte yapılacak çalışmalarla sürdürülerek sonuçlandırılmalıdır.

5. Yeni başlayacak merkezi yönetim ve TBMM çalışma komisyonlarında tasarım ve planlama ve kentle ilgili tüm çalışmalarda mimarlık meslek kuruluşları aktif şekilde rol almalıdır. Kentlilik bilincinin oluşmasında ve paydaşların bir araya gelip sorun çözmesi, proje üretmesi gibi alanlarda önemli roller üstelenen, ancak alınan kararların uygulanmasında aktif rol alamayan kent konseylerinin, uygulama süreçlerinde etkin rol alması sağlanmalı ve yönetim kurullarında mimarlar rol almalıdır.

6. Fiziki yapılaşmanın, planlamanın ve tasarımın söz konusu olduğu tüm kentsel oluşum süreçlerinde mimarlık kuruluşları aktif rol almalıdır.

7. Belediye meclislerinin imar planlarında “nokta” kararlar alması önlenmelidir.

8. Planlama, tasarım ve yapılaşma ilgili her türlü mevzuat İhale Kanunu ve ilgili uygulama yönetmelikleri, mimarlık ve proje hizmetleri alımı ihalelerini diğer hizmet alımı ihale mevzuatlarından ayrılacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

9. Yapım işlerinde inşaat süreci ve müteahhitlik ve yapı yapma mevzuatı yeniden gözden geçirilmelidir.

10. Tüm kentlerde her türlü koşulda (deprem, doğal afet vb.) kent kültürü ve kent yaşamının ve mekanlarının yeniden inşası sürecinde uzaktan alınan kararlarla değil, yerel kent inisiyatifleri ve mimarlardan oluşan çalışma grupları ile birlikte karar verilmelidir.

11. Mimarlık kültürünün, insanlığın yaşamındaki önemini kavratacak, yaygınlaştıracak politikalar devreye sokulmalıdır.

Sonuç Olarak...

Bu ülke, daha pek çok kez, “doğal afet” veya “barınma/ kentleşme kültürü eksikliği afeti” nedeni ile sayısız yüzbinleri bulacak vatandaşlarımızın yaşam kaybı ve onulmaz düzeyde bireysel ve toplumsal acıları ve yaşam kalitesi yoksunluğu ile karşılaşabilir.

Mimarlık ve mimarlar söz konusu olan tüm bu süreçlerin çözümlerinde önemli muhataplar ve çözüm üreticilerdir.

Mimarlık mesleğinin temel var oluşu da budur. Bunun ısrarla ve siyasi kısırlıkla görülmek istenmemesine ülkenin koşulları artık

izin vermemektedir. Bedelinin altından kalkılamayacak duruma gelinmiştir.

Mimarlar, ısrarla kısıtlanmaya ve göz ardı edilmeye çalışılan mimarlığın, muhataplığının ve yol göstericiliğinin artık kaçınılmaz bir gerçek olduğunu önemle belirtmektedirler.

“GEÇİCİ BARINMA YERLEŞİMLERİNE YÖNELİK TASARIM REHBERİ” ÇALIŞMALARI

Şubat ayında Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler sonrasında yıkıma uğrayan kentlerin nasıl yeniden inşa edileceği kamuoyunu meşgul eden sorulardan biri oldu. Bu sorunun çözümü büyük oranda yapısal inşaat faaliyetleri ve projelerinde aranmakla birlikte kentlerin yeniden ihyasını tek başına bir barınma sorunun çözümüne indirgeme, genel geçer ve hatalı bir yaklaşım olarak göze çarpıyor. Kentler ve kentsel yaşam bir açıdan bakıldığında kendi kendisini yaratan bir sistematige sahip. Kentin ekonomisi, kültürel normları, kamusal alandaki etkinliği; yani genel olarak kentsel canlılığı, kültürel bütünlüğün bir sonucu olarak görülebilir.

ALP ARISOY,
Urban.koop (Kent Çalışmaları Kooperatifi)

Deprem sonrasında kentleri nasıl yeniden inşa edebiliriz sorusu değerlendirildiğinde, öncelikli hedefin yapısal ihyadan önce kent mekanını inşa edecek toplulukların onarımı olduğu görülmektedir. Kentleri yeniden inşa etmek, tek başına binaları ve sokakları yeniden inşa ederek değil, kenti oluşturan toplulukları inşa

ederek gerçekleştirilebilir. Deprem sonrasında afetzedelerin acil barınma sorununu çözmek için formal ya da informal olarak kurulan geçici barınma yerleşimleri, tam da bu toplulukların yeniden inşa edileceği mekanlar oldukları için özel bir önem taşımakta; hem depremin sonrasında iyileşme sürecinin hem de gelecekte

kentlerin yeniden inşasının ilk basamağını oluşturmaktadırlar.

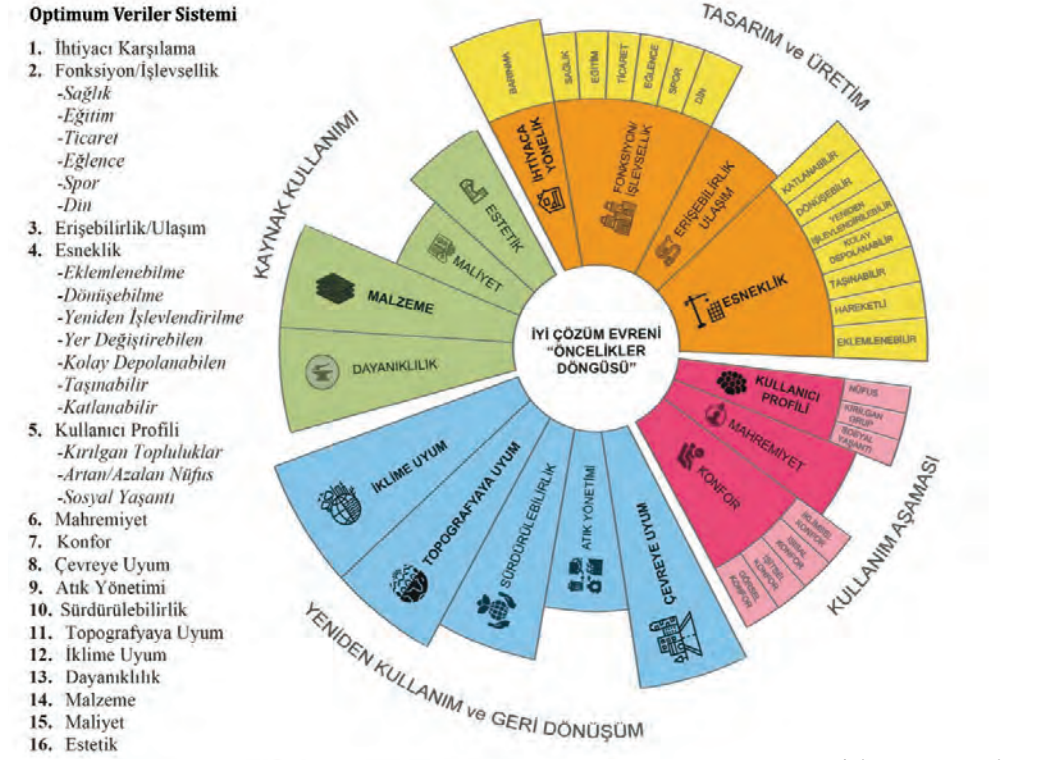
İsmi “geçici” olmakla birlikte, 1999 Gölcük depreminden sonra benzer yerleşimlerde ikametın 10 yıla kadar sürdüğü görülmüştür. Özellikle yaşanan afetın büyüklüğü ile

doğru orantılı olarak, depremden etkilenen kentlerde yaşamın eski haline dönmesi uzun bir süreci kapsayacaktır. Geçici barınma alanlarında zorunluluktan kaynaklanan ikametın ötesinde, depremin yarattığı travmalardan kaynaklı gönüllü ikametinde yıllarca sürebildiği yine 1999 depreminde deneyimlediğimiz durumlardandı. Bu bakımdan söz konusu yerleşimler uzun vadede sadece acil barınma ihtiyacının ötesinde sosyal, kültürel, çevresel, mekansal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebiliyor olmalıdır.

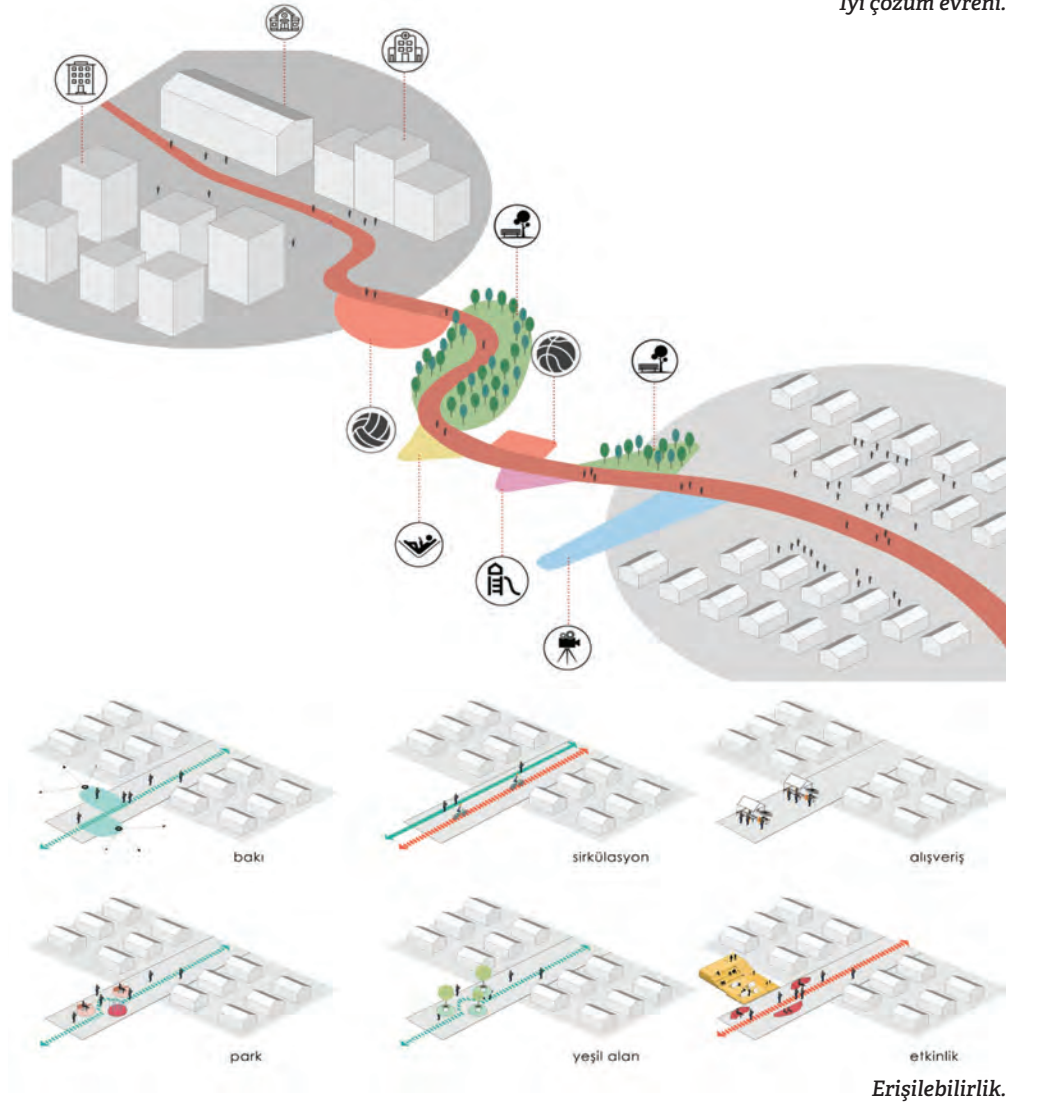
Ne yazık ki konvansiyonel yöntem ve hızlı biçimde kısa süreli ikamete uygun olarak inşa edilen yerleşimler iyi yaşam şartlarını sağlayamamaktadır. Bu yerleşimlerin sosyal, kültürel ve çevresel olarak iyi kentsel yaşam standartlarını karşılayabilmesi öncelikli bir ihtiyaçtır. Geçici barınma yerleşimlerinde zorunlu ya da gönüllü olarak ikamet edenler açısından bu yerleşimler yaşam alanıdır. Bu bakımdan geçici barınma yerleşimlerinde iyi yaşam standartlarının sağlanması, bir bütün olarak kent hakkından ayrı tutulamaz. Bu yüzden öncelikle barınma hakkında başlamakla birlikte; geçici barınma yerleşimlerinde kent hakkını savunmak; çocuk haklarından iklim adaletine, engelli haklarından eğitime erişime çok katmanlı olarak temel insan haklarını savunmayı gerektirmekte; bütüncül anlamda iyi mekan standartlarının sağlanması zorunlu kılmaktadır.

Urban.koop (Kent Çalışmaları Kooperatifi), depremi takip eden ilk aylarda bu öngörülebilir ihtiyaçlar doğrultusunda geçici barınma yerleşimlerini kamuoyunun tartışmasına açmaya yönelik çalışmalara başlamış, “Geçici Barınma Yerleşimleri Tasarım Rehberi” projesinin çağrıcısı olmuştur. Program, geçici barınma yerleşimlerinin iyi yaşam standartlarına sahip, kendi içinde mekansal, sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda çalışan bir yaşam alanı oluşturabilmesine yönelik temel ilke ve yaklaşımları ortaya koymayı hedeflemektedir. Sadece kısa süreli bir acil barınma alanı değil, geçici bir yaşam alanı kurabilmek için, yerleşimlerin nasıl “kent hayatını” da kapsayacağı sorusuna odaklanır. Program bu kapsamda farklı sivil toplum bileşenlerini temel bazı başlıklar üzerinde tartışmaya davet etmekte ve sahadaki aktörleri destekleyecek bir yol haritasını hazırlamayı amaçlar.

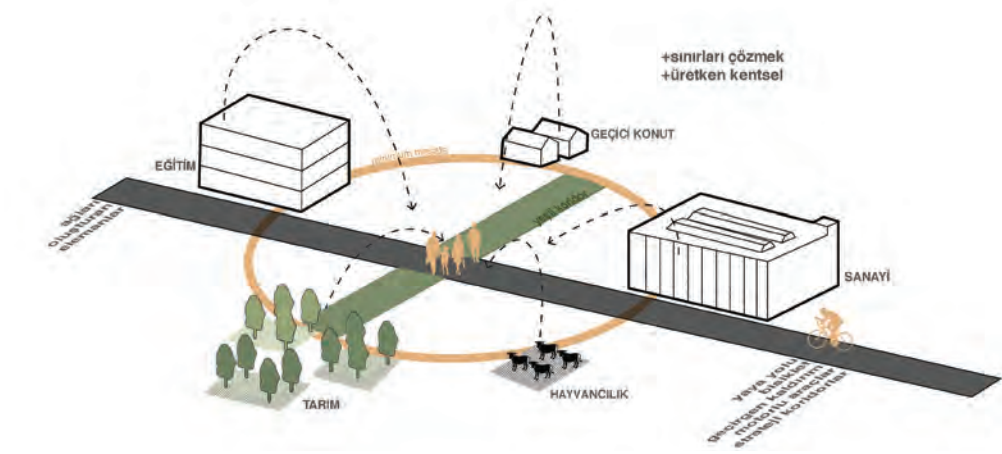
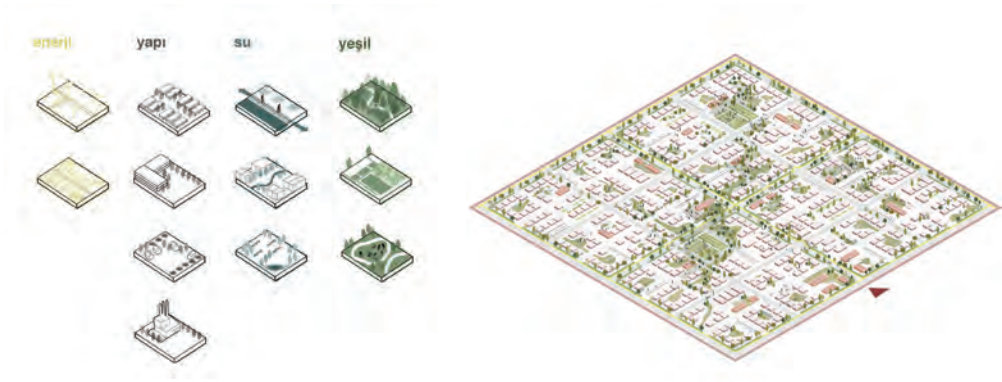
“Geçici Barınma Yerleşimleri Tasarım Rehberi Projesi”, iki temel amaç taşımaktadır. Öncelikle geçici barınma yerleşimlerini kuran karar vericiler, kaynak sağlayıcılar, yerleşimlerde yaşayanlar ve bu yerleşimlerde inisiyatif sahibi formal ve informal idarecilere yönelik, mekansal, sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik “iyi çözümlerin” bir araya getirildiği bir tasarım rehberinin paylaşımı amaçlanmaktadır. Bu “iyi çözümler” rehberinin politika yapıcı ve uygulayıcılardan, günlük hayatını söz konusu yerleşimlerde sürdüren insanlara kadar farklı ölçeklerde etki yaratması beklenebilir. Geçici

İyi çözüm evreni.

Erişilebilirlik.

AURA ile ortaklaşa düzenlenen öğrenci çalışmaları (kent ile entegrasyon).

AURA ile ortaklaşa düzenlenen öğrenci çalışmaları (kent ile entegrasyon).

ci barınma yerleşimlerinin tasarım sorunları konteynerların birbirlerinden ne kadar uzakta yerleştirilmesi değil; çocukların eğitiminin nasıl sürdürülebileceği, istihdama erişimin nasıl sağlanacağı, kamusal alanın nasıl oluşturulacağı, farklı toplulukların bir arada nasıl yaşayacağı, özel ihtiyaç sahibi bireylerin haklarının nasıl korunacağı, yerleşke ölçeğinde konforlu iklimlendirmenin nasıl yapılacağı gibi kente dair sorduğumuz soruların hepsini kapsamaktadır.

İkincil olarak ise söz konusu iyi çözümler rehberini, tematik sivil bir ağı kurmaya yönelik bir araç olarak görebiliriz. Deprem sonrasında sivil dayanışmanın kriz dönemlerindeki önemi bir kez daha görünür hale geldi. Merkezi karar mekanizmalarının yetersiz kaldığı pek çok durumda yerelde sivil toplumun mobilize olarak çözüm üretebildiğine tanık olduk. Yine aynı süreç içinde farklı sivil toplum örgütleri kendi kaynakları ile

deprem bölgesi ile dayanışmaya çalışmaktaydı. Ancak bu sivil enerjinin uzun vadeli politikalara etki edebilmesi için söz konusu bileşenlerin arasında koordinasyonun sağlanması gerekliliği de aşıkardır.

Farklı uzmanlıkların ve deneyimlerin bir arada çalışmasını gerektiren tasarım rehberi projesinin bu alanla ilişkilenebilecek sivil toplum aktörlerinin de bir araya gelmesi için fırsat yaratması hedeflenmekte. Farklı alanlarda çalışan sivil bileşenlerin sosyal kaynakları ile yerel sorunlar arasında köprüler kurarak işbirliği ağlarını genişletmek, bu açıdan iyileşme sürecinin uzun vadeli önemli bir aşaması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin geçmiş deprem deneyiminden yola çıkarsak, önümüzdeki yıllarda akademi ve sivil toplumun yoğun biçimde yerel yönetimlerle iş birliği kurarak bölge için proje üretmesi gereken bir döneme girmekteyiz. Bu süreçte farklı aktörlerin birbirini bulması, ortaklaşılabilecek sorunlar üzerine katılımcı bir ortamda çözüm araması ve işbirlikleri kurması için fırsatlara ihtiyaç duymaktayız. "Geçici Barınma Yerleşimleri Tasarım Rehberi" bu katılımcı çalışma fırsatını yaratmayı amaçlamaktadır.

Program sonucunda ise yukarıda belirtilmiş iki ihtiyaca karşılık, geçici barınma yerleşimlerini yeniden düşünmeyi ve "çözümler" üretmeyi amaçlayan bir platformun açık kaynak haline getirilerek kamuoyuna sunulması hedeflenmektedir. Bu sayede yerel ve ulusal/uluslararası sivil toplum bileşenleri arasında köprüler kurmaya imkan tanıyacak bir arayüzü oluşturulması ve bu arayüz sayesinde geçici barınma yerleşimlerinde yaşam koşullarının iyileştirilmesi sağlanabilecektir.

Bu hedeflere yönelik Mart 2023'te başlayan proje, farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, akademisyen ve gönüllü uzmanları, geçici barınma yerleşimleri üzerine çalışmaya davet etmiştir. Üç aydır devam etmekte olan çalışmalar kapsamında otuzdan fazla sivil toplum örgütü ve farklı uzmanlıklara sahip bireysel katılımcı ile tematik başlıklarda tartışmalar sürdürülmektedir. Bu doğrultuda atölyeler, teknik çalışma grupları, iletişim faaliyetleri sürdürülmekte, proje katılımcı bir model ile yürütülmektedir. Çalışmaya katılan sivil bileşenlerin bir çoğu deprem bölgesinde aktif olarak yer almaya devam etmektedir. Bu anlamda tasarım rehberine katkı sağlayacak deneyimler sahadan gelen geri dönüşlerle zenginleşmektedir.

Geçici barınma yerleşimleri tasarım rehberi çalışması 5 temel tematik çerçevede, 5 çalışma grubu içinde sürdürülmekte. Bunlardan ilki temel plan kurgusu ve planlama senaryolarını kapsamaktadır. Halihazırda geçici barınma yerleşimlerinin hızlı biçimde uygulamaya yönelik, rasyonel bir grid plan dahilinde kurgulandığını görmekteyiz. Öte yandan, kalma süresinin artması, bu alanlarda farklı planlama

ODTÜ Agora Yaz Atölyeleri, Haziran 2023

Atölye çalışmaları, Salt, Mart 2023

olanaklarının araştırılmasını gerektirecektir. Plan kurgusu başlığı altında geçici yerleşim alanlarına yönelik tekrar edilebilir, esnek ve iyi yaşam olanakları sunan plan tiplerinin araştırılması ve buna dönük öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Yerleşim alanlarının planlarının kamusal etkileşime imkan veriyor olması bu bağlamda öncelikli tasarım kriteri olarak ele alınmalıdır. Deprem sonrası sosyal iyileşme ve toplulukların yeniden inşası için kamusal etkileşimin sürdürülmesi bir önceliktir. Sosyal etkileşimine fırsat sağlayabilecek kamusal mekan çözümleri, plan kurgusunun temel tasarım sorununu oluşturmaktadır.

Rehberin ikinci çalışma grubu sosyal donatılar ve müştereklere odaklanmaktadır. Kentsel bir yerleşim, barınma alanının ötesinde sosyal etkileşim alanıdır. Kriz dönemlerinde mobilize olmak, travmalarla dayanışma yoluyla mücadele etmek, yıkılan sosyal strüktürü onarmak, sosyal etkileşim mekanlarının niteliği ile doğru orantılı olacaktır. Bu bakımdan geçici yerleşimler sadece geçici barınma alanları değil, geçici

Atölye çalışmaları, Salt, Mart 2023

etkileşim merkezleri olarak ele alınmalıdır. Geçici barınma yerleşimlerinde, mekansal verimlilik açısından belirli işlevlerin ortaklaştırılması; müşterek kullanım alanlarının oluşturulması da gerekmektedir. Bu müşterek kullanım alanlarını aynı zamanda sosyal merkezler olarak düşünebiliriz. Sosyal donatıları, ortak servisleri ve müşterek mekanları nasıl kurguladığımız, bölgede sosyal yapının onarımı, etkileşimin sürekliliği ve informal kurumların yeniden inşası açısından anahtar araçlar olarak düşünülebilir.

Üçüncü çalışma grubu iklimsel dayanıklılık ve sürdürülebilir altyapı konusunda araştırmalarını sürdürmektedir. Afet bölgesi sert iklim şartlarına sahip bir coğrafyayı kapsıyor. Özellikle yaz aylarında yüksek sıcaklıklar, Hatay-Gaziantep-Adana üçgeni içinde geçici barınma yerleşimlerinin karşılaşacağı en önemli problemlerin başında gelmektedir. Halihazırda kullanılmakta olan prefabrik barınma ünitelerinin ve müşterek mekanların soğutulması ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Acil bir ihtiyaç karşılık, hızlı biçimde kurulan geçici barınma

yerleşimlerinde altyapı da sadece temel gereksinimleri çözmeye yönelik inşa edilmekte. Öte yandan bu yerleşimlerde barınma süresi uzadıkça ve insan nüfusu arttıkça altyapının yetersiz kalması, başta sağlık problemleri olmak üzere, daha ciddi sorunların ortaya çıkması beklenebilir. Bu bağlamda tuvalet, atık yönetimi, su yönetimi, enerji yönetimi gibi başlıklarda daha sürdürülebilir planlamanın yapılması da büyük önem taşımaktadır.

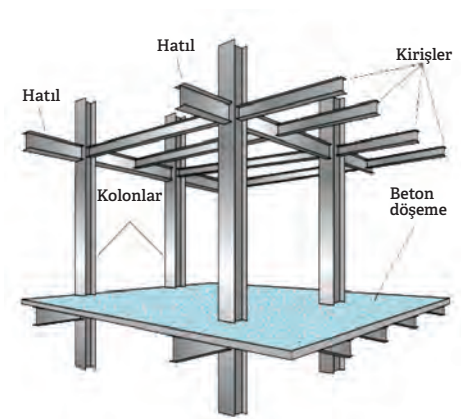
Geçici barınma yerleşimlerinde büyük oranda konvansiyonel prefabrik konutlar kullanılmakta. Farklı yerleşimleri inşa edecek farklı kurumlar (merkezi yönetim, yerel yönetimler, uluslararası kurumlar, yardım kuruluşları vb.) alana kendi çözümlerini ve mimari tasarımlarını taşımaktadır. Ayrıca afet sonrasında farklı mimari grup ve platformların geçici barınmaya yönelik alternatif öneriler getirdiğini de görmekteyiz. Konut teması altında çalışan dördüncü çalışma grubu, yerleşim ölçeğinde, barınma birimlerine yönelik mimari öneriler getirmeyi değil, farklı mimari çözümlerin bir arada nasıl bir doku oluşturacağına yönelik uzun vadeli sorunları tartışmayı hedefler.

Son olarak kent ile entegrasyon, rehberin geleceğe yönelik uzun vadeli sorularını sormayı amaçlayan çalışma grubudur. Geçici barınma yerleşimleri, sadece afetten etkilenen aileler için değil, kentin yaşama dönüşmesi için de bir ara basamak olarak değerlendirilebilir. Deprem sonrası mekansal olduğu kadar ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda da çöküntüye uğrayan bölgedeki kentlerin eski yaşamına dönüşmesi açısından, geçici barınma yerleşimleri sadece orta vadeli bir çözüm sunmakta. Bu bakımdan geçici barınma yerleşimlerinin, kentlerin bütüncül onarım sürecinin bir parçası olarak bakıp, kent hayatına nasıl entegre edeceğimizin senaryolarını ortaya koymak zorundayız. Kentle entegrasyon başlığı altında geçici olanın, kalıcıya nasıl dönüşeceğine dair senaryolar tartışılmaktadır.

Projenin bir sonraki aşaması söz konusu rehberin yayınlanması ve açık kaynak haline getirilmesi olacaktır. "Geçici Barınma Yerleşimleri Tasarım Rehberi"nin, bitmiş/tamamlanmış bir eser değil; yeni saha deneyimleri, farklılaşan yerel ihtiyaçlar, sürekli genişleyen bir sivil ağın ürünü olması hedeflenmektedir. Bu yüzden içeriği -tamamlanmış- basılı bir kaynak olarak yayınlamak yerine; katkı sunulabilen, yorum yapılabilen, ekleme yapılabilecek online bir platform/ wikisayfası/ elektronik kaynak olarak yayınlanması sağlanacaktır. Bu platformu sadece son yaşanan deprem felaketine yönelik değil, gelecek afetlere yönelik hazırlığın da bir parçası olarak değerlendirebiliriz. Geçici barınmaya yönelik çalışmalar deprem anında değil deprem gerçekleşmeden önce gerçekleştirilmesi gereken mekansal hazırlığı, örgütlenmeyi ve politikaları kapsar. Bu bakımdan kolektif deneyimimizle büyütmeyi amaçladığımız platformun bu yönde ortak bir kaynak oluşturmaya arzulanmakta.

DEPREMİN BİNALARDAKİ YAPISAL OLMAYAN ELEMANLARA ETKİSİ

AHMET İŞİK,
İnşaat Mühendisi (M.Sc.)

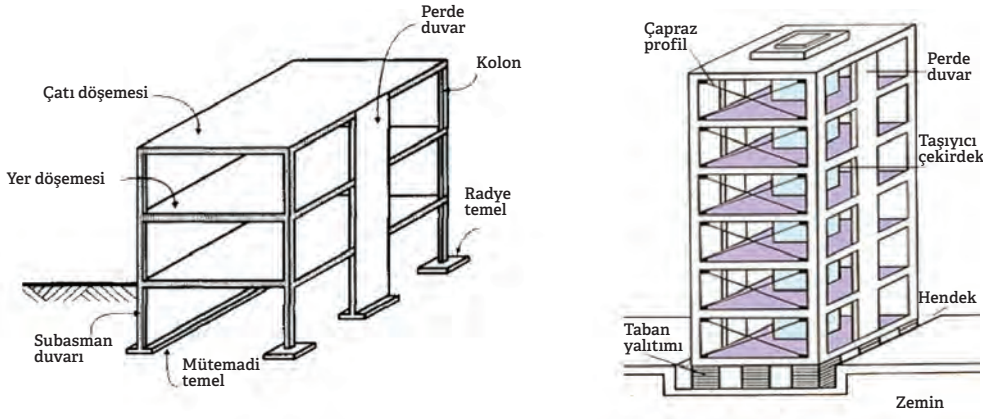

Resim 1, 2, 3, Yapısal bileşenler

Bu yazının amacı, deprem felaketi sonrası uzmanların, bilim insanlarının, yetkililerin sıkça konuşulan gündemine ilave olarak; ülkemizin “depremle yaşamak” gerçeğine bir nebze de olsa “yapısal olmayan elemanların davranış etkisi” üzerine ışık tutacak tespitlerimi, analizleri, fikirlerimi ve örnekleme yaparak yaşanan sonuçlarını paylaşmaktan ibarettir.

Hepimizin bildiği ve sıkça tekrarlanan bir söz vardır, “Deprem öldürmez, binalar öldürür”. “Earthquakes don't kill people, buildings do”. Farklı dillerde de olsa anlamı aynıdır. Ancak, deprem sonucu oluşan kayıplara (can, mal vb.) genel olarak binaların taşıyıcı sistemlerinin neden olduğu düşünülmektedir. Oysa yapısal (taşıyıcı) olmayan elemanlardaki çökmeler, yıkımlar yaşanan deprem hasarının çoğunluğunu oluşturmaktadır. Nasıl yangın felaketlerindeki ölümlerin çoğunluğunun yanmaya maruz kalınması değil de duman zehirlenmesi nedeniyle oluyorsa, deprem felaketlerindeki ölümlerin de çoğunluğu yapısal olmayan yıkımlar nedeniyle oluşmaktadır. Yaşadığınız coğrafyada sismik tehlikeyi kontrol etmek, depremden kaynaklanan can, mal, varlık kayıplarını azaltmak; buradaki en önemli faktör olan yapısal olmayan elemanlar ve bileşenlerinin etkilerini anlamak, tasarlamak ve uygulanmasının sağlanmasıyla mümkün olabilecektir.

Bu yazının ana kapsamı; yapısal olmayan elemanlardaki tehlikelerin nasıl belirleneceği ve depremden korunma önlemlerinin nasıl uygulanacağı konusunda bilgilendirme yapı-

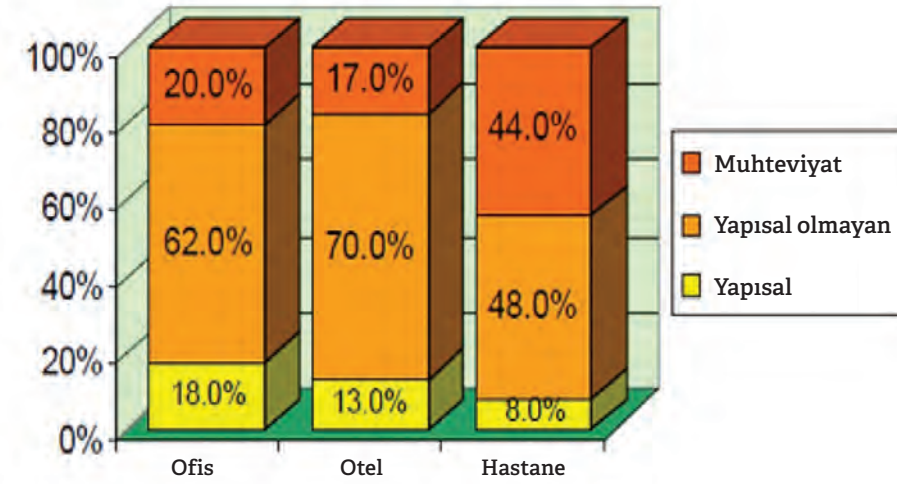

Resim 4. Yapısal olmayan bileşenler.

larak tavsiyelerde bulunmayı amaçlamış olup “yapısal olmayan elemanların bileşenlerinin davranışları” konusundaki kapsam ile sınırlıdır. Mevcut binalardaki yapısal olmayan elemanların risklerin tespit edilmesi ve risklerin azaltılması yönünde yapılması gerekenler ile yeni yapılar için tasarım aşamasında ve/veya yapım aşamasında karşılaşılabilecek risklerin önlenmesi ile ilgili alınacak tedbirlerin detayına bu yazı kapsamında girilmemiştir. Yapısal (Taşıyıcı) sistemlerle ilgili konular ise – sadece

tanımsal başlık dışında- konusunda uzman yetkin, bina dinamiğine hakim deprem mühendislerine bırakılmıştır. Binalar hem “yapısal” hem de “yapısal olmayan” bileşenlerden oluşur. İki tür yapı bileşeni arasındaki ayrım aşağıda açıklanmıştır.

Yapısal Bileşenler: Bir binanın yapısal bileşenleri aşağıdaki öğeleri içerir: Kolonlar, perdeler gibi düşey taşıyıcı elemanlar; makaslar, kirişler ve aşık gibi yatay taşıyıcı elemanlar;

Resim 5 Yapı tiplerine göre yapısal olmayan eleman ve bileşenlerin toplam yapı maliyeti üzerine etki oranları grafiği (FEMA E-74 (FEMA,2011). E. Miranda, Response Assessment of Nonstructural Building Elements).

düşey destek veya yanal direnç sağlayan taşıyıcı duvarlar; çapraz elemanlar; zemin ve çatı levhaları, kaplama veya zemin kaplaması; radye ve/veya tekil temel veya kazıklar gibi temel sistemler; sismik yalıtım elemanları (izolatörlü yapılar)

Yapısal (taşıyıcı) Olmayan Bileşenler: Bir binanın yapısal olmayan bileşenleri, daha önce yapısal olarak tanımlananlar dışındaki tüm bina parçalarını ve bileşenlerini içerir. Bu bileşenler genellikle mimari, mekanik,elektrik ve iç mimari disiplinleri ve alt detaylarıdır. Yapısal olmayan bileşenleri üç geniş kategoriye ayırabiliriz:

Mimari bileşenleri: Bölmeler, tavanlar, vitrinler, camlar, kaplamalar, kaplamalar, bacalar, çitler ve mimari süslemeler gibi

Mekanik, elektrik ve tesisat (MEP) bileşenleri: Pompalar, soğutma grupları, fanlar, klima santralleri, motor kontrol merkezleri, dağıtım panoları, trafolar ve borular, kanallar ve kanallar dahil olmak üzere dağıtım sistemleri.

Mobilya, demirbaşlar ve ekipmanlar: Raflar ve kitaplıklar, endüstriyel depolama rafları, perakende ürünler, kitaplar, tıbbi kayıtlar, bilgisayarlar ve masaüstü ekipmanları, duvara ve tavana monte TV'ler ve monitörler, dosya dolapları, mutfak, makine atölyesi gibi içerikler veya diğer özel ekipman, endüstriyel kimyasallar veya tehlikeli maddeler, müze eserleri ve koleksiyon ürünleri.

Yapısal Olmayan Bileşenlerin Sınıflandırılması

Üç alt kategoride sınıflanabilir: Sistem seçimine göre, önem durumuna göre ve davranış özelliklerine göre.

Sistem seçimine göre: Bina dışı sistemler (dış duvarlar, kapı ve pencereler, cepheler, para-

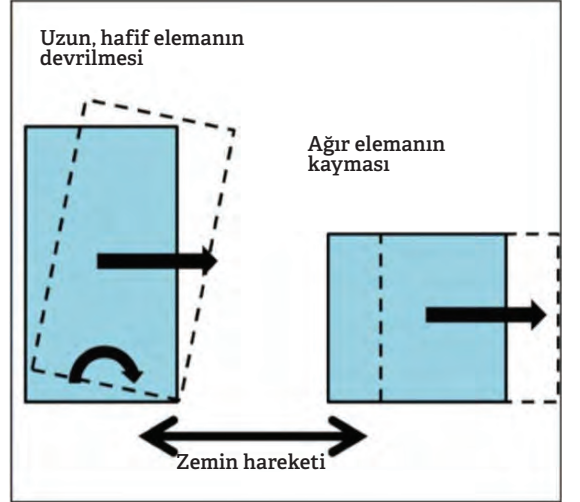
petler), çatı sistemleri (çatı kaplamaları, ısıklık sistemleri), iç mimari sistemleri (bölme duvarlar, asma tavanlar, kaplamalar), taşıma sistemleri (asansörler, yürüyen merdivenler), mekanik sistemler (borulamalar, ısıtma-soğutma sistemleri, yangın koruma sistemleri, cihazlar), elektrik sistemleri (aydınlatma ve güç sistemleri, jeneratörler, kablolar).

Önem durumuna göre: Kritik önem düzeyindeki elemanlar (deprem sonrası faaliyetinde kesinti olmaması gereken elemanlar, sprinklerler vs.), (deprem sonrası kullanımı gereken binalarda yapının iletme kalabilmesinde etkin olan elemanlar veya onarımı sırasında tesisin işletme durumunu etkileyecek elemanlar), (patlayıcı, parlayıcı, toksik malzemeleri taşıyan ve destekleyen elemanlar), Kritik olmayan elemanlar.

Davranış özelliklerine göre: İvmeye hassas elemanlar (parapetler, asma tavanlar, borulamalar, buhar kazanları, soğutma üniteleri, tanklar, asansörler, elektrik ünite ve ekipmanları), deplasman (drift) hassas elemanlar (dolgu duvarlar, pencere ve kapılar, asansör kabinleri, kaplamalar), ivmeye ve deplasman hassas elemanlar (sprinkler sistemleri, sıcak su hatları, gaz hatları, prekast elemanlar). Yapısal olmayan bileşen hasarı için etkili sismik risk azaltma stratejileri; binalardaki yapısal olmayan bileşenlerin kapsamını ve doğasını, bunların depremlerdeki davranışlarını ve hasarın sonuçlarını net bir şekilde anlamakla başlar.

Yapısal Olmayan Bileşenlerin Bina Maliyetleri Üzerine Etkisi

Bu anlatım kapsamında; bir binaya yapılacak toplam maliyetin hesaplanması ve bu yatırımın deprem oluşumu nedeniyle bir varlık kaybına dönüşmesi durumunda; yapı sahibinin uğrayacağı zararda yapısal olmayan elemanların bina toplam maliyeti üzerine et-

Resim 6. Atalet kuvvetine göre kayma ve dönme hareketi (FEMA E-74 (FEMA,2011).

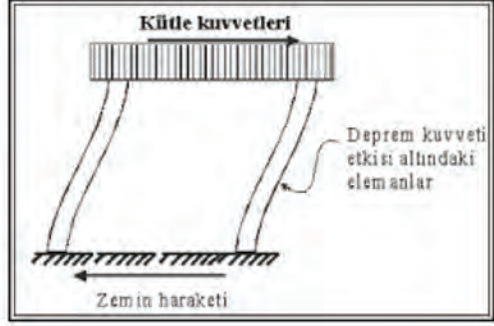
kisine de göz atılmasında -yapısal olmayan elemanlara yapılan yatırımların boyutunun anlaşılması adına- yararlı olacaktır. Hareket edebilen bölmeler, mobilyalar ve ofis veya tıbbi cihazlar, üretim tesisi cihazları, teknolojik ve stratejik malzemeler gibi varlıklar risk altında önemli bir maliyet değeri temsil eder. Bu maliyetler farklı ticari ve/veya stratejik işletme yapılarına göre (hastane, askeri yapılar, kripto ve veri merkezleri, enerji santralleri, büyük ölçekli üretim tesisleri gibi) hem maliyet hem de yaratacağı stratejik hasar nedeniyle farklılık gösterebilir. Sonuç olarak maliyet boyutları karşılaştırıldığında, bu tür çoğu yapıda en büyük sermaye yatırımının yapısal olmayan sistemlerde ve içeriklerinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yapısal Olmayan Hasarın Nedenleri

Depremler, yapısal olmayan bileşenlerde dört ana şekilde hasara neden olur;

Atalet Kuvvetleri: Herhangi yönde oluşan dinamik etkiye uygulanan karşı kuvvet olarak tanımlanabilir. Yapısal olmayan bir elemanın veya bir cismin gelen dinamik etkiye karşı yetersiz bir atalet kuvvetine sahipse, o cismin direncini kaybederek bulunduğu eksen üzerinde veya dışında kaymasına, sallanmasına veya devrilmesine neden olur.

Yapısal olmayan elemanlar yapısal bileşenlerinden önemli ölçüde farklı olan bazı spesifik davranış özelliklerine sahiptir. Bu elemanlar doğrudan bir deprem tarafından üretilen yer hareketine maruz kalmaz. Ancak, o yapının dinamik özelliklerine bağlı olarak söz konusu katın ivme tepkisine tabi tutulurlar. Genel olarak hafiftirler ve kütleleri zemin kütlelerine göre çok daha küçüktür. Ayrıca bu elemanlar yapının gibi sismik kuvvetlere dayanacak şekilde tasarlanmayan malzemelerden yapılmışlardır.

Resim 7. Yatay kuvvet etkisiyle bina yer değiştirme hareketi.

Bina Deformasyonları

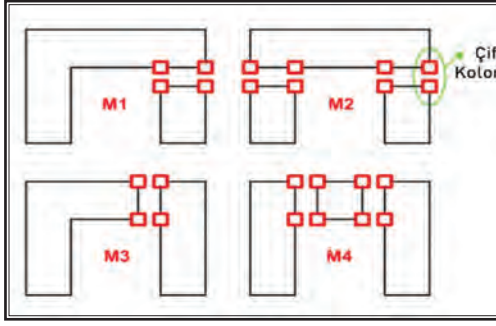
Bir deprem sırasında, binaların yapısal elemanları deprem kuvvetlerine tepki olarak deforme olabilir, bükülebilir veya esneyebilir ve sıkışabilir. Örneğin, bir deprem sırasında yüksek bir yapının en üst kotu üzerinde oluşacak yatay kuvvet nedeniyle herhangi bir yönde eğilebilir. Kat kayması olarak bilinen bu tür yer değiştirmelerde her bir katın yüksekliğindeki yatay deformasyon, depremin boyutuna ve belirli bina yapısının özelliklerine ve yapısal tipe bağlı olarak bitişik katlar arasında değişiklik gösterecektir.

Resim 7'deki gibi bir durumda herhangi bir pencere veya ara duvarlar aynı miktarda deforme olmalı veya yer değiştirmelidir. Aksi durumda oluşabilecek düzlem dışı atalet kuvvetleri nedeniyle yapısal olmayan mimari bileşenler; doğramalar ve camları, alçı bölmeler ve duvar dolgu-su, kaplamalar üzerinde oluşan önemli deformasyon ve çatlamalar oluşacak dolayısıyla hasara sebebiyet verecektir.

Bina Dilatasyonu

Sismik birleşim noktasındaki dilatasyon: İki farklı bina arasındaki bir ayırım veya boşluktur. Genellikle aynı tesisi oluşturan bütünsel yapının iki farklı kanadı olarak isimlendirilmekte ancak birbirinden bağımsız hareket eden yapılar haline gelmektedirler. Bitişik yapılar arasındaki veya yapısal olarak bağımsız bölümler arasındaki sürekliliği sağlamak için yapısal olmayan elemanlar bu bina derzleri boyunca devam ettirilir.

Uygulama öncesinde sismik boşluklarda veya genişleme derzlerinden geçen elemanların deplasman hesabı uygun bir tasarım olarak yapılmalıdır. Aksi halde; dilatasyon boşluğu için yetersiz ve uygun bir geçiş detayı sağlanmadıysa bu durum yaygın bir deprem hasarı oluşturacaktır. Mimari ve mühendislik tasarımlarında yapının tasarım deplasman ölçüsü ve dinamik etkileri birlikte ve bütünsel olarak dikkate alınmalı, flaşör, boru tesisatı, kanal, yangın sprinkler hatları, ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme (HVAC)

Resim 8. Bina dilatasyon yerleşim tipleri.

kanalları, bölmeler ve döşemenin tümü bu deplasman ölçüsüne göre tasarım detaylandırılmalı ve nihayetinde bu ölçülere göre derz ürünü seçilmeli ve detaylandırılmalıdır.

Birbirine Bitişik Yapısal Olmayan Bileşenler Arasındaki Etkileşim

Birbirine bitişik elemanlar bir diğerine göre farklı yönlerde hareket ederler. Birçok yapısal olmayan bileşen mesela bir tavan plenumunda veya asma tavan arasındaki iletim boruları aynı alanı paylaşabilirler. Bu elemanlar farklı şekillere, boyutlara, bağlantı karakteristiklerine ve dinamik özelliklere sahip olabilir. Deprem hareketlerine karşı uygun tesis edilemeyen mesnetlemeler; mesela sabit ya da kayıcı veya döşeme ve duvara yapılan tij bağlantılarında oluşabilecek farklı etkileşimler nedeniyle bu bölgenin kısmı ya da tümünde ciddi boyutta hasara sebebiyet verebilirler. Yukarıda belirtilen nedenlerle oluşan ilişkili hasarın düzeyi, çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu faktörler; bileşenlerin dinamik özellikleri, sistemdeki konumları ve bunların diğer yapısal veya yapısal olmayan bileşenlere yakınlığı gibi hususlardır.

Yapısal olmayan etkileşim: Bu etkileşim örnekleme yapılacak en önemli sistem hattı; daha çok "lojistik hat" dediğimiz binanın mekanik, elektrik sistemlerindeki ısıtma-soğutma hatlarının taşındığı, enerji kablo tava-larının, doğal gaz boru hatları, varsa medikal gaz hatlarının her biri ayrı olacak şekilde kendi santrallerinden itibaren kullanıcı noktalarına taşınan bütünsel hatlardır. Bu hatlar genellikle binadan ayrı ancak bağlantılı olacak şekilde konuşlanmış teknik merkezlerden çıkan ana lojistik hatları ve bina içi koridor hatlarını ifade etmektedir. Bu elemanlar farklı şekillere, boyutlara ve dinamik özelliklere ve -sabit ve/veya kayıcı sistem olmak üzere- farklı askı destek bağlantılarına gereksinimlerine ihtiyaç duyabilirler.

Boru taşıyıcı tava sisteminin hem askılama yapılacak taşıyıcı elemanın (tij bağlantısı ya da çelik konstruksiyon yapısı ile) üst veya alt döşemeye bağlantısını hat üzerinde oluşan düşey-yatay yüklerle göre tesis etmek hem de boru hatlarının oturduğu yatay taşıyıcı üzerindeki mesnetleme sisemini hatt boyunca

Resim 9. Lojistik koridor.

sabit vs kayıcı bağlantılarla uygun tesis edilmesini temin ederek tasarlanması gerekir. Aksi halde test ve devreye alma aşamasında hat üzerinde oluşacak test basıncı altında; askı çubuklarında ve veya ısıtma soğutma hatlarında çökmeler, yerinde çıkmalar, deformasyonlar dolayısıyla hasar oluşacaktır.

Yapısal Olmayan Hasarın Kapsamı

Bir deprem sırasında yapısal olmayan bileşenlerin performansını ve hasara uğrama derecesini etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörler; hasarın derecesi, bileşenlerin dinamik özellikleri, binadaki konumları, diğer yapısal veya yapısal olmayan bileşenlere yakınlıkları gibi hususlara bağlıdır.

Tarihte geçmiş depremler sonrası yapılan analizlerde; depremin, yüksek yapıların hiçbirinde yapısal hasar görülmemesine karşın, sadece kötü, kalitesiz binalarda hasara sebebiyet verdiği tespit edilmiştir. "1999 İzmit depremindeki yaralanmaların %50'si ve ölümlerin %3'ü yapısal olmayan elemanlardan kaynaklanmıştır. (AHEP 2004 " Bu sonuç yapısal olmayan elemanlarda sismik önlemin alınmaması durumunda ortaya çıkacak hasarın boyutunu açıklamaya yetecek derecedir.

Yapısal Olmayan Hasarın Önemi

21 Temmuz 2017 tarihinde merkez üssü Türkiye'nin Muğla ilinin Bodrum ilçesinin 10 km güneydoğusunda ve Yunanistan'ın İstanköy Adası açıklarında yerin 5 km altında 6,6 Mw büyüklüğünde meydana gelen deprem sonrası Bodrum Devlet Hastanesi'nde acil servis boşaltıldı. Tavandaki kaplama malzemele-rinin bir bölümü çökünce acil servis tahliye edildi.

Hasarın Yarattığı Sonuçlar

Deprem nedeniyle "kritik ve stratejik öneme sahip yapılar"ın yapısal olmayan mekanik ve elektrik bileşenlerinde meydana gelebilecek olası hasarın boyutunu anlamak için bu bileşenlerin nasıl ve hangi kapasitelerde tesis edildiğini analiz etmek gereklidir. Hepimizin bildiği üzere hastaneler, stratejik öneme sahip 7/24 kesintisiz ayakta kalacak ve aynı zamanda insan hayatını yani tıbbi doğrudan ilgilendiren tesislerdir. Bu nedenledir ki hem

Resim 10, 11. Örnek hasar görüntüleri (Milliyet Gazetesi 21.07.2021).

enerji hatları beslemesi hem de su hatlarının besleme kaynakları % 100+ yedeklidir. Yani, bir hat kesilirse diğer enerji kaynağı hattan beslenmesi gerekir. Hastane yapılarında elektrik enerji ve su temini iki farklı kaynaktan sağlanmaya yönelik kurulum tesis edilmektedir. Jeneratör kapasite tespitinde ise toplam enerji ihtiyacının %110 oranında kapasite konuşlandırılmaktadır. İlave olarak, tesisin toplam enerji ihtiyacının %30'u oranında trijenerasyon sistemi ile hastane tesisine ek elektrik enerjisi üretimi sağlanmaktadır. Dolayısıyla böyle bir ihtiyacın ve bu kaynakların da %100 korunması ve işlevsiz duruma gelmemesi gerekir. Aksi durum öncelikle can kayıplarına, ardından işlevsiz kalmasına yani hizmet veremeyecek duruma gelmesine hatta tıbbi cihazların sahip olduğu varlık değerlerinde kamu kayıplarına sebebiyet verecektir. O halde bu sistemlerin yani yapısal olmayan bu elemanların olması gerektiği gibi uygulamaya alınması ve depreme maruz kaldığı durumda ayakta kalmasını, işlevin kesintisiz devam etmesinin sağlanması gerekir.

Hasarın Olası Sonuçları

Deprem nedeniyle yapısal olmayan bileşenlerdeki deprem hasarının olası sonuç risklerini -her birinde farklı derecelerde risk arz edecek şekilde- üç (3) kategoride açıklayabiliriz.

Can güvenliği: İlk bakışta zararsız olarak görünse de yapısal olmayan bileşenlerin hasar görmesi veya düşmesi nedeniyle İnsanların yaralanmasına veya can kaybına sebebiyet verecektir. Hasar gören yapısal olmayan bileşenlerin bir binadaki güvenlik çıkışları veya kaçış yollarını engellemesi durumunda da can güvenliği tehlikeye girebilir. Yangından aktif korunma için tesis edilen borulama, sprinkler hatları gibi can güvenliği sistemlerindeki oluşacak bir hasar, depremin ardından bir yangının başlamasına dolayısıyla bir güvenlik endişesi oluşturabilir. Geçmiş depremler sırasında meydana gelen hasar örnekleri arasında kırık camlar, devrilmiş uzun ve ağır dolaplar ve raflar, düşen asma tavanlar ve tavan aydınlatma armatürleri, yerinden sökülmiş gaz hatları ve tehlikeli maddeler içeren diğer kimyasal borular, hasarlı ufalanabilir asbest malzemeleri, düşen dekoratif

parçalar yer alır. Elektrik hatlarında oluşabilecek bir kesinti nedeniyle yaşam destek sistemine bağlı bir hasta yaşamını yitirebilir veya yangın anında yangın kompartımanları arasında bölmeler veya duman egzozt atım bacaları devre dışı kalarak hastaların duman nedeniyle boğulmasına ve yangının yayılmasına sebebiyet verebilir.

Mülkiyet kaybı: Daha önce maliyet başlığı altında belirtildiği üzere; mekanik ve elektrikli ekipman, enerji, ısıtma-soğutma ve havalandırma gibi dağıtım sistemleri ve mimari elemanlar gibi yapısal olmayan bileşenler, orijinal inşaat maliyetlerinin %70-75'ini oluşturmaktadır. Hareketli ve sabit mobilyalar veya tıbbi ekipman gibi içerikler önemli bir ek yatırım değerini temsil eder. Örneğin, yüksek teknoloji bir imalat tesisi, binanın değerinden çok daha değerli cihazlara ve binanın yerleşik bileşenlerine sahip olabilir, ya da bir hastanede tıbbi cihazların maliyet ağırlığı yapının maliyetinin çok üstünde olabilir. İşlevi değerli dokümanları depolamak ve muhafaza etmek olan kütüphane ve müze tesislerinde meydana gelirse kayıp çok daha büyük olabilir. Böyle bir durumda, cihazların hasara maruz kalması ve kullanım dışı kalmasında yeni ek bir yüksek yatırım maliyeti oluşturacaktır.

İşlevsel Kayıp: Deprem sonrası can güvenliği ve mal kaybı hususlarına ek olarak, ak-sama süresi ve üretkenliğin azalması veya bileşenlerdeki hasarın yeniden onarım olası-lığının oluşması gibi hususlar genellikle en önemli riski oluşturmaktadır. Örneğin, bir üretim işletmesi deprem hasarının bir sonucu olarak bilgisayarlarını, dosyalama sistemini veya diğer hizmet araçlarını hasar görür ve kullanım dışı kalırsa o zaman hasarlı elemanları değiştirmenin maliyet yönünden kaybı nispeten küçük olabilir, ancak kesinti süresiyle ilişkili olarak gelir kaybı; tadilat ve onarım sırasında tahmin edilemeyecek ölçülerde olabilir. Küresel ekonomi ışığında, işlev kaybı bazı işletmeler için daha uzun vadeli pazar payı kaybına da dönüşebilir. Ayrıca, elektrik ve su kesintileri, ulaşım sistemlerindeki hasarlar, hasarı onarmak için malzeme tedariklerindeki gecikmeler dâhil olmak üzere birçok dış faktör deprem

sonrası operasyonları etkileyebilir. Örneğin, veri merkezleri veya finans kurumları, temel hizmetleri sürdürmek ve uzak konumlardaki işlemleri izlemek için tüm sistem her an çalışır durumda kalmalıdır. Hastaneler, itfaiye ve emniyet binaları, askeri tesisler gibi stratejik konumlu yapılar bir depremden sonra çalışır durumda kalması gereken temel işlevlere sahip tesislerdir.

Yapısal Olmayan Elemanlarda Yaygın Deprem Hasarı Türleri

Aşağıda kategorilerine göre örnekler verilmektedir: Can güvenliği: Dış cephe kaplama, iç duvarlar, duvar tuğla korkulukları veya diğer ağır bina eklentileri, donatısı olmayan tuğla, duvar bacalar, Asma tavan aydınlatma, oditoryum, plenum, kitaplıklar ve dosya dolapları gibi uzun, ince ve ağır mobilyalar, televizyonlar, bilgisayar monitörleri, tezgah üstü laboratuvar cihazları ve mikrodalga fırınlar gibi ağır sabitlenmemiş veya zayıf sabitlenmiş içerikler. Lojistik koridorlar ve yangından korunma boru hatları. tehlikeli madde salını-mı cihazlar ve alanlar ve gaz hatları.

Mülkiyet kaybı: Asma tavan hattı içindeki içme suyu -atık su ve yangın hattı boruları, sabitlenmemiş ve zayıf bir şekilde sabitlenmiş ekipman, tıbbi cihazlar.

İşlevsel kayıp: Kritik tesisler için acil durum jeneratörleri ve gündüz tankları, UPS, bataryalar ve susturucular, güvenlik Kontrol Sistemi, otomasyon merkezleri, asma tavan sprinkler sistemleri, data merkezleri

Sonuç

Gelinen aşamada; bu yazı "yapısal olmayan elemanların bileşenlerinin davranışları" konusundaki kapsamıyla sınırlı tutulmuştur. Buna karşılık, yaşanan depremler sonrasında uzmanlar tarafından yapılan çalışmalarda yapısal olmayan elemanların deprem esnasında gösterdiği performans sistematik ve kapsamlı araştırılarak kayıt altına alınmış, gelecekteki yapısal olmayan deprem hasarı verilerinin toplanması ve bunlara göre reel standartların geliştirilmesinin önemi araştırılmıştır. Bu araştırmalar ışığında, "mevcut ve yeni yapılacak binalarda yapısal olmayan deprem hasar risklerinin azaltılması" konusunda nasıl çalışmalar yapılması gerektiği ve ne gibi önlemler alınacağı konusunda detaylı çalışmaları yapılmış olup, önlem paketleri geliştirilmeye devam edilmektedir. Bu başlıklar kısa bir anlatımla tanımlanmayacak kadar geniş bir detaya ve kapsama sahip olduğundan farklı bir konu başlığı altında ayrıca anlatılacaktır.

Sonuç olarak; yapısal (taşıyıcı) olmayan elemanların davranışlarının ele alındığı yazı içeriğinin hedeflenen amaca uygun bir ön bilgilendirme oluşturacağını ve hedef kitle üzerinde farkındalık yaratmaya katkısı olacağını umuyorum.

“PLANLI ALANLAR İMAR YÖNETMELİĞİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK” ÜZERİNE BİR İTİRAZ

HASAN ÖZBAY

12 Mayıs 2023 tarihli 32188 sayılı Resmi Gazete’de “Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği”nde değişiklik yapan bir ek yönetmelik yayınlandı. 6 Şubat 2023 tarihinde ülkenin Güneydoğu-su’nda Kahramanmaraş, Hatay ve Adıyaman başta olmak üzere, 11 ili etkileyen çok sayıda can kaybına ve ciddi hasara neden olan deprem sonrasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan bu yönetmelik, merkezi idarenin depremin yarattığı yıkıma karşı bulduğu çare olarak ortaya çıkmakta. Yönetmeliğin genel seçimlerden 3 gün önce alelacele yayınlandığını da eklemem gerek.

Yönetmelikle, başta mimarlık ve mühendislik dalları olmak üzere, yapı üretimi sürecini ve aktörlerini etkileyen çeşitli kurallar getirilmekte. Bunların özellikle mimarlık ile ilgili kuralları ciddi sorunlar barındırmakta. Yönetmeliğe eklenen kuralları ve sorunları aşağıda özetledim.

5. Maddeye Yapılan Ek

“30.a) İçerisinde konut yer alan binaların zemin katlarında konut dışı fonksiyonların yapılabilmesi için; bu fonksiyonların yer aldığı zemin kat yüksekliğinin 4,50 metreden az olması, yapının tasarımında 18/3/2018 tarihli ve 30364 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği’nin eki “Deprem Etkisi Altında Binaların Tasarımı İçin Esaslar”ın Tablo 4.1.’inde yer alan A12, A13, A14 veya A15 tipi taşıyıcı sistemlerin kullanılması, kısa kolon oluşturulmaması, asma kat ve binada kapalı çıkma yapılmaması şartlarının tamamının sağlanması zorunludur.”

Yönetmeliğin bu maddesi ile içinde konut bulunan bir yapının zemin katında konut dışı fonksiyon (dükkan vb) yapılabilmesi için kat yüksekliğinin 4,50 metreden fazla olmaması şartı getirilmekte. 4,50 metre yüksekliğin hangi bilimsel veriler sonucunda bulunduğunu anlamak olası değil. Birden fazla katı olan ticari bir yapının üst katlarında konut yapılması durumunda çözümün ne olacağı açık değil. Örneğin zemin katın 4,50 metre yapıлып, üst katların 6,00 metre yapılması durumuna yönetmelik bir açıklama getirmemekte.

Günümüzde karma kullanımlı yapılar yaygınlık kazandı. Alt katlarında ticari işlevlerin olduğu, üst katlarında ise büro, konut, otel gibi işlevlerin olduğu yapılar sıkça yapılmakta. AVM türü yapılarda, geniş açıklıklı strüktür ve karmaşık tesisat nedeniyle, kat yükseklikleri en az 6,00 metre olarak istenmekte. Yönetmeliğin mantığına göre bundan sonra bu tür yapılarda üst katlarda konut yapılmayacak.

Yönetmeliğin son cümlesinde ise altında konut dışı işlev bulunan binalarda çıkma yapılamayacağı kuralı getirilmekte. Aynı kural diğer fıkroda da geçmekte:

“30.b) İçerisinde konut yer alan zemin hariç 4 kat ve üzeri binalarda kapalı çıkma yapılamaz. Ancak kapalı çıkma yapılamaması nedeniyle parselin plan ve bu yönetmelikle verilen emsal haklarının kullanılamadığı durumlarda; arka bahçe mesafesi 2 metrenin altına düşmemek kaydı ile arka bahçeye en fazla 1 metre taşacak şekilde, sadece kolon ve/veya perdelerden (bunların zemin altında temele kadar devam eden bölümleri dahil) oluşan kapalı çıkmasız bina uygulamalarında, belirlenen taşıyıcı sistemin çevrelediği alan bahçe mesafesi ve taban alanı ihlali sayılmaz. Emsal haklarının bu şekilde dahi tamamen kullanılamaması halinde, parselin yol sınırlarına 4 metreden fazla yaklaşmamak kaydı ile ön bahçeye en fazla 1 metre taşacak şekilde aynı uygulamaya müsaade edilir. Bu alanın hiçbir kenarı duvar veya herhangi bir malzeme ile kapatılmaz ve bahçe niteliği ortadan kaldırmaz. Bu fıkra kapsamındaki uygulamalarda hiçbir şekilde çıkmalı olarak tasarlanmış olan binaya göre emsal artışı sağlanamaz. Zemin+4 katı geçmeyen binalarda ise kapalı çıkma yapılması durumunda; çıkmayı teşkil eden konsolun mesnetlendiği/bağlantılı olduğu kolonların, “Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği”nin eki esasların 7.5.1 maddesinin (a) bendi kriterlerine uygun girişler ile birbirine bağlanması suretiyle çerçeve teşkil edilmesi zorunludur.”

Yönetmeliğin “A Fıkrası”na ek olarak bu maddede de çıkma konusunda yasak getirilmekte. Önceki maddedeki kurala ek olarak bu mad-

de ile 4 kattan yüksek konut yapılarda çıkma yasaklanmakta. Bu kuralın gerekçesi bilimsel bir anlayışa yaslı olamaz.

Büro, otel, hastane yaparsanız 4 kattan fazla binalarda çıkma yapıbiliyorsunuz, ancak bu yapı konut ise yapamıyorsunuz. Bu mantığı anlamak asla mümkün değil. Deprem konut olursa yapıyı etkiliyor, büro olursa etkilemiyor.

Maddenin devamındaki kurallar ise daha da sorunlu. Çıkma yapılmayınca kaybolacak emsal, yönetmeliği yürürlüğe sokan irade tarafından o kadar önemseniyor ki, yaklaşma sınırını aşacak şekilde bahçe mesafesi içine taşıyıcı yapılmasına izin veriliyor. Binalar ön bahçe içinde gelişiyor. Bu arada bahçeye konulacak strüktür “kapatılamaz” diye kural konulmaktan da geri kalınmıyor. Bugün kentlerimizde ön bahçelerin tümünü “geçici strüktür” adı altında kapatılması olağan hale geldi. Bu kaçak strüktürleri engelleyemeyen irade, bu konudaki kararı nasıl uygulayacak acaba?

57. Maddeye Yapılan Ek

“Madde 4 ç) Devletin güvenlik ve emniyeti bakımından gizlilik arz eden yapılar ile 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, 16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” ve diğer özel kanunlar kapsamında kalan alanlarda yapılacaklar hariç olmak üzere; yerleşme ve yapılaşmaların mimari estetik değerinin artırılarak şehirlere kimlik kazandırılması amacıyla, nüfusu 50 binden fazla olan belediyelerde yapılacak umumun kullanımına mahsus olan; resmi binalar, ibadet yerleri, eğitim, sağlık tesisleri, kültürel binalar, eğlence yapıları, konaklama amaçlı binalar, alışveriş merkezleri, ulaştırma istasyonları, iş hanı, büro, pasaj, çarşı gibi ticari yapılar ile merkezi iş alanları ve idaresince bu kapsamda olduğu değerlendirilen yapıların mimari proje müellifliği; kamuda veya üniversitelerin mimarlık bölümlerinde ya da meslek odasına kayıtlı serbest mimar olarak en az 5 yıl mesleki tecrübesi bulunup, yapı ruhsatı alınmış toplamda en az 10.000 m², en az 4 farklı yapının projelendiril-

me sürecinde aktif olarak bulunan ve bu durumlarını gerekli belgelerle tevsik eden mimarlar tarafından üstlenilebilir. Üniversitelerin mimarlık ana bilim dalında tezli lisansüstü öğrenim görmüş olan mimarlar için bu fıkroda belirtilen asgari hizmet süresi ile proje yapımına dair kriterlerin yarısının sağlanması yeterlidir. Bu kapsamda hazırlanan mimari projelerin yöresel mimariye uygun olarak tasarlanması, yapının kullanım fonksiyonunu azami ölçüde yansıtacak mimari öğeler içermesi, giriş cephelerinin binanın kullanım fonksiyonunu öne çıkaran, kolay algılanabilir şekilde tasarlanması ve bu amaçla bina ön cephelelerinde cephe ve çatı ile uyumlu olacak şekilde sundurma, portik veya kolonad/ sütun benzeri tasarımlarla girişin vurgulanması, cephe tasarımına derinlik kazandırılması, ön bahçelerinde teras, merdiven, rampa ve kot farkı gibi düzenlemeler ile davetkar bir etki sağlanması gerekir. Ayrıca mimari projenin varsa yapının bulunduğu cadde veya sokakta yer alan ve mimari estetik komisyonunca belirlenmiş olan referans bina cephesindeki mimari öğelere uyumlu olacak şekilde tasarlanması, referans bina bulunmaması halinde sokak silüeti ile uyumlu olarak tasarlanması gerekir.”

Bu madde ile mimarlık mesleğinin uygulanmasına yönelik ciddi ve yanlış müdahaleler yapılmak istenmekte. Bir taraftan yeni mezun mimarlara 5 yıl deneyim şartı getirilirken, diğer taraftan merkezi idarenin mimariyi yönetmelik ile yönlendirme çabaları ortaya çıkmakta. Bu konuları detaylı olarak açıklamakta yarar görüyorum.

Yeni mezun mimarların hiçbir deneyime sahip olmadan meslek ortamına atılması-nın yarattığı sorunlar yıllardır meslek ortamımızda tartışılmakta. Mimarlar Odası ve aralarında TSMD olmak üzere sivil toplum kuruluşları “Mimarlık Meslek Yasası” çıkarılması için çaba göstermekte. Ancak hiçbir iktidar bu çabalara açık olmadı. Avrupa Birliği, İngiltere, ABD ve çeşitli gelişmiş ülkelerde mimarların mesleğe atılmaları için diplomayı yeterli görmeyen uygulamalar bulunmaktadır. Bu ülkelerde proje yapabilmek için okulu bitirdikten sonra belirli süre çalışılması (ülkeye göre değişmek üzere 2 veya 3 yıl), bu süre sonunda -genelde meslek odası tarafından açıl-sınava girilmesi ve başarılı olunması halinde proje yapma yetkisinin alınması yöntemi yaygındır. Hatta ABD’de her eyelet için ayrı ayrı sınava girip yetki belgesi alınması usulü vardır. Ülkemizde de bunlara benzer yöntemler geliştirilmesi gerekirken yönetmelik ile getirilen usuller yüzeyseldir ve sorunu çözmekten uzaktır.

Mesleğin uygulamasını belirleyen kurallar bir yönetmeliğin içine sokuşturulan bir fıkra ile oluşturulamaz. Yönetmeliğe göre 5 yıl deneyim geçirilmesi, en az 10 bin m², 4 ya-

pının projelendirilmesinde çalışılması istenmektedir. Bu kuralların nasıl uygulanacağı belli değildir. Bir kanunun yürütülmesi için detaylı bir uygulama yönetmeliği çıkartılabilir, ancak bir yönetmeliğin açığı başka bir yönetmelik ile kapatılamaz. Ama görülen o ki, bir hukuk komedisi bizi bekliyor.

Mimarlık eğitimine başlandığında olmayan bir kuralın sonradan getirilmesi, o durumdaki kişiler için önemli bir hak kaybı oluşturmaktadır. Bu durum yasal yollara başvurulduğunda yönetmeliğin bu maddelerinin iptaline kadar gidecek bir hukuki boşluk içermekte.

Yönetmelik ile üniversitelerde yüksek lisans eğitimi görenlerin süre ve yapı büyüklüğü kriterlerinin yarısını sağlamaları yeterli görünmüş, ancak “tezsiz” eğitim görenler bu kuralın dışında tutulmuş. Yönetmeliği hazırlayanların mantığını anlamak olası değil. Tezsiz eğitim yapılan yüksek lisans programlarında, öğrenciler proje yaparak mezun olmaktadır. Tezli programlarda ise araştırma yapılması öne çıkar. Bu durumda teorik bir araştırma yapan kişi nasıl mesleki deneyim kazanmaktadır? Yüksek lisans eğitimi yapılmasını önemseyen bir anlayışın bunu “tezli/tezsiz” diye kategorize etmesi hiçbir mantıklı düşünceye dayanmamakta.

Bu maddenin son kısmında ise mimari tasarımı kısıtlayan, son zamanlarda moda olan, Selçuklu/ Osmanlı dayatmasını anımsatan kurallar getirilmiş. Yapının “yöresel mimariye” uygun yapılması; girişinde “portik veya kolonad/ sütün” olması kuralları zorlama kurallardır. Aynı maddedeki “yapının kullanım fonksiyonunu azami ölçüde yansıtacak mimari öğeler içermesi” kuralı ise anlaşılır gibi değildir. Bundan sonra bir Göz Hastanesi “göz şeklinde” Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi “diş şeklinde” mi tasarlanacak? Elbette ironi yapıyorum ancak bu satırların arkasındaki mantığı anlamıyorum.

Girişin “portik veya kolonad/ sütün ile vurgulanması” ve “cephe tasarımına derinlik kazandırılması, ön bahçelerinde teras, merdiven, rampa ve kot farkı gibi düzenlemeler ile davetkâr bir etki sağlanması gerekir” kuralı ise yönetmeliği hazırlayanların mimarlık bilgisinin çok sınırlı ve yüzeysel olduğunu göstermekte.

Aynı maddenin diğer fıkralarında da yeni mezun mimarlara getirilen kurallara benzer kurallar mühendislik dalları için de getirilmiş. Bunların da benzer sorunlar içermekte olduğunu hatırlatırım.

66. Maddeye Yapılan Ek

“Madde 5 (3) İlgili idareler, gerekmesi halinde üniversitelerin ve ilgili kamu kuruluşlarının da katılımıyla, uzmanlardan oluşan mimari estetik komisyonları kurar. Komisyon en az ikisi mimar olmak üzere; kalan üç üye mimar, inşaat mühendisi, peyzaj mimarı, sa-

nat tarihçisi, şehir plancısı, harita mühendisi unvanlarındaki meslek disiplinlerinden seçilerek oluşturulur. Komisyon başkanı, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında veya üniversitelerin mimarlık bölümlerinde ya da meslek odasına kayıtlı serbest mimarlardan kendine ait bürosunda en az 5 yıl hizmeti bulunan veya mimarlık ana bilim dalında tezli lisansüstü öğrenim görmüş olan mimar olmak zorundadır.”

Yönetmeliğin 3. Maddesine eklenen fıkra ile “Estetik Komisyonlar” ile ilgili çalışma koşulları belirlenmeye çalışılmakta. Estetik Komisyon modeli uzun yıllardır gündemde ve yürürlükte. Ancak çok sağlıklı ve sürekli olan bir mekanizma olamadı. Bu madde ile konunun canlandırılmak istendiği anlaşıyor. Estetik Kurul ile 57. Maddeye eklenen yöresel mimari dayatmasının mekanizmasının kurulmak istendiği görülüyor.

Bu tür kurallar “eşyanın tabiatına” aykırıdır. Yapılan örnekler de bunu göstermektedir. Son yıllarda yapılan en büyük kamu yatırımlarından biri İstanbul Finans Merkezi’dir. Gerçekte bu kurallar uygulanabilir olsaydı, orada uygulanırdı.

Sonsöz

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’ne yapılan idarenin yapı üretim sürecinde yaşanan sorunları tam olarak kavramadığını ve çözümlerinin yetersizliğini de göstermektedir. Yönetmelikle getirilen kurallar sorunu çözmeyecektir. Öncelikle “Mimarlık Meslek Yasası” mutlaka çıkarılmalı ve yapı üretim sürecindeki aktörlerin rol ve sorumlulukları kesin ve açık olarak belirlenmelidir. Tabii kamuoyunun ve sivil toplum örgütlerinin katkıları alınarak yapılmak kaydı ile. Merkezi idareyi yöneten siyasi otoritenin bürokratlar eliyle hazırladığı sürpriz yasa ve yönetmelikler ile değil.

1999 yılındaki ciddi can kaybına ve geniş yıkıma neden olan Marmara depreminden sonra yapı sistemimize “Yapı Denetim Kuruluşları” eklendi. Düzgün çalışmayan fenni denetim yerine gelen ve teoride doğru bir uygulama olan bu sistem, proje ekiplelerinin yapım sürecinden uzaklaştırılmasına neden oldu. Ayrıca bu firmaların yeterince denetim yaptıkları da şüpheli. İnşaat sistemimiz yapısal sorunlarla dolu. Bu sorunlar parçacıl, anı kurtaran düzenlemelerle gidilemez. Tüm yetki ve sorumlulukların belirlendiği, genel uzlaşma ile oluşturulmuş, radikal bir “Mimarlık Yasası” daha fazla geç kalınmadan çıkarılmalıdır.

Bunca deneyim ve bilgi birikiminden sonra alelacele çıkarılmış yönetmelikler ile yapı sistemimizin düzeltilmeyeceği görülmelidir. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’ne yapılan bu ek yönetmelik de iptal edilmelidir.

AFET SONRASI BARINMA MÜDAHALESİ İÇİN DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR BİR YAKLAŞIM MÜMKÜN MÜ?

NİL AKDEDE,

**Araştırma Görevlisi, Mimarlık Bölümü,
GSTMF, Atılım Üniversitesi**

Doğu Anadolu Fay Hattı'nda yıllardır gerçekleşmesi beklenen deprem, 6 Şubat 2023 günü Türkiye Kahramanmaraş'ta gerçekleşti. Art arda gerçekleşen iki şiddetli deprem, depreme dirençsiz olan kentlerde yapılı çevrede büyük yıkıma neden oldu. Ve bu "direnç" sorununu binlerce insanın hayatını kaybetmesiyle ve milyonlarca insanın evsiz kalmasıyla sonuçlandı. Kış mevsiminde evsiz kalan milyonlarca depremzede için hayati önem taşıyan barınma, Türkiye Cumhuriyeti için afet sonrası müdahalede en zorlayıcı başlıklardan biri oldu. Kalıcı konutla sonlanan afet sonrası barınma müdahalesi yolunda çoğunlukla acil barınma için çadıra geçici barınma için ise konteynere başvuran koordinasyondan sorumlu kurum Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Kahramanmaraş depremleri sonrasında da bölgede onlarca çadır (Resim 1) ve konteyner (Resim 2) yerleşimi oluşturdu veya yerleşimlerin oluşturulmasında koordinatör görevini üstlendi. Peki, ana hedefin kalıcı konut olduğu geçiş sürecinde uygulanabilecek yegane barınma adımları sırasıyla çadır ve konteyner midir? Bu iki aşama birleştirilip dönüştürülebilir ve dolayısıyla daha sürdürülebilir bir tasarım yaklaşımı önerilemez mi?

Bu yazı, kriz sonrası barınma müdahalesinde iki ayrı aşama olarak uygulanan acil ve geçici barınma birimleri yerine sürdürülebilir bir tasarım yaklaşımıyla önerilmiş HHi House birimini (Resim 3), "geçicilik", "dönüştürülebilirlik" ve "sürdürülebilirlik" kavramları üzerinden tartışmaktadır. Bu tartışma, gelecekte Türkiye'de uygulanabilecek olası afet sonrası barınma müdahalelerine mimari bakış açısıyla nasıl hazırlık yapılabileceği konusunda zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

Dönüştürülebilir Bir Yaklaşım: HHI House

Afet sonrası veya çatışma sonrası barınma müdahalesinde başlıca üç aşama olan acil barınma, geçici barınma ve kalıcı konut aşamaları sırasıyla izlenir (2). Etkilenen grupları kalıcı konuta yerleştirmenin başlıca hedef olduğu barınma müdahalesi, kısıtlı sürede birçok afetzedeye hızlı ve kolay kurulabilecek ve "yaşamın yeniden kurulmasına destek olan" (1) acil barınma birimlerinin sağlanması ile başlar. Acil barınma ve kalıcı konut arasındaki süre ise "bir geçiş aşaması" olarak başka bir deyişle

Resim 1. Nurdağı'nda bir konteyner yerleşimi kurulumu, Nurdağı, Gaziantep, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası (Fotoğraf: Nil Akdede, Özyay Özaydın, 25.02.2023).

Resim 2. Antakya'da bir çadır yerleşimi, Antakya, Hatay, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası (Fotoğraf: Nil Akdede, Özyay Özaydın, 23.02.2023)

"bir rehabilitasyon aşaması" olarak ele alınarak afetzedelerin günlük hayatlarına dönebilecekleri bir mekan sağlamayı hedefler.

Humanitarian House International (HHI) tarafından önerilmiş HHI House, acil barınma ve geçici barınma müdahale aşamaları için ayrı ayrı birimler sağlamak yerine tek bir taşıyıcı sistem üzerinde yapısal olmayan belli elemanların değişimi ile tek bir geçiş birimi sağlamayı öneriyor. Eş taşıyıcı sistemi baz alarak tasarlanmış Emergency Shelter (ES) (Acil Barınma) ve Long-term Dwelling (LTD) (Uzun Süreli Barınma) cephe ve çatı malzemelerinin değişmesiyle "dönüştürülebilir" bir tasarım sunmayı hedeflemiştir (Resim 3). "Geçiciliği" sağlamak amacıyla ayaklar üzerinde tasarlanmış ES acil barınma birimi, herhangi bir kriz sonrasında 8 saat içinde öncelikle plastik membran malzeme ile kaplanarak etkilenen grubun kullanımına açılabilir (3). Acil müdahale dönemi atlatılıp daha düzenli bir döneme girildiğinde ise plastik membranın çıkarılıp çatı ve cephelerin daha kalıcı bir malzemeyle kaplanmasıyla LTD birimine dönüştürülüyor (3). Böylece yaklaşık bir gün içinde, etkilenen gruplar için sıradan günlük hayata geçiş destek olabilecek bir mekanın sadece iki birey tarafından dönüştürülerek hazır edilmesi planlanıyor. Yapının daha uzun süreli kullanımını sağlayan cephede ve çatıda yapılan değişikliklere ek olarak, HHi iç mekanlarda da dönüşüme açık bir tasarım sunarak kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda dönüşebilen bir birim oluşturmayı hedeflemiştir (3).

Tasarlanan geçici ve dönüştürülebilir tasarım, özellikle taşıyıcı sistemin ve iç mekanda kullanılan malzemelerin kullanım süresini arttırmanın yanı sıra kriz sonrası dönemde taşınacak malzemelerin hacmini de azaltarak ulaşım kolaylığı sağlıyor. Böylelikle özellikle yapılı çevrede yıkıma neden olan krizler sonrasında ulaşımın barınma üzerindeki etken rolünün azaltılması hedefliyor. Böylece, yeni bir altyapı oluşturma zorunluluğu olmadan mevcut tasarımlarla karşılaştırıldığında daha sürdürülebilir bir yaklaşımla tasarlanmış bir afet sonrası veya çatışma sonrası barınma sonrası barınma birimi önerilmiştir.

Sonuç

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası evsiz kalmış yüzbinlerce depremzede hızlı barınma sağlama ihtiyacı nedeniyle acil ve geçici barınma birimleri hemen hemen aynı anda sağlanmaya başlanmıştır. Her ne kadar konteyner birimleri daha uzun süreli bir barınma meanı sağlıyor olsa da yakın gelecekte çadır yerleşimlerinin kapatılıp daha kalıcı çözümler aranması beklenmektedir. Bu noktada, önceden düşünülmüş, nasıl ve ne zaman dönüşeceği planlanmış bir barınma biriminin eksikliği bir kere daha deneyimlenmiştir.

Resim 3. Dönüştürülebilir HHI afet sonrası barınma birimi, ES ve LTD (https://www.uoalumni.com/s/1540/21/interior.aspx?sid=1540&gid=3&pgid=3223).

Resim 4. Dönüştürülebilir HHI afet sonrası barınma birimi, ES ve LTD (https://news.kgnu.org/2014/11/humanitarian-house-international-helping-refugees-with-housing-solutions).

Deprem gibi yıkıcı krizler sonrasında süreçlerde karar vermenin zorluğu göz önünde bulundurularak barınma müdahalesinin afete hazırlık döneminde planlanması kritik önem taşır. Özellikle "dönüştürülebilirlik" odaklı tasarım çalışmaları hem mimarlık eğitiminde hem de mimarlık pratiğinde önceliklendirilmeli ve afet sonrası barınma için bir kılavuz niteliği taşıyan Sphere Rehberi (4) ışığında tartışmaya açılmalıdır. Bu doğrultuda, mekan tasarımının insan hayatındaki kritik önemi ve afet sonrası barınmanın gereklilikleri dikkate alınarak insan onuruna yakışır mekanlar arama çalışmaları önceliklendirilmelidir. Sonuç olarak, bu yaklaşım ile oluşturulmuş tasarımlar TAMP "Türkiye Afet Müdahale Planı"nda "Afet Barınma Grubu" altında detaylandırılarak uygulamaya konmalıdır.

Not: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası saha çalışması, TÜBİTAK 1002-C Doğal Afetler Odaklı Saha Çalışması Acil Destek Programı desteğiyle 20-27 Şubat 2023 tarihleri arasında Dr. Özyay Özaydın ile birlikte gerçekleştirilmiştir.

REFERANSLAR

1. Weiss, T. G., & Collins, C. (2018). Humanitarian Challenges And Intervention, 2nd ed. Routledge, New York.
2. Forouzandeh, Ali Javan; Hosseini, Mahmood; Sadeghzadeh, Maryam, 2008, "Guidelines For Design of Temporary Shelters After Earthquakes Based on Community Participation". The 14th World Conference on Earthquake Engineering, Beijing.
3. Ohlson, S., & Melich, R. (2014). Designing and developing sustainable housing for refugee and disaster communities. In IEEE Global Humanitarian Technology Conference (GHTC 2014) (pp. 614-619), IEEE.
4. Sphere Association, 2018, "Barınma ve Yerleşim", "Sphere Rehberi", <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/Sphere-Handbook-2018-Turkish.pdf> Cenevre, ss 269-324.

ANTAKYA KENT MERKEZİ TARİHİ ÇEVRENİN KORUNMASINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

ÖZGÜR DENİZ EMİR,

Y. Mimar, Hatay Ortak Meselemiz Konseyi, Tarihi ve Kültürel Miras Komitesi

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş (Pazarcık) merkezli olarak gerçekleşen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki ve 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay (Samandağ) merkezli 6.4 büyüklüğündeki depremler ile birlikte 11 ilde ve ağırlıklı olarak Hatay'da çözümü belki de yıllara yayılacak ya da çözülmeden ortada kalacak birçok problem ile yüzleşmek durumunda kaldık.

21. yüzyılda ve Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girdiği bir yılda, Türkiye gibi bölgesindeki diğer ülkelere göre belli bir gelişmişlik düzeyine sahip bir ülkede, bölgenin 11 ilini etkileyen depremler silsilesi sonucunda, bir kentin %85'inin yıkılmış olması ve on binlerce insanın hayatını kaybetmiş olması kolay kolay anlaşılıp kabul edilebilecek bir durum değildir. Kentin kahir ekseriyeti karşımızda bir moloz yığını şeklinde dururken ders çıkartmamız gereken birçok hususun var olduğu açık ve seçik bir biçimde ortadadır. Bu denli bir yıkımın gerçekleşmiş olmasının sebepleri, süreç içerisinde tutuklanmış veya yargılanmakta olan müteahhitler, yapı denetim firmaları yetkilileri, şantiye şefleri, inşaat mühendisleri, mimarlar vb. kişilerin sorumluluklarını yerine getirmemiş olmalarından dolayı kaynaklandığı düşünülmemelidir. Bu hatalar zincirinin başlangıcı, yakın geçmişte olduğu kadar uzak geçmişte de araştırılmalı ve yıkımın failleri sadece inşa etme süreci içerisinde yer alan, işgal konusu imar olan meslek erbapları dışında da aranmalıdır.

Yıkılan kamu binaları, okullar, devlet daireleri, kullanılamaz hale gelen havaalanları, kamu hastaneleri, kotları yükselmiş olan köprüler, çöken yollar hepsi hayatı öneme sahip olan, kamu kurum ve kuruluşları tarafından karar alınıp inşa ettirilen ve öncelikli olarak bir afet anında işlevlerini devam ettirmesi elzem olan yapılarıdır. Karar alıcı ve icracı makamlar bu yapıları doğru yerde ve doğru bir biçimde kamu yararını gözeterek var etmekle sorumlu oldukları kadar afet dönemlerinde de işlevlerini muhafaza ettirmekteki de sorumlu olmalılardır. Ortaya çıkan durum karşısında yukarıda bahsedilen sorumlulukların da yerine getirilmediği kamu yapılarının deprem karşısında kötü performans sergilediğini görmekteyiz. Elbette bir suçlu bulma ve hedef gösterme arayışı değildir ulaşmak istediğimiz sonuç. Belki de tüm kentliler içinde bizlerin de bir meslek adamı, bir yurttaş, bir ebeveyn, bir insan olarak eksik bıraktığımız, hatalı

Resim 1. Üst katları yıkılmış, zemin katları ağır hasarlı Antakya Kentsel Sit Alanı Kurtuluş Caddesi üzerinde tescilli kültür varlığı (Fotoğraf: Hakan Boyacı).

yaptığımız, üzerine gitmediğimiz, yanlış yaptığımız noktalar olabilir. Geleceğe dair bir yeni ve sağlıklı bir başlangıç yapma hususunda özelleştireci de yapmak durumundayız. Eğer hayatta kalan tüm kentliler, tüm karar vericiler, tüm icracılar enkazı karşımıza alıp bir daha düşünmez, kendimiz dahil olmak üzere fail ayırımını, sağlıklı bir biçimde ortaya koyamazsak yine sorunun kaynağını bulmakta kendimizi kandırmış, ulaşmak istediğimiz hedefi şaşırmış ve yeni felaketler yaşamamak üzere tedbir alma noktasında süreci bir sonraki felakete kadar ötelemiş oluruz. Karşımızda çözüm üretmediğimiz

takdirde sonuçlarına gelecek nesillerin de katlanmak zorunda olacağı doğru tespitlerde bulunup doğru kararlara ulaşmamız gereken zorlu bir süreç durmaktadır.

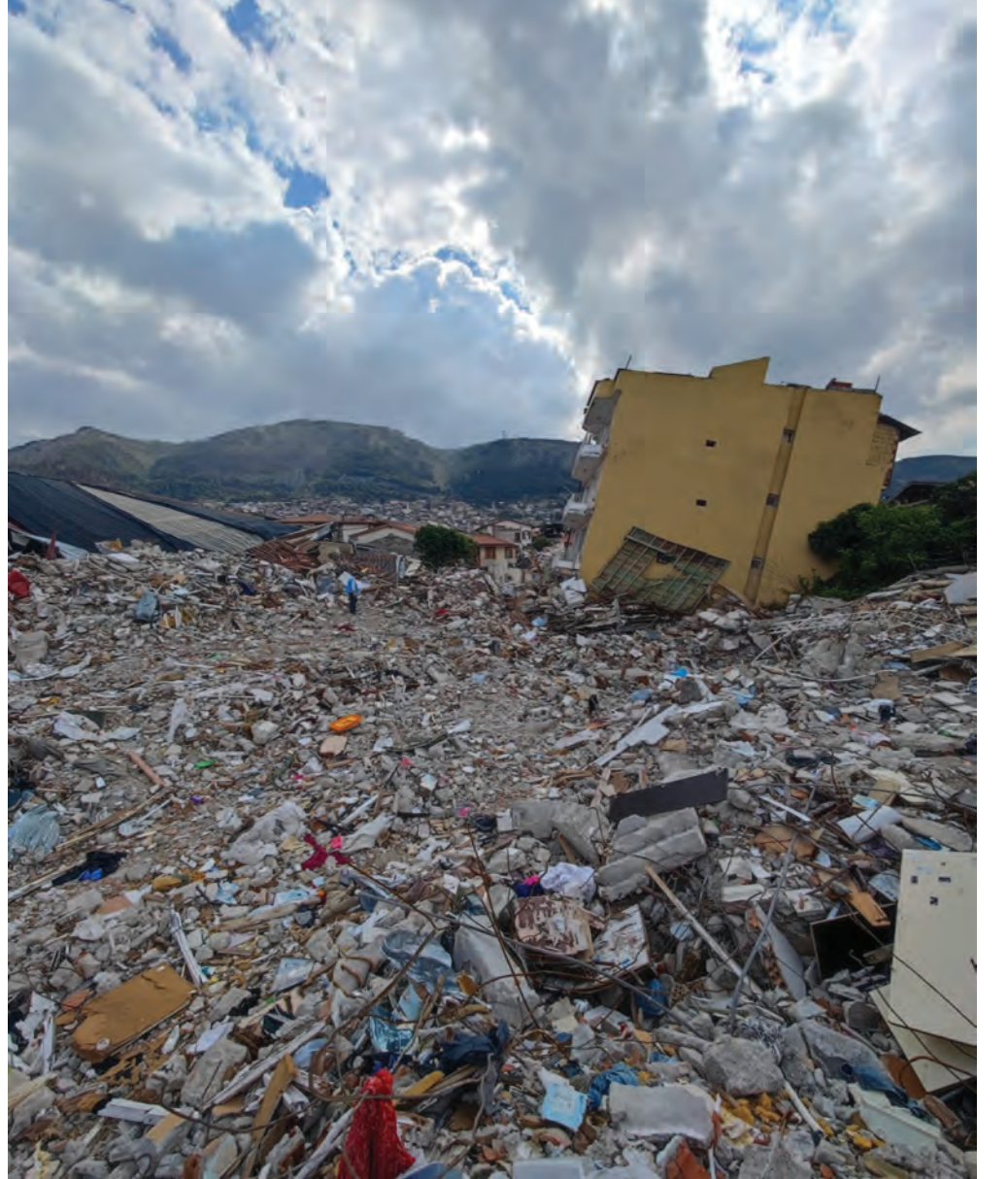
Bunun yanında, deprem anı ve hemen sonrasında sürecin o çok dalga yüzünden sağlıklı yürütülmediğine ilişkin tüm taraflar görüş birliği içerisindeyken depremin üzerinden 150 gün geçmiş olmasına rağmen, yaşanan yıkımın boyutu ne derece büyük olursa olsun Hatay'da hala problemler çözülebilmemiş değildir. Bazı bölgelere hala temel ihtiyaç olan elektrik ve su bağlanamamış,

telefon ve internet bağlantılarında sıkıntılar giderilememiştir. Kent merkezinde güvenlik zafiyetleri üst noktalara taşınmış ve ayakta kalan az hasarlı iş yerleri ve konutlar yağmacılar tarafından talan edilmeye devam etmiştir. Moloz taşıyan kamyonların yaratmış olduğu kaotik trafik içerisinde her gün kazalar gerçekleşmekte çözüme yönelik bir alternatif geliştirilmemiştir. Barınma, demografik ve sosyal yapının kırılganlığı, ekonomik sıkıntılar ve hijyen, beslenme, giyinme, tuvalet, temizlik gibi asgari ihtiyaçların karşılanamamış olması afet ve afet sonrasındaki yakın sürecin yönetilemediği gibi uzun vadede de çözülemeyeceği görüntüsünü vermektedir.

Merkezi otoritenin, yıkılmış ve yıkılacak olan yapıların ortaya çıkan molozlarının atılacağı ve ayrıştırılacağı alanları ve geçici barınma sorununun çözümüne yönelik konteyner alanlarının yerlerinin belirlenmesi sürecindeki aceleciliği ve duyarsızlığı kentin var olan peyzajını ve tarım alanlarını geri dönülemeyecek bir biçimde tahrip etmektedir. Geçici barınma konusunda kendi çözüm önerilerini ortaya koymaya çalışan vatandaş ise hiçbir projelendirme ve denetim faaliyeti olmaksızın kendi inşa faaliyetini kendisi gerçekleştirmekte, derme çatma yapılardan oluşmuş, geçici gayelerle oluşturulmuş ancak kalıcı ve problemlili bir yeni yapı stoku oluşturmaya başlamıştır. Şehir devasa bir şantiye alanına dönüşmüştür.

Bütün bu bilinmezler ve açmazların sonucunda çözülemeyen sorunlar yumağı içerisinde merkezi ve yerel otoritenin bırakmış olduğu boşluk, sivil inisiyatifler tarafından doldurulmaya çalışılmaktadır. Depremi yaşayan diğer şehirlerden farklı olarak, deprem sonrasında Hatay içerisinde yaşanan sorunlara çözüm üretmek üzere tek veya birçok alt başlık çerçevesinde özelleşen sivil örgütler, çözüm önerileri ve bağlantılar oluşturmaya çalışmışlardır. Bu Hatay'ın belki de sosyo-kültürel yapısı ve insan kaynağının potansiyelinden kaynaklı olarak diğer illerden ayrışmasına neden olmuştur. Son zamanlarda da bu örgütler, kamuoyu nazarında rüşvetlerini ispat ettikten sonra kamu karşısında da dernekleşerek yasal statü kazanma yolunda ilerlemektedirler.

Bu inisiyatifler, tarihi kültürel mirastan, yeniden yapılanmaya, sosyal dokudan, yardımlaşmaya, eğitime, sağlığa, barınmaya, tarıma, ticarete, istihdama, çevreye, hukuka ve daha birçok konuda fikirler üretmekte, finans kaynakları yaratmakta ve alanda birebir çalışmaktadırlar. İlk olarak birer mesaj grubu olarak hayata geçen bu oluşumlar, mesleklerinde belli yetkinliklere ulaşmış yüzlerce katılımcıyı ortak bir amaç doğrultusunda bir araya getirmiş ve ciddi bir fikri güce sahip olmuştur. Birçok farklı grup olmuş olsa da aynı kişilerin farklı grup ve farklı çalışma kategorilerinde de çalışıyor olması, gruplar arasındaki iletişim ve etkileşimi de sağlamıştır. Kendi kamuoyunu yaratan ve toplumsal bir güç haline gelmeye ve 40'lı sayıları geçmeye başlayan bu gruplar şu an bir çatı örgütlenme ile daha hızlı karar alıp hızlı hareket edebilen, arkasında

Resim 2. Antakya Kentsel Sit Alanı 40 Asırlık Türk Yurdu Caddesi üzerindeki sağlı sollu yıkılan yapılar (Fotoğraf: Hakan Boyacı).

daha büyük bir kamuoyu gücüne sahip olan bir çatı örgütlenme modeline doğru evirilmektedir. Son 20 yıldır siyasal iklim ile birlikte gücünü kaybetmiş olan sivil toplum örgütlerinin aslında ne denli hayati öneme sahip bir oluşum olduğunun ispatını da ortaya koymaktadır.

İşte bu noktada, organizasyon ve planlama süreçlerinde kamu ile birlikte karar mekanizmaları içerisinde yer almak isteyen bu örgütlenmeler, aslında kararların tabana yayılması, halk nazarında kabul görmesi, doğru uygulanması açısından karar vericilerin görmezden gelmemesi gereken bir olanak sunmakta, akılcı bir yol işaret etmektedir. Çünkü iç içe geçmiş sorun halkalarından oluşan durumun ancak bir ortak akıl ile ve bir mutabakat çerçevesi oluşturulmadan doğru bir sonuca ulaşmasının mümkün olmayacağı görülmektedir. Yeni Antakya'nın gebelik döne-

mine şahit olduğumuz bu sürecin sonunda gerçekleşecek olan ölü doğumu, bu kentin 8. defa yeniden ayağa kalkma ümitlerini de tamamen ortadan kaldıracaktır.

Hatay deprem felaketini yaşayan ve en ağır yarayı alan diğer illerden kendi özel durumundan dolayı ayrıştığı gibi Hatay kendi ülke sınırlarının dışına taşan bir hinterlanda da sahiptir. Tarihsel süreç içerisinde Bağdat, Halep, Şam, Beyrut, Kudüs ve Antakya, hem dinsel, hem kültürel, hem ekonomik, hem de birçok sebepten ötürü zamanında bölgenin en önemli kentleri iken şu an bulundukları vaziyet insanlık tarihi, belleği ve geleceği açısından utanılacak ve ders çıkarılacak niteliktedir. Bölge coğrafyası içerisindeki her biri ayrı öneme sahip bu kentlerin iyi yönetilememesi sonucu, savaşlar, yıkımlar, terör ve afetler yüzünden tek tek kaybediliyor oluşu ve son

Resim 3. Antakya Kentsel Sit Alanı Kurtuluş Caddesi üzerinde ağır hasar gören tescilli kültür varlığı: Ziver Paşa Konağı (Fotoğraf: Hakan Boyacı).

Resim 4-5. Antakya Kentsel Sit Alanı'nın depremden önce ve sonraki hava fotoğrafları (Ortofotolar: Kenan Kantarcı).

olarak da Antakya'nın bu duruma gelmiş olması beşeriyete önemli bir sorumluluk getirmektedir.

Bu noktadan hareketle, ortaya çıkan birçok oluşumdan biri olan “Hatay Ortak Meselemiz Komitesi” Hatay'ın yeniden ayağa kaldırılması için çalışmayı kendine bir misyon edinmiş, bu amaçla bir araya gelmiş bir topluluktur. Evrensel nitelikteki bu girişim için gönüllü olarak çalışmalara depremin hemen ardından başlamıştır. Birçok alanda faaliyet göstermeyi amaçlayan konsey en yoğun mesaisini Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin korunması konusu özelinde vermiştir. “Tarihi ve Kültürel Miras Komitesi” çok katmanlı bu girişim çerçevesinde birçok fikir üretip girişimlerde bulunmuştur. Bu anlamda kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmak üzere kimi gözlem ve önerilerini de aşağıdaki biçimde özetlenmiştir: Tarihi yapılar ve çevresindeki yapılardaki moloz kaldırma çalışmasının kontrol altına alınmış olması olumlu bir durumdur. Bu hassasiyet sürdürülmelidir. Yapılara ait depremle dökülen özgün malzemenin yeniden kullanımı gerekecektir. Benzer malzemenin temini zor ve zahmetli bir süreç gerektirecektir. Ayrıca, hafriyat çalışmaları süresince sit bölgesi içerisinde iş makineleri ile derin kazılar yapılmamasını da kontrol altında tutmak önemli ve gereklidir. Güncel zeminin hemen altında, arkeolojik dönemlere ait katmanların varlığı bilinmektedir ve bu katmanlar da korunmalıdır.

Antakya, İskenderun, Defne, Samandağ... Özetle tüm Hatay'daki sit alanları ve arkeolojik alanlara ait “Açık Kaynak” oluşturulmalıdır. Ören yerlerinde çalışmış olan, mimar, arkeolog, restorator, şehir planı, harita mühendisi, sanat tarihçisi... vd. tüm uzmanların bölgeye ilişkin üretmiş olduğu proje, rapor, taslak ve bilumum bilgi-belge-projeler (üzerinde Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında fikri mülkiyet hakkına sahip olunmasına karşın) 6 Şubat 2023 tarih ve saat 4:17 itibarı ile halka ait olmuştur ve kamu malı sayılmalıdır. Ulaşılabilir durumdaki tüm bilgi ve belgelerin derlenip, bir araya getirilmesi, ev ev, parsel parsel, bölge bölge sınıflandırılarak ilgili kişi ve kurumların kullanımına açılması önem-

li ve gereklidir. Antakya Tarihi Kent Merkezi içerisinde mülkiyetler korunmalı, mülkiyet aktarımları söz konusu olmamalıdır. Ekonomisini kaybetmiş olan vatandaşın, yıkık durumdaki yapılarını yok pahasına satmalarının ve belli şirket ve grupların mülkiyetine geçmesi engellenmeli, teşvikler ve hibeler ile o yapıları ellerinde tutmaları sağlanmalıdır. O yapılar, içinde yaşayan malikler ile anlamlıdır.

6 Şubat 2023 tarihli depremden önceki Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin yüz yüze kalmış olduğu bazı sorunlar tespit edilmeli ve yeni planlama süreçlerinde bu sorunlara da çözüm üretilebilecek öneriler geliştirilmelidir. Sorunların bazıları şu şekildedir: Kendi içine sıkışmış olan Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin doğal gelişim yönü, fiziki olarak Defne İlçesi'ne doğru gerçekleşmiştir. Bu gelişimin doğruluğunu destekleyen tarihsel bağların varlığının yanı sıra, bilimsel veriler de bu akışı desteklemektedir. Tarihi dokunun gelişim yönünden farklı bir alana yönlendirilmesi ve buna göre yeni yapılaşma koşullarının belirlenmesi, kentin kadim tarihi ile olan bağlarını bozacak ve doku uyumsuzluğuna sebep olacaktır. Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin yeni planlanması sürecinde alan araç trafiğinden tamamen arındırılmalı, yayalaştırılmalıdır. Tarihi alanda içinden çıkılmaz bir sorun teşkil eden araç trafiği yerine, Koruma Amaçlı İmar Planı'nda da yer aldığı şekilde tramvay ulaşımına geçilmeli ve bölge “yavaş şehir” olacak şekilde yayalaştırılmalıdır. Özellikle Saray Caddesi'nin yayalaştırılması ile deneyimlenen ticari canlılık ve kamusal alan kazancı Kurtuluş Caddesi için de örnek teşkil etmeli ve cadde boyunca sağlı ve sollu olarak zemin katlar ticari işlevler ile şekillenmeli ve bölge canlandırılmalıdır.

Antakya Tarihi Kent Merkezi içerisinde farklı işlevler barındıran ticari işletmeler ve onun getirdiği yoğunluk konut alanlarını yaşanılmaz bir hale dönmüştür. O yüzden alan içerisinde farklı işlevler gruplanmalı işleve özel alanlar belirlenmelidir. Sit alanı içerisindeki konut alanları da planlanan Yeni Antakya'da üretilmeye çalışılacak olan konut rezervine katkıda bulunacak

şekilde göz önünde bulundurulmalı, potansiyeli yadsınmamalıdır. Böylelikle hem kent merkezinden uzaklaşmamış olur hem de alanın canlanmasına katkıda bulunulmuş olunur.

Antakya'da “Kentsel Sit Alanı” içerisindeki “Tescilli Kültür Varlığı Yapılar” ve “Çevre Uyumlu Geleneksel Yapılar” dışında ruhsatlı ya da ruhsatsız birçok yeni yapı da mevcuttur. Bunlardan özellikle çok katlı olanlar deprem sonrasında yıkıldı. Yıkılırken de bir kısmı “Tescilli Kültür Varlığı Yapılar” ve “Çevre Uyumlu Geleneksel Yapılar” üzerine çökerek bu yapılara zarar verdiler. Bu parsellerin yeni yapılaşma koşulları belirlenirken çok dikkatli olunmalı, doku bütünlüğü göz ardı edilmemelidir. Belki de bu alanların planlanma süreçlerinde bu parseller kentsel donatı alanlarına ya da kentin tabakalaşmasını gösteren ve arkeolojik kazılar sonucu arkeoparklara dönüştürülmelidirler.

Antakya'da “Kentsel Sit Alanı” içerisindeki “Tescilli Kültür Varlığı Yapı” stoğu kadar, hatta muhtemelen daha fazla sayıda “Çevre Uyumlu Geleneksel Yapı” mevcuttur. Tarihi kent merkezindeki tescilli yapılar ile birlikte, tescilli olmasalar da dokuyu tamamlayan, çevreyle uyumlu geleneksel yapıların da korunması gerekmektedir. Korumaya yönelik hassasiyetin sadece tescilli yapılar özelinde kalması koruma bütünlüğünün kaybına neden olacaktır. “Çevre Uyumlu Geleneksel Yapılar” da öncelikli kabul edilmeli, tescilli yapıların faydalandığı imkanlardan yararlanılmalı ya da bir an önce tescilli vasfına sahip olmalılardır.

Hatay ve özelinde Antakya'ya yapılacak olan her fiziksel müdahale onun kadim zamanlara dayalı kentsel ruhundan bağımsız düşünülemez ve aceleye getirilmemelidir. Bu yörenin insanı toprağına sahip çıkmak, yerine yurduna geri dönmek ve kentini yeniden yapılandırmak niyetindedir. Tüm maddi, manevi ve beşeri birikimini bu yolda kullanmaya azimli ve isteklidir. Hatay insanının bu kararlılığı yetkili mercilerin doğru kararlar almaları yönünde en büyük destek olduğu da su götürmez bir gerçektir.

ERTESİ GÜN'ÜN KİRACILARI

ŞÜKRÜ KOCAGÖZ

Y. Mimar (E.P.F.L.)

“Ertesi Gün” (Day After) 2004 yapımı bir Roland Emmerich afet filmi. Büyük bir doğal afetten sonrasını anlatıyor. Afetin şekli tam benzemese de, aynı durumdayız. Çareler üretme konumunda, enerjisinde ve yaratıcılığında olmak zorundayız. 1945'de savaşın bitiminde Avrupa'nın olduğu konumdayız. O günkü pek çok Avrupa kentinin görüntüsü aynı bizim bugün yaşadığımız büyük acının görüntüleri gibiydi.

Depremde kiracılar ve ev sahipleri en anayasal hakları olan “barınma haklarından” yoksun kaldılar. Kemal Kılıçdaroğlu AKP'nin hiç beklemediği ama çok doğru bir çıkış yaptı. Yıkılan evlerin devletin sorumluluğunda yapılmasını, yıkılmalarından da sorumlu olan devletin bu konutları “tazmin” ederek sahiplerine bedellerinin devlet tarafından karşılanarak yaptırılması gereğini vurguladı.

Devlet olarak yıkılacak yerlere yapı izni vermiş olmak, yapılanları denetlememek kaba-hatini affettirmek için bu vatandaşlarımızı (hiçbir bireysel katkı beklenmeksizin) konut sahibi yapmak devletimizin ve hepimizin gerek ve vicdani borcudur.

Uzun vadeli finansmanı için de değerli ekonomist Ege Cansen'in “tapunun mali bir belge” olduğunu anlatan yazısı ilginç çözümler barındırmaktadır. Bir daha hiç yapı yapılamayacak veya çok düşük yoğunluklu yapı yapılacak “tapular” depremedelerle takasa esas olarak göz önüne alınabilir.

Savaşta evsiz kalan kiracıların yaralarını hızla sarabilmek için Fransa, Hollanda, İngiltere “düşük kiralı ev” yapımına yöneldi. Fransa'da “HLM”. “Habitation à Loyer Modéré” hala kullanılan bir deyim. Savaşın evsiz kalanlarına devletler hızla kendisi konut üretti. İngiltere'de savaştan sonra kiralık konut üreten GLC (Londra Belediyesi) etkinliğini 70'li yıllara ka-

dar sürdürdü. Hiçbirisi, bir süredir kentsel yenileme için bizim yaptığımız gibi, işi “kat karşılığı” müteahhide bırakmadı. Devletler yaptıkları konutları kişilerin aylık gelirlerinin çok makul bir oranında kiraladı.

AKP deprem sonrası açıklamalarda da görüldüğü gibi, evleri yıkılanlar için yüzde kırk depremdede verecek yüzde altmış devlet diye tutturdu. Bir türlü aklımıza devletin taşın bütünü'nün altına elini sokacağı bir sistem gelmiyor. Çünkü AKP dünyada bir süre denenip ölen “Thatcher” zihniyetini (Margaret Thatcher 1925-2013) felsefe olarak inatla sürdürdü. Bugün İngiltere ve Hollanda Thatcher döneminde elden çıkardıkları (sattıkları) devlet malı düşük kiralı konutlar için hayıflanıyorlar. Ne kadar yanlış yaptıklarını yazıp çiziyorlar.

Yurdumuzda vatandaşlarımızın %42'si kiracıdır. İsviçre'de %58, Almanya'da %50, Fransa'da %37, İngiltere'de %34 kiracıdır. Son iki ülkenin, savaştan sonraki atılımlarıyla kiracıları ev sahipliğine geçirebildiği görülmektedir. Macaristan %9, Romanya %4 kiracı oranları la soğuk savaş döneminde konut sahipliğini en yukarıya çektikleri anlaşılmaktadır. Kiracıların da deprem yaralarını sarmak için artık Türkiye'nin tek çaresi (mevcut iktidarın hiçbir zaman aklına gelmemiş) devletin “Düşük Kiralı Ev” (DKE) üretmesidir.

Düşük kiralı ev üretimi çok ciddi planlama gerektiren karışık bir düzenlemedir. Finansçılardan, sosyologlara şehir plancılarına çok disiplinli karmaşık bir süreçtir. Bu büyük organizasyonun elbette mimarlar da parçasıdır. 1970'li yıllarda GLC'ye yaptığımız bir okul eğitimi ziyaretinde biz mimarlık öğrencileri, zannettiğimiz gibi bu süreçte mimarın başrolde olmadığını görüp öğrendiğimizde, hayal kırıklığına uğramıştık.

Bugün arkasında “siyasi irade” dahi olmayan bu konuyu gündeme getirebilmek gerçekten başarılması çok zor bir sürecin önünde olduğumuzu göstermektedir. Oysa 1947 yılında ardında “mecburi siyasi iradenin” olduğu bir sürecin ne zorluklarla geliştirilebildiğini çok ayrıntılı incelemek gerekir. Ancak ondan sonra günün koşullarına ve ülkemize özgü bir model oluşturulabilecektir. 1947 yılında yapılan yapıları Fransa 2000'li yıllarda yıkarak yenileme sürecine geçti. Teknik geliştirme gereksinimlerinden daha fazla “sosyal geliştirmeler” söz konusuydu. HLM'ler kent dokuları olarak çok ciddi sosyal sorunlar çıkarmıştır. Alınan dersler incelenmelidir. Bu, çok hızlı akademik çalışmaların yapılmasını da gerektirmektedir.

Bu alanda SMD'ler, Mimarlar Odası başı çekerek yayınlarla, sempozyumlarla akademisyenlerin çalışma alanlarını genişletmelidir. Türkiye'nin geçmişinde küçük ve cılız da olsa bir “sosyal konut” deyimi vardır. Bazı belediyelerin (EVKA) “ev kazandırma” projeleri deneyimleri olmuştur. Bunlar hatırlanmalı, incelenmelidir. TOKİ'nin deneyimleri bir kenara konulmayarak yeni anlayışa adaptasyonu araştırılmalı, irdelenmelidir. Bilhassa bankacılık ve finans çevreleri işin başından çalışmalara dahil edilmelidir.

Bu konu çok mürekkep akıtacak, hızla çalıştaylar ile geliştirilmesi gereken engin bir konudur. Bu yazının amacı; gündemde olmayan, devletin öncülüğü, denetimi ve finansmanı ile depremede evleri yıkılan kiracılar için “Düşük Kiralı Evlerin” en hızlı ve gerçekçi çözüm olduğunu bağırmaaya çalışmaktır.

REFERANSLAR

Kıralık Sosyal Konutlar: Türkiye'de barınma sorununun çözümü için yeni bir yöntem. Mehmet Akalın ÇAKÜ Sosyal Bilimler Dergisi (Nisan 2018) 88-121

SHIGERU BAN'IN KAĞIT YAPILARI

SUHA ÖZKAN

Hon. F AIA

İstanbul'da bir konferans veren Peter Eisenman "Benim yapılarım yirmi yıl, en çok otuz yıl yaşasınlar yeter; sonra yıkılabilirler" dediğinde, onun mimarisinin tartışmaya açık tuttuğu temel varsayımlar unutulup ya da hafife alınıp: "Her yıl dünyanın otuzda biri yıkılacak, yerine yenisi yapılacak... Saint Patrick Kilisesi'nden, Rockefeller Center'den başlanabilir yıkmaya. Paris'te en uygun başlangıç Notre Dame olur" diye, İstanbul'un üst düzey düşünce soyluları tarafından acımasızca eleştirilen Eisenman, birden kendi mimarisini yüceltmeyip tüketim ürünü olarak gören, yapılarında anıtsallık ve kalıcılık aramayan, kendine özgü bir mimari anlayışın savunucusu olmaktan çıkmış, "zırva üreten" ithal malı bir satıcı oluvermişti. Hemen ardından daha hırçın başka eleştirmenlerin de mesleğin saygın yayın organlarında bu söyleme katılmaları ile Ayasofya'yı, Selimiye'yi yıkmayı öneren katli vacip bir anıt ve mimarlık (!) düşmanı" konumuna sokulmuştu.

Onun öncül ürünlerini bilenler anımsarlar (burada House I, II, III... X, ilh. gibi numara ile adlandırılan bir bakıma soyut yapıtlarından söz ediyorum); Eisenman, bu yapılarında modern söylemin en yalın, en duru tanımlamalarını bireştirmeye özenirdi. Sonunda, Cardboard Houses olarak adlandırdığı karton evler tasarlamaktaydı. Amacı, somut ve inşa edildikten sonra geri dönülemeyen yapıdan çok, tasarım düşüncesinin izlenebilir bir gerçekliğe kavuşması ve deneysellik ortamı içinde yapının kalıcı olmayan bir araç olarak ele alınmasıydı. Şimdi çok yaygınlaşan bilgisayar çıkışlı sanal ortamda daha kolay gerçekleştirildiği bu tür düşüncelerin, 1970'li yılların başında kartondan tasarlanmış olmaları, benzeri bir sanallığın ya da kalıcı olmayanın simgesi olmaktan öte bir şey değildi. Bildiğim kadarı ile bu tasarımların bir kesimi gerçekleşti. Dört numaralı (House 4) hem mimari için, hem de o zaman eylem ve düşünce bir-

liğinde oldukları New York Beşlisi içinde simgesel başvuru noktası olma özelliği ile amacının ötesinde bir değer -belki de kalıcılık- bile kazandı.

Yapıların, mimarlarının şöhretinden kaynaklanan belki de gereksiz derecede yüceltilmiş simgeselliğine karşıt olarak Eisenman kendi mimarisinin geçici, kısa ömürlü, kendi zamanı için geçerli, bu nedenle tüketilmeye yönelik deneysel saptamalar olduklarını savunageldi. Gerçekte, Eisenman yapılarının kısa ömürlü olmaları gereğini, ne denli hoşlanmasalar da, işverenlerine de açıkça söylemekte. Yapıların da değerli gereç ve ince işçilik kullanmamasının en büyük nedeni de bu düşünce.

Bu tutum bir bakıma Andy Warhol'un herkeşe onbeş dakikalık iletişim ortamında (medya) bir şöhret sağlama saptamasına koştur bir mimarlık tutumu olarak da algılanabilir. Eisenman'ın salt düşüncenin iletilmesine önem veren, kısa ömürlü yapı fikri, İstanbul'a geldiğinde, tonlarca betonla pekişmiş anlamsız yapıların duvarlarına çarptı. Onca yıldır dertlendikleri bu anlamsız mimarinin savunulması da -nedense o günlerde o yapıları neden ve nasıl orada olageldiklerini soruşturmak istemeyen- "korumacılara" kaldı. Kendi varlığıyla kentlerimizi neredeyse sonsuza değin mahkum eden tutumun tersinin ne denli bir düşünce özgürlüğü getirebileceğini, hiç değilse anlamaya çalışmak yerine, "Nasil yıkarız? Her yıl yalnız İstanbul'da üç yüz bin kişi açıkta kalır" diyen, sözde ekonomi kaynaklı bir küçümsemeye dönüştü. Oysa, belki söylemek istenen gelişmeye, geleceğe, doğaya engel olmayan geçici bir mimarlık seçeneği idi. Üstelik de, sanki bir yerlerde bunları üreten fabrikalar varmış da, mal satmak istiyorlarmış ve İstanbul'a gelen konuşmacıların gizli kimliği gerçekte pazarlamacılmış suçlaması ve vehimiyile "miatlarını" dolduran binalar yıkılacak, yeni binalar fabrikalardan ısmarlanacak" gibi uyarılarda da bulunuyorlardı. Bu arada, bırakalım kentlerimizi kanser gibi saran anlamsız beton yığınlarını, yüzde altmışa yakınına kaplayan gecekondu lar da ölüm cül derecede zararlı olduğu herkesçe bilinen her tarafı asbest kaplı fabrikalar ölümsüz yapılaşma türleriymiş gibi, varolanın geçerli olduğu da öne sürülüverdi.

Ne yazık ki, biraz ortamın anlamak, deşmek, tartışmak yerine "fetva" vermeye yönelik tıkızlımdan, biraz da "Karşı çık. Nasıl olsa

yanılmıştır? Türkiye'yi ne bilecek, Çünkü Türkiye bizden sorulur"a getirilen düşünce derebeyliğinden olsa gerek, Eisenman'ın geçiciliği öneren çözümleri İstanbul'da yalnız sınırlı -ne büyük bir şans ki, hepsi de yeni nesil- bir kesimce anlaşılabildi. Onlar da, doğal olarak, bu indirgeyici, hakaret dolu, nedense ve hepsi öfkeli yazılara karşıt savunmalarla karşılık vermeyip susmayı yeğlediler". Çünkü mimarlık ortamındaki "guru"ların saldırıya geçtiği ortamda, geçici (ephemeral) mimarlığa değil anlayış göstermek, anlamanın ilk aşaması olan hoşgörü bile çok görülüyordu.

Kısacası emin olunmayan durumlarda geçici, kısa ömürlü yapılar tasarlamak "tüketim ekonomisi" oluyor, aynı denli belirsizlikler altında içine beton dökülüp bir daha geri dönülemeyen yanlışlar ise galiba "ekonomik" oluyordu.

1998 Haziran'ından bu yana geçen süre içinde -neden olduğunu anlamadığım- Eisenman'ın İstanbul söyleşisine mal edilen ama ANYtime toplantısını hedefleyen tartışmalar dinmedi. Bu canlı tartışma ortamı, bu toplantının Türkiye'de mimarlık statükosunun savunucuları ile, yeni düşünce arayan gençlerin aralarında ki kutuplaşmayı artık, hem de yüzyıl bitmeden deşme kararlılığının gösteresiydi. Tartışma dinmiyor ve ilgiyle izleniyor. Bu ortamın en yüreklendirici yanı, artık Türkiye'de etkin bir mimarlık iletişim ortamının (medya) oluşmuş olması. Eskiden tek derginin egemenliğinde olan mimarlık düşüncesini izlemek için en azından ayda beş dergi okumak, üstelik gazeteleri de izlemek gerekiyor.

Eisenman'ın Karton Evleri ve Frank Gehry'nin ondüle mukavva mobilyaları ile bir arada tutup, neredeyse üç yıldır Türk mimarları ile paylaşmayı düşündüğüm Shigeru Ban'ın "Kağıt Tüp Mimarisini" biraz da bu geçici mimarlık tartışmaları gündeme getirdi. Ban'ın yoğun, tekil ve tekdüze gereç kullanarak bir yapı dizgesi oluşturma çabasını değerlendirmede, belki de Türkiye'nin artık ciddi bir değişimin eşiğinde olduğunu bu yaz izlediğim mimari düşünce ortamının ışığı da yardımcı olur kanısındayım.

Cenevre'ye geldiğinde, Shiguri Ban'a ilgi göstermemi 1996 yılında bana Charles Correa salık vermişti. Correa, Ban'ın yaptığı işin ciddiyetini de özellikle vurgulamış, herkesin her sıradışı çabayı damgaladığı gibi içeriksiz

"ilginç çalışmalar" yapıştırmasını yapmadan, Ban'ı kendini pekiştirilmiş kağıdı yapı gereci olarak kullanmak gibi bir tutkuya adanmış olduğunu belirterek tanıtmıştı. İlk buluşmamızda, onunla biz daha mimarlığının "ciddiyet"ine geçmeden izlediğim kendisini sunuştaki tasarım ciddiyeti çok belirgindi.

Cenap Şehabettin'in, kişinin giyiminin iyi betimleyici bir başvuru noktası olduğu özdeyişini anımsamıştım. Tepeden tırnağa Yokomoto mu, Kenzo mu olur, yoksa Miyake mi, bilemezdim. Ama çağdaş bir Japon modacısının çizgisinden çıkmış denli düzgün, özenli ve özgün giyiminin her ayrıntısı bir siyah-beyaz bağdaşması içinde orantılı ve dengeliydi. Miyake'nin Arata Isozaki'ye giydirdiği türden buruşuk dokulu gömlek ile Kenzo'nun tasarımlarındakilere benzeyen kaba çizgisel dokulu, çok düğmeli takımını kendinin tek belirgin öznal ögesi olan ince bıyıkları ile tamamlıyordu. "Böyle moda dergisi türü girişin ne gereği var?" dediginizi duyar gibi oluyorum. Ama belirli bir tutarlılıkla en son ayrıntıya değin girme istemi ve yeteneği her şeyden önce Shigeru Ban'ın öznal sunuşundan başlamaktaydı. İlk bakışta sıradan ve olağan, ayrıntıya girdikçe anlam kazanan bir giyimdi.

Ban, Güney Kaliforniya Mimarlık Enstitüsü'nden (SCI-Arc) sonra, Cooper Union'da okumuş. SCI-Arc'ta Frank Gehry, Cooper Union'da da John Hejduk'tan etkilenmiş. 1985'te bu okulu bitirdiğinde Arjantin kökenli New Yorklu tasarımcı Emilio Ambasz onu mimarlık bölümü başkanlığını yaptığı yıllarda New York, Museum of Modern Art'ta sergi düzenlemeleri için tasarımcı olarak atamış. Böylece daha mimarlık ölçeğine girmeden, ilk fikirlerinin endüstri tasarımı ağırlıklı olarak gerçekleşmesini sağlamış, sonra da Arata Isozaki ve Makoto Watanabe ile çalışmıştı.

Benim ODTÜ'lü yıllarımdan özellikle Gediz depremi sonrası (1970-1980) gönüllü çalışmalarımı izleyen yıllarda edindiğim bir "deprem sonrası konutları" ilgisi süregelmişti. Bu konuda değişik ve yeni teknolojiler girdilerini inceleyen yayınlarım, bir bakıma kendi türünde ender rastlandığı ve uluslararası ortamlarda da çok sunulup ilgi uyandırdığı için olsa gerek, ben araştırmayı bıraksam da beni bırakmayan bir uzmanlık alanı oluvermişti. Biraz da o ortamın duyumları ile Ban, benimle daha çok Rwandada savaş koşulları içinde evinden, yerinden olmuş barınaksızlar için tasarladığı ve uygulayacağı proje için "uzman"lığım dan yararlanmak istiyordu. Daha önce Kobe depremi sonrası geçici konut konusunda çalışmış, pekiştirilmiş kağıt konutları orada denemişti bile. Ben ise gösterdiği ilk bir kaç fotoğraftan beğeni ile izlediğim, tek bir gereç ile oluşturduğu, tekdüze, soyutluğa varan denli duru, kalıcı yapılarda ki mimarisi ile daha çok ilgiliydim.

dostluk işte böyle başladı. Ban geliştirdiği yöntemle hafif, her yerde bulunabilen, dünyada çok tüketilip hemen her aşamasında yeniden kullanılabilme olağı olan kullanılmış kağıt ile kimi sorunlara bir mimarlık çözümü getirmek istiyordu. Kağıdın yapı gereci olarak kullanılmasının Japon kültüründe, özellikle depremde sorun olmayacak yapı türleri için, bir gelenek olduğunu bilirdik. O bu tutumu en çok çevresel nedenlerle savunuyor. Birkaç saatliğine kullanılıp "artık" atılmayan milyonlarca ton kağıda işlev bulmaya çalışıyordu.

Doğrudan yapı alanında üretilebilen, tutkal-la sarmal olarak kat kat yapıştırılan kağıtlar boru biçiminde kütükler (Log) haline getirildikten sonra, parafinle suya dayanıklı duruma sokuluyor. Bu kütüklerin ya da daha hafif yapılarda kullandığı daha küçük çaplı boruların yan yana bir araya getirilmesi ile duvarları tanınıyor. Değişik geometrik birleşimlerle de tonoz ve kubbe türü üst örtüler tasarlıyor. Dairesel kesitli kütükler doğaları gereği eğrisel düzlemler oluşturmakta, böylece yapıların dışavurumunu ender saktıran bir biçimde zenginleştirmekte. Tüm bu birkaç çeşitlemeden oluşan birleştirmeler, Ban'ın yaratıcı tasarım yeteneği ve mimarlık becerisi ile nitelikli yapılara dönüşüyor.

Ban, ana kitlesi yoğunlukla sarmal kağıt kütüklerden oluşan yapılarının ölçeğine ve mekan kurgusuna bağlı olarak, hem kilise, sergi evleri gibi ayrıcalıklı ve daha üstün mimari nitelik isteyen toplumsal yapılarda hem de geçici barınak gibi acil gereksinimlerde benzer verim ve güzellikte kullanılabileceğine inanmakta. Pekiştirilmiş kağıt kütükleri yaygın olarak çantı konutlarda (loghouse) uygulanagelen yatay çatı düzeninde değil de, daha çok düşey olarak kullanmakta. Kütüklerin yan yana gelmesi ile oluşan duvarın alt ucunda temel bağlantısını, üst ucunda da çatı bağlantısını sağlayan "U" kesitlerle birleştiriyor. Kütükleri düşey kullanmanın nedeni çatı dizgesinden kaynaklanmakta. Yapıları gereği boruların uzunlamasına yük taşıma sığıları daha yüksek. Üstelik eğrisel düzlemlerle bu sığa daha arttırılabilir.

Ozan Takahashi için tasarladığı çalışma alanında kağıttan oluşan kitaplarla, kağıttan biçimlenmiş mimari arasında ortak bir anlamsal söylem betimlemeyi deniyor. Bu yapıda tüpleri kesintili ahashap bağlaçlarla ekleyerek oluşturduğu tonozda, çapraz çelik gergi çubukları ile tonuzun açılma kuvvetini karşılarken, yapının yatay düzlemde üçgenlemesini de sağlıyor. Tek mekandan oluşan bu yapının iki uzun kenarı kitaplara ayrılmış, iki kısa kenarı ise görsel olarak doğaya açılıyor. Evin bir kısa kenarına yakın, ortada yer alan prizmatik alan hizmet işlevlerini barındırırken, bu prizmanın üstü de yüksek bir açıdan bakmakta; burası dinlenme ya da ozanın esinlenmesi için düşünülmüş. Ban'ın tüm mi-

marisinde olduğu gibi, bu yapının da Japon Modernizmi'ne özgü yalınlığı, sonuç olarak, Ban'ın savunduğu duru çağdaşlığın bir başka göstergesi olarak sunulmakta.

Geniş açıklıklar için önerdiği depolama ve koruma amaçlı kullanılan "kağıt tonoz" (o "paper dome" diyor) ile bu yapı türünün geniş açıklıklar için ne denli geçerli olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Joseph Paxton'un 1851 Crystal Palace, Londra; Gustav Eiffel'in 1889 Eiffel Kulesi, Paris; Frei Otto 1967, çadır yapıları ile Buckminster Fuller jeodezik kubbesi, Montreal çatkı dizgesi ve mimarlık arasında tarihsel katkılarda bulunduklarına inanarak Ban, 2000 yılı Hannover Fuarı'na Japon Pavyonu olarak önerdiği, bir bakıma Fumihiko Maki'nin kapalı spor tesislerini Renzo Piano'nun uçak terminalini andıran karmaşık ögeli, eğrisel plastisite ile bu hafif yapı tekniğinin geleceğe yönelik ne denli yeni ufuklarda gelişebileceğini sergiliyor. Bu yapı gerçekleştiğinde pekiştirilmiş kağıt mimarisi de belki mimarlık tarihine mal olabilecek, yaygınlaşacak.

Gerçekte Ban'ın mimari eylemini öyle çok uzun ve karmaşık kuramsal çıkarsamalarla değerlendirmek gerekmiyor. Tıpkı Tadao Ando'nun yalın ve duru çağdaşlığı gibi salt bireysel izlenimle algılanıp beğenilecek ya da benzeri algı ve düşlenen "güzel" bağlamında yadsınabilecek ve beğenilmeyecek bir çaba. Burada, tek gereç ile oluşturulan mimarinin bir yanda temel gereksinmelere yanıt verecek denli az ayrıntılı, basit ve kolay inşa edilebilir oluşu, öte yandan da aynı öğelerin daha kalıcı, daha nitelikli üst düzey yapılarında da kullanılabilir olması mimarlık uğraşısının iki uç noktasına göndermeler yapmakta. Bu meslek sorumluluğu ve yaratıcılığın değişik kesitlerde kullanılması açısından önemli ve etkileyici.

Ban'ın mimarisinde üst örtü, doğal olarak her yapı türünde ayrı ve farklı yorum gerektiren bir girdi olarak belirmekte. Kendisi de bu çözümleri farklı ele almakta. Bir yanda pekiştirilmiş plastik gergi gereci örtü olurken, öte yanda bir incelikte tasarlanmış uzay kafes kirişine değin açılan daha yetkin ve gelişmiş teknolojiyi kullanmakta. Böylece üst örtüde daha rahat ve geniş seçenekler sunabilir.

Tek gerece ve onun geliştirilmesine olan inançla yıllardır çabalayan Shigeru Ban mimarisinin Türkiye'de bilinmesi gereğine ve yararına inanıyorum. Belki yapılara sonsuz ömür biçen düşünürlerimiz de geçiciliğin vereceği özgürlüğü ve mimari çözümler için daha yerinde kararlar vermek için sağlayacağı zamanın değerini anırlar. İzlediğimiz kadar, eğer insanlığın kendi çöpünde boğulmasını istemiyorsak, Ban'ın tekil çabaları ile sergilediğine koştur her biri yapı gerecine dönüşebilecek kim bilir ne denli çok ve değerlendirilebilecek atık var.

YİĞİT GÜLÖKSÜZ: “DEPREM SONRASI YENİDEN YAPILANMADA YEREL KATILIM ÇOK ÖNEMLİ...”

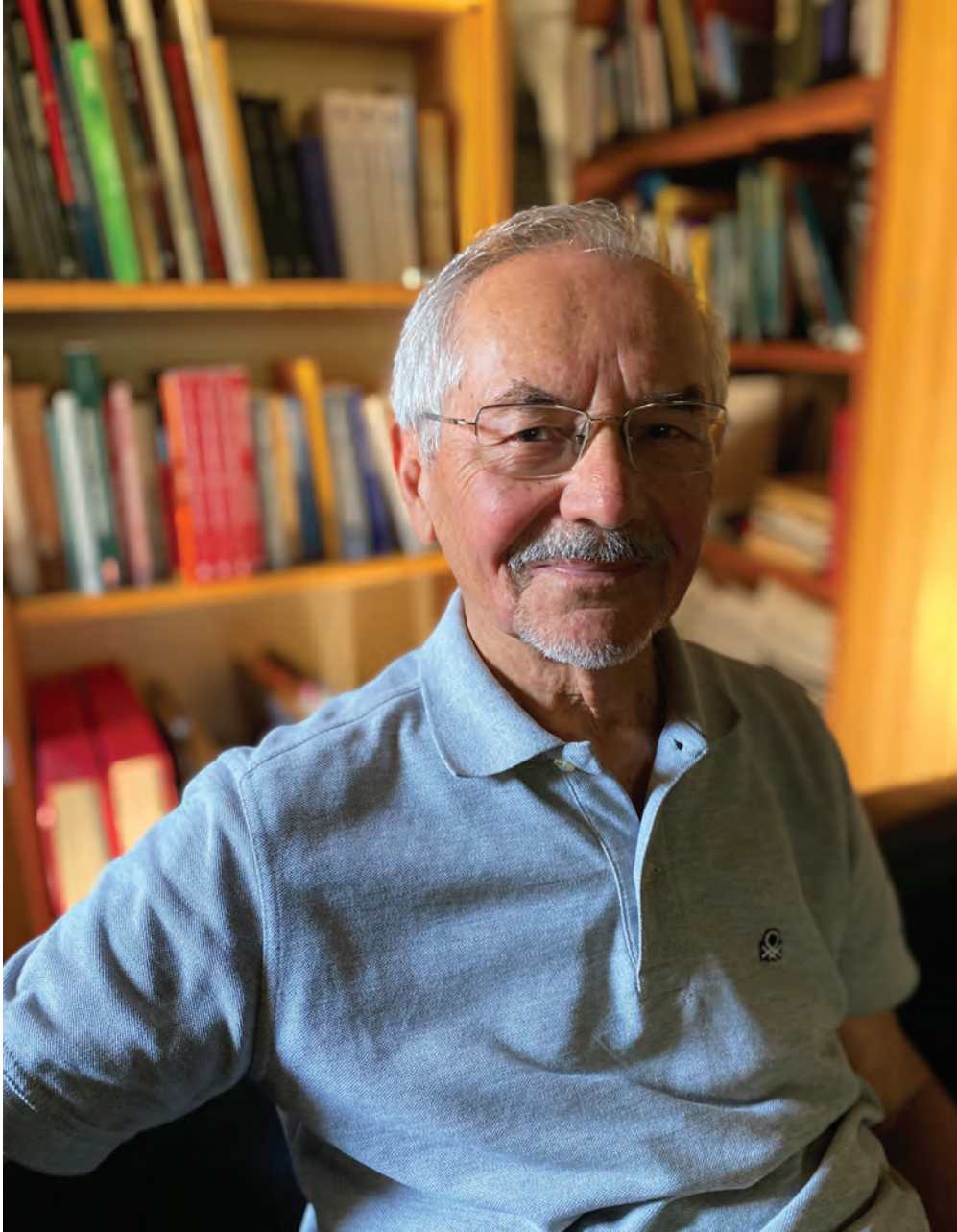
1992-1996 yılları arasında TOKİ Başkanlığı görevini yürüten Yiğit Gülöksüz ile 1992’de gerçekleşen Erzincan depremi sonrasında Dünya Bankası’nın devlete verdiği kredinin planlama ve uygulamasını yönettiği kentin TOKİ eliyle yeniden inşası deneyiminden alınabilecek dersleri konuştuk.

DR. YASEMİN AYSAN, Mimar

Yasemin Aysan: Yiğit hocam, 1992 Erzincan depremi sonrası kentin yeniden yapılanmasında o zamanki TOKİ Başkanı olarak önemli bir model geliştirdiniz. Dünya Bankası’nın devlete verdiği kredinin planlama ve uygulamasını yönettiniz. O deneyimden beri afet sonrası inşaat TOKİ eliyle yapılıyor. Son Marş merkezli deprem sonrasında da yine TOKİ eliyle yapılacağını biliyoruz. Elbette Erzincan’la ölçek farkının getirdiği önemli farklılıklar var. Ancak Erzincan’ın TOKİ eliyle yeniden inşası deneyimlerinizden alınabilecek dersler mutlaka vardır. Öncelikle projenin ölçeği ve kapsamını paylaşabilir misiniz?

Yiğit Gülöksüz: Evet, önce kısaca Erzincan depreminin hasar tespitine bakalım. 13 Mart 1992 Depremi Erzincan ili ve yakın çevresini etkilemiştir. Ama asıl hasar, Erzincan merkezinde ve çevresindeki köylerde: 653 can kaybı, 850’si hastane tedavisi gerektiren 3850 yaralı... İlk ay içinde, kurtarma, ilk yardım, geçici barınma, yiyecek vb. dağıtım gibi acil yardım hizmetleri gerçekleştiriliyor. Bizim Toplu Konut İdaresi olarak, başbakanlık tarafından görevlendirilmemiz Temmuz 1992 sonudur. Yıkılan 8430 konut ile 1200 işyerinin yeniden yapımını, orta hasarlı 7140, hafif hasarlı 9100 konutun ve 2400 işyerinin onarımını içeren proje uygulamaya kondu. Erzincan Yeniden Yapılandırma ve Rehabilitasyon Projesi, bunların yanında, yıkılan ve hasar gören hastane, okul, diğer kamu binaları ve ticari yapıların yeniden yapım ve onarımını da kapsıyordu. Elektrik, su, kanalizasyon gibi şehir altyapısının, sulama ve ağullar gibi tarımsal altyapının onarımını da içeriyordu. Kısaca, depremde hasar gören yapı ve altyapılar yenilenerek, ekonomik ve sosyal hayatın bu bölgede normalleşmesi amaçlanıyordu. Bu işler için kamu kaynakları yanında dış krediler de kullanıldı.

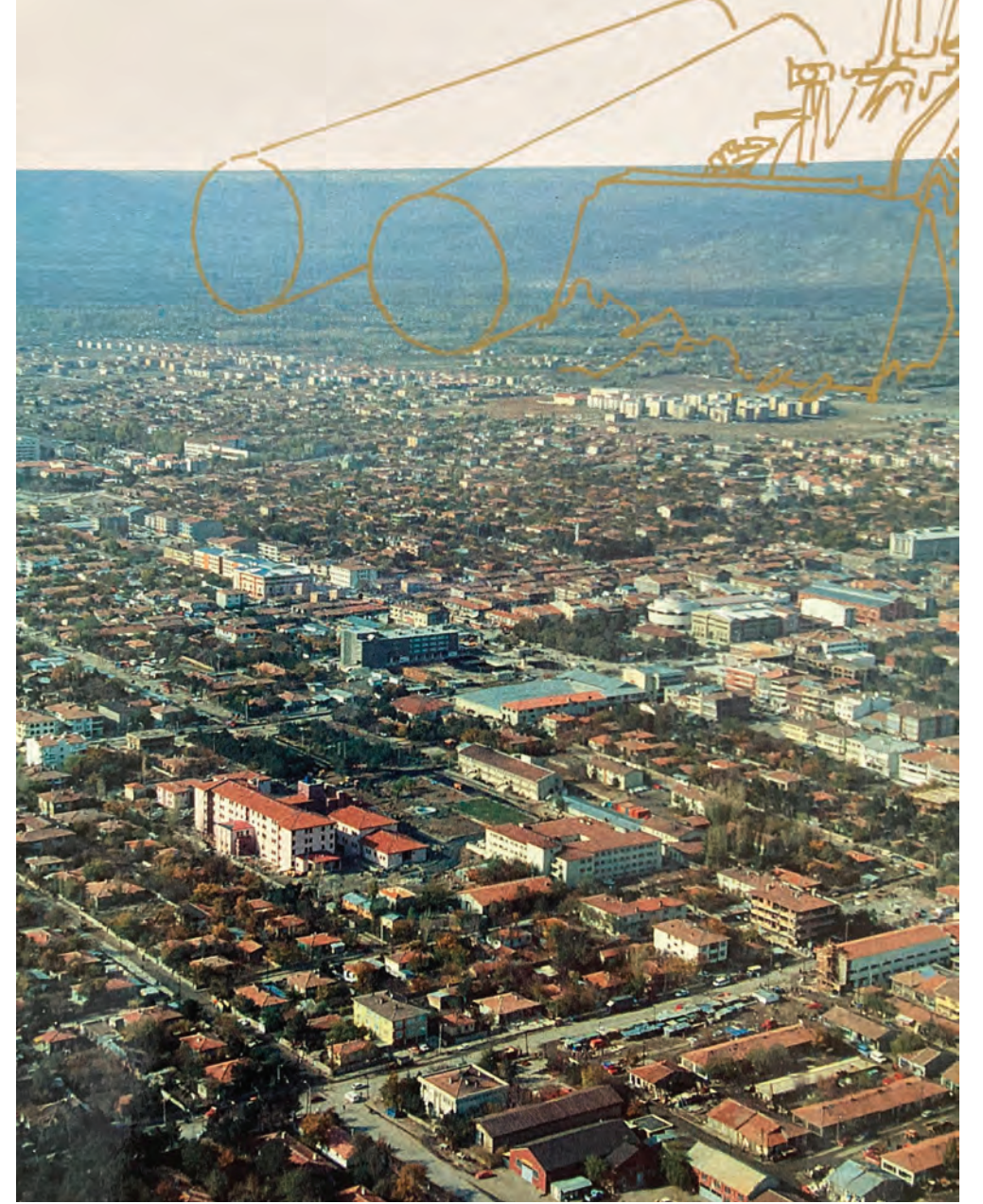
Hükümet, depremi takip eden haftalar içinde Avrupa Konseyi’ne ve Dünya Bankası’na başvurdu. Avrupa Sosyal Kalkınma Fonu’ndan 150 milyon Euro’luk ve Dünya Bankası’ndan da 285 milyon Amerikan Doları kredi sağlandı. Avrupa Sosyal Kalkınma Fonu’ndan sağlanan

kredi, Bayındırlık Bakanlığı eliyle, konut yapımı ve onarımı için hızla devreye girdi. 1992 Temmuz ayı sonunda ikraz anlaşması imzalanan Dünya Bankası kredisi ise, başbakanlık tarafından görevlendirilen Toplu Konut İdaresi eliyle, projede acil konut üretimi dışındaki bütün yapı ve altyapıların yapım ve onarım işleri için kullanıldı. Projelendirme, mühendislik, teknik müşavirlik ve eğitim hizmetleri, Deprem Araştırma Merkezleri bulunan ODTÜ ve İstanbul Teknik Üniversitesi ile yapılan protokoller çerçevesinde yürütüldü. Kahramanmaraş ile başlayan ve on bir ilde can kayıplarına ve hasara neden olan son deprem, bütün olarak görülürse, dediğiniz gibi, Erzincan depremi ile kıyaslanamaz büyüklüktedir. Ancak on bir ilin her biri, en azından bunların bir bölümü, Erzincan ile karşılaştırılabilecek durumdadır. Bu nedenle, Erzincan deneyiminden yararlanılabileceğini düşünüyorum.

YA: Öncelikle projenin temel prensipleri nelerdi?

YG: Türkiye bir deprem ülkesi. Bu tespitten hareketle, Erzincan’da yapılacak her çalışmanın, daha sonra beklenen depremler için de bilgi üretmesini, kurumlar ve yapımcı kuruluşlarda kapasite artışı sağlamasını amaçladık. Bu prensipten hareketle, Erzincan projesini bir “deprem laboratuvarı” olarak gördük ve diğer paydaşların da olayı böyle algılamasını sağlamaya çalıştık. Erzincan deneyiminin daha önceki deprem sonrası uygulamalardan en önemli farkı belki de budur. Deprem hasarları giderilirken, yeni yapılar yapılırken, hasarlı binalar onarılırken, statik güçlendirmeler yapılırken, uygulamalar, yeni teknikler kayda geçti ve deprem-bilimin gündemine girdi. Deprem öncesi risk azaltma önlemleri, deprem sonrasında etkili müdahale yöntemleri, deprem sonrasında depreme dayanıklı şehirler ve depreme dirençli yapılar üretmek için yapılması gerekenler için Erzincan, ODTÜ ve İTÜ Deprem Araştırma Merkezleri’nin uygulama ve sonuçlarını sinama alanı haline geldi. Bu üniversitelerle, Bayındırlık Bakanlığı iş birliği içinde protokoller yapıldı. Bu protokoller uyarınca bu üniversitelerin deprem araştırma merkezlerinin hocaları yanında asistanları, doktora öğrencileri de sahada çalıştılar. Projelere ve uygulamalara müşavirlik yaptılar, hesapları kontrol ettiler ve teknik müşavirlik hizmeti verdiler. Dolayısıyla buradan sadece nitelikli depreme dayanıklı yapılar elde etmedik, bu konuda insan kaynağı kapasitesini geliştirdik ve aynı zamanda da bu konuda bilgi ürettik. Örneğin, ilk defa bu ölçekte bir projede uygulanmış olan statik güçlendirme çalışmaları, bu alanda çok sınırlı olan müteahhitlik ve deprem mühendisliği kapasitesini geliştirdi. Daha önceki depremlerde, yıkılan binalar yerine yenileri yapılıyordu ama statik güçlendirme, sistematik olarak ilk defa Erzincan uygulamasında gerçekleştirildi. Aynı zamanda yapılanları belgelediler ve bu belgelere dayalı olarak da ulusal ve uluslararası kongrelere bildiriler verdiler. Böylece deprem konusunda Erzincan

deneyiminin deprem literatürüne de katkısı oldu. Ondan hemen üç-dört sene sonra 1999 yılında meydana gelen Marmara depreminde bütün bu kapasitelerin kullanıldığını, bu bilgilerden faydalandığını gördük. Bu projenin uygulanmasında da izlenen temel bir diğer prensip proje-uygulama-kontrol sürecinin bütünlüğünün korunmasıdır. Uygulamaların, ihale sistemi de dahil olmak üzere, Dünya Bankası ikraz anlaşmasının da bir koşulu olarak FIDIC mevzuatına uygun olarak yapılmış olmasıdır. FIDIC uluslararası müşavir mühendisler birliğinin kısaltılmış adıdır; uzun bir dünya tecrübesine dayalı olarak geliştirilmiş bir yapım ve kontrol sistemidir. İşveren, işi yapan müteahhit ve teknik müşavir üçgeninin arasında yazılı mevzuata dayalı bir sistemdir. Bağımsız teknik müşavire ve bağımsız mali denetime sahip olan, işverenin ve müteahhitin haklarını koruyan ve her ikisini de kontrol

eden bir sistemdir. Böylece yapı, yapı sigortası ve mesleki sorumluluk sigortasına konu olabilecek şartlara sahip olabilir. Depreme ve diğer afetlere dirençli şehirlere ve yapılara sahip olmanın bilinen, denenmiş bir yolu, yapı ve mesleki sigortalar yolu ile işlerin ehil ellerle doğru yapılmasını sağlamaktan geçer.

YA: Bildiğiniz gibi Marş merkezli depreme kadar Türkiye’nin bu yüzyılda kayıtlı en şiddetli ve hasara yol açan depremi yine 1939 yılında Erzincan’dı. 1939 sonrasında afete yönelik önemli planlama, mevzuat ve kurumsal gelişmeler oldu. Şehrin tümüne yakını yıkıldığından yeni kent 1-1,5 kilometre ötede yamaca kuruldu, 2 ve 3 katlı binalar yapıldı. 1992’deki Erzincan depremi sonrası hangi hayati planlama kararları alındı? 1939’un etkileri oldu mu?

YG: 1939 Erzincan ve sonra bizim çalıştığımız 1992 Erzincan depremleri, her ikisi de Tür-

Şehir Tipi “Tekli Blok” Erzincan Merkez Mimar Sinan’da 588 adet konuttan örnekler

Üzümlü İlçesi.

Karacalar Köyü.

Süleymanlı Köyü.

kiye’de deprem sonrası müdahale tarihinde birer kırılma noktası oluşturur. 1939’daki deprem Türkiye’de kayıtlı en büyük depremdir. Bu deprem olduğunda kıştı, kar yolları kapamıştı, çok geç ulaşıldı, çok can kaybedildi... İlk defa deprem konusu kamunun gündemine geldi, bunun kader olmadığı, devletin sorumluluk alanı içinde olduğu fark edildi. 1930’lu yıllarda İtalya’da oluşturulan deprem yönetmeliklerinden esinlenilerek 1940’lı yıllarda ilk deprem yönetmelikleri yürürlüğe girdi. 1939 depremi ülkemiz deprem tarihi açısından çok önemli bir başlangıç noktasıdır. İlk deprem yönetmeliklerinin hazırlanması ile birlikte, Erzincan şehri için yeni bir şehir planı yapıldı. Bir-iki katlı binalara izin veren, daha sağlam zeminlere doğru gelişen bir plan...

Erzincan’da 1940’lı ve 50’li yıllarda bu yeni şehir planı çerçevesinde gelişmeler oldu. Daha sonra 1960’lı yıllardan başlayarak şehir nüfuslarındaki artışın da zorladığı kat artışları ve imar afları sonucu yüksek katlı binalar oluşmaya başladı. Deprem unutulmaya, depreme karşı kurulan plan disiplini gevşemeye başladı. Önce dört kata kadar, sonra ana caddeler üzerinde altı kata kadar çıkan oldubittilerle ve daha sonra da imar aflarıyla bunların yasal hale getirilmesi şeklinde olay gelişti. Ama 1992 depreminde en çok, imar afları ile affedilmiş olan bu yüksek katlı binalar yıkıldı... Depremler çok yıkıcı da olsa, şehirler büyük ölçüde kuruldukları yerde kalıyor. Ayrıntılı zemin araştırmaları, fay hatları ve çevresini belirledikten sonra, diğer alanlarda, zemin koşulları ile uyumlu depreme dayanıklı yapılara izin veriliyor. Şehirlerin çevresinde, daha iyi zemin koşullarının olduğu alanlarda da yeni konut mahalleleri oluşuyor. Erzincan’da da böyle oldu; Toplu konut İdaresi olarak yeniden inşa ettiğimiz hastaneler, iş merkezleri, kamu binaları vb. çoğunlukla bulundukları yerde yeniden, ama mimari ve statik projeleri depreme dirençli olarak, şehir planı içinde yer aldılar. Bayındırlık Bakanlığı tarafından üretilen yeni toplu konut mahalleleri ise, şehir planı gelişme alanlarında, şehir çevresinde, görece daha sağlam zeminler üzerinde inşa edildi.

YA: 1999 Marmara depreminde olduğu gibi kısmi hasar olduğunda kenti terk etmek yerine kentin bir kısmı riskleri azaltma yönünde rehabilite edilirken yüksek riskli ve tamamen yıkılan yerler çok uzak olmayan yerlerde yeniden inşa ediliyor. Maraş merkezli afetin yarattığı hasar düşünülürse 11 ilde olduğu için muhtemelen yine yeni yerleşimler oluşturulacak. Bu yeni yerleşmeler oluşturulurken, Maraş, Hatay gibi şehirler hatta etkilenenlerin tümünde halk eski kentinin kimliğini kaybetmekten endişeli. Eski kent ve yeni yerleşmelerin ortak bir kent kimliğini kurabilmesi için nasıl bir yaklaşım önerirsiniz?

YG: Genel bir gelişme stratejisi çerçevesinde, bu söylediklerinizin hepsine yer olmalıdır. Kentin bir gelişme stratejisi, buna bağlı bir çevre planı akılda tutularak çalışmalara başlanabilir. Deprem sonrası doğan acil konut

ABC Blokları genel görüntüsü.

ihtiyacı için bazı yerlerde toplu konut uygulamalarının yapıldığını görüyoruz. Bunları şehir merkezi içindeki boşluklarda değil de şehirden belirli bir mesafede mikro-bölge çalışmalarının zemini uygun gördüğü yerlerde, merkezle arasında belirli bir mesafe bırakarak konumlandırılmalıdır. Eşzamanlı olarak hem şehir merkezini hem çevredeki yeni gelişmelerle ilişkileri kapsayan, içine alan bir stratejik gelişme planı da çalışılmalıdır. Şehir merkezine gelecek olursak, önce mevcut tarihi, kültürel ve doğal kimlik değerlerinin hasarlarını acele etmeden onarmak gerekir. Bu işlerin uzmanlarca ve dikkatle yapılması gerekir ve bu da zaman alır. Şehirlerin kimliği mevcut olanlardan ibaret olamaz. Şehirler gelişecek, yeni ihtiyaçları karşılayacak ama bunu yaparken kimliğini de geliştirecektir. Bunun sağlanması için, İlhan Tekeli’nin önerdiği gibi, Türkiye’nin tümünde geçerli olan tek imar yönetmeliği yerine her şehir için kendine özgü bir imar yönetmeliği olması önerilebilir. Konut alanlarında farklı gelir gruplarının her

biri için ödeme imkanlarına uygun çözümler bulunmalıdır; çünkü konut sorununun çözümü demek her gelir grubu için konut sorununun çözümü demektir. Bu da bizi konut tasarımı, yapı malzemesi ve yapının örgütlenmesi konularında yaratıcı bir çeşitliliğe yöneltecek, tekdüzellikten uzaklaştıracaktır. Yapı malzemesi ve yapı teknolojisi alanında betonarme dışında çözümler, ülkemizin farklı koşulları olan şehirlerini birbirlerinden farksız yapılanmaktan koruyabilir. Konut üretiminde tekdüzeliğin asıl nedeni, aşırı merkezileşmiş bir yapıda olmasıdır. Yerel kültürlerin, bu her şeyi denetleyen merkez altında nefes alıp gelişmesi mümkün mü? Konut üretiminde de asıl aktör şehir yönetimi olmalı. Merkezi yönetim, finansman sağlayan, temel prensipleri koyan bir aktör olarak rol oynamalıdır. Belediyeler, şehir halkının örgütlü yapıyla birlikte karar oluşturmalıdır. Çünkü, onlar halka daha yakın ve bundan kaynaklanan imkanları ve yetkileri var. Yerinden yönetim hem halkın katılımını hem de halkın ihtiyaç-

larının daha iyi karşılanmasını sağlayacak yönetimlerdir. Ancak bunun önemli bir istisnası var: Geri dönüşümü imkansız olan tarihi ve kültürel yapılar ve doğal değerlerle ilgili kararlar mutlaka uzmanlığı belli, yüksek kurullara bırakılmalıdır. Yani bunlarla ilgili merkezi yönetim yahut yerel yönetim veya halk katılımı ile karar verilemez. Çünkü bunlar yerel değil, sadece zamanımıza ait değil insanlığa ve geleceğe ait değerlerdir.

YA: 1992 depreminden sonra Dünya Bankası kuralları oldukça katı ve karmaşık olduğu için yepyeni bir grup yönetim modeli kurdunuz. Proje yönetim planlama ve uygulama bileşenleri nelerdi? Sorumluluklar nasıl dağıldı bakanlıklar, yerel yönetim, TOKİ, üniversiteler, yerel örgütler, afetzedeler ve benzeri arasında. Bu deneyimden bugün için ne tür yönetim modeli önerileri yapılabilir?

YG: Erzincan’da bizim, Toplu Konut İdaresi olarak uyguladığımız yönetim modeli, bir

Erzincan'da inşa edilen modern ticaret merkezlerinden bazılarına ait genel görüntü.

Erzincan Depremi İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Proje Koordinatörü Ömer Kırıl ve yardımcılar çalışma halinde.

yandan Dünya Bankası ikraz anlaşmasının koşulları, öte yandan Türkiye koşulları düşünülerek oluşturulmuş bir yönetim modelidir. “Erzincan Depremi Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Projesi” için Türkiye Cumhuriyeti ile Uluslararası İmar ve Kalınma Bankası (Dünya Bankası) arasında 27 Temmuz 1992 tarihli İkraz Anlaşması çerçevesinde 285 milyon ABD Doları tutarında kredi sağlanmıştı. Bu kredi ile gerçekleştirilmekte olan proje, birçok bakanlık ve resmi kuruluşu ilgilendiren çeşitli bileşenlerden oluşuyordu. Bu nedenle, ilgili bakanlık ve resmi kuruluşlarla 9 adet protokol imzalanarak, çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesine zemin hazırlandı. Yine, Erzincan'da, Avrupa Sosyal Kalkınma fonundan sağlanan 150 milyon Euro'luk krediyi yönetmekte olan Bayındır

lık Bakanlığı ile de koordinasyon sağlandı. Dünya Bankası ile yapılan ikraz anlaşmasının da bir gereği olarak, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara'da, merkezde, bir “Proje Koordinasyon Birimi” (PKB) ve Erzincan'da, yani sahada, PKB'ye bağlı olarak “Erzincan Yönetim Birimi”ni (EYB) kurdu. İş baştan sona projelendiren, sahada uygulamayı yapan, ihale ve kontrol düzenini işleten, Dünya Bankası, ilgili bakanlıklar, valilik, belediye ve Erzincan'daki kamu ve özel kuruluşlarla ilişkili ve koordinasyonu sağlayan yapı budur. TOKİ, o tarihte, başbakanlığa doğrudan bağlı bir kuruluştur. Başbakanlık altında, üst düzey koordinasyonu sağlayacak bir “Yönlendirme Komitesi” oluşturulmuştu. TOKİ'nin idari olarak bağlı olduğu Devlet Bakanı bu komitenin başkanlığını yapıyordu. Başbakanlığın 29 Ma-

yıs 1992 tarihli yazısı ile Projenin yönetiminden ita amiri olarak sorumlu TOKİ Başkanı ise Genel Sekreteri idi. Bu komitede, Bayındırılık Bakanlığı ve Hazine Bakanlığı, sekreterlik, Erzincan Valiliği ve Erzincan Belediye Başkanlığı da üye olarak temsil edilmekteydi. Erzincan'da, sahada rehabilitasyon ve yeniden yapım faaliyetinin, bunlar için gerekli araç, makine ve teçhizat sağlanması ve dağıtımının gerektirdiği ilişkiler Erzincan Yönetim Birimi tarafından yürütüldü. Depremden sonra, hayatı normalleştirmek için çeşitli bakanlıkların il müdürlüklerinin ihtiyaçları olan iş makineleri, araç gereç TOKİ tarafından sağlandı. Ticaret Odası, sanayiciler, esnaf dernekleri, afetzedeler, resmi ve özel kuruluşlar kendilerince haklı taleplerde bulundular. Bu talepler valilik tarafından değerlendirilerek bize iletildi. Vali Recep Yazıcıoğlu, merkezi yönetimin yetkileri ile yerel halkın gücünü ve güvenini harmanlayan çok değerli bir yöneticiydi. Depremde Yazıcıoğlu'nun orada vali olarak bulunması Erzincan için bir şans olmuştur. Toplu Konut İdaresi olarak, sahada yönetim birimi kurarak ve onu yetkilendirerek, alınan kararlar ve uygulamalarda yerel değerlere duyarlı bir çalışma ortamı oluşturuldu.

Merkezde Proje ve Koordinasyon Birimi, sahada Erzincan Yönetim Birimi işe adanmış bir ekip olarak mükemmel bir iş çıkardılar (Ömer Kırıl ve Nuran Ercan yönetiminde). Dünya Bankası İkraz Anlaşması koşulları, proje onay, hesap kabul vb. işlemler ağır bürokratik onay işlemleri gerektiriyordu. Projeler, ihaleler, kontrol sistemleri, hesaplar Uluslararası Müşavir Mühendisler Birliği (FIDIC) mevzuatına ve Dünya Bankası standartlarına uygunluğu her biri için ayrı ayrı onaylanıyordu. O kadar ki, bu işleyişin gerektirdiği kadro ve çalışma sistemine sahip olmadığı gerekçesi ile o tarihteki Bayındırılık Bakanlığı yönetimi Dünya Bankası kredisini kullanamayacağını belirtmiş, onun üzerine başbakanlıkça TOKİ görevlendirilmişti.

Proje Koordinasyon Birimi'nin ve sahada Erzincan yönetim biriminin, projelerin yapımı, ihalelerin yapılması, uygulamanın kontrolündeki becerisi, başarı olarak kabul gördüğü için, TOKİ'de bizden sonraki yönetimler de daha sonraki deprem uygulamalarında da bu mekanizmayı devam ettirdi.

Şu farkla; önce merkezi ve yerel iki kademeli olan yönetimi, sadece merkezde, “Proje Uygulama Birimi”ne dönüştürerek. Bu önemli bir farktır; sorunların algılanması ve çözüm arayışlarında, ağırlık yerelden, sahadan merkeze kaymıştır.

YA: 1992 Erzincan depreminde bu merkezîyetçi ve yerel yaklaşımın oldukça dengeli olduğu görülüyor. Ancak daha sonraki depremlerde biraz daha merkezîyetçi bir tutum alındı merkezi idare tarafından. Yeni yerleşmelerde yenilenen kentte yeniden bir hayat kuracakları dahil ederek planlama pek uygulanmadı. Bir örnek vermek gerekirse dünyadan Maraş depremi sonrası benzer büyüklükte deprem-

de az hasar görmesiyle çok sık örnek olarak verilen Şili depremi bence sadece risk azaltma başarısı kadar yeniden inşa sürecine yerel katılım yaklaşımı nedeniyle önemli bir örnekti ve çok başarılı görüldü. Bizde bu tür yaklaşımlar aslında toplu konutta da yeterince yok. Sadece afet sonrasında değil çok sık kullanılmıyor. Sizin bu konuda yorumunuz nedir? Ülkemize uygun bir model midir, buna engeller nelerdir? Nasıl daha dengeli bir yaklaşım yapılabilir?

YG: Tabii ki yerel katılım olmadan olmaz. Demokratik toplumlarda hizmetlerden yararlanların o hizmetle ilgili söz hakları vardır. Sorun daha çok, bu katılımın mekanizması ve yerel ölçeği ile ilgilidir. Yerel yönetimler, belediyeler, halkın kararlara katılmasını sağlayacak kurumlardır ve merkezi kuruluşlarla yurttaş arasında stratejik bir role sahiplerdir. Maraş merkezli deprem sonrası yeniden yapım çalışmalarına bakınca, karar alanında, belediyeleri dışta bırakan aşırı merkezîyetçi bir uygulama görüyoruz. Deprem sonrasında, ilk zamanlarda bu durum etkinlik açısından gerekli olabilir. Şu anda bazı konut inşaatlarının sadece merkezi kararlarla hızla yapılması konusu da hoş görülebilir. Ama bu sürdürülemez bir durumdur, sürdürülmemesi gereken bir durumdur, mutlaka yerel katkı sağlan-

“Erzincan'da 1940'lı ve 50'li yıllarda yeni şehir planı çerçevesinde gelişmeler oldu. Daha sonra 1960'lı yıllardan başlayarak şehir nüfuslarındaki artışın da zorladığı kat artışları ve imar afları sonucu yüksek katlı binalar oluşmaya başladı. Deprem unutulmaya, depreme karşı kurulan plan disiplini gevşemeye başladı. Önce dört kata kadar, sonra ana caddeler üzerinde altı kata kadar çıkan oldubittilerle ve daha sonra da imar aflarıyla bunların yasal hale getirilmesi şeklinde olay gelişti. Ama 1992 depreminde en çok, imar afları ile affedilmiş olan bu yüksek katlı binalar yıkıldı...”

malıdır. Etkinlik-katılım dengesi yerel yönetimler yoluyla, şehir yönetimleri yoluyla halkın örgütlü sözcüleri yoluyla artık sağlanma yoluna girmelidir. Biliyoruz ki bu şehirlerin çoğunda çeşitli yurttaş grupları var. Bazıları tarihi eserleri korumak için örgütlü, bazıları doğayı, çevreyi korumak için örgütlü, bazıları oranın kültürel değerlerini korumak için örgütlü, bazıları etnik çeşitliliği korumak için örgütlü; birçok nedenle kendileri için çok önemli gördükleri alanda örgütlenmiş yurttaş grupları var. Bunlara mutlaka kulak verilmesi gerekir. Sonunda bu işler bitecek, yapımcılar gidecekler; orada kalanlar orada yaşayacaklar. Eğer bu yapılmazsa depremden sonra başka illere göç edenler geri dönmeyebilir. O alanlardaki kültürel ortam, yaşam biçimleri, yaşam alanları onların hayatlarının ayrılmaz bir parçası olduğu için tekrar dönmeleri söz konusu. Eğer bunlar tahrip edilirse ve onların düşüncelerine uymayan uygulamalar yapılırsa o gidenleri de kaybetmiş oluruz. Halbuki onlar o bölgelerin asıl korunması gereken kültürünün canlı öğeleridir. Onun için mutlaka yerel yönetimlerin kararlara katılmasının, yetkilerini kullanmasının yolunu açmak, örgütlü yurttaş gruplarına kadar ulaşmalarını sağlamak gerekir.

YA: Son olarak afet bölgesinde yeniden inşa süreci başlamak üzere, hatta başladı diyebiliriz. Birtakım kararlar verildi. Bazı yapılar yeniden inşa ediliyor. Bu kararlar alınmışken herhalde planlama kararlarının da çoğu temel olarak alındı. Sizce bu noktada en vazgeçilmez son öneriler neler olabilir? Yani bazı şeyler artık karar olarak belli ama hala söylenebilecek birkaç şey olabilir. Onları rica edeceğim.

Tabii şunu anlıyorum; mevcut koşullarda, hızlı konut üretmek bir ihtiyaçtır. Bu zaten yapıyor ve şehirlerin merkezi bölgelerinden belirli bir mesafede, mikro bölge çalışması verilerine dayalı olarak ve mümkünse tarım dışı araziler üzerinde bu yapılabilir. Eşzamanlı olarak, stratejik Gelişme Planı çalışmalarına da başlanabilir. Temel soru şu: Nasıl bir planlama? Tünel kalıbın hem depreme dayanıklı olduğunu hem hızlı üretildiğini biliyoruz ama aynı zamanda, her keseye uygun olmadığını ve her yeri birbirine benzettiğini de biliyoruz. Bu nedenle, tek çözüm olarak görülmemeli. Farklı yapı malzemeleri, yapı teknolojileri, farklı maliyetle konut üretmek için yaratıcı çalışmalar desteklenmeli, bunlara uygulama fırsatı verilmeli. Farklı gelir gruplarının imkanlarına göre çeşitlendirilmiş konut üretim ve kredilendirme yolları da araştırılmalıdır. Arsa vermek, kredi vermek veya mevcut arsa varsa, teknik yardım yapmak, malzeme ve bilgi desteği vermek gibi çeşitli yöntemler var. Bu arada mikro bölgeleme çalışmalarının tamamlanıp tamamlanmadığını bilmiyorum ama mutlaka hızla yapılmalı ve tamamlanmalı. Temel soru şu: Planlama ve uygulamada merkez ile yerel yönetimler arasında nasıl bir yetki ve kaynak paylaşımı olacak?

YA: Çok teşekkür ederim. Çok büyük bir afet olması nedeniyle Maraş'ın da tıpkı 1939 ve 1992 Erzincan depremleri gibi bir milat olmasını diliyorum. Bu deneyimden ve geçmiş deneyimlerden öğrendiklerimizle gelecekte afet risklerini büyük ölçüde düşürebileceğimiz bir ülke temenni ediyorum.

YG: Ben de bu dileğinize katılıyor ve TOKİ'nin, Erzincan projesi ve yüzbinlerce dar gelirli için konut kredisi uygulamalarının ödüllendirildiği “UN Habitat Scroll of Honour 1994” Erzincan Depremi deneyimini hatırlatma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ediyorum.

DOĞAL AFETLER İÇİN GEÇİCİ BARINAK TASARIMI

İLHAN KURAL

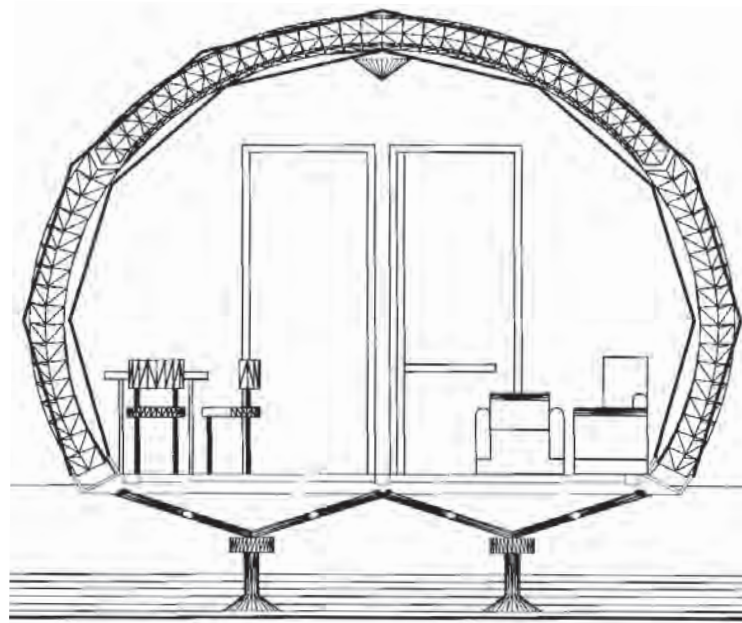
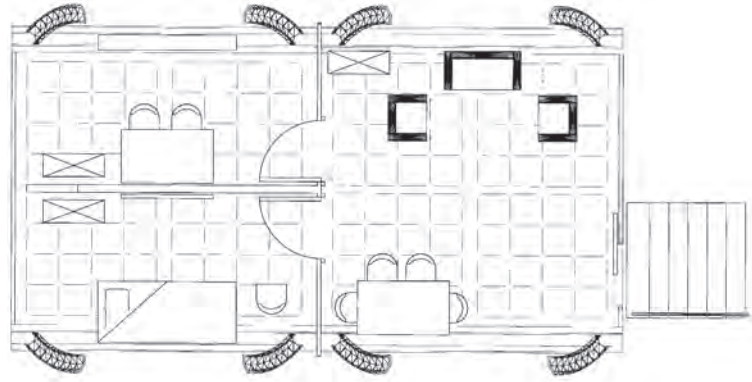
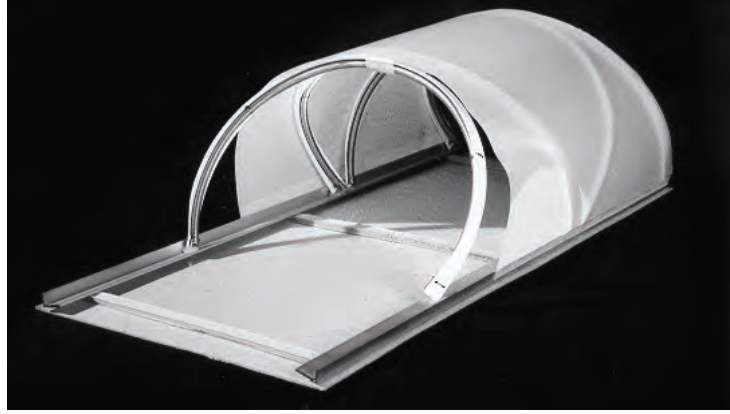
Proje Yürütücüleri:

Öğretim Görevlisi İlhan Kural,
Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi Prof.
Dr. Adnan Taşpınar
Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi Metin Kutluay
Araştırma Görevlisi Altuğ İşeri

Öğrenciler:

Ali Kemal İnce, Betül Gül Özyol, Burcu Ayözcan,
Cengiz Özmeni E. Sezen Yağmur, Gülgün Acar,
Onur Öztürk, Özgül Özhisar, Yavuz Selim Barbaros.

Ali Kemal İnce

1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi'ni takiben yaşanan konut sıkıntısı pek çok sorunu ortaya çıkardı: Gerek dağıtılan çadırlar, gerekse prefabrik deprem konutları, bir doğal afet sonrasında oluşan beklenti ve gereksinimlere cevap veremiyordu. Çadırların uzun süreli bir yaşama olanak tanımaması, sert iklim koşullarına uyum göstermemesi; prefabrik konutların ise aile yaşantı düzenine uyumsuz oluşu, monoton, ruhsuz ve asosyal nitelikli çevreler yaratması ve nihayet iklim koşullarına yanıt verememesi yaşanan başlıca olumsuzluklar olarak saptandı.

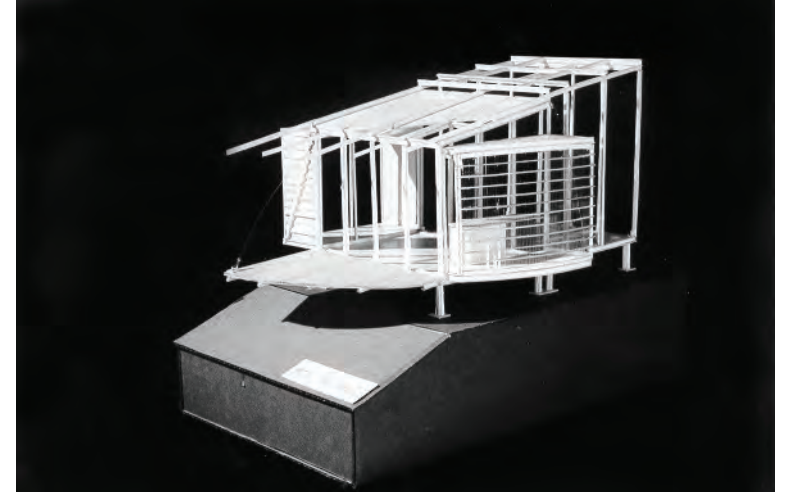
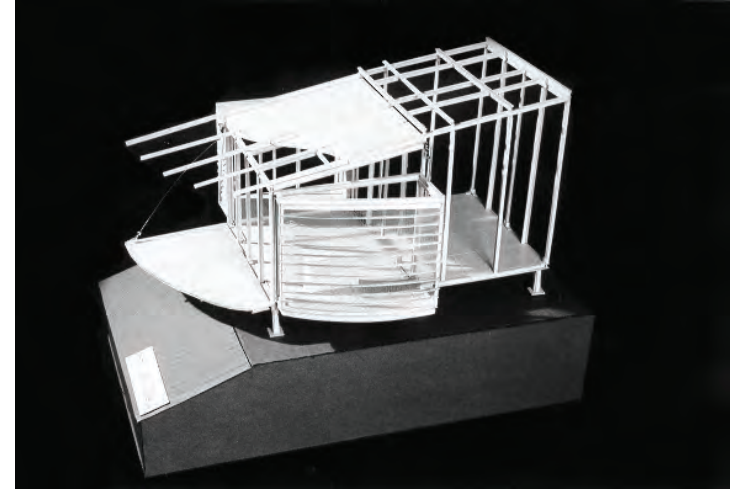
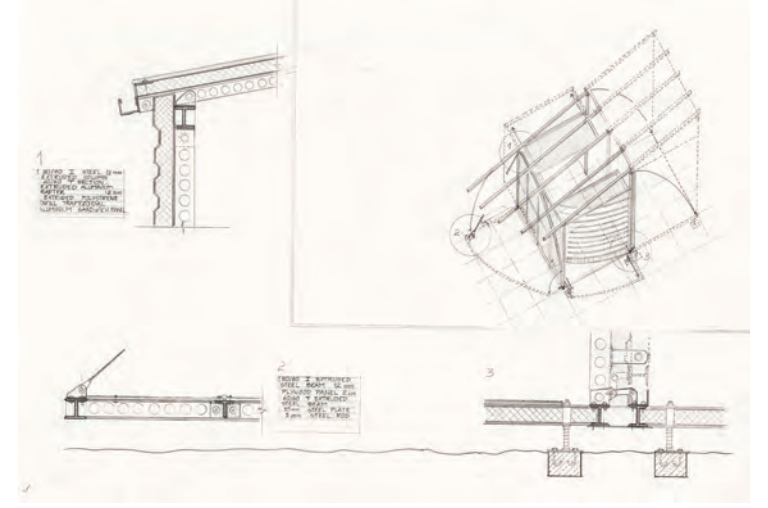
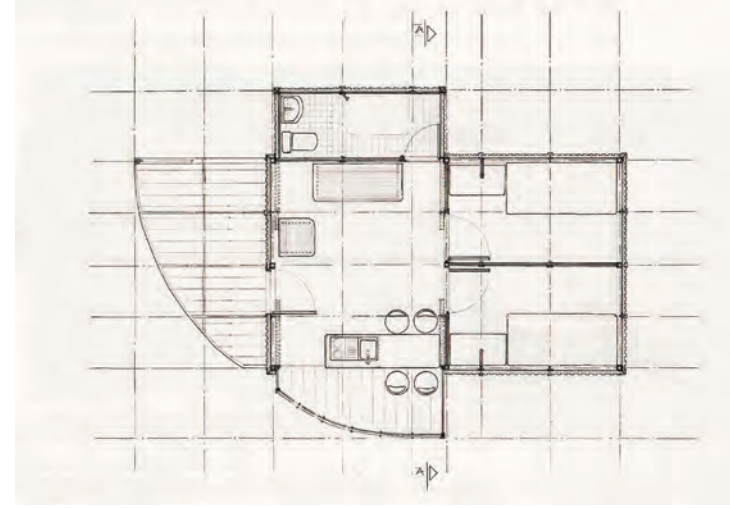
1999-2000 akademik yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü Dördüncü Sınıf Arch 401 Tasarım Stüdyosu'nda bu problem bir haftalık bir eskiz problemi olarak ele alındı ve öğrencilerden çadır ve prefabrik konutların olumsuzluklarını giderecek geçici barınak tasarımları istendi.

Geçici barınak çözümünde uygulanacak tasarım ölçütleri: Çabuk ve kolay kurulabilme (veya inşa edilebilme), bir deprem mahallinden diğerine gerektiği durumlarda kolay taşınabilme, iklimsel koşullara uyabilme; değişik çevresel koşullarda sıcak, soğuk, yağışlı hava şartlarına uyum sağlayabilme kistası, ekolojik duyarlılık; kurulacağı araziye zarar vermeden inşa edilebilme özelliği, iş bittiğinde arazide geri dönülemez hasar bırakılmaması koşulu, değişen topografik verilere uyum sağlayabilme ve iç mekan düzenlemede kolay bölünebilirlik olarak saptandı.

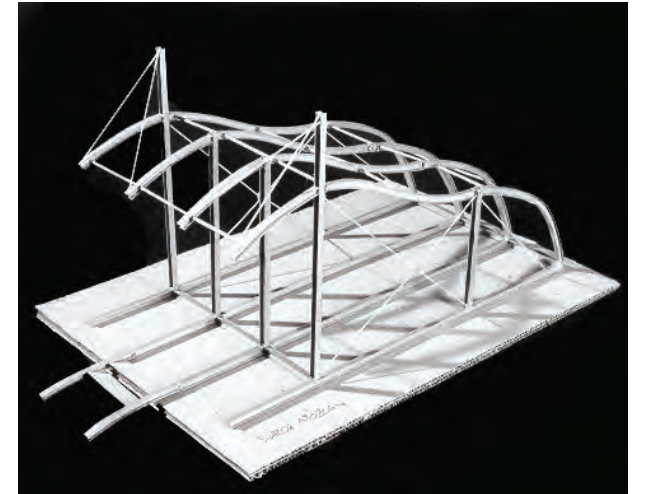
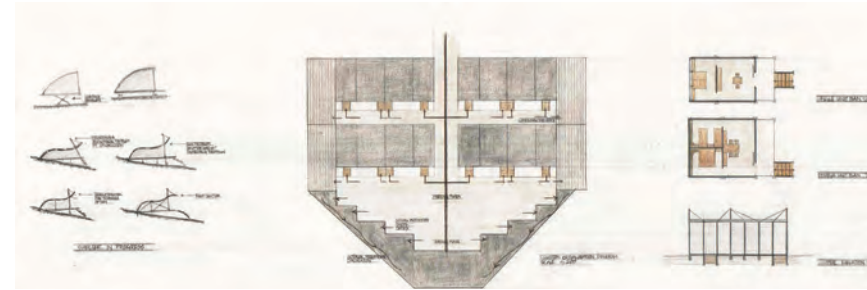
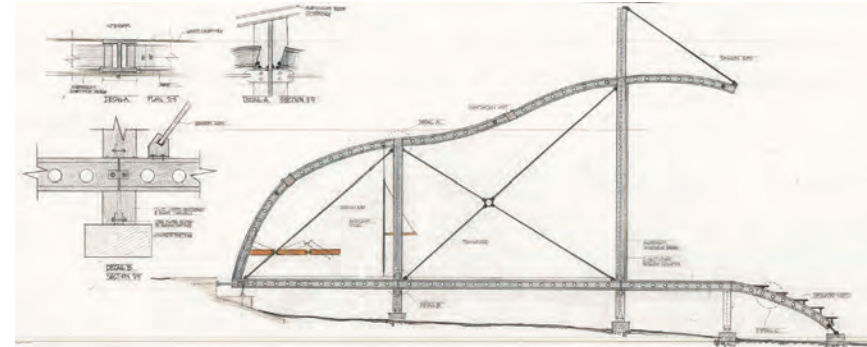
Şimdi geri dönüp tekrar değerlendirdince, her ünitenin kendi enerjisini üretebilmesi için ne tür bir yöntem ve teknoloji sağlanabileceğinin önerilmesinin de önemli bir tasarım ölçütü olduğunu düşünüyorum; projenin bu boyutu eksik kaldı.

Sonuçta, üretilen çözümlerin çeşitliliği ve tasarım kısıtlarına sağlanan uyum açısından başarılı bir çalışma ortaya çıktı. Çadır veya prefabrik ev tipolojilerinin ötesinde yeni ve değişik modüler geçici barınak birimlerinin mümkün olduğu görüldü. Proje süresinin kısıtlılığı nedeniyle, üretilen fikirlerin geliştirilmesinin ayrı bir süreçte ele alınmasının doğru olacağı kabul edildi.

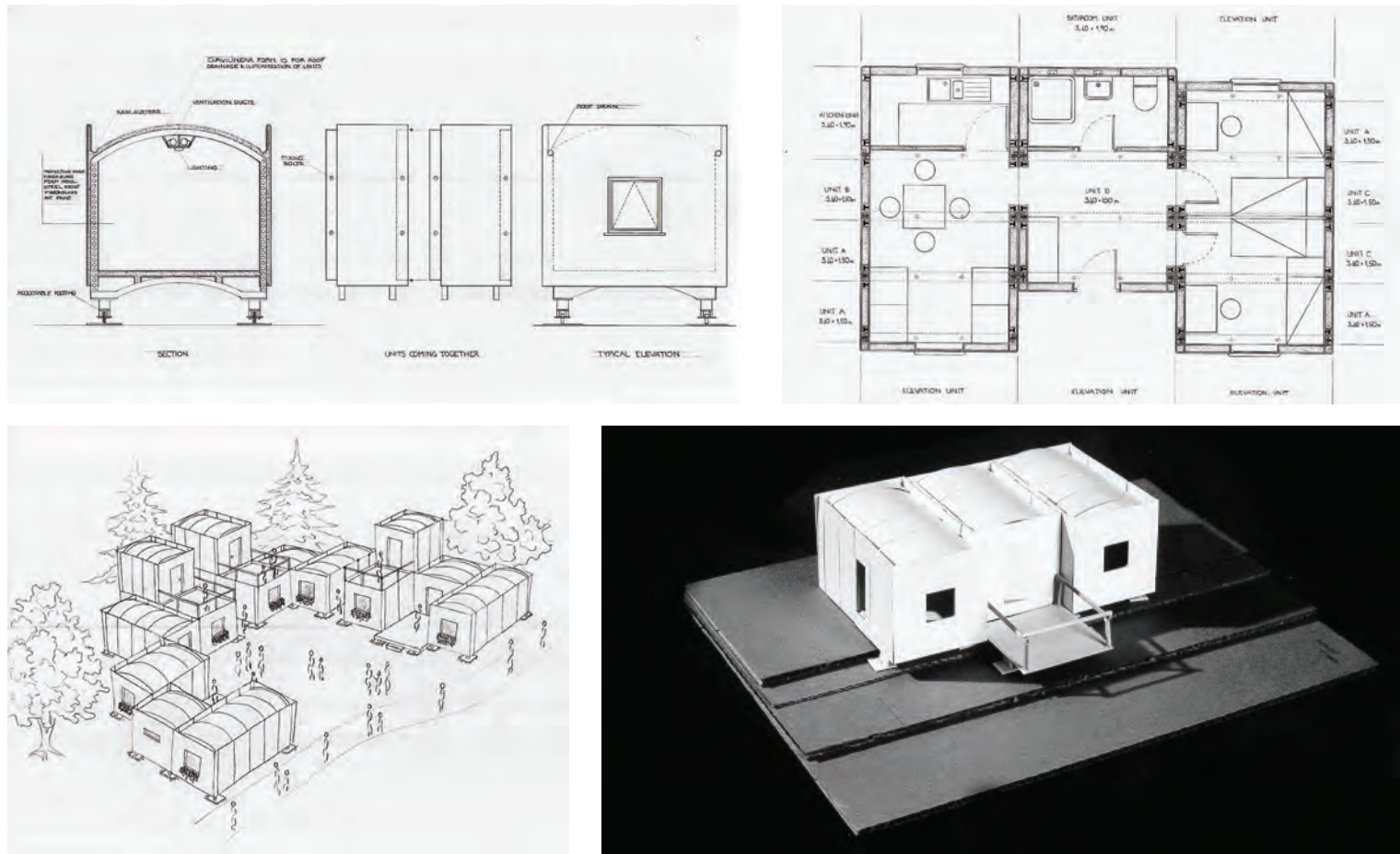
Betül Gül Özyol

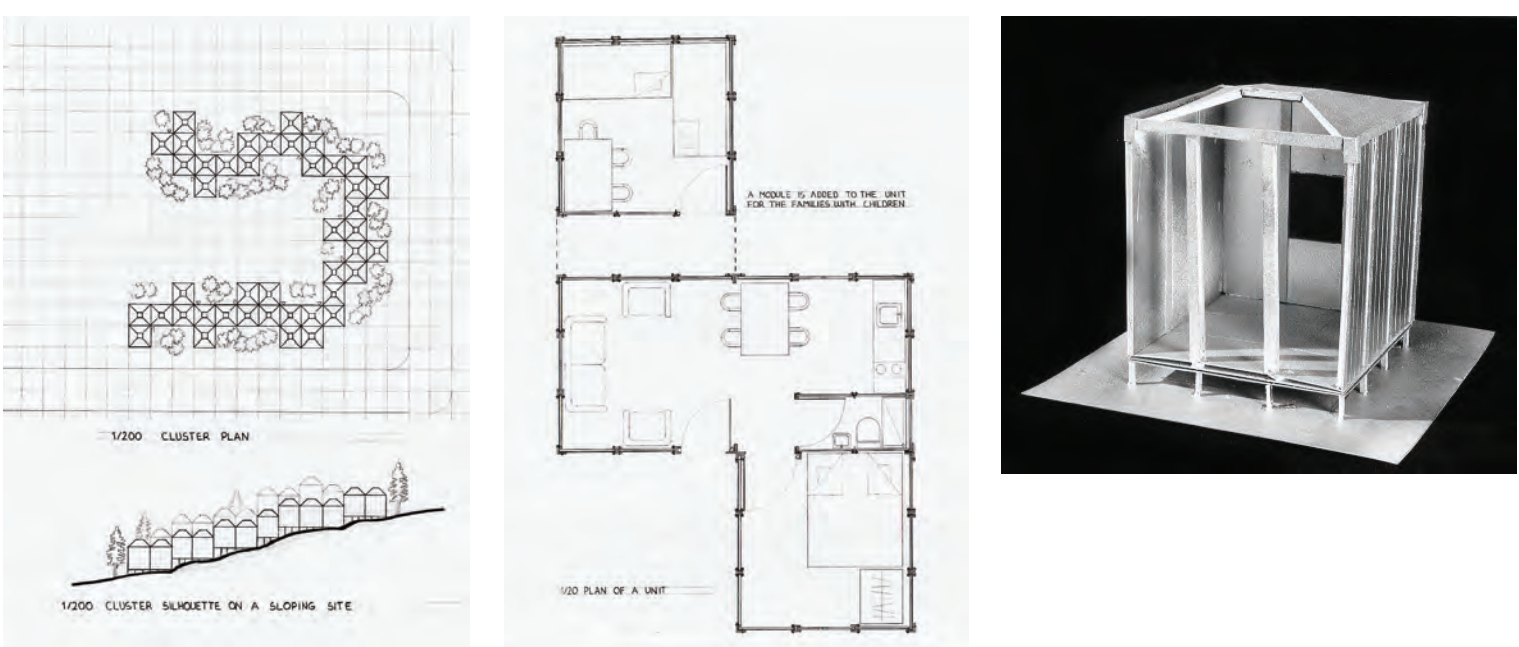
Burcu Ayözcan

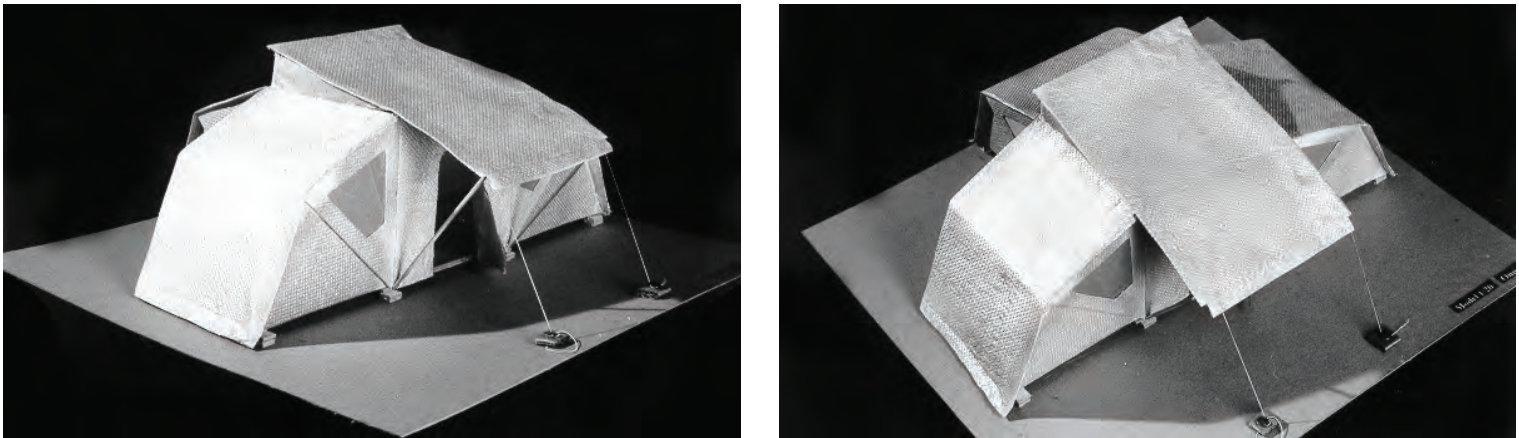
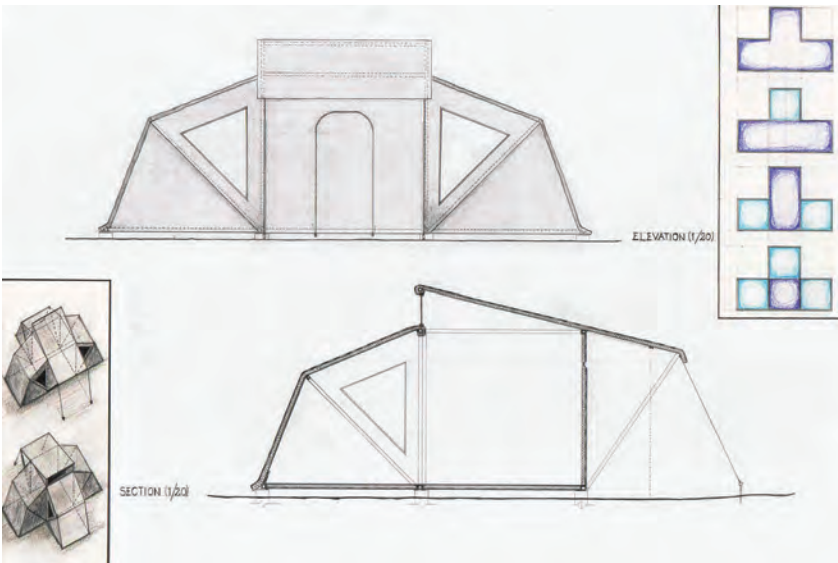
Cengiz Özmen

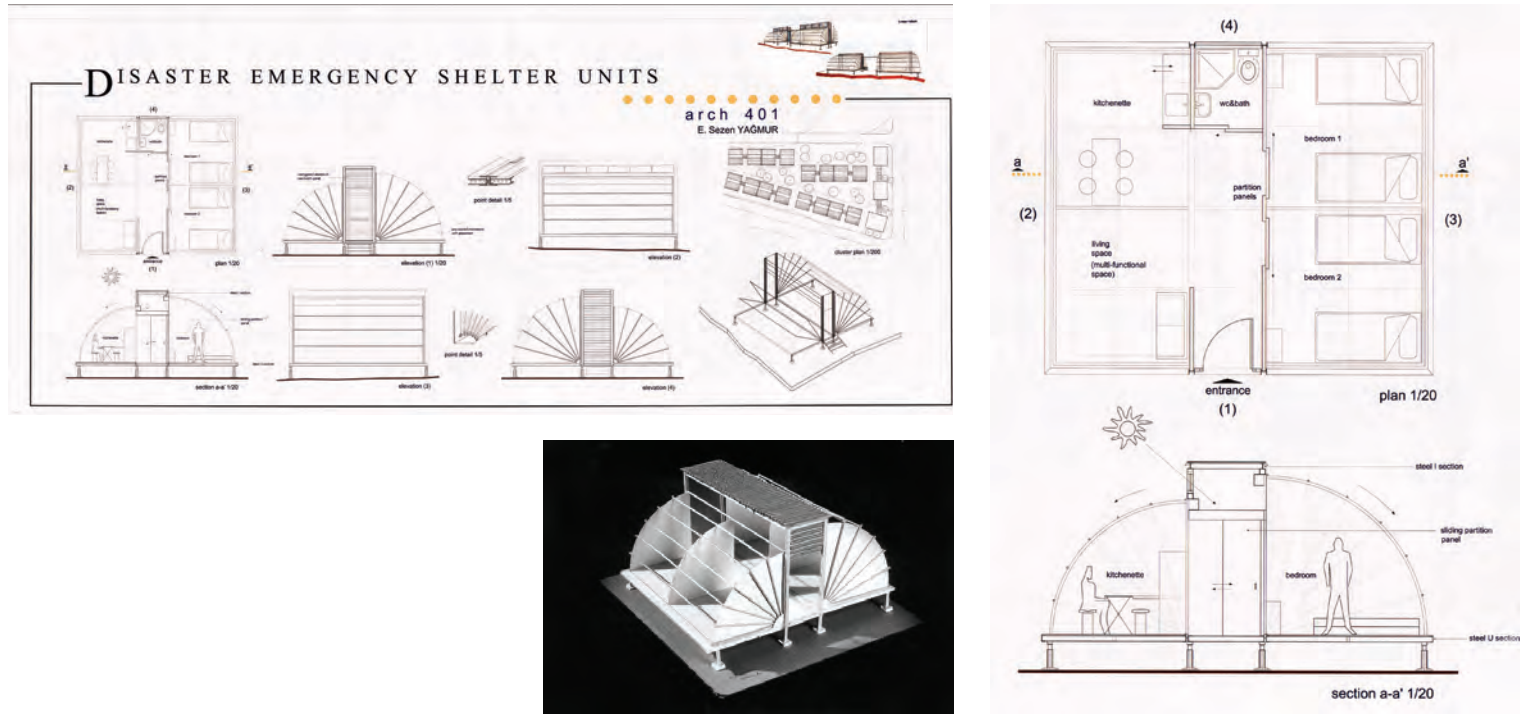
Gülün Acar

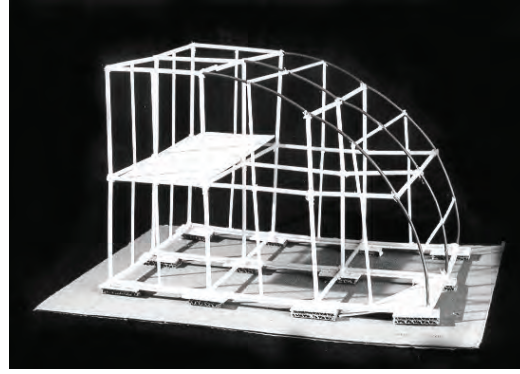
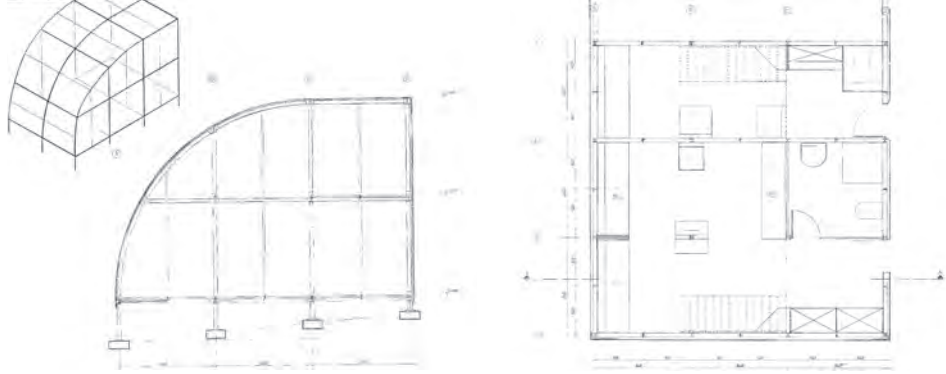
Onur Öztürk

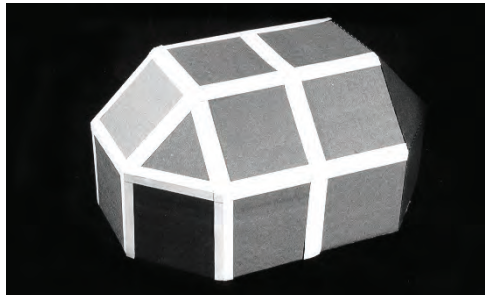
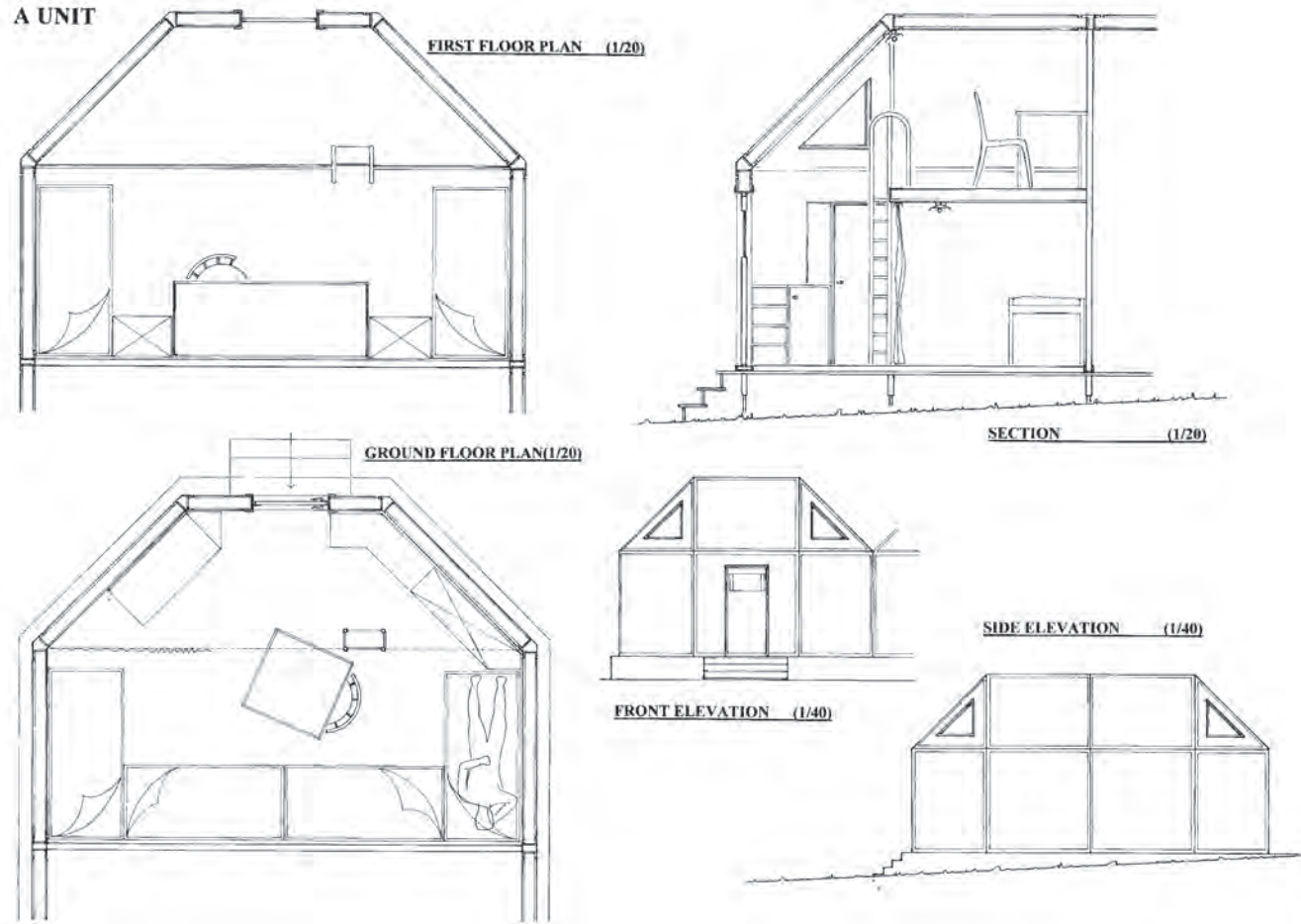
E. Sezen Yağmur

Özgül Özhisar

Yavuz Selim Barbaros

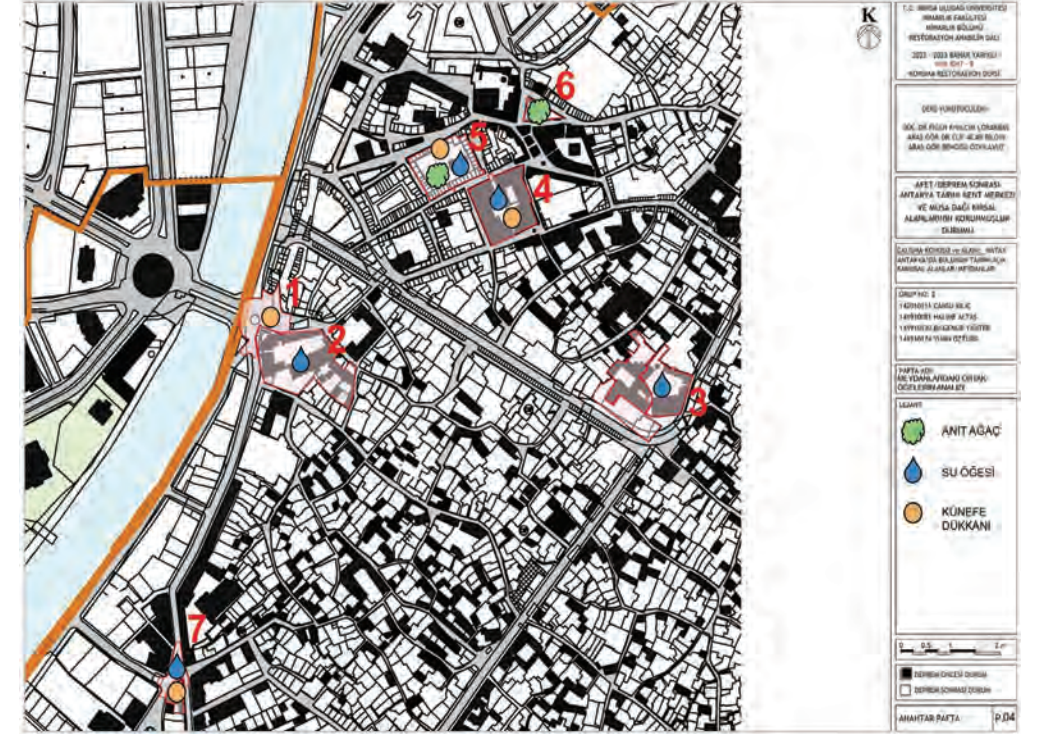
MİMARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA KÜLTÜREL MİRAS VE DEPREM ÇALIŞMALARI: DEPREMİN TARİHİ ALANLARA ETKİSİNİN “UZAKTAN” ALGILANMASI

Prof. Dr. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi

6 Şubat'ta tamamı 7,5 büyüklüğünün üzerinde olan iki deprem, Türkiye'nin güneydoğusundaki 11 ilde büyük hasara neden oldu. Bu kentler, dört UNESCO Dünya Mirası Alanı'na (Göbekli Tepe, Arslantepe Höyüğü, Nemrut Dağı ve Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültür Peyzajı), 3715 sit alanına, 7987 tescilli taşınmaz kültür varlığına ve çok sayıda somut olmayan kültürel miras unsuruna ev sahipliği yapan tarihi merkezlerdi. Hali hazırda tescilli olan somut ve somut olmayan kültürel miras bileşenlerine ek olarak, bölge henüz resmi olarak incelenmemiş, belgelenmemiş veya tescil edilmemiş çok sayıda kırsal, modern, arkeolojik ve doğal miras varlığı ve alanı içeriyordu. Sonuç olarak, 6 Şubat depremlerinin ardından, kültürel ve doğal mirasın korunmasını kentsel planlama ve yeni tasarımlarla bütünleştirebilecek politikalara acil ihtiyaç duyuldu (ve hala bu ihtiyaç devam ediyor). Dahası, büyük yıkıma sebep olan bu depremlerin ardından, kültürel ve doğal, kentsel ve kırsal ve tarihsel ve yeni arasındaki bağları yeniden düşünmek ve yeniden kurmak aralarında mimarlık disiplininin de yer aldığı birçok disiplin tarafından ele alınması gereken bir sorunsal olarak ortaya çıktı.

6 Şubat'ta meydana gelen depremlerin ardından 15 Mart'ta sağanak yağışlar, depremlerden zarar gören üç ilde (Şanlıurfa, Adıyaman ve Malatya) sele neden oldu ve sel felaketi nedeniyle 20 kişi hayatını kaybetti. Böylece büyük felaketlerin kırılganlaştırdığı kentsel alanlarda başka felaketlerin zararlarının beklenenden daha büyük olduğu ve afetler öncesi ve sonrası mekansallaşma ve planlamanın önemi bir kez daha acı bir şekilde vurgulanmış oldu.

6 Şubat depremlerinden ve takip eden depremlerden büyük ölçüde zarar gören 11 şehir arasında Antakya en çok harap olan şehir olarak öne çıktı. Dünyada, son yüzyıllarda gerçekleşen depremler sonucu oluşan yıkımlar arasında, 6 Şubat depremlerinde Antakya'nın yıkılması gibi bir örneğe rastlanmamış olduğu birçok uzman tarafından dile getirildi. Dolayısıyla, Türkiye'nin önünde bu tarihi şehrin bütünlüğünü kültürel mirası ve ruhuyla nasıl yeniden canlandıracağı konusunda çok uzun ve zorlu bir süreç var. Türkiye'nin bir deprem bölgesi olduğu gerçeği ve daha birçok depre-

Şekil 1. Tarihi kent merkezinde çalışılmış olan tarihi meydancıklar (GRUP 2: Cansu Kılıç, Halime Altaş, Bilgenur Yiğiter, Yümn Öztürk).

Eski ve deprem öncesi halini karşılaştırdığımızda, meydanın silüetinin bozulduğunu görmekteyiz. Eski halinde meydandan Meydan Cami'nin taş kapısına ulaşabilmekteyken deprem öncesi halinde dükkanlarla bu alan kapatılmıştır.

Şekil 2. Meydan camiinin önündeki meydanın deprem öncesi dönüşümüne dair bir karşılaştırma (GRUP 2: Cansu Kılıç, Halime Altaş, Bilgenur Yiğiter, Yümn Öztürk).

me gebe olduğu düşünüldüğünde, mimarlık eğitimi ve deprem konusu birçok tartışılması gereken konunun yanında bir başka başlık olarak ortaya çıkıyor. İki büyük depremin yaşandığı tarih, Uludağ Üniversitesi akademik takvimine göre 2022-23 bahar yarıyılının baş-

lamasından yaklaşık olarak iki hafta önce idi. Deprem sonuçlarının sarsıcı boyutu, o dönem yürüteceğim derslerin içeriğine deprem konusunu entegre etme isteğimi körükledi. Dolayısıyla, birinci sınıf programındaki zorunlu derslerden Mimari Tasarım 2 dersi kap-

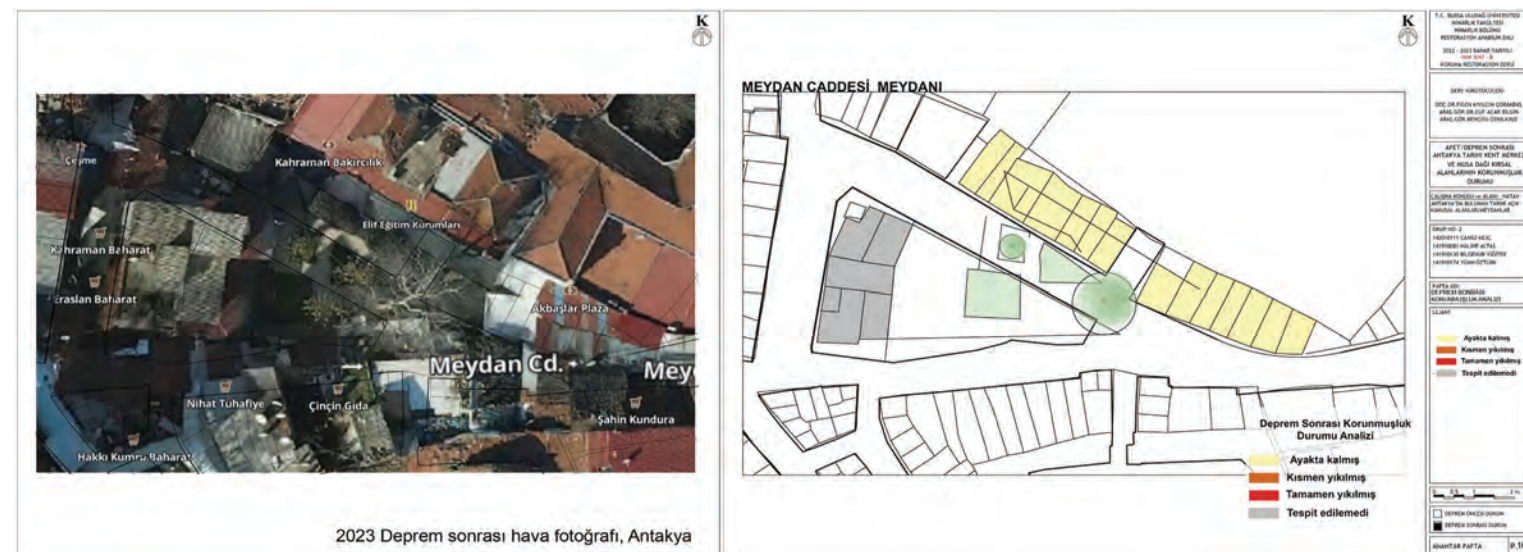
7-(SARAY CADDESİ) MEYDANI

01.2021 Hava fotoğrafı , Antakya

15.02.2023 Hava fotoğrafı, Antakya

Şekil 3. Saray Caddesi üzerindeki tarihi bir meydanın deprem öncesi ve sonrası durumlarının karşılaştırılması için uydü görüntülerinin kullanılması (GRUP 2: Cansu Kılıç, Halime Altaş, Bilgenur Yiğiter, Yümn Öztürk).

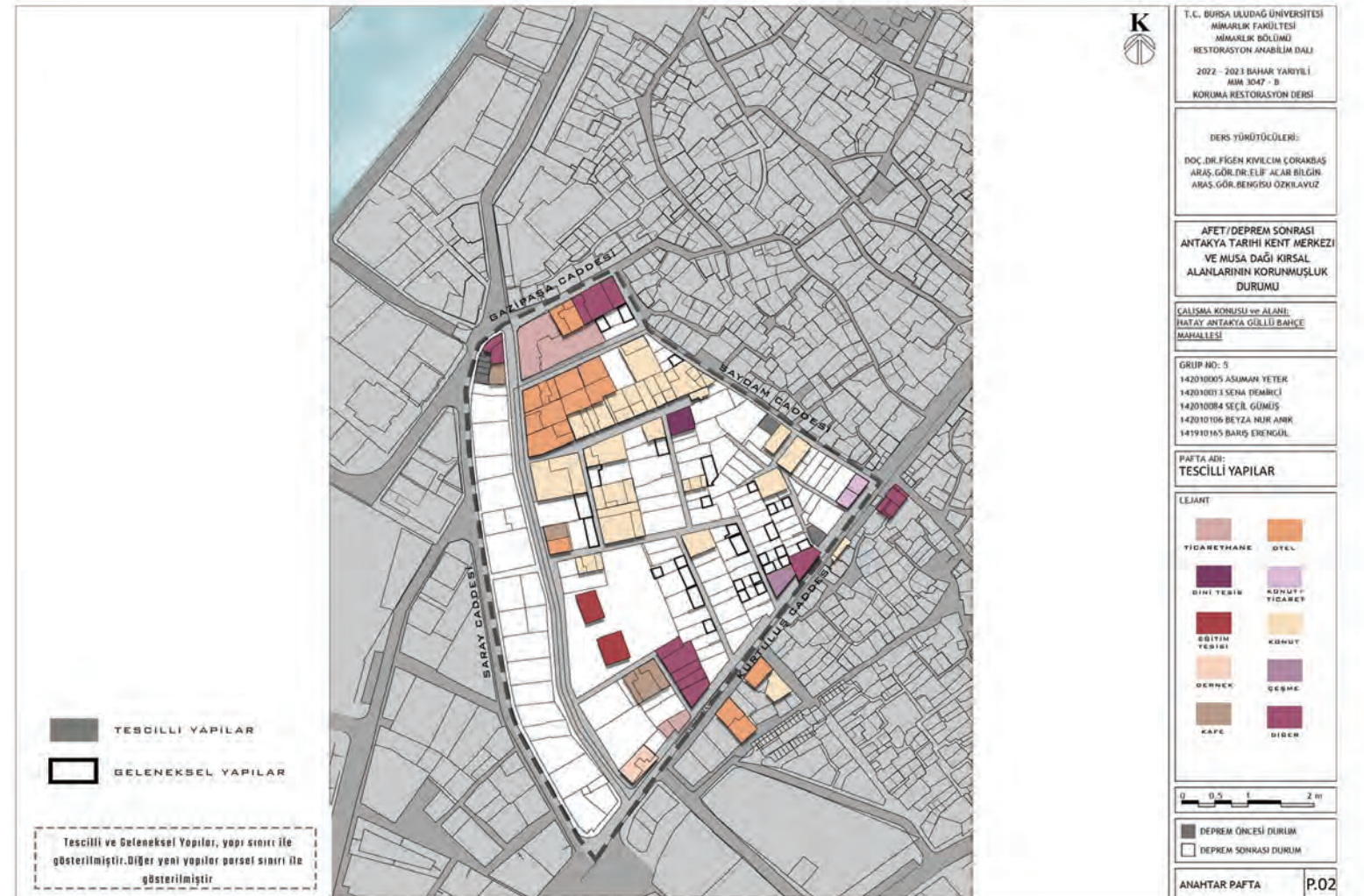

Şekil 4. Meydan Camii önündeki meydanın deprem sonrası uydu görüntüsünün deprem öncesi halihazır durumu gösteren AutoCAD ortamındaki harita ile karşılaştırılması (GRUP 2: Cansu Kılıç, Halime Altaş, Bilgenur Yiğiter, Yümn Öztürk).

şamında -diğer proje yürütücülerıyla beraber- "Bursa Uludağ Üniversitesi kampüsünde afet sonrası barınma ve yaşam yerleşkesi," üçüncü sınıf programındaki zorunlu derslerden Koruma ve Restorasyon dersi B şubesi kapsamında "Hatay'da tarihi alanlar ve kırsal alanda uzaktan algılama ile deprem sonrası durum tespiti ve koruma önerileri," ve dördüncü sınıf programındaki seçmeli derslerden "Tasarım Yoluyla Araştırma" dersi kapsamında "Deprem sonrası oluşan (negatif) kentsel boşluklarda tasarım yoluyla araştırma" konularında çalışmalar yürüttük. Bu yazı kapsamında özellikle Koruma ve Restorasyon dersi B şubesinde, benim ve Araş. Gör. Dr. Elif Acar Bilgin ve Araş. Gör. Bengisu Özkılavuz'un yürüttüğümüz dersin yönteminden ve sonuçlarından kısaca bahsedeceğim.

Bu konuya öncelikle kısıtlılıklar ve avantajlardan bahsederek başlamak doğru olacaktır. Öncelikle, deprem sonrası eğitim programımızın önemli bir değişikliki yapılarak, depremezdelerin geçici bir süre için öğrenci yurtlarında barınması planlandığından, daha önceden yüz yüze olması planlanan derslerin çevrimiçi yapılabileceği bildirildi. Bu durumda, öğrencilerimiz ile beraber alana giderek tespit yapmak için bir çalışma gezisi planlamamız imkânsız hale geldi. Öncelikle 1 Nisan'a kadar süreceği belirtilen ve 1 Nisan'da tekrar değerlendirilerek belki değiştirilebileceği belirtilen bu durum, dönem sonuna kadar aynı devam etti, yani tümüyle çevrimiçi bir dönem geçirmiş olduk. Arazi çalışmasının yapılamaması, amacı güdük döneminde ziyaret edilmesi, belgelenmesi ve araştırılması bir kültür varlığının ya da alanının restitüsyon ve koruma projeleri üzerine

çalışmak olan Koruma ve Restorasyon dersinin amacına ulaşması için önemli bir engel oluştuyordu. Neyse ki pandemi döneminde tamamlamak zorunda kaldığımız çevrimiçi Koruma ve Restorasyon derslerinden bu duruma bir miktar hazırlıklıydık. Tümüyle çevrimiçi yapılan 2020-21 ve 2021-22 bahar dönemlerinde örneğin, tarihi çevrenin ve yapıların “uzaktan” çalışılması konusunda çeşitli deneyimler yaşamıştık. Uydu görüntüleri ve birçok eski ve yeni görsel malzemeye ulaşmamızı sağlayan dijital olanaklar ve var olan literatür, “uzaktan” çalışmada en önemli kaynaklarımız oluyordu. Aynı şekilde, çalıştığımız alanda bulunan kişilerle iletişim de bazı bilgilerin edinilmesinde ya da teyit edilmesinde yararlı oluyordu. Pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde tarihi çevreleri ve yapıları anlamak için kullandığımız bu yöntemlerin tü-

Şekil 5. Güllübahçe Mahallesi üzerine literatür taraması, internet kaynakları (çeşitli platformlarda paylaşılan videolar, fotoğraflar) ve uydu görüntüleri karşılaştırılarak AutoCAD ortamındadeprem öncesi halihazır harita baz alınarak oluşturulan deprem öncesi işlev analiz (GRUP 5: Asuman Yeter, Sena Demirci, Seçil Gümüş, Beyza Nur Anık, Barış Erençül).

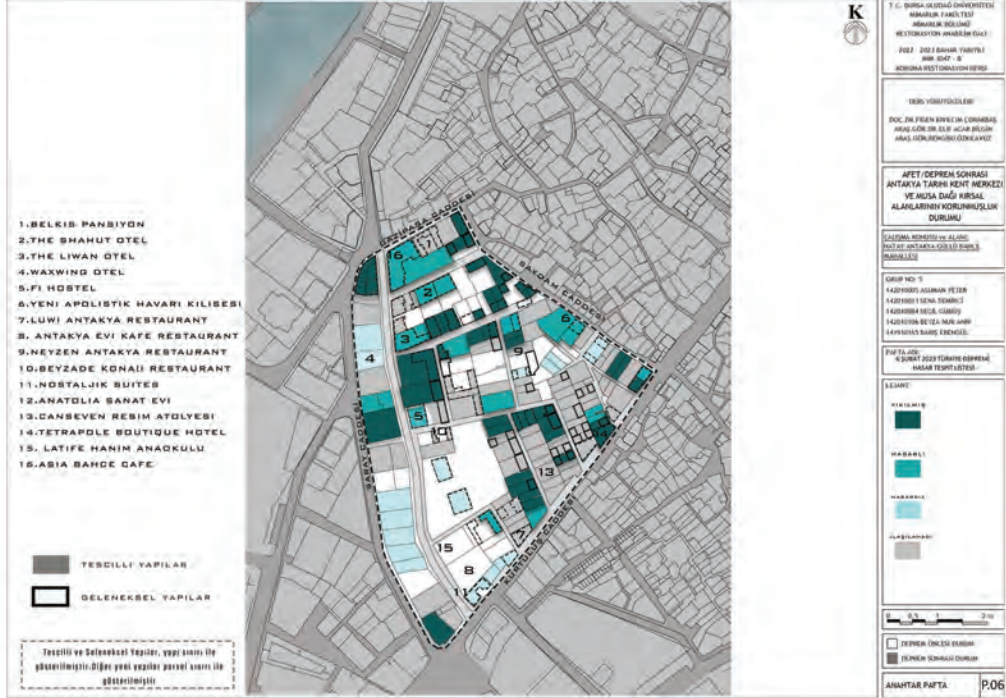
münü, 2022-23 bahar döneminde deprem sonrası Antakya Tarihi Kent Merkezi ve Hatay kırsalını anlamak için kullandık.

Dersin çevrimiçi yapılmasının bir avantajı, öğrencilerimizin derslere bulundukları kentlerden katılması ve deprem bölgesinde ikamet bir öğrencimizin çalışma konusunu ve yerini yerinde gözlem yapabileceği şekilde seçmiş olması oldu.

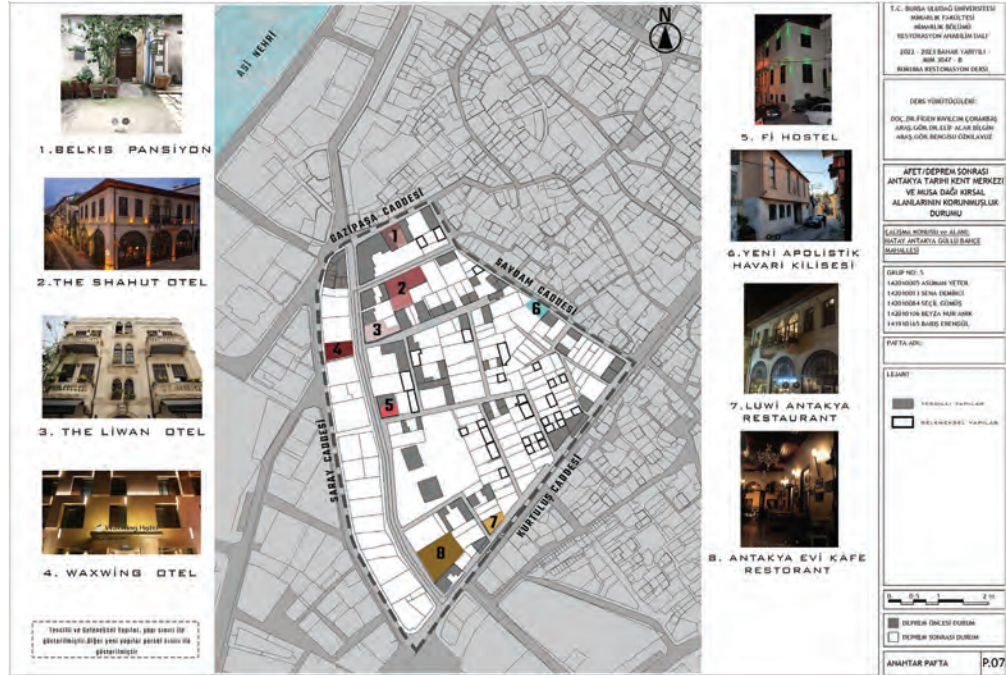
Deprem sonrası Antakya'nın ve Hatay kırsalının depremden etkilenmişlik durumunu tespit etmede kullandığımız ana kaynak uyd görüntüleri oldu. Birçok uyd görüntüsü sağlayıcı web sitesinin -normalde ücretli olarak sattıkları- yüksek çözünürlüklü uyd görüntülerini deprem sonrası etkilenen bölgeler için ücretsiz olarak erişime açmış olmaları bizim için önemli bir avantaj oluşturdu. Eskişehir Teknik Üniversitesi Yer ve Uzay Bilimleri Enstitüsünden Araş. Gör. Emre Bektöre, bizlere bu sitelere ulaşmamız ve ihtiyacımız olan uyd görüntülerini indirmemiz için destek oldu. Bunun yanı sıra, "atlas.gov.tr" web sitesinde ve Google Earth Pro uygulamasında

Şekil 6. Web ortamında öğrenciler tarafından bulunan ve deprem sonrası durumu belgeleyen videolardan alınmış, Güllübahçe Mahallesi'ni gösteren bir ekran görüntüsü (GRUP 5: Asuman Yeter, Sena Demirci, Seçil Gümüş, Beyza Nur Anık, Barış Erengül).

Şekil 7. Güllübahçe Mahallesi'nde deprem sonrası yıkılmışlık durumu analizi (GRUP 5: Asuman Yeter, Sena Demirci, Seçil Gümüş, Beyza Nur Anık, Barış Erengül).

Şekil 8. Güllübahçe Mahallesi'nde deprem öncesi restore edilerek otele dönüştürüldüğü tespit edilen yapılar, alanın karakterini anlamak açısından analiz edildi (GRUP 5: Asuman Yeter, Sena Demirci, Seçil Gümüş, Beyza Nur Anık, Barış Erengül).

da deprem bölgesinin yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri depremden kısa bir süre sonra ulaşılabilir hale geldi. Tüm bu kaynaklar ve aynı kaynaklardan ulaşabildiğimiz deprem öncesi uydu görüntüleri, Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin ve çevresinin depremden etkilenmişlik durumunu analiz etmemizde ana kaynaklarımız oldu.

Koruma ve Restorasyon dersinin B şubesinde yer alan 68 öğrencimizin birçoğu daha önce Antakya Kent Merkezi'ni görmemişlerdi. Bu sebeple, Antakya Tarihi Kent Merkezi'nin tarihi, kültürel, somut ve somut olmayan değerleriyle ilgili var olan literatürü ve ulaşabildiğimiz internet kaynaklarını dersin ilk kısmında inceleyip paylaştık ve tartıştık. Sonrasında, var olan lite-

ratüre göre miras değerlerini anlayabildiğimizi düşündüğümüz alan ve yapı gruplarından 16 birbirinden farklı örneklem grubu oluşturduk. 68 öğrencimiz 3, 4 veya 5 kişilik toplam 16 grup halinde Antakya Tarihi Kent Merkezi'nden ve Hatay kırsalından alanlar çalıştılar. Bu gruplar içinde, kırsal alan çalışan yalnızca bir grubumuz bulunmaktaydı. Kırsal alanla ilgili ulaşabildiğimiz literatürün sınırlılığı da bu durumu zorunlu kıldı. Hatay Musa Dağı kırsal yerleşimlerinden Vakıflı ve Kapısuyu köyleri çalışma alanı olarak belirlenirken, Antakya kent merkezinde Zenginler, Güllübahçe, Habibi Neccar mahalleleri gibi mahalle ölçeğinde alanlar veya ibadet yapıları, kamu yapıları, hamam yapıları gibi yapı grupları, ya da Saray Caddesi çevresi, Uzun Çarşı, Kurtuluş Caddesi gibi belirli bir aksla tariflenen alanlar çalışma alanları olarak seçildi. Buna ek olarak tarihi merkez içinde tespit edilen meydanlar ve çevreleri de iki grup tarafından çalışıldı. Bu yazı kapsamında, "Antakya Tarihi Kent Merkezi'ndeki Tarihi Meydanlar"ı, "Güllübahçe Mahallesi"ni ve "Kurtuluş Caddesi Çevresi"ni çalışan grupların bazı ürünlerine yer verilerek çalışmanın yöntemine ilişkin bazı noktalar örneklemeye çalışılmıştır. Yer sınırlılığından ötürü tüm çalışmalara yer verilememiştir. Yapılan çalışmalar literatür taraması, Youtube, Instagram gibi platformları da içeren web kaynakları, ulaşılabilen tüm eski ve yeni fotoğraflar ve uydu görüntülerine dayandığından, öğrencilerden yaptıkları tüm sunumlarda ve çizimlerde kullanılan kaynaklara hassasiyetle referans vermeleri istenmiştir. Deprem sonrası alana giden çok sayıda görevli ve yardımseverin yanı sıra depremezelerin paylaştıkları görüntüler öğrenciler tarafından detaylıca taranmış, incelenmiş, konumları tespit edilmeye çalışılmış ve bu şekilde çalışmada değerlendirilme-ye alınabilmektedir (Şekil 3, 4, 6, 9). Çalışmanın aşamaları şöyle özetlenebilir:

1. Öğrencilere deprem sonrası alanların tespitine yönelik çalışmanın genel yönteminin açıklanması, literatürde deprem öncesine ait var olan bilginin öneminin vurgulanması ve çalışma alanlarının belirlenmesi için detaylı literatür taraması istenmesi,
2. Literatürde deprem öncesi kültürel miras değerleri çalışılmış olduğu tespit edilen yapı ve alanların tespiti, buna göre literatür taraması yapılması (Şekil 2),
3. Çalışma alanlarıyla ilgili uydu görüntülerinin derlenmesi, deprem öncesi halihazır harita ile AutoCAD ortamında karşılaştırılması (Şekil 3 ve 4),
4. Çalışma alanlarındaki tescilli ve korunmaya değer yapıların tespiti,
5. Çalışma alanlarında deprem öncesi durumu ve miras değerlerini gösteren haritaların hazırlanması (Şekil 1, 5, 8, 10),
6. Deprem sonrası durumu gösteren haritaların hazırlanması (Şekil 4, 7, 10),
7. Deprem sonrası koruma ve koruma yönetimi çalışmaları için ilke ve öneriler geliştirilmesi.

Öğrenciler bir yandan örneklem alanlar üzerine çalışırken bir yandan tarihi çevre koruma ile ilgili teorik dersler yapılarak öğrencilerin deprem

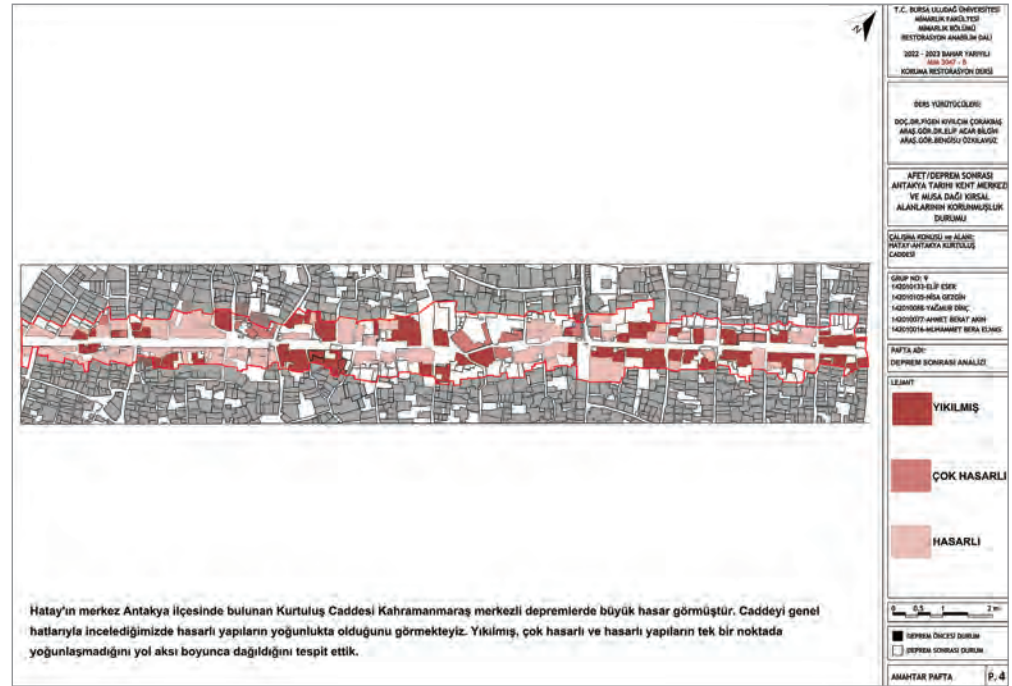
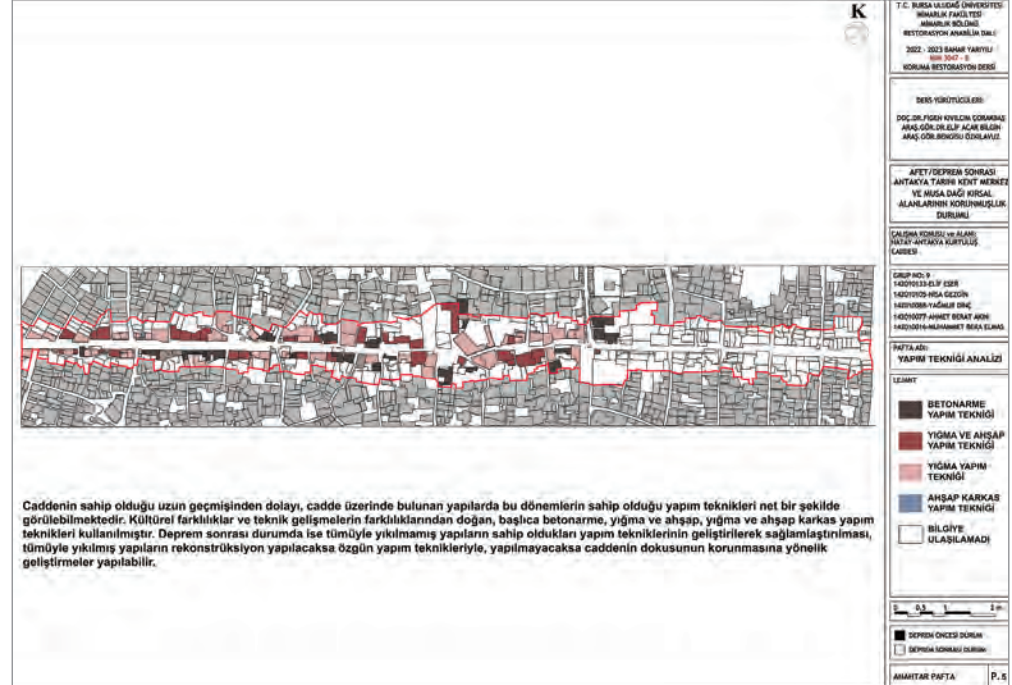

Şekil 9. Öğrencilerin, alanın deprem sonrası durumunu araştırırken buldukları bir Youtube videosundan Güllübahçe Mahallesi'ni gösteren ekran görüntüleri (GRUP 5: Asuman Yeter, Sena Demirci, Seçil Gümüş, Beyza Nur Anık, Barış Erengül).

sonrası koruma önerileri için güncel koruma terminolojisine hakim olmaları sağlamıştır. Aynı zamanda, afet sonrası kültürel mirası koruma çalışmaları ile ilgili Türkiye'de çevrimiçi olarak düzenlenen çok sayıda seminerin duyuruları paylaşılarak öğrencilerin bu etkinliklere katılımı teşvik edilmiştir.

Sonuç olarak, 6 Şubat depremlerinin ardından gelişen zorlu koşullar altında "Antakya Tarihi Merkezi'nde ve Musa Dağı köylerinde Deprem Kültürel Mirası Etkisinin Analizi ve Öneriler Geliştirilmesi" konusunda çevrimiçi olarak gerçekleştirilen Koruma ve Restorasyon dersi B şubesinin çalışmaları değerlendirildiğinde, aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir:

- Öğrencilerin derse katılımı oldukça yüksek olmuştur. Bu durum, gündemdeki bir konuya kendi uzmanlaştıkları alan doğrultusunda yaklaşımlar geliştirmelerinin yarattığı olumlu bir bilimsel ortam olarak değerlendirilmiştir.
- Deprem bölgesinde bir alanın deprem öncesi

Şekil 10. Kurtuluş Caddesi çevresinde oluşturulan çalışma alanında yer alan bazı yapıların yapım teknikleri (üstte) ve Kurtuluş Caddesi etrafındaki yapıların deprem sonrası yıkılmışlık durumları (GRUP 9: Elif Eser, Nisa Gezzin, Yağmur Dinç, Ahmet Berat Akın, Muhammet Bera Elmas).

ve sonrası uydu görüntülerinin, ilgili literatürün ve internet ortamından ulaşılabilen deprem görsellerin çalışılması ile deprem sonrası kültürel mirasın almış olduğu hasara ilişkin önemli verilere ulaşılabilir. Bu veriler, alanda çalışmalarını sürdüren ekiplerin kullanımına sunulabilir veya aynı anda alanda çalışan bir ekip ile koordineli yürütülürse oldukça detaylı hasar tespit çalışmalarına dönüşebilir.

Lisans öğrencileriyle yapılan bu çalışmada AutoCAD programı verilerin birleştirilme ortamı olarak kullanılmıştır. Daha uzun soluklu

çalışmalarda Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) programlarının ve başka programların kullanılması konusu değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, deprem sonrası yeniden yapılaşma ve koruma süreçlerinde yapılması gereken çalışmalara mimarlık eğitimi bağlamında yapılan çalışmalar entegre edilebilir. Bu yaklaşımla hem mimarlık eğitimi hem de deprem sonrası planlama, tasarım ve koruma çalışmalarına katkılıklı yarar sağlayacak önemli çalışma ortamları ve ürünlere ulaşılabilir.

OĞLUMUN SULUĞU: BİR MİMARIN DEPREM ANILARI

METE SEZER,
Mimar

6 Şubat Saat 6:30. Alarm çaldı, uyandım. Okulun ikinci döneminin ilk gününün sabahında kıyafetler ve okul çantası akşamdan hazırlanmış, kapının yanında bekliyor. Tekrar erken kalkmaya alışmanın zorluğu üzerimde. Bir baba olarak okul servisini gerçekleştirmeye hazırlanıyorum. Oğlumun suluğunu doldurdum. Hem oğlum hem de tüm çocuklar için güzel bir hafta ve dönem olması dileğiyle telefonu elime aldım, uçak modunu kapattım. Kahramanmaraş'ta deprem olmuş, çeşitli illerde de hissedilmiş. Ölü ve yaralılar varmış, gün ağarınca durum daha da netleşirmiş. Hemen haber siteleri ve Twitter'a göz attım. Depremin büyüklüğü Gölcük depremini geçiyordu... O an nice babaların yaklaşık 2 saattir göçük altında ne acılar çektiğini, kapı önünde duran nice çantaların üstlerine molozlar yığıldığını, çocukların suluklarının ne halde olduklarını, henüz görmemiştım ama bir şekilde acısı içime çöktü. Oğlumu okula bırakıp ofise geçtim. Gözüm

sürekli Twitter'da. Kapanmasın diye dua ediyorum. Artık iş yapmak imkansız hale gelmişti. Bir çoğumuzun yaptığı gibi sürekli haberleri takip edip deprem bölgesiyle ilgili neler yapabileceğimizi konuşuyorduk. Ahbap'a, AFAD'a, sağa sola maddi destek sağladık vs. fakat olmadı, içimizdeki sıkışıklık geçmedi. Sürekli ölü sayısı artıyordu. Spor salonlarına gittik, yardım kolileri grupladık, paketledik bir nebeze işe yaradığımızı hissetmek için. Yine olmadı... 8 Şubat sabahı yine ofise geldik. Bir haber okuduk: Enkazların henüz sadece %5'ine ulaşılmış. O an içimizdeki sıkışıklık dayanılmaz hale geldi ve ofis arkadaşlarımızla birlikte biz de bölgeye gitmeye karar verdik. Görevli olmayanların afet bölgelerine gitmemeleri konusunda uyarıldığı, bölgeye alınmayacakları konusunda haberleri okumuştuk. Ama gitmezsek o %95'e ulaşılama fikri bizi rahat bırakmayacaktı. Bölgeye giden bir grubun arkasına takıldık, yola çıktık. Yanımızda yelek, baret, erzak, su ve dağıtmak için aldığımız

ufak tefek şeyler dışında bir şey yok. Aramızda daha önce Adapazarı depreminde arama kurtarma yapmış olan, dağcılık yapmış olan da var ama profesyonel değiliz, ekipmanımız yok. Hedefimiz o %95'e gidip hepsine "Sesimi duyan var mı?" diye bağırarak. Sesimiz kurtarmaya yetecek mi bilmiyoruz. Gerekirse tırnaklarımızı kullanacağız. Otoyolda benzinliklerde çok sıra olduğu için Adana'nın içine girmeye karar verdik. Gece yarısını geçtikten sonra Adana'ya vardık. Otoyolda metrelerce süren yakıt kuyruğu şehir içinde yoktu. Depomuzu doldurduk, ek bir bidona da mazot aldık. Sigaralarını içen iki cezaevi askeriyle sohbet ettik. Yanlarında iki büyük mahkum nakil aracı ve içlerinde mahkumlar vardı. Depremden dolayı gündeme gelmese de, depremden sonra bir sürü hapishanede isyan çıkmış, kadınlara tecavüz edilmiş, yangın çıkarılmış, mahkumlar vurulmuş vs. Hatay'a yaklaşıncaya bir dinlenme tesisinde mola verdik. Bir bardak çorba alabilmek için

çok sayıda insan bekliyordu. Bölgeye giden insanlarla tanıştık. Her kesimden insan Hatay'a gidiyordu. Mühendisi, doktoru, inşaatçısı, dağcısı, öğrencisi, hepsi gönüllü olarak, kimseye söylemeden yola koyulmuş. Hepsinde aynı endişe var. Asker yolu kapatıp bizi şehre almazsa ne yapacağız? Hatta aralarından bir doktor Hatay'da önceki gün enkaz altından çıkıp Adana'da tedavi gördükten sonra memleketine geri dönüyordu. O bile alınmayacağı konusunda endişeliydi.

İskenderun'a ulaştığımızda limandaki yangın devam ediyordu. İskenderun çevreyolunda gece 3 olmasına rağmen müthiş bir trafik vardı. Sayısız tır ve iş makinesi arka arkaya dizilmişti. Sosyal medyadaki inanılmaz yardım hareketinin an be an canlı tanığıydık. Navigasyonda +2 saati görünce ara sokaklardan gitmeye karar verdik. Bu sayede zaman da kazanmış olduk. Depremin 72. saatinde Antakya'daydık.

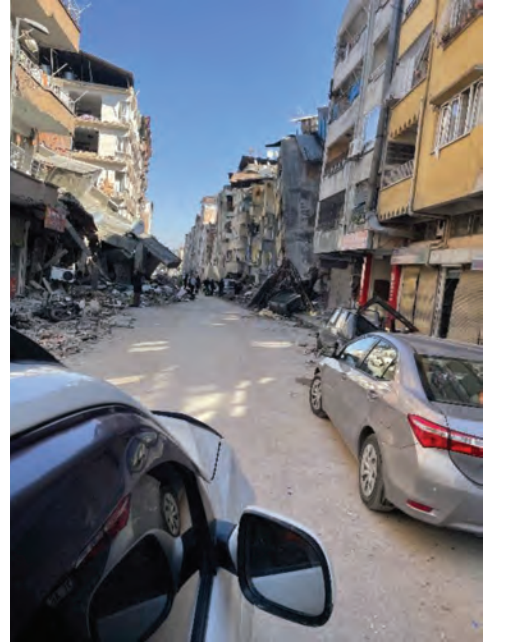
Babalar ve oğulları, anneler, kızları, kardeşler, amcalar, teyzeler... 3 gündür göçük altındaydı. Kimisi direnememişti, kimisi hala bekliyordu. İlk defa geldiğim Antakya'da, sisler içindeki Atatürk Caddesi'nde karşımda, ayakta duran tek binaya bakakaldım. Film seti gibiydi.

Gün ağarmasına doğru şehrin biraz dışında olan AFAD merkezine gittik. Bizi bir bölgeye yönlendirebileceklerini düşündük. Askerler bizi kapıdan içeriye bile almadılar. Görevliler dışında kimse giremiyormuş. Dışarıda birlikte gittiğimiz grubun irtibat halinde olduğu bir kişi bizi bir bölgeye yönlendirdi. Oraya doğru konvoy halinde giderken birbirimizi kaybettik. Trafik çok yoğundu. Telefon çekmiyordu. Yollar kapalıydı. Şehir o kadar kötü haldeydi ki her yer enkazdı. Lokasyon almaya gerek yoktu. Arabadan bir an önce kurtulup hemen yardım etmek istiyorduk. Zaten arabayla bir yerden diğerine gitmek imkansızdı. Neredeyse her sokağa bir bina yıkılmıştı.

İlk gördüğümüz enkaza destek verdik. 3 bloklu bir site. İkiisi güçlendirilmiş, diğeri güçlendirilmemiş. Güçlendirilmeyen blok yerle bir olmuştu. İlk kez bir enkaza ayak basmıştım. Günlük hayatta kullandığımız eşyaları ayağınla ezmek, aşağıdaki canlıya ulaşmak onlardan kurtulmak için tek tek enkaz yığınının aşağı atmak çok garip bir duyguydu. Bir iki saat buraya destek verdik. Sonra biraz çevredeki binaları gözlemledik.

Binalar çok farklı şekillerde yıkılmıştı. Ayakta duranlar da çok kötü durumdaydılar. Sanki şehir "zemin kata karşı" gibiydi...

İlk iki gündeki muazzam yardımlar sonucu toplanan ihtiyaç kurduğunu gördük. Müthiş bir yardım miktarı ve gayreti vardı. Yardım dağıtımını kimin nasıl yaptığı konusu çok karışıktı. TKP önlüklü gençler göze çarpıyordu. Birçok noktada, ikinci el kıyafetlerin maalesef çöp muamelesi gördüğüne de şahit olduk. Belki arada çok iyi olanlar da vardı fakat insanların yeni kıyafetleri tercih ettikleri bir gerçektir. Enkazların başında babalar vardı, oğullar var-

dı. Kimi oğlunu kimi babasını arıyordu. Yukarıdaki enkazda çalıştık. Daha önce AFAD görevlileri gelip canlı olduğunu tespit edip işaretleyip gitmişlerdi. Enkaz başında adam vardı, babasını bekliyordu. Babasının içerde alınma kadar moloza gömülü olduğunu söyledik. Oğlu bunu bildiğini fakat çıkaramadığını söyledi. Yıkılma tehlikesi olduğu için kimse içeri girmek istemiyordu. Diğer yandan hiçbir kurtarma ekibi haklı olarak canlı olmayan insanlarla zaman kaybetmek istemiyordu. Dolayısıyla birçok kişi de cenazelerine kavuşabilmek için “ses var” yalanına başvuruyordu. Aynı binada canlı işaretinin olduğu yerde çalıştık. Hiltleri, demir kesme makasları, jeneratörleri olan gönüllü inşaat işçileri bulduk. Her yerde gönüllü ekipler vardı, hedef ortaktı. Ekskavatör bulduk, binayı yıkmayacak şekilde yol açtık. Birlik olmak ne güzel şeydi. İki üç saatlik çalışma sonrası insan yerine dört tane canlı güvercin bulduk. Ses çıkarmayan bedenlerle ilgilenemedik.

Savaştan kaçıp buraya sığınan Suriyeli bir dede vardı. Türkçe bilmediği için ya da acısından bizimle muhatap olamadı, köşede iki eli başının arasında düşünüyordu. Kurtulan oğulları yardım istediler. İçerde ablaları ve yeğenleri vardı. Ne yaptılarsa onlara ulaşamamışlardı. Dinledik, daha profesyonel dinleme ekipleri de bulduk getirdik. Ekskavatörle bir noktaya kadar girildi fakat ses olmadığı için devam edilmedi ve başka enkaza geçildi. Yenge ve çocuklar, oğullar orada kaldı. Şimdi ne olacak, kim gelecek, onları ne zaman çıkarmak sorularına haliyle cevap veremedik. Acıyla bizi süzen gözler eşliğinde başka sokağa geçtik.

Gece olunca kent bambaşka bir hale bürünüyordu. Elektrik yok, su yok, kalacak yer yok, tuvalet yok. Herkes ısınmak için ateş yakıyor ve enkazının önünde hayatta kalmaya çalışıyordu. Artık dördüncü gün olduğu için çocuklu aileler, yaşlılar, kadınlar çeşitli yerlerde kurulan çadırlara yerleştirilmişlerdi. Kızılay'ın da AFAD'ın da çadırlarını gördük. Fakat hala parklarda çadırsız kalan, otobüs durağını yatak yapan, hatta enkaz haline gelen arabalarında yatan insanlar da vardı.

AVM'ler afet durumlarında çok büyük kapalı hacimler olarak kullanılabilirler. Burda ise AVM yönetimi girişin önüne kamp kurmuş, içeri bir göz atmamıza bile izin vermediler. Herkes birbirine yağmacı gözüyle bakıyor. Yerle bir olan bir okul vardı. Deprem 4:17 değil de 10:17 de olsaydı buradan onlarca çocuk cesedi çıkarılacaktı.

Aklıma oğlumun suluğu geldi...

Sıfır hasar yeni inşaatlar vardı... Sıfır ayakta eski inşaatlar vardı...

Filmlerde görürdük bu sahneleri. Gece karanlığında, çarşaf ve perdelerden halat yapıp evden çıkabilmek...

Kimi insanlar artık ağlamaktan yorulmuş, çıkarılan cesetlere tanıklık etmemek için enkazlara sırtını dönmüştü. Belki şu mavi sepette, bedenine hala ulaşılamamış çocuğun önlüğü yıkanmıştı önceki gün.

Bir yapının merdiven kovası aynı enkazda çok

farklı noktalara kaymış olabiliyor. Özellikle arama kurtarmada enkazın planını çıkarmada bir mimarın ne kadar faydalı olabileceğini gördük. Çalışmanın nereden başlayacağı konusunda doğru yönlendirme güzel anıların fotoğraf karelerinde kalmasını engellemeye zaman kazandırabiliyordu.

Sıkışık dokuda ulaşamadığın kişiyi kurtarmıyorsun. Ekipmanı buluyorsun fakat sahaya taşıyamıyorsun. Kentlerin sıkışık dokuda olması, özellikle afet döneminde çok büyük problem olarak ortaya çıkıyor. Ara sokakta yaşayanların maalesef hayatta kalma şansları çok daha az görünüyor, çünkü profesyonel ekipler öncelikle ulaşabildikleri ön sıradaki enkazlara müdahale ediyor.

Deprem anında çıkış kapıları sıkışarak insanların kaçmasına engel olabiliyor. Birçok insan komşu dairelerin salonlarından ya da yıkılan farklı mahallerinden dışarı çıkıyor.

Bazı yapıları insanlara benzettim. Kimisi kendi ayakları üzerinde duramıyor, kimisiyse kendine yaslanan başkalarını da taşıyor. O sağlam yapı sayesinde komşu yapıda kim bilir kaç can kurtuldu.

Bir baba ailesinin kurtulması için Kuran okuyor, dua ediyor. O da yarın okula gidecekti. Beyaz eşyalar gerçekten hayat kurtarabiliyor. Cesetler kıylara köşelere biriktiriliyordu. Dikkatsiz yürürseniz özellikle geceleri enkaz ya da çöp poşeti sanıp ezabiliyordunuz. Çok fazlaydılar. Cenazesine kavuşan aileler açık alanlarda feryat ediyorlardı. O acıyı çekmeye bu yürek yetmedi. O acılı aileler “ses kes” anlarında sustu, içine doğru ağladılar.

Ana yüreği bu, nasıl da kucaklamış evlatlarını! Yıllarca dünyanın yükünü çekmiş bu babanın sırtı, nasıl çeksin şu kocaman beton kirşin yükünü?

Aklıma oğlumun suluğu geldi...

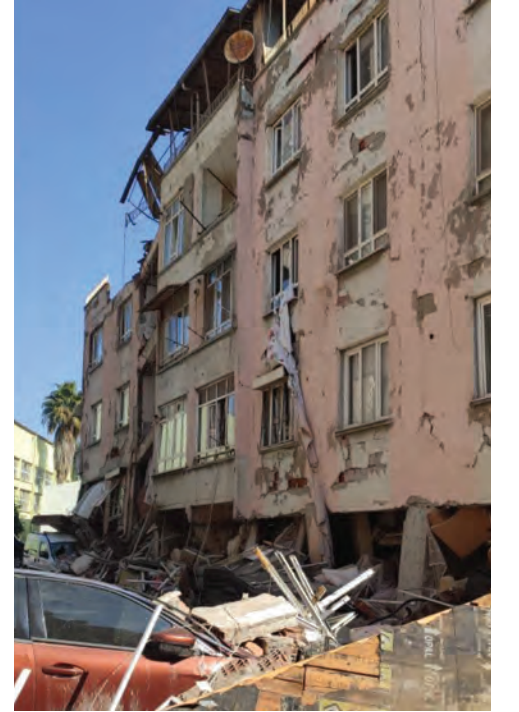
Köprülerin yıkılmaması şehir merkezi için çok büyük şans olmuş. Çok sayıda Revit kesiti gibi açıkta kalan binalar var. Ted Koleji'nin dimdik meşalesi yere yığılarak şehir için ağılı resmen. (Okul binası değil bu, o merkezin dışında)

Enkaz başlarında, sevdiğini canlı ya da ölü olarak almak isteyenlerin dışında değerli eşyalarını kurtarmak isteyen ya da enkazı yağmalamak isteyenler de vardı. Çok kaotik bir ortamdı. Özellikle banka binaları yoğun polis, asker koruması altındaydı.

Antakya merkezden uzaklaştıkça yıkılan bina sayısının azaldığını gözlemledik. Bunlar yıkılan azınlıktan, çoğunluğu sağlandı.

Enkaz yakamoz. Gece yarısından sonra ateş yakıp biraz ısınmaya çalışırken ambulanslardan anons yapıldı: “Baraj yıkıldı kaçın!” diye. Önce anlamadık, sonra ısrarla tekrarladı ve insanlar koşuşturmaya başladı.

Hayatımda yaşadığım en kaotik ortamdı. Bölgedeki herkes ne yapıyorsa bıraktı ve yüksek yerlere doğru koşmaya başladı. Ağaçlara tırmananlar oldu, yerlere yuvarlananlar, darbeyi azaltmak için arabasına binenler oldu. Herkes bölgeye yabancı olduğu için barajın nerde olduğunu, suyun nerden bizi süpüreceğini bilen yoktu. İnsan kendini

Tsunami filminde hissediyor. Naci Görür hocanın attığı barajları kontrol edin twiti geldi aklıma.

Oğlumun suluğu geldi...

Afet kurbanlarına yardım için geldiğimiz yerde afet kurbanı olmak da varmış hissi insanın içine bir anda oturuyor. Birsürü insan koşarken düştü, ezilme tehlikesi yaşayanlar oldu. Ben de koşarken enkaz kenarındaki bir grup torbanın - cesedin üstüne düştüm. Avcumdaki taş izleri ve dizimdeki morluk bu anın hatırasıdır. 10 dakika sonra polis gelip burada baraj yok, yanlış ihbar diye anons yaptı. Özellikle belli bir yüksekliğe eriştikten sonra yanyana soluklandığımız yabancı arama kurtarma ekiplerine durumu anlatırken utandık.

Arama kurtarma ekipleri arasındaki ego savaşları, çıkan kişiyi ben kucağıma alacağım yarışı bize akıl almayacak kadar garip gelse de, her çıkan yeni insanda bir bayram havası yaşadık. Bu minik kızın gözündeki korkuyu hiç unutamayacağım... Diğer yandan, defalarca yanından geçtiğimiz ve hep buralarda kesin birileri vardır dediğimiz ama ulaşamadığımız enkazlardan birinden, biz Ankara'ya döndükten bir hafta sonra bir anne ve 2 çocuğunun canlı çıkması hem çok sevindiriyor hem de kaybedilen zaman açısından bir burukluk yaratıyor. Termal kamera ve arama kurtarma köpeği sayımızı çok arttırmamız gerekiyor.

3 gün, dört metrekaleden küçük alanda dört adam uyuduk. Bu ortamı bulmak bile o kadar kıymetliydi ki. Enkaz altında insanlar taşın toprağın içinde, belki yaralı, belki sevdiğinin cesediyle günlerce acı çekti. İnsan nefes aldığına bile şükrediyor bazen. 3 gün elimize su değmedi. Günde yüz kere elini yıkayan adam olsan da, o ortamda temizlik insanın aklına bile gelmiyor. Her çıkan canlı insanda. Bu 3 gün, içimizdeki sıkışıklığa o kadar iyi geldi ki.

Bölgede yukarıda anlatamadığım nice olay yaşadık, durum gördük, bina analizi yaptık, plan çizdik, enkaz taşydık, mücadele ettik, kırdık döktük, sosyal medyadan gelen adresleri kontrol ettik, canlı insan ve hayvanların çıkmasına yardım ettik, cenaze sahiplerine destek olmaya çalıştık, mesleğimiz adına veri, bilgi, deneyim topladık. Orada hiç unutamayacağımız kadar acı ve çaresizlik, bir o kadar da güzel insanlar gördük ki anlatmak mümkün değil.

Bu 3 gündeki bazı şeyleri hiçbir zaman unutamayacağım.

Doğanın gücünü, bir kenti komple yeryüzünden silişini unutamayacağım.

Afet bölgesinde yaşanan çaresizliği, acizliği, acıyı, ceset kokusunu unutamayacağım. Ah, elimizde bir termal kamera olsaydı diye hayıflandığımız saatleri unutamayacağım.

İnsanların çıkar gözetmeksizin, yardımseverlik duygusu etrafında, empati yaparak, bir ve beraber olabildiğini ve bu duyguyu paylaşmanın insanı sınırsız mutlu ettiğini unutamayacağım.

Enkaz enkaz gezen, "sen bize söyle nereyi dersen delelim şef" diyen gönüllü inşaatçıları unutamayacağım.

Gönüllü olarak bölgeye gelen 1 ay boyunca çayım bitene kadar herkesi çaylayacağım diyen ve 24 saat herkesi çaylayan çaycı abiyi, yanındaki aynı fikirdeki çorbacı abiyi unutamayacağım. Bunlar olurken, diğer yandan yağma yapan şerefsizleri unutamayacağım. Sosyal medyadan bana yazan, fakat benim gitmeye imkanım olmadığı adresleri unutamayacağım. Bölgede yaşananlarla sosyal medyada yazanlar arasındaki farkı, fazlalıkları, eksilikleri unutamayacağım. Zemin etüdünün önemini, perde duvarın önemini, kolon ve demir ilişkilerinin ve miktarının nelere yol açabildiğini unutamayacağım.

Bu üç gün boyunca aynı havayı teneffüs ettiğim, aynı duyguları paylaştığım yol arkadaşlarımı unutamayacağım. Tekrar başımıza böyle bir afet gelirse 3 gün sonra değil hemen sahada olmaya çalışmanın çok önemli olduğunu, o zamana kadar afet eğitimi ve ekipmanlarımızı tamamlamamız gerektiğini, bu konuda ekip olarak kendimize söz verdiğimizizi unutamayacağım. Okullar yeniden açıldı. Ben oğlumun suluğunu tekrar doldurabiliyorum. Fakat, bu hakkı elinden alınan babaları, anneleri, kardeşleri unutamayacağım. Kimsenin de unutmaması lazım. Hepimizin başı sağolsun.

Bir mimar
24 Şubat 2023

BÜYÜK YIKIM

MURAT GERMEN

6 Şubat sabahı haberi alır almaz aslı haber kaynağım olan Twitter'dan olan biteni izleyip direkt sahadan birebir yaşamışlıkların haberlerini almak için uğraştım. Diğer yandan, yardım için gönüllü olarak ivedilikle bölgeye intikal etmiş bazı arkadaşlarımla yazışıp durumun vahametini daha detaylı bir şekilde anlamaya çalıştım.

Yaştan olsa gerek, kendi başıma bilinmeze doğru ani bir hamle yapmaktan korktum açıkçası. Bölgede barınma, ulaşım, hijyen, gıda koşullarının hayli sınırlı olduğunu bildiğimden karavanla gidecek bir ekibe eklenmeye çalıştım, fakat ne yazık ki kimseleri bulamadım. Bağlantıda olduğum gruplardan bazılarının seyahatleri iptal oldu, diğerleri ise çok zor şartlarda gittiler ve kısa bir süre kalıp döndüler. Arama, kurtarma konusunda tecrübem hiç olmadığı ve yardım amaçlı erzak lojistiği konusunda da çok sayıda insan hemen organize oldukları için, nakdi yardım dışında "Nasıl faydalı olabilirim?" arayışı içine girdim. 1999 depreminde iki yabancı uzman grubuna rehberlik yapıp bölgeyi detaylı bir şekilde dolaşabilmiş ve bolca teknik fotoğraf üretilmişti. Mimarlık ve kent fotoğrafçılığı ko-

nusunda engin bir tecrübem olduğundan gene benzer bir çalışma yapmak istedim.

Bağlantıda olduğum bazı haritacılar, yazılımcılar, inşaat mühendisleri, STK'lar, hukukçular, mimarlar, şehir plancıları, siyasetçiler gibi farklı profillerin sahada çekilmiş fotoğraflara ihtiyaçlarını olduğunu biliyordum. Belki kullanılmayacak ve mükerrer çekilenler de dahil olmak üzere bölgede 2.700 kadar fotoğraf çektim ve şu anda bunları kullanılabilir şekilde editlemekle uğraşmaktayım; 3-4 günde ancak yarısını bitirdim, tümünü bitirdiğimde genel/detay inşai ve mimari içerikli fotoğrafı açık kaynak bir imge veri tabanı olarak bir Google Drive linkine koyarak iletişime geçenlerle, bir kısmını da kategorik olarak sosyal medya üzerinden paylaşacağım. Burada önemli bir not: fotoğrafların hepsinin coğrafi konum bilgisi içerecek olmaları. En profesyonel makinelerde bile, maalesef, en sıradan akıllı telefonda rastladığımız GPS modülü olmuyor. Bu yüzden çektiğiniz fotoğrafların konum bilgisi oluşmuyor. Halbuki envanter amaçlı fotolarda konum bilgisi olması çok değerli, yoksa fotoğraf pek bir işe yaramıyor. Neyse ki 4-5 sene önce fotoğraflara konum atayabil-

menin bir yolunu buldum ve son zamanlarda çektiği tüm profesyonel fotoğraflarda konum bilgisi dahil oluyor. Çekim sırasında bir akıllı telefon yazılımı sayesinde rota kaydı yapıyorum, daha sonra bu yazılımdan elde ettiğim GPX formatlı rota izini bilgisayardaki başka bir yazılım aracılığıyla fotoğraflarla eşleştiriyorum ve bu sayede hayli kesin sayılabilecek bir konum bilgisi elde edebiliyorum.

Teknik bilginin ardından seyahat sürecine geri döneyim. Uzunca bir süre bölgeye gidebilmek için debelendikten sonra, yaptığım onlarca aramanın sonunda Adıyaman'da bana barınma ve ulaşım konusunda yardımcı olabilecek bir bağlantı buldum. 16 Şubat tarihli tek yön bir Adıyaman uçak biletiyle hemen yola çıktım. Adıyaman'da ne kadar kalacağım, daha sonra Maraş'a nasıl ve ne zaman geçeceğim, Hatay'a hiç varabilecek miyim gibi konular netlik kazanmamıştı. Bölgedeki sivil dayanışmanın müthiş güçlü bir şekilde ilerlediği konusunda bolca haber aldığım için; teyakkuz durumlarında kendi kadar başkalarını da düşünbilme yüceliği gösteren bölge halkına güvenerek "Nasıl olsa bir şekilde idare ederiz" güvenceyle yola devam ettim.

Adıyaman'da depremi çok az hasarla atlatan yapılardan birisi olan Park Dedeman Otel, nikah törenleri için kullandıkları bodrum katını depremzedelere açmış ve yere serdikleri minderler, sağladıkları yastık ve polar battaniyelerle sıcak bir ortam yaratmışlardı; çünkü odaların tümü doğal olarak kurtarma ekiplerine verilmişti. Bölgeye araştırma amacıyla gelen bir akademisyen olduğumu aktardım kendilerine ve sağ olsunlar bana da burada bilabedel kalma imkanı tanıdılar. Bodrum katta çok güçlü görünen, neredeyse fil ayak ölçeğinde kolonlar vardı ve mimarlık eğitimindeki yapı derslerine olan ilgimden kaynaklanan yapı bilgisi dağarcığımla mekanda tespit yapıp burasının rahatlıkla uyunabilecek bir yer olduğuna ikna oldum. Burada geçirdiğim ikinci akşam ellerindeki yiyecekleri paylaşan Adıyamanlı müteyyin bir aile daha sonra sohbet etmek istediklerini belirttiler ve bir saate yakın sıcak bir sohbet sırasında ben onlardan, onlar benden çeşitli şeyler öğrendik. Aklımda en çok kalan bilgi şu oldu: İnsanların kendi yaptıkları evler müteahhit tarafından inşa edilen evlerden daha sağlam çıkmış çoğunlukla, ki çekim yaparken evinin başında duran ve sohbet ettiğim Celal isimli beyefendinin kendi evinde de durum bu şekildeydi. 4 katlı aile binası hasarlı idi ama çökmemiş, insan öldürmemişti. Ama ne yazık ki hemen karşıda zayıf bir şekilde inşa edilmiş bir bina, aileye ait olan ve kredi ödemeleri henüz bitmemiş üç adet arabanın üzerine çökerek hepsini kullanılmaz hale getirmişti. Şükretmeye alıştığımız coğrafyamızda Celal Bey de canını kurtardığına şükrediyordu.

10 il arasında depremden en çok etkilenen 3 ilin alfabetik sırayla Adıyaman, Hatay, Maraş olduğunu öğrenmiştim ve bölgede geçireceğim zamanın üniversitenin kayıt haftasıyla kısmen çakışmasını göz önünde tutarak, sonu öngörülemez seyahati 5-6 günle, ziyareti ise bu üç ille sınırlamak zorundaydım. Lojistik açıdan en doğru olan rota Adıyaman-Maraş-Hatay idi. Bu sıralama aynı zamanda çoğalan bir hasar sıralamasına dönüştü bilmeden. Yıkımın boyutunun ilk şokunu yaşadığım Adıyaman'dan sonra Maraş'ın daha hasarlı, Hatay'ın ise en hasarlı il olduğunu gördüm nutkum tutularak; hasarın büyüklüğü giderek artıyordu.

Birçok telefon araması sonrasında Adıyaman'dan Maraş'a geçmenin yolunu buldum. Maraş belki de en çok bağlantı bulduğum il oldu. Burada ve diğer illerdeki işbirliği ve yardımları hayatım boyunca hiç unutmayacağım. Yazının sonuna detaylı bir teşekkür listesi dahil ettim, yurdumanın özel bir yer olduğunu hissettirdikleri için... Herkesin nerede, nasıl, ne şekilde yardımcı olduğunun detaylarını kişisel verilerin korunması kapsamında paylaşmayı doğru bulmuyorum.

Adıyaman'daki yıkım daha noktasaldı, sıra sıra art arda enkazların olduğu yerler çok fazla değildi. Maraş'ta ise, yapı adası ölçeğinde, külliyeten enkaz haline gelmiş bina sıraları daha fazla dikkat çekiyordu. Hele bir Ebrar Sitesi vakası vardı ki, depremden daha çok, yapı adası üzerine güçlü bir bomba bırakılmış gibi duruyordu. Şazibey Mahallesi, İsa Yusuf Alptekin Bulvarı'ndaki Ebrar Sitesi'nin her biri 8 katlı olan 12 bloğundan 8'i yıkılmış,

Adıyaman Hastane Caddesi, (Fotoğraf: Murat Germen).

4'ü ise ağır hasar almıştı. Müteahhit kusuru yüzünden yüzlerle kişiye mezar olduğu söylenen bu yapının tam olarak kaç kişiyi öldürdüğünü hiçbir zaman bilemeyeceğiz.

Maraş'tan önemli bir bilgi aktarmak isterim. Kent merkezinde veya merkeze yakın bölgelerde adı dere adıyla başlayan/biten çeşitli mahalleler olduğunu biliyoruz. İstanbul Üniversitesi akademisyenleri Osman Sangül ve Hüseyin Turoğlu'nun "Kahramanmaraş Şehri Sel ve Taşkınlarının Coğrafi Analizi ve Öngörüler" adlı mahalleler makalesinde şu cümleler dikkat çekiyor: "Kahramanmaraş şehir merkezinde iklim elemanları analizleri ve iklim elemanlarındaki eğilimler şehir merkezinde sel ve taşkın afetlerinin, sıklıklarının ve afet boyutlarının artacağına işaret etmektedir. [...] Şehir merkezinde yaşanan sel ve taşkın afetlerinde artış yaşanmasında iklim elemanlarındaki eğilimlerin yanı sıra şehirdeki beşeri sistemlerde

yapılan yanlış uygulamalar da etkili olmaktadır." Merkezdeki yıkımın bu derece büyük olması yukarıda söylenenleri doğruluyor. Şehir merkezinin doğusundaki Doğukent'te ise çok sayıda yeni yapılmış bina gördüm. Bunların çok büyük çoğunluğunun, çok katlı ve yüksek olmalarına karşın, yıkılmadıklarını ve içinden çıkılmaz enkaz haline gelmediklerini gördüm. Evet, çoğunluğu dışarıdan hafif ve orta hasarlı görünüyordu ama yapılar görevlerini yerine getirmiş ve insanların mezarları haline gelmemişti! Bunun iki nedeni olduğunu düşünüyorum. Sanırım en önemli zeminin gevşek bir dere yatağı değil de dağ eteğinde bulunmaktan dolayı kayalık sert bir zemin olması. Diğer neden ise, naçizane gözlemlediğim kadarıyla, yeni yapılan yapıların çoğunun yönetmeliğe uygun ya da uyguna yakın inşa edilmiş olması. Bu arada zeminin gevşek olması yıkılmayacak bina inşa edilemeyeceği anlamına kesinlikle gelmiyor. Maraş merkezde çok katlı yapılardan yassı

Kahramanmaraş, Merkez 17. Sokak Ebrar Sitesi, (Fotoğraf: Murat Germen).

Kahramanmaraş, Merkez Malik Ejder Caddesi, (Fotoğraf: Murat Germen).

enkaz haline dönüşmüş yapıların hemen yanı başlarında, hafif hasarlı gibi ama sapaşğlam duran veya camları bile kırılmamış yapıları gördüğünüzde ilk tepkiniz "Bunlar ayakta kalabiliyor da diğerleri neden yamyassı!" oluyor. "Deprem öldürmez bina öldürür" söyleminin son derece doğru olduğunu ispat eden çok sayıda binanın da fotoğrafını çektim.

Yukarıda sözünü ettiğim 1999 depremi araştırmasında da müşahade ettiğim, Maraş depremi saha ziyareti sırasında da çok sayıda örneğini gördüğüm önemli bir konudan bahsetmek istiyorum. Toplumsal yapımız ve yaşam biçimimizle ilgili bir boyut bu. Özellikle kentlerin belkemiğini oluşturan bazı önemli arter, bulvar, cadde, meydan, sokakta zemin katlarda ticari dükkanların, hemen üstlerinde ise konut katlarının yer aldığını biliyoruz. Zemin kat, yer ile binanın geri kalanı arasındaki ilk darbe alan bölüm olması dolayısı ile sağlam olması gereken kat. Bu kata ticari bir işlev atadığınızda en sağlam olması gereken katı en yumuşak kat haline getiriyorsunuz. Bunun iki nedeni var ve birincisi en fenası: Ticari kuruluşun, sattığı emtianın ne olduğuyla bağlantılı olarak, iç mekanda daha fazla kesintisiz hacim elde etmek için kolon kesmesi! Bu, bir yapının strüktürüne yapılabilecek en kötü müdahale, strüktürün devamlılığını bozmuş olduğunuz için binanın yıkım emrini vermiş oluyorsunuz bu şekilde. İkincisi ise, kolon kesmeseniz bile, zemin katın cephesinin sokaktan görülebilir vitrine çevrilmesi için

tümüyle cam kaplanması. Depremın yarattığı yatay hareketten dolayı, dikey kolonlar ve yatay kirişlerden/döşemelerden oluşan betonarme karkasın üzerine en çok güç binen bölümü kolonlar. Kolonların arasına inşa edilecek duvarlar, deprem sırasında oluşan yanal güçlerin, kolonları yıkılacak derecede deforme etmesine müsaade etmiyor. Duvarlarda verev çatlaklar oluşur, kolonlar esnerler ama dikeyden yatay konuma geçme fırsatı bulamazlar. Uzun lafın kısısı, zeminde ticaret yukarıdaki katlarda barınma formatının gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Naçizane çözüm önerim şu: Meskun mahallelerde yapı bloklarını işleve göre kullanmak, 3-5 yapı adasını devamlı olarak istisnasız sadece konut blokları olarak işlevlendirmek; araya işhanı şeklinde düzenlenmiş ve farklı ticari işlevleri aynı bina içinde barındıran bloklar serpiştirmek. Bu şekilde alışveriş eylemi de daha kolaylaşabilir, bir işhanına girip farklı ihtiyaçlarınızı karşılayarak fazla yürümek zorunda kalmadan oradan çıkabilirsiniz. Şayet bu olamıyorsa, zemindeki ticari kuruluşların vitrin açmalarına kısıtlar getirmek, iç mekanda ne gibi düzenlemeler yaptıklarının periyodik ve ciddi bir şekilde kontrol edilmesi gerekir.

Yazıyı bitirmeden önce bazı kısa saptamalar aktaracağım. Her ilde hafif, orta hatta yüksek hasarlı binalara dayanmış, üzerinde ev taşıma/nakliyat dış asansörü olan vinçli araçlar gördüm. Bu büyük bir göç olduğu anlamına geliyor. Bu göç muhakkak ki zorunlu, çünkü enkaz haline gelmemiş

sağlam durmuş yapıların önemli bir bölümünü içinde tekrar yaşanmaya uygun değil artık. Dolayısıyla enkaz kaldırıldığında onların da yıkılması gerekiyor ne yazık ki. Bunların yıkılıp yerine yenilerinin yapılmasının ne kadar süreceği meçhul, iktidar tarafından zikredilen süreler hiç inandırıcı değil. Yeniden inşa sürecinin aceleye getirilmesi inşaat sürecinde ölümcül bazı özensizliklerin gene devreye girmesine yol açabilir. Diğer yandan, depremden etkilenen iller arasında kültürel çeşitlilik ve miras açılarından çok değerli bazı yerleşimler var, buralardan yapılan mecburi toplu göç eylemleri kültürel yapının kaybolmasına yol açabilir ve bu konuda acilen önlemler alınması gerekiyor.

Bölgede konuştuğum insanlardan aldığım bilgiye göre hasar tespit çalışmaları 3-5 dakikada çoğunlukla görsel bir şekilde yapılıyor ve kimse verilen kararlara göre hareket etmek istemiyor, e-devlet'te "orta hasarlı" görülen bir bina ertesi gün "hafif hasarlı"ya dönüşebiliyor. Hatay'da 2 saat kadar sohbet ettiğimiz bir dost, evin dışında derin çatlak görülmediği için hasarsız raporu verilen yapının içindeki dairenin harap olduğunu ispat eden fotoğraflar gösterdi bana. Bir binanın tekrar oturulabilir olup olamayacağı ancak titiz tespitler sayesinde ortaya çıkabilir ve bunun 3-5 dakikada bitirilmesinin kesinlikle mümkün olmadığını bilmek için uzman olmak gerekmiyor. Durum o kadar umutsuz ki, benim gibi uzman olmayan insanların bile fikirleri soruluyor "Ne dersin yaşanır mı bundan sonra burada?" diye.

Antakya Asi Nehri Doğu Yakası Hürriyet Caddesi, (Fotoğraf: Murat Germen).

Antakya Asi Nehri Doğu Yakası Kurtuluş Caddesi, (Fotoğraf: Murat Germen).

Pek zikredilmeyen ama pek önemli konulardan birisi de enkaz kaldırma sürecinin detayları. Bölgede konuştuğum bir kişi enkaza dönüşen bir binada zemin katta değeri hayli yüksek metal hurda birikimi olduğunu, kendi başına keçe tutup bunları çıkarmasına izin verilmediğini, izin vermeyenlerin çıkarması durumunda da o hurdaların hangi aşamada kendisine nasıl verileceği konusunda bir açıklama yapılmadığını belirtti. Enkaz altında kalan ve nereye evrileceği belli olmayan ekonominin insanlarda yarattığı güvensizlikle evlerde tutulan nakit para, değerli metal, ziynet eşyası gibi "kara gün" birikimlerini kim nasıl, nerede ayrıştırıyor; enkaz altında kalarak/kalmayarak sağ kalan ama her şeylerini kaybetmiş insanların hakkı olan maddi varlıklarını kim sahipleniyor, enkaz ayrıştırma nerede yapılıyor, hangi şirketler bu işe giriyor; mağdurlar haklarını nasıl arayabilir gibi şu anda cevapları olmayan birçok soru var.

Çalışmayı bitirdiğim akşam Defne, Hatay'da idim ve İstanbul'a arabayla giden bir tanıdık bulmuştum. Yola çıkmadan iki saat önce 20 Şubat saat 20.04'te Hatay'da Defne ve Samandağ merkez üslü 6.4/5.8 büyüklüğündeki iki depremi şahsen yaşadım. Maraş Pazarcık ve Elbistan merkez üslü depremlerden hayli daha az şiddetli bir depremdi. Şanslıydım, daha küçük bir depremdi, açık havada bir bahçedeydim; gene de yer ayağımın altından kayıyor gibiydi ve tavuk gibi oraya bura koşuşturdum. Deprem bittikten sonra, 10 saat

öncesinde merkez üssü olan bu iki mahalledeki hasarlı binaların yakınlarında çekim yaptığımı hatırlayınca "Olası bir tehlikeden az farkla kurtuldum belki de!" diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Deprem olunca İstanbul'a gidecek bağlantım gitmekten vazgeçti. Bölgedeki tüm kentlerden İstanbul'a uçuşlar ay sonuna kadar doluydu. Ben de gece vakti çekim yaptığımız değerli dostlar sayesinde Mersin'e gidip geceyi orada geçirdim ve ertesi gün sabah otobüse binerek 14 saatlik bir yolculuk sonrasında İstanbul'a vardım.

Son olarak teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Deprem bölgesindeki muhteşem dayanışma, farklı amaçlarla bölgeye misafir olarak gidenlerin barınma, ulaşım, beslenme ihtiyaçlarına da

yansıyor. Bölgede bulunduğum süre içinde bölge içinden/dışından yardımcı olan/olmak isteyen, değerli dostlarla tanıştıran, barındıran, doyuran, ulaştıran, mevcut durum hakkında bilgi veren, sohbet eden, dertleşen herkese çok ama çok teşekkür ederim. Bölge sakini olup her türlü kaybı yaşamalarına karşın, misafirleri her zamanki misafirperverliklerini göstererek ağrılayan yüce gönüllü insanlara en içten şükranlarımı iletirim. Aşağıda bir teşekkür listesi var, gördüklerimin zihnimde yarattığı şok ve bulanıklığın izin verdiği kadar detaylı bir liste netleştirdim kendimce; unuttuklarım varsa özür diler, mazur görmelerini rica ederim.

Adıyaman: Gani Bereket (Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası Meclis Başkanı), Park Dedeman Adıyaman, Mürsel Alban (CHP Muğla Milletvekili), Abdurrahman Tutdere (CHP Adıyaman Milletvekili). **Maraş:** Yusuf Köleli (Maraş Avucumda), Pelin Mutlu Ağaoğlu, Ahmet Güneş, Funda Aras, Fadime Aygün, Meral Özdemir, Tuğrul Avcı, Orhan Sanbal (CHP Bursa Milletvekili), Zeynep Altuok Akatlı, Arzu Özyayın, Hüseyin Ovayolu. **Hatay:** Defne Sultan Konağı, Nesime Karateke Cemre-Onur Temel-Duygu Dağ (Mekanda Adalet Derneği & Postane), Ulaş Bayraktar (Kültürhane), Tuğçe Tezer-Kevser Üstündağ (MSGSÜ Mimarlık Fak. Şehir Ve Bölge Planlama Böl.), Mustafa Şıgan-Okan Bulut-Fahri Yapıcıoğlu (Toroslar-EnerjiSA), TKP Antakya Kriz Masası.

Serbest Mimar Magazine – Issue 48

CONTENT SUMMARY

The 48th issue of our magazine meets you with its interesting and rich content.

The Masaüstü section contains a selection of unfinished or ongoing projects. In this issue, you can find the projects of PGEA Mimarlık, Murat Executioner, Ayhan Abanozcu, TeCe Mimarlık, Gökhan Aksoy Architects, Özer\Ürger Architecture offices.

In the SMDs section, you will find news from the latest events organized by IstanbulSMD, IzmirSMD, and TürkSMD.

The Yaka Resmi section consists of the memoirs written by Mijgan Şerefhanoglu Sözen about Şazi Sirel, whom we lost recently, Mehmet Soylu after Özgür Ecevit, and İlhan Kural in memory of Paolo Porghesi, together with the commemoration of Michael Hopkins.

In the İyi Şeyler section, Prof. Dr. Ayşen Savaş's article titled "Half a Century: Pritzker Architecture Award and David A. Chipperfield"; Hon. F AIA Suha Özkan's article "British Royal Award Goes to Yasmeen Lari" and the news "The 1500th Issue of The Architectural Review Has Been Published".

Pako Stray Animals Campus, designed by Mert Uslu Mimarlık, Ankara Erman Ilıcak Science High School, designed by CBN Architecture, and Villa Çamlıca designed by TAG Mimarlık - OpusLAB are featured on the news pages.

The 11th article of the Modern Travels series, edited by Prof. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaşı, is titled "The Rational Representative of Modern Architecture: Sakarya Government House" by Hande Savaş Okumuş and Gürkan Okumuş.

We have dedicated the file pages of this issue to the Kahramanmaraş earthquake that took place on February 6, 2023, and affected 11 provinces. In addition to the manifesto titled "The Wounds Will Increase As Our Country Goes Without Architecture" written by the Independent Architect Publication Commission, Ahmet Işık's "Effect of Earthquake on Non-Structural Components in Buildings", Alp Arısoy's "Design Guidelines for Temporary Housing Settlements", Hasan Özbay's "Return on the Change in Planned Areas Zoning Regulation", Nil Akdede's "Is a Transformable Approach Possible for Post-Disaster Shelter Response?", "Thoughts on Conservation of the Historical Environment in Antakya City Center" by Özgür Deniz Emir, "Paper Structures of Shigeru Ban" by Hon F AIA Suha Özkan and "The Next Day's Tenants" by Şükür Kocagöz are featured. The file also includes an interview between Dr. Yasemin Aysan and Yiğit Gülöksüz, who served as TOKİ President between 1992-1996.

The Oradaydık section includes Mete Sezer's "My Son's Drinker: An Architect's Memories of Earthquake" and Murat German's "The Great Destruction".

You can find the projects designed at the METU Architecture Department Fourth Grade (Arch 401) Design Studio and compiled by İlhan Kural after the Marmara Earthquake in 1999, and the article "Cultural Heritage and Earthquake Studies in the Context of Architectural Education: "Remote" Sensing of the Impact of Earthquakes on Historical Areas" by Prof Dr Figen Kıvılcım Çorakbaşı on our " Mimarlık Eğitimine Dair " pages.

Журнал “Свободный архитектор” - Выпуск 48

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

48-й номер нашего журнала встречает вас интересным и насыщенным содержанием.

В разделе “Рабочий стол” представлена подборка незавершенных или текущих проектов. В этом номере вы можете ознакомиться с проектами архитектурных бюро PGEA Mimarlık, Murat Cellat, Ayhan Abanozcu, TeCe Mimarlık, Gökhan Aksoy Architects, Özer\Ürger Mimarlık.

В разделе SMDs вы найдете новости о последних мероприятиях, организованных IstanbulSMD, IzmirSMD и TürkSMD.

Раздел “Воротничок” состоит из мемориальных статей, написанных Мужган Шерефханоглу Созен о Шази Сиреле, которого мы недавно потеряли, Мехмета Сойлу в честь Рэжюра Эджевита, Ильхана Курала в память о Паоло Поргеси и дань уважения Майклу Хопкинсу

В разделе “Хорошие вещи” опубликована статья профессора д-ра Айшен Саваш “Полвека: Притцкеровская архитектурная премия и Дэвид А. Чипперфильд”, написанная профессором Айсен Саваш; Hon. F AIA Суха Озкан в статье “Британская королевская премия Ясмину Лари” и “Вышел в свет 1500-й номер журнала The Architectural Review”.

Среди новых страниц - кампус для уличных животных Пако, спроектированный Mert Uslu Mimarlık, научная средняя школа Анкары Эрман Илджак, спроектированная CBN Architecture, и вилла Чамлиджа, спроектированная TAG Mimarlık - OpusLAB.

11-я статья из серии “Современные экскурсии” под редакцией профессора, д-ра Фиген Кывилчим Чоракбаш называется “Рациональный представитель современной архитектуры: Особняк правительства Сакарьи”.

В этом номере мы посвятили новостные страницы землетрясению в Кахраманмараше, произошедшему 6 февраля 2023 г. и затронувшему 11 городов. Помимо манифеста “Пока наша страна остается без архитектуры, раны будут увеличиваться!”, написанного Комиссией по изданию трудов свободных архитекторов, были опубликованы работы Ахмета Ишика “Влияние землетрясения на неконструктивные элементы зданий”, Альпа Арысой “Исследования по проектированию поселков временного проживания”, Хасана Озбай “Возражение на Положение о внесении изменений в Положение о зонировании планировочных районов”, Нил Акдеде “Возможен ли трансформируемый подход при строительстве убежищ после стихийных бедствий?”, Озгюра Дениз Эмир “Размышления о защите исторической среды центра города Антакья”, Суха Озкан F AIA “Бумажные конструкции Сигеру Бана” и Шюкрю Кочагёз “Арендаторы на следующий день”. В досье также содержится интервью с Йигитом Гюльёксюзом, занимавшим пост президента TOKİ с 1992 по 1996 год и докторара Ясемин Айсан.

В разделе “Мы были там” представлены работы Мете Сезера “Бутылочка моего сына: Воспоминания архитектора о землетрясении” и “Великое разрушение” Мурата Германа.

После Мраморного землетрясения 1999 г. в проектной мастерской четвертого курса (Arch 401) архитектурного факультета Ближневосточного технического университета были представлены проекты, разработанные Ильханом Куралом и проф. д-ром Фигеном Кывилджымом Чоракбашем “Культурное наследие и изучение землетрясений в контексте архитектурного образования”: “Дистанционное зондирование последствий землетрясения на исторических объектах” профессора, д-ра Фиген Кывилчим Чоракбаш можно найти на страницах нашего сайта “Об архитектурном образовании”.

مجلة المهندس المعماري المستقل – رقم 48

ملخص المحتوى

نقدم لكم العدد ٨٤ من مجلتنا بمحتواها الغني والمثير للاهتمام.

يحتوي قسم سطح المكتب على مجموعة مختارة من المشاريع غير المكتملة أو الجارية. في هذا العدد تجدون مشاريع لمكاتب معمارية لكل من Mimarlık PGEA بي جي إي للمعمارية ، Murat Cellat مراد جلال ، Ayhan Abanozcu ايهان ابانوزجو Mimarlık TeCe Architects Aksoy Gökhan Architects كركخان اق صوي للمعمارية ، Mimarlık Ürger /Özer /وزير اوركير،

تجدون في قسم جمعيات المهندسين المستقلين اخبار عن اخر فعاليات المقامة من قبل جمعية المهندسين المستقلين بباسطنبول، جمعية المهندسين المستقلين بزمير و جمعية المهندسين المستقلين التركي

يتكون قسم الوفيات عن الذكريات بقلم موجغان شرفخان او غلو سوزين في ذكرى شادي سيريل الذي فقدهنا مؤخرا وبقلم محمد صويلو في ذكرى اوزكور اجاويد و بقلم ايلخان قورال في ذكرى بولولو بورغيبي بجانب احياء ذكرى مايكل هوبكنز.

يحتوي قسم الأبنياء الجيدة على مقال أ.د. دكتور. عائشين سافاش بعنوان «نصف قرن: جائزة بريزكر للهندسة المعمارية وديفيد أ. شيبيرفيلد»؛ و على مقال العضو التركي الفخري الوحيد في المعهد الأمريكي للهندسة المعمارية سها أوزكان «الجائزة الملكية البريطانية تذهب إلى ياسمين لاري» مجلة نقدية معمارية Review Architectural The «العدد ٠٠٥١».

تحتوي صفحات المجلة الجديدة على تصميم ميرت أوسلو للهندسة المعمارية لحرم باكور للحيوانات الضالة ، و على عمل سي بي ان للهندسة المعمارية تصميم ثانوية ايرمان ايلجاك للعلوم بانقرة و على عمل تاك للهندسة المعمارية – اوبوس لاب تصميم فيلا تشامليجا.

يحمل المقال الحادي عشر من سلسلة الرحلات الحديثة عنوان «الممثل الغلاني للمعارة الحديثة: دار حكومة سكاريا » الذ تم اعداده تحت اشراف تحرير ا. د. فيكين قويلجم جوراق باش والذي بقلم خنده صواش اوقوموش و كوركاز اوقوموش

لقد خصصنا صفحات ملف هذا العدد لزلزال كهريمان مرعش الذي وقع في ٦ فبراير ٢٠٢٣ وأصاب ١١ محافظة. بالإضافة إلى البيان المعنون الذي كتبه لجنة النشر للمهندسين المعماريين المستقلين «لو يظل بلادنا بلا هندسة معمارية الجراح سيزداد!»، يحتوي على عديد من المقالات مثل «تأثير الزلزال على العناصر غير الهيكلية في المباني بقلم احمد ايشيق » ، و على «ارشادات التصميم للمستوطنات السكنية المؤقتة» بقلم ألب اريصوي و على «اعتراض على لائحة تعديل لائحة تقسيم المناطق المخططة» بقلم حسن اوزباي و على «هل من الممكن اتباع نهج قابل للتحويل للاستجابة للملوى بعد وقوع الكارثة؟» بقلم نيل اق دده و على «أفكار حول الحفاظ على البيئة التاريخية لمركز مدينة أنطاكية» بقلم اوزكور دنيز امير و على «الهيكل الورقية لبنان شيجيرو» بقلم العضو التركي الفخري الوحيد في المعهد الأمريكي للهندسة المعمارية سها اوزكان و على «علاج اليوم التالي» بقلم شكري فوجاكوز و كما يحتوي الملف على مقابلة د. ياسمين ايسان مع بغيت كول اوكسوز الذي شغل منصب رئاسة إدارة الاسكان الجماعي «بين عامي ٢٠١٩-٢٠٢٠،

يحتوي قسم كنا هناك على كتابات بقلم متا سيزر ««شارب ابني: ذكريات مهندس معماري عن الزلزال» و بقلم مراد كرمين «الدمار العظيم».

كما تجدون في هذا العدد المشاريع المصممة بعد زلزال مرمره في عام ١٩٩٩ في أستوديو التصميم التابع لقسم الهندسة المعمارية جامعة الشرق الأوسط التقنية للصف الرابع (مادة الهندسة المعمارية ١٠٤) والذي قام بتجميعها إيلهان كورال و مقال بقلم أ.د. فيكين قويلجم جوراقباش تحت عنوان «التراث الثقافي ودراسات الزلازل في سياق التعليم المعماري: تصور تأثير الزلزال على المناطق التاريخية من مسافة بعيدة» وبندرج تحت قسم صفحات «حول تعليم الهندسة المعمارية».